

Örtünme karşısında kadınların bin bir yüzü

Leyla İpekçi 2007.08.19

Kız evladı için "başörtüsünü çıkarmaması kaydıyla okula yollarım" diyen babaları işitip, "başörtüsüyle gideceğine hiç okula gitmesin" diyerek kızları eve hapsetmekle sorunu çözmeye kalkan kadınlar var bu ülkede.

Onlardan bazılarının ise "haydi kızlar okula" kampanyasına destek vermiş oldukları bir vakıa. Tıpkı başörtüsüne sığınarak büyük bir 'kurnazlık'la neredeyse tüm 'kamusal iyiniyet'i suiistimal eden şu kadınlar gibi:

Başörtüsü karşıtlarının en gür haykırdığı büyük şehirlerimizden birinde, geç vakit evlerine arabasıyla dönen kadınlar arasında bir eğilim giderek yaygınlaşmaktaymış. Polise yakalanıp alkol kontrolünde ehliyetlerini teslim etmek zorunda kalmasınlar diye, eve dönerken başlarını örtüyorlarmış. Rejimi tehdit ediyorlar diye karşı çıktıkları kadınlar gibi, örtülerini tek bir saç teli görünmeyecek biçimde bağlayarak.

Gelenekle, toplumsal önkabullerle alay etmeleri bir yana, örtünen kadının alkol almayacağına güvenen, böyle görmüş öğrenmiş polis memurlarını etik dışı bir biçimde kandırmayı kendilerine nasıl yakıştırıyorlar, anlamak zor. Polis memurlarını örtünerek kandıran kadınlar arasında yaşam tarzının tehdit altında olduğuna inananlar ve türbanlıları irticacı hatta neredeyse terörist ilan edenler çoğunlukta mıdır, bunu da kesin olarak tespit etmek zor.

Ama ülkemizde alkol yüzünden birbirinden vahim ve ölümcül kazaların vukuu bulması karşısında türbanı kendi suçlarına paravan edip alkolle araba kullanmaya devam edenlerin yüzünün kızarmadığı apaçık. Ne tür kaza ve ölümlere sebebiyet verebileceklerinden hiç çekinmemeleri ise dehşet verici değil mi?

'İrtica tehdidi'ne karşı aynı şehirde gösteri yapan kimi mitingci kadınların ise onların türban karşısındaki peşin hükümlerini eleştiren bir kadın köşeyazarına (tam da şahsi hakaret bağlamında) şöyle yüklendiklerini okudum geçtiğimiz günlerde: "Vatan sevgisinden uzak, kadınsal kıskançlıklarını aşamamış, yazarlığın yanından geçmemiş, güzel kadın gördükçe tırnaklarını kemiren, konu sıkıntısı çeken biri olmalısınız... Ben böylesi bir kadın düşmanı görmedim. Okumuş fakat gelişmemişsiniz..."

Mağazada karşılaştıkları başörtülülere (bu modern tüketim mekânlarında ne işleri olabilir diye hesap sorarcasına) saldırgan bir üslupla laf atan, bindikleri asansörde bayrak açarak (!) onları tehdit eden kimi kadınlar dünyaya dokunmakta, bugünün ruhuna nüfuz etmekte, evrensel kavramların hakikatine kendi mecazlarını katmada yetersiz kaldılar. Çoğu ne Dostoyevski'den zevk aldı örneğin, ne hamur açmayı kendine yakıştırdı. Meselelerin izini sürmek, tarihin ve siyasetin görünmez bağlantılarına odaklanarak olan bitenin öte tarafını anlamaya çalışmak gibi zihinsel çabalara girmektense, en acımasız slogan ve klişelerle 'tank kardeşliği' yaptılar.

Ülkemizin taşralarında son beş yıldır hayat nasıl dönüşmüştür, neye benzemektedir, bakmaya gerek duymadılar. Başörtüsünü siyasi simgeye, gericiliğe, sınıfsallığa, töreye ve tarihselliğe indirgemek için tüm enerjilerini tüketip durdular. Bir kez olsun örtünmenin metafizik boyutunu ve bunun beşeri hayattaki tezahürünü görmeye çalışmadılar. Her şeyin en doğrusunu zaten onlar biliyordu.

Yine de saygın olmak, herkes tarafından bugünün yegâne güçlü kadınları olarak kabul görmek, hiç susmaksızın konuşmak istiyorlar. Ve yüksek sesle: Hep haklı olmak. Haklı olmanın hudutlarını ise hiç umursamıyorlar.

Beni bir o kadar inciten başkaları da var: Bugüne dek başörtüsü yasaklarına karşı çıkanların 'Çankaya'daki eş' söz konusu olduğunda, meseleyi bambaşka bir boyuta saptırmaları. Ve argümanlarını türban gerçeği üzerinden değil, mevkii ve iktidar sembolleri üzerinden kurmaya çalışmaları. Bu kişilerin başörtüsü yasağının acıtıcı sonuçlarını çözmeyi değil, iktidara gelenlerin mevkilerini nasıl dolduracağını dert ettiklerini görmek, memurları örtünerek kandıran kadınları görmek kadar incitici oldu benim için.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Habil'den Hrant'a 'susmayan kan'lar

Leyla İpekçi 2008.01.22

Hrant Dink'in ölüm yıldönümünde adalet isteyen kalabalıklara "sevgili kardeşlerim" diye sesleniyordu Rakel Dink, kocasının katledildiği kaldırımın üstündeki Agos'un penceresinden: "Kelam'daki Habil'in kanının susmadığı gibi, dökülen hiçbir kan ve bu kaldırıma dökülen kan susmayacaktır."

Susmadılar zaten bugüne dek. Döküldükleri yerden bağırıyor durdular. Onların haykırıışlarını duymamak için kulaklarını tıkadı kimileri. Ama onlar hiç ara vermeksizin bağırmayı sürdürüyorlar. Bizler bu ülkede pıhtılaşamayan, yatıştırılamayan nice kanın kaldırımlarda köpüklü sularla temizlenmesini izledik durduk. Temizlenebilirmiş gibi. Oysa biliyorduk ki bu temizlik metaforik olarak suçun, suç ortaklıklarının üstünü örtmekti. Delilleri gizlemek, yok etmekti. "Kanın sesi ancak adaletle susar." diye sürdürüyordu Rakel Dink: "Sizler de adalet için buradasınız. Sessizliğinizde adalet çığlığı duyuluyor."

Kabil'in Habil'i öldürmesi yeryüzünün ilk cinayeti. Öfke, kıskançlık ve korkuyla işlenmiş bir suçtu bu. Yeryüzündeki kardeşliğin sürmesi için tüm kardeşlere düşen, saldırganlıkla, şiddetle, ele geçirme hırsıyla, kin ve intikam hisleriyle başa çıkmak olmalıydı. Oysa ne zaman bir işgal, bir sömürü, bir iltihak söz konusu olsa, kardeş kanı dökülüyor yeryüzünde. Durmaksızın.

Öfke ve saldırganlıkla karşısındakinin kanını dökmek vahşettir. Düşmanlık, intikam ve hırsla saldıranlar Kabil olurlar. Habil'e kendi olma hakkını çok görürler. Bu sebeple onların döktüğü kardeş kanı cinayettir, katliamdır. Sanırlar ki kardeş olmanın tek kıstası aynı dünyalara, aynı görüşlere sahip olmaktan geçiyor. Bir elin beş parmağı misali farklı olabilir oysa kardeşler. Ama kan birdir. Hepimizin kardeş olduğunu yeniden bize hatırlatan Habil'in 'bağırın kanı'dır.

Habil'den Hrant'a dek maktullerin masumiyet hakkını savunmak adına ne çok bedel ödedi insanlık. Çünkü bize kardeşini sevmeyi değil, kardeşine düşmanlığı öğretiler ısrarla. İktidar odakları kardeş kavgasını kullanmaksızın güç elde etmenin daha vicdanlı bir yolunu bulamadılar.

Herhangi bir kardeş, sırf bazı nitelikleri bizim hoşumuza gitmiyor diye öfkemizin ve nefretimizin nesnesi haline gelebilir bir çırpıda. Sonra dünyada bulunduğumuz yere ve zamana göre kimler iktidar hırsıyla çatışıyor birbiriyle: Onların kutsadığı ideolojilerin diliyle naralar atılır bize. Birtakım güç odakları nefret ve öfkemizi kaşıyarak, kamçılayarak kendi amaçları doğrultusunda bizi kardeş kanı dökmeye yöneltirler. Kabil ol demezler bize. Onun yerine Kabil'i kahraman gibi göstermeye çalışırlar.

Elimizi kana bulamayız, nasılsa bu uğurda kan dökmeye hazır birçok yiğidimiz var derler. Biz ise düşman kardeşler pusu kurmuş ve bizi yok edecekler diye niyet okumaya başlarız. Yerine göre bölücülük, yerine göre irtica, yerine göre vatan hainliği gibi ihanet çağrıştıran kavramlarla beslenecektir nefret ve korkumuz. Düşman seni vurmadan önce sen onu vurmalsın derler bize. Teyakkuza geçeriz. Dirim için değil yıkım için kaşınır bazı hassasiyetlerimiz. Habil'dir aslında vurduğumuz. Kanı yerde bir türlü kurumayan. Kardeşimizdir.

Kardeşin kardeş kanı döktüğü yerde onurlu bir mücadeleden, hakkaniyet ve adaletten bahsetmek mümkün müdür diye soranlar sindirilir, susturulur hep. Ama yeryüzündeki bütün iktidar ve sömürü odakları kendi meşruiyetlerini kardeşin kardeş kanı dökmesi üzerinden kurmayı sürdürürler. Toplu iğnelerle parmaklarını delmek suretiyle bayrak yapan çocukları alkışlatırlar bazen de bize. Bu tip hevesli çocukların kahramanlık sanarak verdiği kanların lekesi ellerinden hiç çıkmayanlar ise halen süslü koltuklarında oturmaktadırlar.

Azmettiricilerine döktürdüğü kanla güç sahibi olanlar yüzyıllardır kadavra kokuyor. Ellerini durmaksızın yıkıyorlar. Ama biz onları tepelerinde dolaşan akbabalardan ayırt ediyoruz. Onların çocuklara kutsamayı öğrettikleri kanlar adalet tesis etmek adına dökülmedi çünkü çok uzun zamandır. Aksine. Habil'ler vuruldu durmaksızın kaldırım ortasında. "Bizi acılarda akraba ettiler" diyordu Rakel Dink. Haksız mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlimli İslam, laiklik ve 'emperyalizm işbirlikçileri'

Leyla İpekçi 2008.02.05

Türban, zihinleri öylesine 'tutsak eden' bir siyaset halini aldı ki, türban yasağı yüzünden mağduriyet yaşayanlar da örtünme niyetlerinin dikeyliğinden ziyade, salt toplumsal bir kimlik olarak taşımaya başlayabilirler giderek türbanı.

Öte yandan türban onların diğer tüm özelliklerini gölgelediği için müthiş bir kimliksizleştirilmeye de maruz kalıyorlar. Fakat bu tip sosyolojik gerçekleri tartışmaya başlayamıyoruz bir türlü.

"Örtünen kızların üniversiteden dışlanmasına karşıyım. Eğitim herkesin eşit hakkıdır." Böyle dediğinizde bile size hemen saldırılıyor çünkü: "Demek sen türbancısın. Demek Amerikan emperyalizminin projesi 'İlimli İslâm'ın yayılmasında işbirliği yapıyorsun."

Diyorsunuz ki: "Beni adaletsizlik ve haksızlıklar ilgilendiriyor. Mahalle veya çevre baskısıyla örtünenler ile Allah'ın rızası için örtünenler arasındaki farkı kim bilebilir ki zaten? Hem bu bilinse ne olacak? İdama mı mahkûm edeceksiniz baskıyla örtünenleri? Laikliğin yıkılması, örtünen üniversiteli kızların mahalle baskısıyla vuku bulacaksa, bu ne kadar pamuk ipliğine bağlı bir düzenmiş böyle?"

Bu kez de sizin laikliği sorguladığınız sonucuna varıyorlar. Ne kadar kişi yaşıyorsa bu ülkede o kadar farklı laiklik anlayışı var. Bugün türban veya başörtüsüyle olduğu gibi geçmiş yüzyıllarda da yaşamakla, feraceyle, neyle istiyorsa onunla örtünüyordu kadınlar. Laikliğin henüz bir uygulama biçimine dönüşmediği dönemlerde, örneğin Endülüs gibi bir medeniyet kurmuştu Müslümanlar. İçinde Hristiyanların ve Yahudilerin yaşadığı çok büyük bir medeniyet. Kaç yıl sürmüştü? 800 yıl. Yani laiklik olmadan da, laik eğitimden geçilmeden de çokkültürlü uygarlıklar kuruldu yeryüzünde. Örtünen kadınlarıyla.

Madem şu anda laik bir düzende yaşıyoruz ve bunu gündelik hayatın her gözeneğinde hissediyoruz, o vakit bunun daha kapsayıcı bir hale getirilmesi için düşünebilir, uygulamalar geliştirebilir, tartışabilirsiniz. Bu, sizin laiklik karşıtı olduğunuz anlamına gelmez ki. Tıpkı üniversitede türban yasağına karşı çıktığınızda da "İlimli İslam'ı dayatmaya çalışan emperyalizm işbirlikçisi" olmadığınız gibi. Adalet ve hakkaniyet peşinde koşanların her türlü siyasî yakıştırmaya ve infaza mahkûm edildiğini görmeyen kaldı mı?

Dinde zorlama yoktur. Örtülü olmayan bir kadın bir gün örtünmeye karar verirse, çevresinde hiçbir baskı hissetmeden örtünebilmeli. Veya baskıyla örtünmüştü, bu baskılara karşı çıkarak örtüsünü atabilmeli. Çünkü

ailenin veya mahallenin baskısıyla örtünen bir kadının niyeti değil, kendi kalbinin iradesiyle, sadece Allah rızası için örtünmeye karar veren bir kadının niyetidir bu yolda aşka varacak olan.

İşte tam da bu nedenle: Örtünmüş her kadına mahalle veya aile baskısıyla örtünmüş muamelesi yaparak onları laik düzene tehdit görmek kadar saçma bir argüman olamaz. Kendi iradesiyle örtünmüş kadınlar, baskıyla örtünenlerin aksine, bunu eşsiz bir iç özgürlüğü olarak yaşarlar ve başkalarına "örtün!" diye baskı yapmanın ne kadar sığ ve sapkın bir şey olduğunu bilirler.

Laik düzenin önemi burada bir kez daha ortaya çıkıyor işte: İnsanların kendi iradeleriyle örtünmeyi seçmeleri için devlet otoritesine gerek yoktur. Eğer İran'da olduğu gibi kadınlar devlet zoruyla örtünüyorsa, kendi iradeleriyle bunu seçme imkânları elinden alınmış demektir çünkü.

O halde türbanı kitlelere mal edilen tektip bir tutum, tek partiye ait bir simge veya bir cemaat gösterişi olarak algılamaktan ısrarla vazgeçmeyenler: Bizzat örtünenler için de türbanın bir siyasî kimlik haline getirilmesine yol açıyorlar. Oysa örtünmenin sırrı her kul ile Rabbi arasındadır. Toplumsal bir gösterişe de, yayılmacı bir zorlamaya da indirgenemez. İndirgendikçe hakikatinden kopuyor.

Bugün laikliğin tehdit altında olduğunu söyleyen birçok resmî ve sivil kurumun örgütlü eylemleri bir yana, yasaklara karşı çıkanlar için kullandıkları "emperyalizm işbirlikçisi" gibi karalama kampanyaları yüzünden böylesine bölünüyorken bizler: Sahi kimler emperyalizmin emellerine çanak tutmuş oluyor acaba?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Korku tutsaklığından özgür düşünce çıkar mı?

Leyla İpekçi 2008.02.12

Başörtülü bir nineyi kalabalığın önüne çıkarıp alkışlarla başını açtıranlar, örtünen genç kızları notunu indirmekle tehdit edenler veya protesto için kara çarşafıya bürünüp ardından çarşafı yakanlar ne yapıyor?

Herhangi bir mesele -velev ki üniversitelerde eğitim hakkı olsun- bu şekilde nefret ve saldırganlık çoğaltılarak hakkaniyet ile ele alınabilir mi? Çarşaf yakanlar aslında bir bez parçasını değil, onu kullananı yaktıklarını görmüyorlar mı? Bilinçaltılarında çarşafı kişileştirdiklerinin farkında değiller mi? Başörtülü bir arkadaşım, doğduğundan beri yaşadığı Nişantaşı'ndaki bir spor salonundan geri çevrilişini, kafelerde insanların kendisine hakaret edişini, küçümseyerek bakışını anlatıyor. Bazı alışveriş merkezlerinde "burada ne işiniz var" diyerek aşağılanıyorlar. "Evinize hapsolün. İninizde, kovduğunuzda, çöplüğünüzde yaşayın. Burası bizim tariflerimize göre oluşturulmuş, bizim kriterlerimize göre belirlenmiş son derece steril ve seçkin bir kamusal alandır. Buraya gelmek istiyorsanız bizim gibi olmalısınız." Kast ettikleri bu aslında.

İnsanlık tarihi, ayrımcılık sonucu yüz binlerce insanı küle çevirmiş ve küllerini nehirlerde yok etmeye kalkmış zorbarların tarihini de yazmadı mı? İrkçılıktan, cinsiyetçilikten, kan elitizminden, her çeşit tahakkümden halihazırda hepimiz muzdarip değil miyiz? Tehdit, şiddet ve öfkenin sembollerini kullanarak adaleti vicdanlarda hangi birimle ölçebilirsiniz ki?

Başı açık olduğu halde gizli ırkçı olan bir kadın yargıç veya gizli bir kadın düşmanı olan erkek hakim bugüne dek hep adaleti tesis edebilmiş midir mahkeme salonlarında bilinemez. Ama başı örtülü bir kadının 'örümcek kafalı' olduğu önkabulüyle yeryüzündeki bütün örtülü kadınların toptan beyninin yıkandığını haykırانların hakkaniyetli ve vicdanlı bir karar vermesi oldukça zor değil mi?

"Asıl mesele üniversite ve yargı meselesi" diyor Etyen Mahçupyan, Taraf gazetesindeki yazısında: "Başörtüsü bu gerçek meselelerin üstünü örtmek için kullanılan bir sembol sadece. Yani bu giysi dindar kadınların değil, laik kesimin sembolü. Laiklerin 'çağdaş' olduğunu kanıtlamak üzere kullandığı ama asıl bu çağdaşlığın ardında cemaatçi bir nüfuz ve rant alanı yaratma teşebbüsünün hayata geçirilmesine yarayan bir kılıf (...) Çatışma laiklerin içinde yaşanıyor."

Örtünen kızları bir rejim tehdidi haline getiren, örtünme hakikatini siyasi bir kimliğe hapseden ve başörtülülere tek ve yekpare bir bütünmüş gibi etiketleyen, onların karakterlerini, dünya görüşlerini, kader ve iradelerini tek bir sembole indirgeyen, onları nesneleştiren, aynılaştıran ve kişisizleştiren kim? Laik kesimin sadece kendilerini çağdaşlık mertebesine uygun gören üyeleri değil mi?

Kafalarındaki sembollerle 'gerçeğin çoklu yüzü'nün çakışmadığını görüyorlar aslında. Panellerde, oturumlarda karşılarındaki başörtülü konukların entelektüel donanımını, haklı gerekçelerini, apaçık yüreğini görüyorlar. Ama vehimlerini yansıtacak sarıh bir dil olmadığı ve olamayacağı için: Korku ve tehdit diline sığınıyorlar hemen.

Hep aynı refleksi verdiklerini görünce şaşırıyorum. Müstehzi bir sırıtış ve karşısındakinin sözünü kesmek. Anlıyorsunuz ki korkusu sahici olsa bu kadar cesurca tacizde bulunamaz. Onun korkusu geleceğe dair bir vehim çünkü. Yani psikolojinin ve patolojinin alanına giriyor. Örtüye karşı olan herkes, nasılsa kendiliğinden haklıdır diye inandığı için, örtülü kızların okuma hakkını engellemeyi adaletsizlik saymıyor. Böylesi 'tektip haklıklar'ın prototipleri arttıkça gelmiyor mu zaten faşizm?

İçinizdeki evrenselliğe, yani belli bir iç özgürlüğüne ulaşmış olsaydınız: Özgür ve evrensel düşüncenin yeşereceği kapılarda bekleyen başörtülü kızların sizi tahakküm edeceğine, örteceğine, asimile edeceğine bu kadar kilitlenmekten utanmaz mıydınız? Bu kadar körleşir miydiniz şeytanlaştırdığınız kişilere karşı? Sırf siz korkuyorsunuz diye başkalarının varolma özgürlüğünü korkusuzca gasp ediyorsanız, bizzat kendi korkularınızın tutsağı değil misiniz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başörtülüler 'herkes için özgürlük' isteyince...

Leyla İpekçi 2008.02.19

Başörtülü kadınlar geçtiğimiz günlerde bir basın bildirisi yayınladılar: "Söz konusu özgürlükse hiçbir şey teferruat değildir, henüz özgür olmadık" diyerek altı yüzün üzerinde imzaya ulaştılar.

"Üniversite kapısı sert bir şekilde yüzümüze kapatıldığı günden bu yana yaşadığımız acılar bize bir şey öğretti. Başını örttüğü için ayrımcılığa uğrayan kadınlar olarak tüm samimiyetimizle açıklıyoruz ki; üniversitelere başımızı örterek girmekle mutlu olmayacağız. Ta ki: Kürtlerin ve ötekileştirilenlerin kendilerini bu ülkenin asli unsuru hissetmesi için gereken hukukî ve psikolojik ortam oluşturulmadan. Acımasızca işlenen cinayetlerin gerçek sorumlularına ulaşılmadan. 301 davalarını bitirecek düzenleme yapılmadan. Azınlık vakıflarının üzerinde pişkince oturanların rahatı bozulmadan. Alevilerin ibadetini kültürel aktivite, ibadet evlerini de kültür merkezi olarak görmekte ısrar etmekten vazgeçilmeden. Üniversitelerden sudan sebeplerle atılan arkadaşlarımız geri dönmeden. Yasakçı zihniyet bize ne zaman, nerelerde ve nasıl örtüneceğimizi dayatmaktan vazgeçmeden. Üniversitelerin bilimsel özgürlüğünün önündeki en büyük engel YÖK kaldırılmadan (...)

Birimizin diğeri için tehlike olduğu korkusunu yayıp bizi birbirimize düşürerek bu adaletsiz düzenini devam ettiren yasakçı zihniyet tamamen ortadan kalkmadan hiçbir özgürlük tam özgürlük değildir. Özgürlüklerin

kısıtlanmasının ne demek olduğunu bilen insanlar olarak, bundan sonra da her türlü ayrımcılığın, hak ihlalinin, baskının, dayatmanın karşısında olacağız."

Böylesine bütüncül, kuşatıcı, hak ve adaleti tesis etmeye yönelik, vicdanlı bir bildirinin bu ülkenin irtica geliyor diye korku salan merkez gazetelerinde sevinçle karşılanması ve okuyucularına manşetlerden duyurulması gerekmez miydi? Ama hayır. Onlar kendi okuyucusu yola çıkıp ötekilerle buluşmasın, daima pencereden dışarı bakmakla yetinsin istiyor olmalılar. Herhangi orta önemdeki bir haberden bir farkı olmasın bu bildirinin istiyorlar. Yoksa okuyucu korkmaktan vazgeçer ve artık bu gazetelere itibar etmez diye mi düşünüyorlar?..

Maalesef bu bildirideki hak ihlali tespitlerinin yelpazesinin geniş tutulmasından rahatsız olanlar sadece merkez medyada değil, her yerde var. Tıpkı başörtüsüyle eğitim hakkı kazanılırsa irtica geleceğinden korkanlar olduğu gibi, vakıf yasası düzenlenirse ülkemizin 'yabancılar satılacağından' korkanlar da var. 301 kaldırılırsa barış isteyenlerin bu ülkeyi böleceğinden korkanlar da var. Adalet ve özgürlük mücadelesi söz konusu olduğunda mutlaka birtakım kişi ve grupların korkularının bugüne dek daima karşı bir ideolojiye tahvil edilmesinden habire nemalananlar var çünkü.

İnsan özgürlüğünü ortadan kaldıran her şey bir çeşit bağımlılık yaratır. Zaafların, tutkunun, korku ve hassasiyetlerin ideolojiye dönüştürülmesi giderek kolaylaşır. Hukukun üstünlüğü herkes için esas kabul edilmişse eğer, egemenlik belli bir zümreye ait olamaz. Yani herhangi bir kimliğe dayalı bir imayla kendinizi ötekine karşı imtiyazlı hale getiremezsiniz. İdeolojinize uymadığı için bazı kişi veya grupların varlığından hoşlanamayabilirsiniz elbette. Ama anayasal vatandaşlık ile korunma altına alınmış olması gereken özgürlükler adına onların maruz kaldığı adaletsizliklere karşı mücadele etmeyi yine de sürdürebilirsiniz.

Yoksa başkaları sırf sizin dünya görüşünüze uygun düşmüyor diye, hak ve adalet onlar için uygulanmasa da olur demeye başlarsınız. Bugün bazı siyasetçilerin yaptığı gibi. Böylece siz kendinizi en yüksek adalet mercii, en yetkili hak dağıtıcısı olarak görmeye başlamışsınız demektir. Böylesi bir gizli kibrin nasıl kontrolden çıktığını bilmeyen var mı? Sizinle çelişsin çelişmesin, hakkı yenen kişi ve grupların mağduriyetini gidermek için mücadele etmeye değer bir anlam bulamaz hale mi geldiniz? Zaaflarınızın esiri olmuştunuz demektir çoktan ve bilin ki başkalarının hakkı için kılını kıpırdatmamak sadece bir pasiflik değil, adaletsizliği çoğaltma ve hak gaspına teşvik anlamına da gelmiş demektir çoktan.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Korkmaktan yüreğimiz tutulmuş, nasıl kardeş olacağız?

Leyla İpekçi 2008.02.26

'Herkes için özgürlük' isteyen başörtülüler Türkiye'deki pek çok kesimin ezberini bozdu. Ve onların bu bildirisi sayesinde şu çok net ortaya çıktı ki, herkesin, kendini en demokrat belleyenlerin bile bir korku eşiği varmış.

Başörtülülerin vicdana ve hakkaniyete dayalı söylemini sorgularken ille tersine çevirmek gereği hissetti çünkü kimileri. Böylesine açık yürekli ve cesur konuşanların nasıl 'halen başörtülü' olabildiklerini bir türlü kavrayamadıkları için belki, ille bir açıklarını bulmak gibi bir refleks geliştirdiler. Farkında olmadan.

Örneğin Ramazan'da içkili lokantasını açık tutmayan girişimcinin ülkeyi nasıl da geriye götürdüğünü(!) gasp edilmiş eğitim hakkını geri isteyen başörtülülerin karşısına bir dindarlaşma gerekçesi olarak koyarak, onun hesabını bile başörtülülerden sormayı normal karşılayanlar çıkabildi. Sanki içlerinden bir teki bile "hayır bu olmaz" dese, başörtüsüyle eğitim hakkını savunmak meşruiyetini kaybedecekmiş gibi.

Aynı şekilde, vakıflar yasası tartışılırken mütekabiliyet esasından bahsedenler, Trakya'daki Müslüman azınlığa Yunanistan'ın uyguladığı baskıları örnek gösterip, karşılığında buradaki gayrimüslimlerin haklarının verilmemesini savunabiliyorlar. Adaletsiz bir yaklaşıma bir başka adaletsizlikle yanıt vermeyi vicdanları rahatsız olmaksızın savunabiliyorlar. Baskın Oran'ın sözleriyle, "soydaş için gayrimüslim vatandaş harcaabiliyorlar."

Türkiye'de çoğu Türklerden bile daha 'yerli' olan gayrimüslimlere 'yabancı' olarak bakıldıkça, bizi bölmeye çalışan her dış mihrakın hesabı onlardan sorulmuyor mu ısrarla? Hatta daha da ileri giderek zihnimizde "madem bunlar yabancıdır o halde haindir" çıkarsaması kendiliğinden oluşmuyor mu? Hadi Rum vatandaşa bu bahaneyle haklarını vermedik diyelim. Ya Kezban Hatemi'nin hatırlattığı gibi: Mütekabiliyet esasının hiç söz konusu olmadığı diğer gayrimüslimlerin bu ülkede eşit bir vatandaş olarak yaşama-varolma hakkı ne olacak?

Yalnızca başörtülülerle gayrimüslimler değil tabii, rejim tehdidi yüzünden daima 'katli vacip' hale getirilenler. Kürtler de var. Yalsızuçanlar'ın deyişyle "dili yasaklanan, zorunlu iskâna tabi tutulan, çocuklarının ve köylerinin ismi değiştirilen, bir vakitler oruçlu iken dışkı yedirilen, günde yirmi saat işkence gören, hastalanan, sakatlanan, başka ülkelere iltica eden, alabildiğine ötekileştirilmiş, cahillik, yoksulluk ve kimlik krizi ile yaralanmış insanlar" var. Onların trajedisini sırf Kürt oldukları için görmezden gelerek korkularımızı yenmiş mi oluyoruz?

Cizre'de 15 Şubat'taki gösteriler sırasında ölen on beş yaşındaki gencin iddia edildiği gibi "göstericilerin attığı bir taşın başına isabet etmesi sonucu" ölmediği ortaya çıktığında Adli Tıp Kurumu'nun raporuyla kanıtlanan ölüm nedenine kimlerin yol açtığını sormak, adaleti Cizreli bir çocuk için istemek hiç aklımıza gelmeyecek mi: "Sert bir cismin üzerinden geçmesi sonucu" öldüğü kesinleşen gencin panzerle ezilmesi karşısında hak ve hukuk talep etmeyerek 'bölücü' gibi algılanmaktan mı korkuyoruz acaba?

Bu ülkede "Köylerimiz yakıldı küsmedik, göç edip en kötü yerlerde yaşadık, en kötü işleri yaptık isyan etmedik. Akrabalarımız faili meçhullere kurban gitti, intikam peşinde koşmadık, üzerimize bombalar atıldı hukuktan başka bir şey istemedik" diyen 'Genç Kürtler'in sesini duymak için değmez miydi korkularımızdan biraz olsun sıyrılmaya? Değmez miydi, kadına şiddet davalarında neden sıklıkla kadının aleyhinde karar verildiğini sorgulayan 'Genç Siviller'den bir başörtülü öğrenciyle nefret ve önyargı dışında bir ilişki kurmaya?

Değmez miydi onca tehdide ve iftiraya rağmen "bu topraklarda elbette gözüm var ama ancak gömülme için" diyen Hrant'ı nefretle hedef göstermek yerine biraz olsun tanımış olmaya? Hiçbir meselenin özüne, olayların derinine inmeden, sığ sloganlarla mı ilelebet yaşatacağız bu devleti? Korkmaktan taş kesilmiş zihnimizle, tutulmuş akıl ve yüreğimizle mi birbirimizle kardeş olacağız?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Üniversiteye tarikatlar girecek diye çeteler mi girsin?

Leyla İpekçi 2008.03.04

Ergenekon adlı karanlık çetenin uzantıları araştırılırken 'Kuvvayı Milliye' veya 'vatanseverler' gibi adlarla kurulan bazı çetelerin, beş rektör ve iki dekanla ilişki içinde oldukları ortaya çıktı.

Örgüt üyeleriyle telefon görüşmelerinin kayda alındığı öne sürülen bu isimlerin, başında bulundukları üniversitelerde 'ulusalcı kadrolaşma'ya gittikleri, kampüslerinde düzenledikleri otumlarda bu yönde propaganda yaptıkları belirtildi.

Hatta şu anda tutuklu bulunan bir doğentin kimi profesörler hakkında resmi ideoloji karşıtı oldukları gerekçesiyle apaçık iftiralarda bulunduğu, onları 'yetkili merciiler'e fişlediği ortaya çıktı. Tamamen saptırılmış birtakım verileri birleştirerek, yargısız infaz mekanizmasını devreye sokarak akademisyen muhbirliğine soyunan bir doğentin, özgür ve evrensel düşünceyle hangi düzeyde bir ilişkisi olabilir?

Yine bir başka üniversite rektörü -ki şu anda mahkûm edildi- vaktiyle 'irticacı' diye fişlediği 65 akademisyenin işine, sicillerinde usulsüzlük yapmak suretiyle son verebilmiş. Koskoca rektörün, bu öğretim üyelerinin siciline "cemaatçi, radikal dini akımlarla bağlantılı, devlete karşı düşmanca tavır içerisinde, uyumsuz" gibi ifadeler yazarken vicdanlı olmak ve adil davranmak gibi bir kaygı gütmemesi nasıl kabul edilebilir? Yalan dolan hükümlerle, süslü iftira kampanyalarıyla, hamasi slogan soytarılıklarıyla mı 'cumhuriyetimizin kazanımları'na sahip çıkacağız?

Cumhuriyet mitingleri sürecinde kimi büyük şehirlerde Vatansever Kuvvetler Güçbirliği hareketinin üyeleriyle görüşen bazı rektörler, küçük çocukların para karşılığı bayrakla yürütüldüğünün de ortaya çıktığı bu gösterilere kendi üniversitelerinden öğretim üyeleri ve öğrencilerin de katılmasını teşvik etmişler. Bayrağın bir ayrımcılık nesnesi haline getirilip salt bir kesimin sembolü olarak benimsetilmesine katkıda bulunmakla mı evrensel düşünebilen bir gençlik yetiştirilecek? Öğrenciler gerekirse ayrımcı, bölücü veya faşizan olabilir ama yeter ki rejimi tehdit etmesinler diyerek mi ilelebet yaşatacağız devletimizi?

Bir başka üniversitenin rektörü, geçtiğimiz günlerde görevinden ayrıldıktan sonra bir açıklama yaptı ve gazeteden okuduğumuza göre, üç yıl önce başbakanı üniversiteye geldiğinde konuşturmaması için YÖK'ün eski başkanından talimat aldığını belirtti. "Üniversiteler Atatürkçü düşünceyi özümsemiş, laik cumhuriyet ilkelerinin yer bulduğu kurumlardır" diyerek itirazını gerekçelendiren rektör, başbakanın laiklik düşmanı olduğundan zerre kadar kuşku duymamış ki, ziyareti sırasında protokol konuşması yapmaması için de epey uğraşmak zorunda kalmış.

Bir ideolojiyi muhafaza eder gibi görünerek, son derece onurlu bir 'devlet nöbetçisi' gibi haykırarak, vatansever ve kuvvacı yakıştırmaları sadece kendine uygun görerek rektör makamına yükselebilen kişilerin vicdanı kaç kat örtünün altına gizlenmiş bilinmez. Ama bazı üniversitelerin giderek çete üyelerinin cirit attığı yerler haline dönmesini şu ana dek hiç dert etmeyen onca akademisyen, onca yazar çizer var. Mesela yine bir üniversite rektörü şöyle bir gerekçeye başvurabiliyor gönül rahatlığıyla: "98 yılı öncesinde üniversiteler tarikatların, cemaatlerin kol gezdiği, çocukların baskı altına alındığı yerler haline gelmişti. Türban yasağı kalkarsa yine eskiye döneriz." Yani: Dışarıda zaten tarikatçı olduğu varsayılan birtakım kızlar, üniversiteye başlarını açarak girdikleri sürece tarikatçılık engellenebiliyor böylelikle. Müthiş bir akıl yürütme doğrusu. Peki, 98 sonrası üniversiteler ulusalcı çetelerin, suç örgütlerinin, bombayla yakalanan kuvvacıların rektörlerle kirli bağlantılarının tespit edildiği yerler olmaya devam mı etsin bu mantıkla?

Kendilerine eleştirel bakanlardan bile birer 'rejim düşmanı' üretmek ve bu düşmanı imha etmek suretiyle hep aynı cumhuriyet elitinin iktidarını sürdürmesine hizmet eden rektörlerle nasıl dolduruldu peki üniversiteler? Bu kişilerin liyakatine bakıldı mı yoksa kabaca ideolojileri mi yeterli oldu oraya atanmaları için? Kadrolaşma dedikleri tam da bu değil midir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zalimin diliyle hakkı savunmak

Saldırganlık, tahakküm, işgal gibi her türlü zorbalığa karşı mazlumun hakkını nasıl bir dille korumalı? İnsan, zalimin karşısında mücadele etmek zorunda kaldığında, onun şiddet dolu söylemini benimsemek dışında -aynı biçimde etkileyici- bir üslup geliştirmeli mi?

Yoksa bu tip 'ince'liklere hiç kafa yormadan zorbalıkla mı yanıt vermeli zulme karşı daima?

İnsanlığın karşılaştığı veya bizzat uyguladığı zulüm çeşit çeşit. Geçtiğimiz günlerde Küresel BAK'ın 'Barışa bir şans verelim' etkinlikleri kapsamında düzenlediği oturumda, Irak'ta işgale katılmışken 'onursuz terhis' ile kendini askerlikten attıran Chris Capps de konuşmacıydı. Haksız yere sivillere zulmetmekten kendisini vazgeçiren nedenleri son derece anlaşılır buluyordu onu dinleyenler. Aklıma geçmişte de tanık olduğum bir ikilem geldi:

Bazı İsrail askerlerini, Filistinli halkın üzerine salkım bombası atmayı reddedip vicdani retçi oldukları için alkışlayanlar, tutuklu yakınlarına karşı bile neredeyse linç kampanyası düzenleyebiliyorlardı. İdeoloji araya girdiğinde: Kimlik, milliyet, etnik köken söz konusu olduğunda vicdanlar politize olabiliyordu bir anda.

Evet, aynı oturumda Yıldız Önen'in de ifade ettiği gibi, halklar -devletlerden farklı olarak- son kertede barış ister. Kimse evladının, kardeşinin, ağabeyinin masum insanlara saldırmamasını, kendinin ve başkalarının kanını akıtmamasını istemez doğal olarak. Ama halkların barış ve kardeşliğe yatkın olması karşısında öyle bir siyasi propaganda oluşturuluyor ki, bizler barış istediğimizi sanırken, azılı şahinlere dönüşebiliyoruz farkında olmadan:

Saldırganlığın sürmesi için savaşmanın 'haklı ideolojisi'ni yapan, kan dökmenin bin bir yöntemini geliştirerek bunu meşrulaştıranlar var çünkü süslü analiz ve sentezleriyle. Birilerinin zulüm ve vahşet olarak nitelendirdiğini diğerinin meşru hak olarak kabul ettiği savaş gerekçelerine ikna edilmeye çalışılıyor her gün. Dünyanın her yerinde, Irak'ta, Güneydoğu'da, Filistin veya Lübnan'da çözümsüzlük ve savaşın sürmesiyle iktidarlarını koruyan grup ve kurumlar, zorbalık ve şiddetten nemalanarak var oluşlarına kaba kuvvetle kıymet biçiyorlar durmadan.

Büyük Ortadoğu Projesi'nde, -Türk olsun Kürt olsun- emperyalizmin kirli iktidar oyunlarına alet olmaya karşı çıkan barış yanlılarını hain ilan ederek veya B. Ersoy gibi ölüm değil çözüm isteyenlerin halkı savaşmaktan soğuttuğunu söyleyerek 'onurlu bir savaş' sürdürebilir miyiz? Halkını bugüne dek 'hain' gayrimüslimlerden, 'irticacı' başörtülülerden, anadilini konuşmak isteyen Kürtlerden attıkları manşetlerle bile soğutmayı başaranların biraz olsun rahatsızlık duyması gerekmez miydi bu tür bir soğutma gerekçesiyle bu kişiyi hedef gösterirken?

'Hain listesi'ne her gün yeni hedef isimler ekleyenlerin veya Baykal gibi 'içeride parça bırakmaksızın' bünyeyi iyice temizleyelim diyerek ülkenin ordusuna bile had bildirmeye kalkanların kullandığı dili duydukça saldırganlık ile karşı koymak arasındaki ayrımı düşünüyorum. Vahşet ile direniş arasında bıçak sırtı bir ayrım var sahiden. Dünyadaki bazı savaşlarda kadın ve çocukların öldürülmesine direnişin bir parçası olarak cevaz verilebiliyor mesela. Dağda, ovada veya metropollerde hangi direniş masumları öldürerek onurlu bir biçimde sürdürülebilir ki?

Başörtüsü ile ahiret şuuru arasındaki her türlü bağlantıya sırtını dönen resmî söylemin, yirmi yıldır sona erdirilemeyen savaş boyunca 'şehitler ölmez' sloganına sığınarak nasıl da ahiret algısına gönderme yapmak durumunda kaldığını gördükçe şunu da daha net öğrenmemiz gerekebilir: Kalp neye şahit olduğunu biliyorsa, bu ancak onun kalbiyle 'rabbi' arasındadır. 'Diri' kalmak ise cesetle değil can ile ilgili bir sırdır ki, hükmünü hiçbirimiz veremeyiz.

Bizleri bölünmekten asıl alıkoyanın, öncelikle kalplerimizdeki öfke, korku ve intikam duygularına yenik düşmemiş bir 'sahih niyet' olacağını ve vicdanî sorumluluğumuzun bizi savaştıran küresel veya yerel aygıtlara karşı yegâne silah anlamına geleceğini hatırlarız belki yeniden.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hepimiz 'olağan şüpheli'yiz, bizimle kim yüzleşecek?

Leyla İpekçi 2008.03.18

Bu ülkenin her daim günah keçisi olarak öne sürülmek üzere hazır bir kıvamda bekletilen 'olağan şüpheliler'i var. İster siyasetçi olsunlar, ister başbakan, ister katledilmiş bir gazeteci ya da üniversitede okumak isteyen öğrenciler... Fark etmiyor.

Birileri kendilerini daha derinlere gizlemek istedikleri zaman atıveriyorlar bu 'olağan şüpheliler'i çeşitli hassasiyetlerimizin ortasına.

Yerine göre milli, yerine göre dini 'hassasiyet'lerimizi, irtica korkularımızı, bölünme endişelerimizi kaşıyarak sözümona 'vatan ve devlet' adına yine bize linç ettirmek istiyorlar bu 'olağan şüpheliler'i. Ki suçlular da yine bizden olsun. Kan kokan eller hep bizimkiler olsun. Azmettiriciler süslü koltuklarına daha çok gömülsün. Böyle tesis edilebilir mi adalet? Zalim ile mazlum böyle ayırt edilebilir mi birbirinden?

12 Mart'ın işkencecilerini yargılayabildik mi? O dönemde iftira yüzünden zulüm görenlerin canlı tanıklığıyla yüzleşebildik mi? Ya çok daha fazlasının yaşandığı 12 Eylül'dekilerle? Diyarbakır Askerî Cezaevi'nde babası öldürülmüş olan Altan Tan ve onun gibilerinin anlatacaklarını dinlemeden Kürt vatandaşlardan bölücü diye bahsetmeyi kimler istedi bizden?

DTP veya AKP'nin kapatılması için hazırlanan iddianameleri okurken kapıldığım dehşetin bir benzerine Hrant Dink'in vaktiyle verdiği bir mülakatı alıntılamanın birçok gazete arasından sadece Agos'a dava açıldığında hazırlanan iddianameyi okurken de kapılmıştım. Hakkaniyet ve adalet duygularının böylesine 'saptırılmış yorumlar'a bizzat hukuk adamları tarafından feda edilebileceğini algılamakta zorlanıyorum.

Hakikat bize binlerce katmanın ardından bakıyor. Onu daha iyi görebilmek için kendi bakışımızı çeşitlendirmek durumundayız. Bazen önyargı ve peşin hükümlerle pekiştiriyoruz bakış açımızı. Bazen ideoloji ve dünya görüşlerimizle. Sık sık bunlar iç içe geçerek kendi tanımlamalarımızı oluşturuyor. Bu tanım ve çerçeveler üzerinden son derece göreceli sıfatlar, yakıştırmalar, kimlikler biçiyoruz kendimize.

Gelgelelim hakikatin en yalın haline erişmek için sahiden de derinleşmek gerekiyor. Kendini baktığın şeyin salt öznesi değil nesnesi de kılman gerekebiliyor. Tüm tanım ve ideolojilerin ötesinden, sadece 'olduğu gibi' bakabilmek kolay değil insana ve dünyaya. Vesveselerden, korkulardan, ego ve bilinçaltı tortularından olabildiğince arınarak aslolanı görebilmek için her şeyden önce saf bir niyet gerek. İşi 'hakkı hakikat ile ölçmek' olanlar için elzem bir duruş bu. Yani savcılar, yargıçlar, hakimler için.

Sahip olduğunuz ideolojiyi savunurken başkalarının hakkaniyet ve adalet duygularını zedelemeye başlamışsanız ve buna rağmen haktan yana değil ideolojiyi savunma biçimlerinizin mutlak doğruluğundan yana tercihinizi kullanmışsanız: Zulmetmeye başladınız demektir. Hem vicdanınızı örttüğünüz için kendi

nefsinize karşı zalim olmuşsunuz. Hem de haksızlığa uğrattıklarınıza karşı zorba olmuşsunuzdur. Zaten sürekli haklı çıkan bir ideoloji savunucusu olabilir mi yeryüzünde?

Geçtiğimiz yıl Prof. Mithat Sancar ile Dr. Eylem Ümit'in 51 hakim ve savcıyla yüz yüze mülakat yoluyla yaptıkları araştırmada "ülkem söz konusu olduğunda hukuk mukuk dinlemem", "önce devlet gelir" diyen hakim ve savcıların var olduğu zaten kanıksanmıştı. Ülke ve devlet gibi kavramları haktan ödün vermek suretiyle 'put'laştırmak neyle bağdaşır? Bu tarz bir kutsamanın yansıması sonucu 367 tartışmalarına bile tanık olmadık mı?

Yüksek yargı makamlarına atananların son derece tartışmalı ve zaaf dolu kavramlarla belli bir ideolojiyi her daim haklı göstermek için nasıl bir iddianname hazırladıklarını görünce sormadan edemiyorum. Kurmaca olduğu ortaya çıkmış onca vukuatı, iftira, muhbirçilik ve jurnalcilikle oluşturulduğu kanıtlanmış (cezaevindeki akademisyenlerin fişleme yöntemleri, Ergenekon sözcülerinin gizli bağlantıları birer kanıttır) onca 'provokasyon sahnesi'ni hakiki bir veri gibi gerekçe olarak kaleme almaları karşısında hangi dil ile hakkı savunabiliriz? 'Olağan şüpheli' olarak yaftalanmadan?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taraf gazetesi nasıl 'İslamcı ve AKP yanlısı' oldu?

Leyla İpekçi 2008.03.25

Ergenekon çetesinin şifreleri çözüldükçe bu çeteden sevimli, zararsız, üzerine şakalar bile yapılabilen, sıradan ve çok olağan bir oluşummuş gibi bahsedendenlerin 'güdümlü' bir siyasetin izdüşümü olarak, onların en kanlı eylemlerini nasıl ele aldıklarını -hatta almadıklarını- ibretle izliyoruz.

Son olarak hayretle izlediğim bir yaftalama biçimi daha var ki, giderek kendini kanıksatmaya başlıyor. Radikal gazetesinde bir süredir şu ibareye rastlıyoruz: "İslamcı basın olayı nasıl değerlendirdi?" "Dinci" diye sıralanan bizimki gibi "malum" gazeteler arasında Taraf gazetesi de var. Yani içinden geçtiğimiz şu kritik günlerde Radikal gazetesi, Taraf gibi dinî bir referansı olmayan bir gazeteyi İslamcı basın olarak kategorize etmeyi başarmış. Dün ise daha 'açılımlı' bir yol izleyerek Taraf'ı "AKP yandaşı medya" kategorisinde değerlendirdiklerini gördük.

Nasıl bir cepheleşmeye hizmet ediyor bu? Salt imalara dayalı bir hakikat arayışıyla adalet duygumuza hizmet etmek mümkün mü? Dinle veya bir siyasi partiyle hiç yakınlığı olmayan bir gazeteyi bile sırf olayların üzerine cesurca gittiği için siyasetin hamasi diline hapsetme çabasının altında yatan ne?

Koltuklarını koruma uğruna halkının kanını dökmekten, bomba ve cinayetten medet umanların yaptıklarını manşetlerine taşıdığı için veya barış yanlısı tutumları sayfalarında yansıttığı için: Bu gazeteyi belli bir siyasi projeye alet etmekle İttihatçı zihniyetin faşizan eylemlerini meşru gösterenlere hizmet etmiş olmuyor musunuz? Ya Sabah, Star, Y. Şafak gibi yine aynı kategoriye indirgenen gazetelerdeki birçok 'kendinden menkul' yazarın habire 'kaba hurafeler'le pişkince hedef gösterilmesinden kimler siyasi rant elde ediyor?

Biz de Zaman'da yazıyoruz diye işbirlikçi olduk, Soros'çu, Fethullahçı, ılımlı İslamcı, AKP sözcüsü, vatan satıcısı, hain, yabancı dölü, Amerikan uşağı dediler. Her şey olduk. Yazdıklarımız net ve apaçık ortadayken hem de.

Kalbin ideolojik örtüleri yoktur. Onun yalın sesini işitmek, içerilere bakmak, zorbalığın bizlere yansıyan biçimine dikkat çekmek gibi niyetlerle yazanları en sığ söylemlerle sınıflandırırken kendi kalbinizi nasıl mühürlediğinizi

görmüyor musunuz? İnsanların çoğu hakikate yaklaşma çabasıyla nasılsa vakit kaybetmiyor diye, istediğiniz kişiye ve kuruma istediğiniz yakıştırmayı ima etme lüksüne sahip olabilir misiniz kolayca?

Bir de ideolojik örtülerini vicdani süslemelerle bezemeye çalışanların kullandığı dil var. "Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde AKP uzlaşsaydı bugün partisi kapatılmaya çalışılmazdı" diyorlar. Devlet ve sosyal hayat içinde çöreklenen ve görünmez iktidarını en kanlı oyunlarla, en alçak muhbirliklerle korumaya kalkışan Ergenekon yapılanmasını hiç ama hiç ağzına almaksızın, uzlaşsaydı diyorlar. 27 Nisan muhtırasına, vesayet rejiminin baskılarına karşı sussaydı. Hakkaniyet ve adalet duygumuzu zedelemek pahasına.

Ne olacaktı? Ergenekon sessiz sedasız hakimiyetini sürdürecekti. Bunu tercih ediyorlar apaçık. Sorun çıkmazdı, ortalık toz duman olmazdı. Parti kapatma davası da açılmazdı. Hakkı hakikat ile ölçebilir misiniz bu yaklaşımınızla? Parti kapatılabilir diyenlerle kapatılamaz diyenlere 'eşit seyir imkanı' tanıyarak mı iktidar bekçiliğinizi sürdüreceksiniz? Bu yüzden mi haktan ve hukuktan yana taraf olanları saptırılmış imalarla yıpratmaya çalışıyorsunuz? Vicdani duruş, kesin ve net bir dille, berrak bir üslup bekler. Eyyamcılık, kıvırtma, dengeli davranma, kıvamlı pozisyon alma gibi ikiyüzlü versiyonlar attırmayı değil.

Birileri devletin iktidarını kimseyle paylaşmasın diye nice kuşak eğitim hakkını kullanamadı. Nice memur, asker iftira yoluyla işinden atıldı, birçok gazeteci ve aydının faili meçhul kaldı, sayısız genç küle dönmüş toprağından uzaklara sürgüne gitti. Kayıplar bulunamadı. Zalimler cezalandırılmadı. Biz hâlâ hiç sormayalım mı böylesine kanlı bir yapılanmanın dikte ettiği hangi ideoloji zulmetmenin, iftira atmanın, muhbirliğin, darbeciliğin, fişlemenin, işkencenin gerekçesi olabilir? Bunları ceset ve kül miktarıyla meşrulaştırmaya yarayabilir?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaşam başka yüreklerde

Leyla İpekçi 2008.04.01

Genleriyle oynuyorsunuz konuştuğumuz kelimelerin. Hibrid manalar ekliyorsunuz en kadim sözcüklerimize. Bir bakmışız bize tarif ettiğiniz terimlerle düşünmeye, zihinaltıma boca ettiğiniz söylemlerle hayatı açıklamaya başlamışız.

Kutuplaşma var aramızda diyorsunuz. İki farklı güç çarpışıyor gibi bir kurguya ikna olmamızı bekliyorsunuz tıpkı soğuk savaş dönemindeki gibi. Kapitalist değilseniz komünist, solcu değilseniz sağcı, bir şey değilseniz mutlaka zıddı olduğumuz iki kutuplu dünya yok artık. Epeydir çok parçalı bir dünya dönüyor hücrelerimizde. İç içe geçiyor zıtlıklar. İkilik değil sonsuz çokluk, sayısız karşıtlık var. Nüanslar, âlem içinde âlemler var. Cumhuriyet mitinglerine giden kalabalık laik ve demokrat olup karşılarına aldıkları kesim ise irticacı ve anti demokratik değil mesela. Böyle kaba bir ayırım söz konusu bile değil. Aksine.

Cumhuriyet mitinglerini düzenleyenler devletin tek tip ideolojisini bir yaşam biçimi üzerinden herkese dayatmakta bir beis görmeyecek denli otoriter zihniyete yakınlar. AB'ye ve emperyalizme karşı olduklarını söylerlerken bütün söylemlerini ulusalcı bir dile hapsetmişler. Bizim dışımızda kalan her şey yabancı, düşman ve kötü onlar için. Bizden olmayan her şey sırf bu sebeple bize düşman. Bu yaklaşımla adaletli davrandıklarından ise çok eminler. Askeri göreve çağırımları da cabası. Bu ülkenin ordusundan, yani elinde silah olan gücünden bahsederken bile bir laiklik vurgusu yaparak söylemlerini siyasileştiriyorlar.

Hayatı donmuş, taşlaşmış bir yargıya hapsedmeye çalışıyorsunuz. Diyorsunuz ki "Kürtler olay çıkarmış yine Nevruz'da." İstemiyorsunuz barış içinde yaşayalım. Sizin çatıştıran güç göstericileriniz ve yasaklıktan nemalanan yetkilileriniz sayesinde aramızda her daim bir düşman kalsın ki siz gücünüzü hep kullanacak yer arayın. Güç kaybolursa düşmanlık biterse, kutuplaşma analizlerinizin tamamı çöker. Yeniden bakmaya, anlamaya, tanımaya çalışmak uzun iştir. Önyargılarla infaz etmek çok daha kolaydır.

Dağda anne hasreti çekenlerin neden kan döktüğünü dağ-anne-kan üçgeni etrafında analiz ediyorsunuz soğukkanlılıkla. Dokunmadan acıya. Dokunmadan cılk yaraya. Diyorsunuz ki: "Verdik işte ana dilde TV programı. Daha ne istiyorlar." İşkencecileriyle, zorbalarıyla, çetecileriyle ve Ergenekon azmettiricilerinin fikir suçlusu olarak addedilemeyecek denli zalim eylemleriyle yüzleşmemiş bir toplum kendi önyargıları ve peşin hükümlerinin tuzağına düşmeye mahkum değil midir? Barışmadan kardeşlik olur mu? Salt ateşkesle?

Ancak sizin istediğiniz olduğunda uzlaşacağız. O yüzden her daim güç sizinle olmalı. Güçlü olan hep haklı mıdır? Tehdide, kutuplaşma ve uzlaşma analizlerinize, üstü kapalı sindirme çabalarınıza teslim olalım, zulmü görmezden geelim ve böylelikle siz gücü elinde tutan yegane odak olarak ilelebet kendi iktidarınızı ve çete çöplüğünüzü sürdürün.

Hiç sorgulamayalım hortumcuları. Kamu kuruluşlarındaki yolsuzlukları. Faili meçhulleri. Hiç gündeme getirmeyelim iftiraları, fişlemeleri. Çatışma çıkaran provokatörlerin kimler tarafından tutulduğunu. Hiç daha iyi bir düzen isteğimizi dile getirmeyelim. (Getirsek hemen hain damgası yiyip 301'le yargıanalım.) Razi gelelim çete düzeninize. Ve bunu milletimizin layık olduğu en büyük nimet olarak alkışlayalım. Bu mu olmalıydı neredeyse yüz yıla yaklaşacak devlet projemizin gelip dayandığı nokta?

Gücünüze tehdit olarak algıladığınız kişilerin biricikliğine bir kez değmeden, onların iç dünyasından en yaban, en azılı, en tehlikeli düşmanlar devşirerek: Dünyaya dokunabilir misiniz?

Kişisel hikayeler ve canlı tanıklıklar gerek bize. Bir kalpler ittifakı gerek. Birbirimize yüreğimizle bağlandığımız sürece kesintiye uğramayacak yaşam. Umut var demek ki. Hakkaniyet ve adalet isteyenler ile zulmün sürmesini isteyenler arasındaki uçurumda açıyor hakikat çiçeği. Onu koparmak isteyenlerle koklamak isteyenler arasında. Yaşam başka yüreklerde. İşitecek misiniz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İktidardan indiriliş öyküleri: Hep aynı kelimelerle

Leyla İpekçi 2008.04.08

Bir yol ayrımındayız. Hukuksal süreç işliyor, ayağınızı denk alın, uzlaşın diyen insanların hakikat ile olan ilişkilerine yakından bakmayı ve siyasetin bütün kriterlerinin dışına çıkarak onların hesapçı yaklaşımlarına tanıklık etmeyi istiyor muyuz? Yoksa kendi siyasi hassasiyetlerimizin bize açtığı tek yol olan 'iktidar çatışması'ndan ilerleyip parti kapatma davasından politik bir zafer veya yenilgi çıkarmak isteyenlerle suç ortaklığı mı yapacağız? Sahiden ne istiyoruz?

Hukukun evrensel ilkelerini hiçe sayarak hakikatle pazarlık yapanların içtenliğini, entelektüel namusunu ve saf niyetini sorgulamak yerine biz de bu hesapçılığın karasularında kendi kibir adalarımızı mı koruyacağız seri numarası birbirini tutan ve kimler tarafından sağlandığı halen bilinmeyen bombalara, itiraf ve hedef şaşırtma metodlarıyla?

Adına siyaset bilimi dediğimiz ve üniversitelerde göğsümüzü gere gere okuttuğumuz onca bilgi birikimi, onca akademik uğraş ne içindi? Yüz yıldır bu topraklarda vuku bulan isyanların, baskınların veya katliamların yetişen her yeni kuşak tarafından tarih kitaplarında ve siyasi analizlerde irdelendiği gibi olmadığı anlaşıldı da ne değişti? Kullanılan hep aynı uğursuz kelimeler değil miydi? Faili meçhullerin, çatışma çıkaran kışkırtıcıların, kardeşler arasına fitne fesat sokan çokbilmiş kanaat önderlerinin çevirdiği bin bir entrikayı yorumlamak için mi okutuyoruz üniversitelerimizde onlarca ağır metni, kalın düşünsel kitabı, siyasi analizi? Nihayetinde hep 'irtica tehdidi', hep 'birliğimize kasteden rejim düşmanı' diyeceksek yüz senedir...

İkinci Abdülhamit'in tahttan indirilişinin gerçekleşmesi için nasıl bir dil oluşturulduğunu en başarılı siyaset bilimi profesörü bugünden bakarak ölçebilir mi gözü kapalı bir biçimde? İstibdat yönetimini eleştiren ve padişahın alaşağı edilmesi gerektiğini savunan yeni iktidar elitleri hangi gerekçelere, nasıl bir üsluba başvurmuşlardı ve neden? 28 Şubat sürecinde bir başka hükümeti alaşağı etmek için Susurluk'ta uç veren karanlık devlet ilişkilerinin aydınlatılmasına karşı yapılan eylemlerin Refahyol hükümetinin sözümona irticai faaliyetlerine karşı yapılmış gibi gösterenlerin kullandığı dil ve başvurdukları gerekçeleri hatırlayın. Bugün birçok kapatma gerekçesinin çeşitli tezgahlara başvurularak gerçekmiş gibi yutturulduğu ortaya çıkmış olmasına rağmen bir tek yeni kelime girdi mi indiriliş öykülerimizin alt metnine?

Daha birkaç yıl önce Ecevit'in yaşlılığı gerekçe olarak gösterilerek iki kader arkadaşının (Ecevit ve Özkan) arasının açılmasıyla başarıya erdirilen bir başka 'indiriliş' öyküsünün dilini yeterince kavrayabildi mi benzer öykülerin kurgusal arka planını yorumlayan siyasi analistlerimizin çoğu? Kavrayabilselerdi bile hangi dille engel olabileceklerdi, örneğin 28 Şubat sürecinde kurulan azınlık hükümeti döneminde tavan yapacak olan yolsuzluklara? Hangi adalet talibi hukuki mücadelelerle, bilimsel yöntemlerle deşifre edebildi siyasi tarihin resmi olmayan ve bizden her daim uzak tutulan karanlık yüzünü? Hangi kuşak yüzleşebildi bu milletin yüzleşmekten kaçınarak ertelediği onca gayrimeşru 'imha' yöntemiyle, onca 'indiriliş' gerekçesiyle?

Parti kapatma davası için hazırlanan iddianamede kullanılan gerekçelerin birçoğunun yalan haber veya dezenformasyon olduğu delilleriyle birlikte kanıtlanmış olması karşısında isyan etmiyorsak, adalet talebimizde namuslu olmayan bir şeyler var demektir. Hayır AKP'ye ille oy vermiş olmamız gerekmiyor bunun için. Sadece hak ve hukuk adına duyarlı olmamız yeterli. O halde neden ortak bir ses çıkarmıyoruz? Neden bu ülkenin çok okunan gazeteleri hâlâ pişkince bu saptırılmış haberleri parti kapatma gerekçesi olarak sayıp dökabiliyorlar ısrarla?

Zalimlerin dili karşısında yegane gücümüz namusumuz, vicdanımızdır. Serinkanlı ve orta yollu, ılımlı, açılan davayı meşrulaştıracak her türlü analiz karşısında hakikati talep edelim ısrarla. Zira zulmün en fazlası şiddetin gizli diliyle gerçekleşiyor gece gündüz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakikat, ideolojik birimlerle ölçülemez

Leyla İpekçi 2008.04.15

Hakikatin bizi götüreceği yere dek gitmeyi istiyor muyuz? Yüzleşmeye hazır mıyız sahip oldukları gücü korumak adına ona buna iftira atanlarla? Birtakım zorbalıklara gerekçe oluşturmak için belirlenen ideolojik terimlerle hakikate yaklaşılabilecek miyiz cesurca?

Önce saldırılacak ve etkisiz hale getirilecek suçlular gerekiyor güç tutkunlarına. Bir bakıyorsunuz seksen yıl önce işgal altındaki İstanbul'da işgalci askerlere ev partileri düzenleyen işbirlikçiler için söylenen sözler gelip konduruluyor AB fonundan yararlanan kurumlara.

Tarihin, hayatın, her olayın kendine has özellikleri olabileceğini bile unutuyoruz hemen. "AB fonundan yararlananlar haindir" dedikleri anda herhangi bir bilgiye ihtiyaç duymaz hale geliyoruz zaten. Hakikate yaklaşmak için emek sarf etmemiz gerekmiyor. Böylesine bir peşin hüküm, değil mi ki içinde büyük bir düşmanlık duygusu da barındırıyor- kendi ideolojisini kurmuş oluyor zaten zihnimizde.

AB fonundan yararlanan bir kurumun, sözelimi toplumdaki adaletsizliklerin giderilmesi için çalışabileceğini hiç düşünemez oluyorsunuz. Hatta bu adaletsizliklerin ucu bizzat size geliyor da olabilir. Hayır. Hakikat sizi ilgilendirmiyor. Çünkü kendinize ezeli bir düşman bulmak yeterlidir. Kendi varlığınızı sadece ve sadece bu düşmanlık üzerinden kurmuş olduğunuz için, size daha derinlikli bir varoluş hakikati de gerekmeyecektir. Peki ama biz en çok da AB'li halklarla birlikte tahakküme, saldırganlığa ve Ortadoğu işgaline karşı çıkmıyor muyuz yeri geldiğinde?

'Herkes için adalet' arayışlarımız bir kez daha takılıyor ideolojik kamplaşmalarımıza. Ve aynı oyun bir kez daha sahne alıyor. Üniversitede terör estiren bir provokatör yüzünden eski tuzaklara yeniden düşüyoruz. Her provokasyonda birileri mazlum ve haklı olduğu için, ama dahası, provokatörler her görüşe göre özellikle kullanıldığı için herkes rahatlıkla birbirine düşebiliyor.

Bizleri türlü çeşitli korku eşiklerinde tutan kanaat önderlerinin günü geldiğinde hepimizi ayrı ayrı sokağa nasıl indirdiklerini sorgulamadan, Çorum'da, Maraş'ta, Sivas'ta 80 öncesi çıkarılan olaylarda, akan onca kanda hangi provokatörlerin kirli parmak izlerinin olduğunu tespit etmeden, adaletli bir gelecek kurabilir miyiz bu topraklarda? Böyle sorduğunuzda ise savunduğunuz mazlumu kim olduğuna bakılarak size de çamur atılıyor hemen. Net bir biçimde şöyle haykırmadıktan sonra da daima bizi ayrıştırmak isteyenlerin oyununa geleceğiz: Hangi insanın masumiyet hakkı onun kökeni, siyasi partisi, geldiği sınıf veya üyesi olduğu cemaat gerekçe gösterilerek, sırf bu nedenle elinden alınabilir? Zalimle mazlumu ayıracak olan hakikat tartışması ideolojik birimlerle ölçülebilir mi? Toplum üzerindeki tahakküm gücünü yitirme kaygısı yüzünden: Adalet isteyenlere iftira atmak, masumların kanını dökmek, yargısız infaz yapmak meşrulaştırılabilir mi?

Mesela şu en bariz çarpıtmayı bile sorgulayamaz olduk: 'Sabetaylar' denilerek hem belli bir kökenden gelenlerin hepsine (sanki bir kökenden gelmek aynı ideolojiyi benimsemek anlamına gelebilirmiş gibi) hem de 'kurucu kadro'nun ittihatçı zihniyetine gönderme yapıldı şimdiye dek. Peki ne oldu ve tam da bu ittihatçı zihniyete karşı çıkanlara 'sabetaylar' denmeye başlandı birden? Yani üniversitelere başörtüsüyle girmeyi yasaklayanlara karşı mücadele veren veya AKP'nin kapatılmasını meşru göstermeye çalışanlara karşı en sert tutumları takınan demokrat kişilere?

Düne dek devletin belli bir yaşam tarzını empoze etmesi, belli bir eliti nemalandırması bu 'sabetaylar'ın işiydi de, hangi arada tam aksini savunanlar yani "devletin laikliği bir yaşam tarzı olarak dayatması kabul edilemez" diyenler 'sabetay' oldular andıç listelerinde?

Varoluş hakikatlerimizi çeşitli yaftalamalarla gözünü kırpmadan infaz eden her türlü söyleme, bizleri konjonktüre göre sırayla günah keçisi ilan eden her türlü listelemeye rağmen eğer adaleti ve hakkaniyeti savunuyorsak: Gerektiğinde bizi mağdur edenlerin hakkı için de mücadele edebilecek denli açmalıyız yüreğimizi. Ancak böyle direneceğiz. Hak adına.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlük ve barıştan korkanların 'Tam bağımsız Türkiye'si

Leyla İpekçi 2008.04.22

Çocukluğumdan beri bildiğim, dinlediğim birçok özgürlük şarkısında barıştan bahsedilir. Özgürlük ve barış iç içe geçmiş iki kavramdır insan hayatında.

Ama sormadan edemiyorum. Çalkantılı dönemlere yaslanarak ya da bizzat çalkantılı dönemlerin oluşmasına hizmet ederek varoluş hakikatlerini salt güç sahibi olmaya vakfeden kişi ve kurumlardan özgürlük ve barış adına herkesi kucaklamalarını beklemek şarkı sözlerinde mi kalacak hep? Peki iç özgürlüklerimizi gerçekleştiremediğimiz sürece toplumsal özgürlüklerimize sahip çıkmamız mümkün mü?

Özgürlük, bir iç hakikate tekabül eder öncelikle. O yüzden makro olarak değil, ferdi olarak bizdeki karşılığına bakmalıyız. Özgürlüğün tanımını yapabilmemiz için, bir sınır tespiti yapmamız gerekecektir bu durumda. Bir hudut mefhumumuz yoksa özgürlüğün kriterini hangi birimle ölçebiliriz ve bunu nispi bir tanıma hapsolmaktan hangi kriterlerle kurtarabiliriz ki zaten?

Buradaki sınır bence şu: Kendini bilmek. Kendini (nefsini) bilmeyen özgür değildir. Çünkü haddini aştığı her şey onu bağımlı kılar. Zaafları, korkuları, arzuları, haz arayışları, vesveseleri, hatta giderek niyet okumaları onun bir olaya veya bir kişiye saf niyetle, olduğu gibi bakmasına engel teşkil eder. Mesela: İdeolojik görüşlerinizi daima üstün görme eğiliminde iseniz, bazı kişileri sırf belli bir kimliğe sahip oldukları için 'haklı' veya 'hain' ilan edebiliyorsanız, belli bir yaşam tarzını herkes için yegane doğru olarak dayatmaya çalışıyorsanız, zaaflarınız sizi esir almış demektir. Başörtüsüyle üniversiteye girme hakkı gasp edilen kız öğrencilerin rejim tehdidi olduğuna kolayca ikna edilebilirsiniz. İçlerinden birini bile tanımadan. Hatta ülkenizde yüzleşilmesi gereken onca işkence, darbelere gerekçe olarak tasarılanmış onca katilam, sayısız faili meçhul varken, türban korkusundan başka hiçbir meseleniz kalmaz giderek.

Bu şekilde kimi güçler sizin bu tür zaaflarınızı kaşımaya kalktıklarında farkına bile varmazsınız. Siz kalabalık mitinglerde tüm yüreğinizle "tam bağımsız Türkiye" diye haykırırken sizi oraya toplayan yurtseverlik iddiasındaki güçlerin emperyalizmle uzun zamandır iş tuttuğu gerçeğini göremez olursunuz. Korkularınız o kadar fazladır ki, bunu sorgulamak aklınıza bile gelmez. Aklınız da teslim alınmıştır.

Artık siz başkalarına, tanıdığınız, tanımadığınız birçok kişi ve topluluğa farkında olmadan haksızlık yapmaya açık hale getirilmişsinizdir. Eğer bu raddede iç özgürlüğünüze sahip çıkamazsanız, zaaflarınızın esiri haline getirildiğinizi fark edemezseniz: Yaptığı zulmü görmeyen zalimlerden olabilirsiniz rahatlıkla. Gizli faşizmdir bu. Giderek açık hale de gelecektir. Daima haklı olduğuna inanmak faşizmdir. Hudutlarınız kalkmıştır ortadan. Kendini bilmezlik budur tam da. Başa döndük.

Ancak iç özgürlüğünüze kavuştukça insanların özgürce bir şeye inanmasından, fikirlerini özgürce tartışmasından korkmazsınız. Şu anda bundan çok korkuyorsak, 301'in kaldırılmasına tahammül edemiyorsak veya bizim gibi düşünmeyen ve bizim gibi yaşamayan insanların var olma hakkını onlara çok görüyorsak: Bizi zihnimizden ve kalbimizden bölmeye çalışarak her daim kendi iktidarlarını sürdürmeye ant içmiş kişi ve kurumlar tarafından kışkırtılmaya açığız demektir. Zulmetmeye de aynı oranda, çeşitli gerekçelerle ikna edilerek, açık hale gelebiliriz hiç bilmeyerek.

Koyun elinizi vicdanınıza ve sorun. Yargıyı etkilemekte özgür olan siyasetçilerin, suçu ve kirli ilişkileri gizlemekte özgür olan çetecilerin veya adalete bizi götürecek olan delilleri yok sayan, karartan, görmezden gelen 'kanaat

önderleri'nin karşısında direnenler ne yapıyor? Hak ve hukuk adına mücadele etmeden toplumsal özgürlüğümüze kavuşamayacağız" diyenleri yargılayarak mı 'tam bağımsız' olacağız? Böyle diyenleri bölücü, rejim düşmanı ilan ederek mi yüzleşeceğiz tarihimizin karanlık yönleriyle? Böyle mi mücadele edeceğiz cuntacılığı mazur gördükçe akli esir alınanlarla? Ya darbe geleneğimizle?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adaleti hangi dil ile talep edebiliriz?

Leyla İpekçi 2008.04.29

İtalya'da Gladio'yu çökerten savcı Felice Casson'u, Genç Siviller'in davetlisi olarak geldiği Bilgi Üniversitesi'nde düzenlenen sempozyumunda dinlerken 'siyasi irade', 'hukukun tarafsızlığı' gibi kullandığı birçok kelimenin burada bizlerin hayatında çoktandır bir karşılığı olmadığını düşündüm.

Evet elbette devlete sızmış karanlık güçlerle mücadele etmek için siyasi kararlılık çok önemliydi. Bu irade olmadan, kirli ilişkiler çöktürülemezdi. Ama iktidardayken muktedir olmayı başaramayan vesayet altındaki hükümetlerin bu anlamda siyasi bir kararlılık göstermesi bile bugüne dek mümkün olmamışken, bugün kapatılma davasıyla karşılaşmış ve meşruiyeti sorgulanan bir hükümet partisinin güçlü bir siyasi irade göstermesini nasıl bekleyecektik?

Casson'u dinlerken İtalya ile ne kadar farklı yapılarımız olduğunu daha iyi anladım. Casson, ülkesinde 40 yıl boyunca cumhurbaşkanı ve başbakanlara dek Gladio'nun kendini tamamen gizlemeyi başardığını söylerken kanıtları ortaya çıkarttıklarında ise suçluların yargılandığını anlatıyordu. Bizde kontrgerillayı ilk telaffuz eden kişi bile defalarca başbakanlık yaptığı halde bu konuda bir irtelme kaydedemeyecekti.

Belki 12 Mart dönemine kıyasla veya kanlı 1 Mayıs'ın yaşandığı 77 yılına kıyasla geçmişteki pek çok karanlık eylemin bağlantıları çok daha net olarak biliniyor ve telaffuz edilebiliyor bugün. Zaten bugün yaşananlar eskiye oranla çok daha aleni bir biçimde gözümüzün önünde cereyan ediyor artık. Darbe teşebbüsleri ortaya çıkıyor, bazı bombalama ve saldırı olayları arasındaki ilişkiler gün ışığına çıkıp kanıtlanıyor vesaire. Ama her şey bu kadar apaçıkken bile sanki ortada hiçbir haksızlık, hiçbir zulüm yokmuş gibi davrananlar adalet duygumuzu zedeliyor, umudumuzu kırıyor.

Casson, yargının bağımsızlığı veya tarafsızlığına vurgu yaptıkça, biz salonda onu dinleyenler huzursuzlanıyorduk. Adaletli ve hakkaniyetli kararlar verecek hukuk adamlarının başına neler gelebileceğini, geçmişte nelerin geldiğini hatırlatmaya çalışıyordu söz alanlar. Bir noktadan sonra bugünkü Danıştay saldırısı ile geçmişteki Maraş olayları da aynı yapılanmayla yüzleşmeyi gerektiriyordu, Balgat ve Bahçelievler katliamı ile Hrant Dink'in katledilişi de. Aramızda 12 yaşında Jitem'le tanıştığını söyleyen Güneydoğulu gençler de vardı, darbelere veya kaosa gerekçe oluşturacak şekilde öldürülen gazetecilerin aileleri de.

Güneydoğu'da barışa, Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüme, başörtülülerin gasp edilmiş eğitim hakkına, AB ile ilişkilere bir nebze 'açılım' getirmeye kalkan hemen her partinin meşruiyeti kapatma davalarıyla sorgulanıyorsa (Susurluk'ta uç veren karanlık ilişkiler bile hükümeti devirmek için onlara karşı kullanılmıştı) biz belirli bir siyasi çıkar adına rekabet peşine düşebilir miydik? İşkencelere maruz kalan, fişlenen, faili meçhul kalan, kökeni nedeniyle aşağılanan herkes adına adalet istediğimiz anda, derhal bazı odaklardan yana tarafmız gibi mimleniyor, itham ediliyorduk oysa.

Sözelimi Hrat Dink için adalet istemek, devletin pek çok kademesindeki kişilerin illegal vukuatlarını ortaya serdiği için, bir yerden sonra bizi itham altında bırakıyordu. Keza, kapatılan Nokta Dergisi için de. İftira atılan öğretim üyeleri için de. Şemdinli için de. Kimi tetikçiler ve kaçakçıların ülkeye getirilip beraat ettirildiği, kiminin de imha edilerek temizlendiği bu ülkede herkes için adalet istediğimizde suçlu, hain, bölücü, işbirlikçi filan gibi yakıştırmalarla günah keçisi ilan ediliyorduk.

Genç Siviller'den Turgay Oğur ve ardından söz alan birçok konuşmacının belirttiği gibi: "Türkiye'nin derin devleti NATO marifetiyle kurgulanmış bir örgütlenmeden daha fazla bir şeydir, gözeneklerimize sinmiştir, sistemin genlerine işlemiş, yaşam biçimi haline gelmiştir." Suçluların mahkemelerden korkmadığı, aksine, hukukçuların yargılamaktan korkutulduğu, meslekten uzaklaştırıldığı, öldürüldüğü bir ülkede Casson bize adaleti hangi dil ile talep edebileceğimizi söyleyebilir miydi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl gayrimüslimler çekti bu ittihatçı zihniyetten!

Leyla İpekçi 2008.05.06

80 darbesine gerekçe oluşturacak provokasyonları Hatırla Sevgili adlı dizide art arda izlerken, hatırlamamız beklenen olayların aslında tarihte belli bir yer işgal ederek belleğin bahçelerinde bir türlü kök salmadığını fark ediyorum.

İçinden geçtiğimiz dehşet verici olaylar hali hazırda sanki aynı anın devamıymışçasına sürmekte çünkü. Aynı bahçe, aynı şuursuz sevgili on yıllardır!

Halen Bahçelievler katliamını, 16 Mart'ı, Maraş ve Çorum katliamlarını, halen kanlı 1 Mayıs senaryolarını yaşamaktayız. Ecevit'e suikast olacak diye korkutanlar yüzünden engellenmeye çalışılan mitingden bugün orantısız güç kullanmaya mecbur edilen emniyet güçlerine... Sanki tek bir gün geçmemiş ülkemizde. Neden böyle bir hisse kapılıyorum? İki başlı bir yanıtı var bunun.

Birincisi: Geçmişte yaşanan çok kanlı eylemlerin gerçek sorumlularını yargılamadığımız için. O vakit hem ülkücü camia içinden, hem devrimciler arasından bazı kişiler kimler adına çalışmıştı? Cepheleşen gençler hiç farkında olmadan, ideolojik olarak kimler tarafından manipüle edilmişlerdi? Komünizm tehlikesini savuşturduğunu sananlar da, devrim yapacağını sananlar da Amerika'nın bölgedeki emellerine nasıl hizmet etmişlerdi hiç anlamadan? Ya da darbe planlayanlara?

Hiçbir zaman yüzleşmedik faili meçhullerimizle, azmettiricileriyle. Yüzleşmedik sağ sol çatışmasının asıl tasarımcılarıyla. Ve en önemlisi, bu tasarımcıların sonradan (darbe olduktan sonra) nasıl ödüllendirildiğini, nasıl nemalandırıldığını sorgulamadık. Bir türlü adaleti tesis edecek mercilere teslim edemedik asıl sorumluları. Hatırlamadık. Unutturulduk.

İkincisi: Bugün yaşadıklarımız otuz yıl öncekiyle aynı senaryonun içinde olduğumuzu net bir biçimde gösterdiği halde, aynı cepheleşmelere izin verdikçe aynı yıkıcı olayların vukuu bulduğunu unuttuğumuz için sürekli yeni bedeller ödüyoruz. Örneğin devletin kurucu yapısında yer alan bürokratik elitin kendi kültüründen ve geleneklerinden kopuk oluşunu eleştirmek isteyenler fark etmeden yine aynı tuzağa düşüyorlar bugün. İttihatçı kurucu zihniyete karşı yönelttikleri eleştirileri onların gayrimüslim ve gayri Türk olmalarına dayandırıyorlar. Oysa gayrimüslim kalemlerin yazdıklarıyla sağ cenahta yer alan bazı kalemlerin ittihatçı zihniyeti eleştirmek için yazdıkları tıpatıp örtüşüyor. O halde neden sağ cenahtakiler kendi Türklüklerine vurgu yaparak, belli bir siyaset ve yaklaşım olarak değil de köken üzerinden eleştirmeyi seçiyorlar vatandaşına zorbalık yapan ittihatçı elitleri?

Böyle genelleme yaparak hakkaniyetli ve adaletli bir sonuca varabilirler mi bir avuç kalmış gayrimüslimler hakkında? İttihatçı zihniyetten zarar görenlerin başında gayrimüslimler gelmiyor mu bizzat? Bu ülkede ittihatçı zihniyetin yaydığı yalan bir haber üzerinden tasarılanan 6-7 Eylül olaylarında sırf Rum, Yahudi, Ermeni oldukları için (Osmanlı'ya isyan eden gayrimüslimlerin tüm günahını onlara yükleyerek) dükkanlarına saldırılan, yağmalanan ve sonraki yıllarda da her fırsatta aşağılanan, ağır vergilere tabi tutulan, hain ilan edilen, sokak ortasında vurulan, ya sev ya terk et denilerek milliyetçiliği yükseltmek için günah keçisi ilan edilenlerin bugün devletin katı ittihatçı, ulusalcı ve statükocu tutumuna karşı neden ısrarla demokrat tavır aldıklarını pek düşünmüyor bu kökenci arkadaşlar nedense.

Geçtiğimiz günlerde Sakarya'da olduğu gibi, kimi zaman başka illerde de Kürt grupları hedef gösterecek şekilde abartılı ve saptırılmış haberler yayarak ülkücü gençlerin harekete geçirilmesi ve karşılıklı çatışmanın sağlanması yine aynı öyküde yaşadığımızın bir kanıtı. Alevi-Sünni, Türk-gayrimüslim, laikçi-dinci, ulusalcı-demokrat gibi tanımlarla cepheleşmemizden faydalanacak olanlara bazen sadece kullandıkları terimlerle bile hizmet edebildiklerini unutuyorlar. Ortadoğu'yu dizayn etmeye uğraşan emperyal güçlerin işlerini kolaylaştırdıklarının da farkında değiller. Yıllar sonra bugünün zorbalarıyla yüzleşmediğimiz için hatırlanmaya değer anılar biriktirememişsek suçu paylaşacaklar mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orta Anadolu; Modern yerellikler, çoğul kimlikler

Leyla İpekçi 2008.05.13

Kendimize has olanı aramanın yolu dışarıya, başkalarına sarkabilmekle başlıyor. Tanpınar'ın deyişiyle 'sırlı derinliği' ancak böyle keşfedebiliriz. Tam olarak tanımlanamaz elbette bu derinlik. Çünkü değişime, dönüşüme, başkalaşmaya açıktır. Keşfetmeye kalkan herkes ve her kültür kendi sihrini katacaktır hakikate. İçkili ya da içkisiz. Kimi içkiyle, kimi içkisiz. Kendi olmayı başaracaktır.

Çoğul kimliklerimizi seviyorum. Hayata tutunma biçimlerimizin çeşitliliğini seviyorum. Dünyanın pek çok yerinde modernleşme giderek tek tip bir Batı kültürünü kendine referans aldığı için, Anadolu'daki birçok farklı kültürün ve yerelliğin bu tek tip modernleşmeyle etkileşime girdikçe ne kadar farklı sentezler ortaya çıkarabildiğini izlemek bana umut veriyor. Bir haftadır Orta Anadolu'dayım. Bir kentten diğerine, toprağı, suyu, bitki örtüsünü, taşın rengini görerek ilerliyorum. Daha önce geldiğim kimi kentlerdeki değişimi algılamak, ilk kez geldiğim kentlerin ruhuna dokunmaya çalışmak gibi bir niyetim var. Hakikate hep kendi meşrebimize göre baktığımız için, hepimiz onun bir başka yönünün ortaya çıkmasına el vermiş oluyoruz aslında. Tartışmaların nesnesi daha çok iki kent: Konya ve Kayseri. Konya'da üniversiteli gençler rock barda canlı müzik dinlerken, kızlarla el ele gezerken, daha 'yerli' gençlerin en güzel giysilerini çekmiş olarak kentin meydanında fink atmasını seyrediyorum. İnternet kafelerin en genişini, sokak lambalarının kent mimarisine ve tarihsel dokusuna en uyumlu olanını, vitrinlerdeki cansız mankenlerin son moda giysilerle nasıl giydirildiğini izliyorum. Kentte en sık görünen özel otobüsler. Durmaksızın bir otobüs duruyor ve içinden sayısız kadın iniyor. Çoğu örtülü. Türkiye'nin çeşitli illerinden hafta sonu gezmeye gelmişler. Mevlânâ'yı ziyaret edip, Alaeddin Tepesi'nde çay içecekler. Memnunlar gezebildikleri için. Türbe, dua ve kadın. Ülkemizin ataerkil kodlarını dönüştürmeye başladığını görmemek mümkün değil tesettürlü kadınların. Müthiş bir heves ve şevk.

Sadece sokakta olmanın bir önşartı değil örtülü olmak. Aynı zamanda kendi başına dolaşmanın, tarih öğrenmenin, başka sosyal ilişkiler geliştirmenin de bir tezahürü. Bir bakıma, modern yerellik. Buradaki hareketliliği ve kendine özgü 'yaşama kültürü'nü üretme arzusunu görmeksizin "örtü kadını erkeğin altında

eziyor" diyerek tüm hakikati izah etmeye çalışanlara hayret ediyorum. Onlara her seferinde hayatın dinamiği yanıt veriyor. Hiçbirimizin ideolojilerimizi sağlama olarak kullanma hırsımızın hayatın akışını yönlendirmeye yetemeyeceğini bir kez daha görüyorum.

'Ortalama laik' insanı kim saptayabilir?

Sadece Konya'da değil Anadolu'nun diğer şehirlerinde 'ortalama insan'lar birçok tanıma birden dahil olabilirler. Buradaki hakikate yaklaşmak için laik-dinci gibi tanımların dışında, bambaşka tanımlara muhtaç diliniz. Ancak buranın tabiatına uyumlu kelimelerle ifade edebilirsiniz neden insanların çoğunun içkili lokantalara gitmeyi tercih etmediklerini. Camilerden, umumi tuvaletlerden, kargo dükkanlarından, esnaf lokantalarından, üstgeçitlerden, seyyar satıcıların tezgahından toplamalısınız tanımlarınızı. İçkili lokanta açacak girişimciler Konya'da yaşayan Yasin Aktay'ın da belirttiği gibi, içkinin çekeceği müşterinin kaçıracağı müşteriden fazla olmasının hesabını yapmak zorundalar. (Yabancı turist potansiyeline rağmen.) Aktay, ABD'de ekonominin kuralına bırakılmaksızın, yasal düzenlemelerle bir şehirde kolayca kumar oynanabilirken başka yerlerde oynanamadığını hatırlatıyor. Birçok şehirde tamamen arz-talep dengesi içinde içkisiz restoran işletemezken başka şehirlerde içkili restoran çalıştırmanın binbir türlü yasal engele tabi olduğunu da ekliyor.

Asıl yüzleşilmesi gereken hakikat şu: Konya'da veya başka kentlerde içkili lokantaların bulunmaması bir yaşama sorunu, bir çatışma alanı olarak yansıtmıyor insanlara. Tıpkı örtülü olanlarla olmayanların bir arada çalışıp üretmesinin, tüketmesinin bir sorun teşkil etmemesi gibi. (Bunu anlamak yerine, biz bir avuç 'aydın' birbirimizin ideolojisiyle çatışmak adına malzeme ediyoruz bu saptırılmış gündemi.) Kendimiz üretip kendimiz tüketiyoruz. Buralardaki yaşam kodlarına asla değmeden.

Ardından klişe soru da geliyor: "Anadolu kentlerinde eskiden içkili lokanta vardı. Şimdi niye yok?" Kayserililer bu meseleye bir taassup sorunu olarak değil, sokakta rahat dolaşabilme, sağa sola ailecek gidebilme imkanı olarak bakıyorlar. (Aileyi bir darbeye yok edebilir misiniz?) Zaten publar var. Dileyen orada içki içiyor. (Önünden geçerken modern giyimli iki travesti çıktı oradan ve önümde yürüdükleri süre boyunca İstanbul'dakinin aksine dönüp kimse bakmadı onlara.) Otellerin lokantaları, içki satan marketler, tekeli bayileri de cabası. İş lokantaya gelince, insanlar (zorla içirmek mümkün mü?) içkili lokantaların atmosferini solumak istemiyorlar. Eskiden nasıl içkili lokanta bulmak hayat kültürünün doğal bir yansıması ise bugün içki bulmamak da aynı şekilde doğal bir uzantısı. Nasıl o vakit içkiden şikayet eden varsa, elbette bugün de içkisizlikten şikayet eden olacaktır.

Yaşam dinamikleri ideoloji tanımıyor

Yaşam pratikleri, hayatın dinamiği, akışkanlık, ortak ritüeller ne geçmişte donuk ve statik bir gerçeğe dayanıyorlardı ne de bugün. Belki bundan birkaç ay, belki birkaç yıl içinde içkili lokantalar açılacaktır. Belki açılmayacaktır. Asıl yanılgı, bunu tek tip bir modernleşme gereci olarak görmekte. Eskiye ait bir ritüelin ille daha iyi olduğunu savunmak nasıl bir modernizm anlayışıdır? "Eskiden babaannelerimiz de başını örtüyorlardı ama geleneksel olarak" demekle hayatın sosyolojisini kavrayabiliyor muyuz? İstanbul'un bazı semtlerinde başörtülü kadın sayısı örneğin Konya ve Kayseri'deki merkez semtlere oranla çok daha yüksek olabilir. (Kaldı ki bu kentlerde kadınların tamamı da başörtülü olabilir.) Bu gerçekliğin ruhunu algılamak içkisiz lokanta saymakla mümkün olabilir mi?

Nuray Mert'in de belirttiği gibi, muhafazakarlık bir dünya görüşü olarak modernizmin ürettiği bir kavram. Gündelik hayat dilinde muhafazakarlık tanımının belli konularda bazı değerleri korumak isteyenleri kastetmekten ziyade taassuptan, sofuluktan, gericilikten dem vurmak için kullanılıyor olması bakış açımızı da saptırıyor galiba. Kainattaki hiçbir şey statik, olağan ve katılaşmış bir hakikate sahip olmadığı için, değişim ve

dönüşüm ne kültür söz konusu olduğunda ne de geleneklerin algılanışı söz konusu olduğunda aynı kalabilir. Dolayısıyla hangi yeniyi neye göre alacağımızdır birimizinkini diğerimizin hayat tasavvurundan farklı kılan.

Kayseri, çevresiyle birlikte başlamış dönüşmeye. Örneğin ziyaret ettiğim Ağırnas'ta AB fonuyla taş işçiliği kursu verilebiliyor çocuklara. Eskiden köyler elektrik veya televizyonun gelişiyle, beyaz eşyaların açılmasıyla kasaba mertebesine yükselirdi en fazla. Bugün ise büyükşehir belediyelerinin hizmetleri, TOKİ konutlarının hızla dikilmesi gibi etmenler nedeniyle köyler büyük şehirlerin mahalleleri haline geliyor. Bir yemenici veya bakırcı dükkanı dünya kentlerine sipariş mal satabiliyor. Bu çarpıcı dönüşüm sayesinde, örneğin Niğde'nin uzak bir köyünde bulunan eski bir kiliseye asfalt duble yollarla ulaşabiliyorsunuz. Akşehir çıkışındaki bir benzincinin yanında Benetton gibi markalarla karşılaşabiliyorsunuz.

Kayseri, dinamizmi, dayanışması ve hızı ile Bursa'dan, Konya'dan, hatta Antep'ten çok farklı bir gelişim izliyor. Otellerde yer bulmak neredeyse imkansız. Bitmeyen kongreler, yemekli organizasyonlar, hafta sonu toplantıları... Buraya ilk gelen herkesin söylediği gibi bulvarların ve kaldırımların genişliği, binaların düzenlenişi, park ve bahçeler, dükkanlar öyle bilinçli bir kent mimarisıyla düzenlenmiş ki, insan hayran olmadan edemiyor. Tabii kısa sürede yaşanan büyük değişimin tezahürleri çok çeşitli. Örneğin merkezdeki bir taksi şoförü değişimin son beş yılda olduğunu vurgularken, eski dokusunu halen koruyan Gesi ilçesindeki muhafazakar biri değişimin nimetlerinden herkesin eşit faydalanamadığından yakınabiliyor.

Kendi tanımlarımızın tuzağında

Kayseri'deki değişimi ille liberal eğilimli ve kapitalizmi yücelten bir siyasi partinin muhafazakarlığıyla özdeşleştirmek ve böylesine yeknesak bir kalıba sokmak hayatın dönüştürücülüğünü tam olarak kavrayamaz hale getirebilir bizi. İlk Müslüman olanlar, puta tapan bir topluluk içinde bir durumdan bir başka duruma ilk geçmiş olanlardı. Bu anlamda sahabelerin ilk İslam modernleri olduğu söylenebilir. Tıpkı kıyafet değişikliğine ilk adapte olanların cumhuriyet devrimlerinin şapka takan öncülerinden olması gibi. Her değişim, çağın ruhuna nasıl kendini uydurduysa, Kayserililerin sekülerleşerek dinin ruhundan tamamen uzaklaşacağını umanlar ile mütedeyyin kitlelerin aşırı kapitalizmle dinsizleşeceğini savunanlar bu anlamda aynı tuzağa düşüyor olabilirler. Bugün hem demokrat, hem liberal, hem Müslüman, hem Kayserili olarak tanımlayabiliyor mesela insanlar kendilerini. Gelecekte Kayserililerin ne olacaklarını ille bugünden kendi ideolojik bakışımızla mühürlemek neye yarar?

Kayseri'deki fabrikalar, büyük işyerleri veya küreselleşmeye eklenilen şirketler merkezlerini İstanbul'a taşımaya çoğunlukla pek ihtiyaç duymamışlar. Bu bakımdan Kayseri, kendi kendinin taşrası haline gelmemiş. Aksine, giderek çekici bir merkez olmuş. Emekli fabrikatör boş durmamış, bir başka iş kurmuş. Hayırseverler birbiriyle yarışmışlar. Yeni üniversitenin inşası için işadamları aralarında paylaştırmışlar yaptıracakları blokları. (Bu kentin başarı öyküsü hep ortak kalemlerle yazılıyor. Bir bakıma üretim odaklı cemaatleşmeler söz konusu.) Eğitimin yanı sıra kültüre de yatırım başlamış. Örneğin belediyenin açtığı güzel sanatlar kursuna kayıt olmak için başvurular o kadar fazla olmuş ki, dondurmak zorunda kalmışlar. Sekiz bin kişilik kongre merkezi açılmak üzere, hemen her semtte spor sahaları var. Nilüfer Göle 'yeni muhafazakarlar' için bir ailede hem başı açık hem kapalı öğrenciler olabilmeli diyordu. Kistasınız buysa: Orta Anadolu kentleri böyle aslında. Kendilerini bazılarının uzaktan ayırttığı gibi 'ortalama laik veya 'ortalama dindar' gibi tek tip tanıma hapsetmiyorlar. Buradaki çokbaşı gerçekliği kavramak yerine içkili lokanta sayısı üzerinden toptan bir 'çağdaş medeniyet' okuması yapabilir miyiz? Hakikatin ruhunu tek bir veriye gönderme yaparak yakalayabilir miyiz? Buradaki kitlelerin kendilerini tanımlama biçimlerine hiç mi güvenmiyoruz ki, ille fazladan bir 'niyet okuma' ısrarına kapılıyor oturduğumuz yerde? Ülkemizin taassup haritasını çıkarmaya çalışıyoruz?

Kayseri'de apartmanların altında dev giyim markalarının veya spor malzemelerinin devasa mağazaları yer alıyor. Reklam panolarında mayolu kadınlar. Örtülülerle birlikte etek boyu diz üstünde kızlar dolaşıyor. Baskı da bir şekilde vardır mutlaka. Fakat bunu tek veri kabul ederseniz, insanların medeniyet tasavvuruna kopuk kalmaya devam edersiniz. Köylülerin geleneksel baş bağlama biçimini yüceltmek adına üniversiteli gençlerin eğitim almak yerine evde oturmasını savunmaya başlarsınız.

Anadolu'da her seferinde İstanbul'da görmediğim birçok yerel buluşla karşılaşıyorum. Kayseri'de yeni binalardan başka burada bir şey yok diyenlerin 'yeniden umut etmek için' buradaki 'yeni hayat' arzusunu görmeleri gerek. Fish and chips-turşu menüsüyle, elektrikle çalışan özürle sokak araçlarıyla, welcome yazılı özel çiçek tasarımlarıyla, ortası boş binalarla, neo Selçuklu taş mimariyle burada karşılaştım. Belki bölgedeki başka yerlerde de vardır tüm bunlar ama her kent kendine has nitelikleri ile insana hitap edebilir. Bir yerde gözünüze çarpmayan, bir başka yerde sizi büyüleyebilir. (Antep'te bir kafede garson çağırmak için peçete kutularında özel tuşlar var. Basıyorsunuz, içerideki panoda masa numarası yanıyor ve hemen geliyorlar.) İlle her kent aynı gelişme kodlarını taklit edecekse bunun adı sahici bir değişim olabilir mi zaten?

Kendimize has olanı aramanın yolu dışarıya, başkalarına sarkabilmekle başlıyor. Tanpınar'ın deyişiyle 'sırlı derinliği' ancak böyle keşfedebiliriz. Tam olarak tanımlanamaz elbette bu derinlik. Çünkü değişime, dönüşüme, başkalaşmaya açıktır. Sonsuz imkandır. Keşfetmeye kalkan herkes ve her kültür kendi sihrini katacaktır hakikate. İçkili ya da içkisiz. Kimi içkiyle, kimi içkisiz. Kendi olmayı başaracaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güneydoğulu dillerde yaşamak

Leyla İpekçi 2008.05.20

On gündür Güneydoğu'dayım. İkişer, üçer gün kalıyorum geldiğim her şehirde. Köylerini kasabalarını dolaşıp ahalile konuşuyorum. Yolda olmak bir ana izlek olarak belli bir devamlılık oluşturduğu için, her şey birbirine bağlanıyor kaçınılmaz olarak. Birbirine yol açıyor, iç içe geçiyor veya ayrışıyor.

Diller, davranış ve tutumlar, yemek kültürleri, örtüler, poşular, konuşma ve tartışma biçimleri... Ankara'nın batısından bakarak yaptığımız her tanım, bizi kendi dünyamıza hapsediyor hep. Hayır. Ne keskin bir taassup çizgisi çizebiliriz ülke haritasının üzerinde. Ne de modernizmin portresini çıkarabiliriz 'ortalama laik' bir makul vatandaş tanımı üzerinden. Çoğul kimliklerin gündelik hayatın diline hangi tonlarda yansıdığını, kadın haklarının algılanış çeşitliliğini, din zannedilen gelenek ve törelerin ulusalcılığa veya milliyetçiliğe olan benzer tezahürlerini, namus cinayetlerini, ataeril gururu veya anadilinde yaşama uğraşını 'içeriden' solumaksızın yapılan her analiz belli bir ideolojinin veya iktidar odağının söylemine hizmet etmeye mahkûm.

Hiçbir toplumsal değişim ve dönüşüm belli bir donuklaşma ve taşlaşmaya hapsedilemez. Dolayısıyla her an evrilmeye açıktır. Nasıl yukarıdan dayatılan mini etek projesiyle farklı kültürlere sahip topluluklar 'kendi olamadığını' bir süre sonra fark etmiş ve başka arayışlara girmiş ise: Bugünkü yaygın örtünme çeşitlerinin de geçmişteki gibi sabit bir şekilde ilelebet böyle kalacağını sanmak yanılgıdır. Örtünme biçimlerine kilitlenerek toplumsal değişimin parametrelerine vakıf olmak elbette imkânsız. Ama aynı şekilde bireyselleşme ve özgür bilinç oluşturma gerekliliğini her kesim için aynı tanımlarla yücelterek toplumun hakikat ile olan ilişkisinin şifrelerini çözemeyiz. Çözemiyoruz. Kocasına sabah busesi kondurmasını bekleyerek Güneydoğulu kadınların özgürleşmesine katkıda bulunmak imkânsız.

Kürtlerini, Rumlarını, Ermenilerini, Süryanilerini defalarca ve çeşitli vesilelerle göç ettirmiş, sindirmiş, bastırmış ve varolma hakikatlerini kendi dillerinde ifade etmelerinden bile her daim ürkmüş bir modernleşme projesi önce kendisiyle yüzleşmeli kuşkusuz: Tehciriyle, küle döndürdüğü köyleriyle, gasp ettiği sosyal haklarıyla, failini meçhul bıraktıklarıyla, kurutmak istemediği kanlarıyla, hesap sordurmadığı darbecileriyle, işkencecileriyle yüzleşmeli. Ama bu yüzleşme bir türlü gerçekleşemezken bile can damarlarından akmakta olan bir hayatın varlığını da görmezden gelmemeli.

Şeyh Sait ayaklanmasının iç yüzü okutulmuyor belki bize tarih kitaplarında. Kürtlerin kendilerini anadillerinde gerçekleştirmelerine ve bu yolla evrensel değerler havuzuna kendi hakikatleriyle katkıda bulunmalarına da izin verilmiyor. Süryanilerin ilahi ezberlemekten öte bir teolojik bilgiye gereksinim duymalarının doğal bir hak olduğu da teslim edilmiyor. Hakikati çoğaltmak ve birlikte kuşatabilmek gibi bir hedefi yok çünkü bize dayatılan modernizm projesinin. Kullandıkça anlamından koparılan tanımlarla kaskatı kesilmiş bir zihni aynı kelimelerle yıpratıyor durmaksızın.

Bunca haksızlıkla, adaletsizlikle, ezilmiş ve yok sayılmışlıkla birlikte, aynı anda ve halen: Kadim gelenekler, anadiller, kültürler modernizmin çeşitli evrelerinde farklı tepkimeler vererek 'kendi olma' serüvenlerini yaşamayı sürdürüyorlar. Arapça konuşan Süryaniler de kendi tarihlerini öğrenemiyorlar belki bugün. Ama kiliselerini ziyarete gelen ahaliye sabırla anlatıyorlar kendilerini. Yeni bir karşılaşma, yeni bir buluşma umuduyla.

Zorunlu göç, kentleşme ve tek tip modernleşme modeli kapsamında kendi yerellikleri içinde modernleşenlerin yaşama uğraşı, onları hayata tutunmaya heveslendiren varolma arzusu ve en önemlisi karşılaştıkları zulüme direnme gücü: Halen kuşatıyor bugünkü hakikat algısını. Sınır köyünde de, suyun ulaşmadığı boz bir mezrada da. İşte ancak buradaki 'kıpırtı'yı görerek oluşturabiliriz bir arada yaşama bilincini. Birbirimizden kız alıp vermemiz şart değil. Bireyselleşme serüvenimizi ille bu veriye gönderme yaparak açıklamaya çalışanlar ise tek tip çağdaşlaşma projesinin dilini çoğalttıklarını bir an önce görseler keşke.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Adaletin merkez ve çevresi

Leyla İpekçi 2008.05.27

"Yargı hukukun yanında yer alması gerekirken, seçkinlerin yanında yer alıyor" diyen anayasa hukukçusu Serap Yazıcı'nın bu sözlerini dünkü Taraf gazetesinde Neşe Düzel'e verdiği röportajda okudum.

Şöyle diyordu Yazıcı: "Tek parti yönetimini kuran elitler, köylü milletin efendisidir dediler ama aslında köylü ve geleneksel kitleleri dışladılar. Türkiye 1950'den bu yana dışlanan kitlelerin yani çevrenin dönem dönem merkeze taşınma sürecine tanıklık ediyor. Ve çevre merkezde her güç kazandığında seçkinlerle halk arasında çok güçlü bir siyasi gerilim yaşanıyor."

Bugünkü değişim arzusu, hayata tutunma hevesi ve daha iyi bir yaşam kurma şevki zamanın kaçınılmaz dinamiklerinden biri. Gap suyunun ulaşmadığı en boz beldelerde de bu böyle. Örneğin taş yığınları arasında kendine bir medeniyet kurmaya çalışan insanların ucuzluktan iki penye tişört alma ihtiyacı veya kurak yaz günlerinde bir havuzda serinleme ihtiyacı bir karşılık bulmaya başlıyorsa: Buradaki sosyolojik verileri daha saf bir niyetle değerlendirmek gerekmez mi?

Şarkıda dendiği gibi, uzakta gidemediğimiz ama varlığını bildiğimiz bir köy vardı eskiden. Artık köylüler yakına geliyorsa ve okumak, yöneticilik yapmak istiyorsa: Onların vatandaşlık haklarını gasp ederek, garibanlıklarını ve

bilgisizliklerini onlara hükmetmek için bir vesile kılarak, verdikleri oyları geçersiz ilan ederek daha ne kadar zulmedebilirsiniz onlara?

Bir şehirde üretim yapan yerli bir giyim firmasının o şehrin yeşil alanını, bisiklet yollarını inşa ettirmesi veya yine bir şehirde imalat yapan bir porselen firmasının o şehrin termal otel kompleksini yaptırması bölücülük mü getirir? Yahut bambaşka bir şehrin kendine yabancı bir fon bularak altyapısını yenilemesi hainlik midir?

Şehirler kendi burjuvazilerini oluşturmak istiyorlar. (Ardından kimileri kendi yerelliklerini evrensel kodlarla ifade etmeye başladılar, başlıyorlar.) Köyler artık çevre olarak değil, ilçeler olarak merkezden hizmet almak, rekabet etmek istiyorlar. Bir telkari ustası veya bir keçe ustası yurtdışından müşteri portföyünü oluşturabiliyor. Üstelik bu gelişme bir siyasi partinin iktidarıyla ivme kazanmış olsa bile, salt bununla açıklanabilecek bir gelişme değil. Küreselleşmenin henüz yabancı olduğu -olumlu ve olumsuz- öyle çok boyutu var ki...

En azından: Taş yığınının ve kurak tepelerin ortasında en gelişmiş teknolojiyle bir havaalanı yapılıyorsa, insanların başka kültürleri merak etmeye ve başkaları tarafından keşfedilmeye dair yaklaşımlarını bir daha yorumlamamız gerekmez mi? Tüm bunları görmezden gelerek ve 'laiklik elden gidiyor' gibi düşmanlık üreten kalıpları her fırsatta sömürerek zamanın ruhunu kuşanabilir miyiz?

Bu ülkede yaşayan sıradan bir vatandaş bugünkü çatışmanın ruhunu çoktandır görüyor. Yargı yoluyla varılan 367 gibi bazı siyasi kararların dünyanın hakikatine, insanın evrensel değerlerine değemez hale geldiğinin farkında. Toplumun çeşitli katmanlarında bu farkındalık oluştuğu, Menderes'i ipe gönderen yöntemlerle 'bağımsız yargılama'nın mümkün olmadığı giderek aşikar hale geliyor. Ne var ki, Yazıcı'nın dediği gibi bugün yargı kurumları anayasal yetkilerini bir kenara bırakıp kendi içlerindeki öfkeyi dile getirmeye başladılar.

"Bu çok derin bir öfke" diyen Yazıcı'nın yaklaşımını (ve bu tip her yaklaşımı) aşırı liberal bulanlar ise derhal kendi argümanlarını esaslı bir temele oturtmak için emperyalizmin emellerini bir gerekçe olarak kullanmaya kalkıyorlar.

Evet emperyalizmin özellikle Ortadoğu'da -ve tabii bizde- ne kadar kanlı işgal oyunları tezgahladığını görmemek mümkün değil. Ama emperyalist tahakkümle mücadele etmenin yöntemi: Devletin yaşama hiç değmeyen bol katkı maddeli kimi tanımlarını 'mutlak' kabul etmekle mümkün olabilir mi hiç? Asıl bu katıksız ulus devlet anlayışı değil mi bizi her fırsatta etnik göndermelerin, kökenlerin ayrımcılığına düşüren? Ve kendi elleriyle emperyalist söylemin kucağına itiveren? Ve dahası: Asıl bu güdümlü anlayış değil mi daima aynı elit zümreyi imtiyazlı sınıf olarak üreten?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bariş Meclisi'nde, barişin ortak diliyle

Leyla İpekçi 2008.06.03

Bariş Meclisi pazar günü Kadıköy meydanında Kürt sorununun demokratik çözümü için binlerce kişiyi topladı. "Artık yeter, ölüm değil çözüm istiyoruz", "savaş değil bariş istiyoruz" gibi sloganların atıldığı mitinge Ahmet Türk gelirken katılımcılar çok yoğun ilgi gösterdi.

Tertip Komitesi Başkanı Murat Çelikkan, Kürtlerin onurlu yaşamalarını sağlamadan bu topraklarda kimsenin özgür olamayacağını anlatırken benim çok önemseydiğim bir meselenin altını çizdi: "Kardeşlik olmadan özgürlük ve eşitlik sağlanamaz."

Kardeş, daima bizden farklı olandır. Birtakım güç odakları nefreti iki taraflı çoğaltmak için bilinçaltımızı sürekli kamçılıyarak kendi amaçları doğrultusunda bizi kardeş kanı dökmeye yöneltirlerken: Bize elbette 'kardeşini öldür' demezler. Onun yerine katilleri kahraman gibi göstermeye çalışırlar. İktidar odakları kardeş kavgasını kullanmaksızın güç elde etmenin daha vicdanlı bir yolunu bulamayacakları için de kardeşini farklı oluşuyla sevmek değil, ona düşmanlık etmek çok daha kolay oluyor. Barış ise bu yüzden savaşın 'en konuşkan dili' haline getiriliyor.

Siyaset meclislerinde herkes istisnasız barıştan ve çözümden bahseder. Kıbrıs, Kürtler, Irak, Filistin... İş fiiliyata geldi mi, yani siz sahiden kendi yaşadığınız hayatın diliyle barış haykırdığınız vakit siyasetin dili müdahale eder. Ya bir güç tarafından kullanılırsınız, ya diğeri tarafından.

Barış istemek, çözümden yana olmak: Hayata dair bir umut taşımaktır aslında. Ve bu umut insanları kardeş kılmak için en temel unsurlardan biridir. İktidar odaklarının bel bağladığı geçici ateşkes anlaşmalarıyla, içi boşaltılmış barış nutuklarıyla yetinemiyorsanız onların dili sürçmeye başlıyor size karşı. Kimi zaman Saddam yanlısı ilan ediliyorsunuz, kimi zaman radikal dinci. Bazen vatan haini olabiliyorsunuz, bazen dış mihrakların güdümündeki bölücü.

Kesin bir dille şiddeti kınamadan barışı savunmak mümkün değil öncelikle. Şiddetin en şeffafını, en göz önünde olan ve öldürenini de reddedeceksiniz. En gizli olanını da. Şiddetin en gizli olanı çoğunlukla sert kardeşlik kavgalarına yol açabiliyor farkında olmadan. Bir miting alanında halay çekerken bile bu gizli dil gelip sizin kelimelerinizin tonuna ayar verebiliyor. "Ölüm değil çözüm istiyoruz" derken, Kürtler olarak, aslında hiçbir çözümü beğenmeyecek, her çözüm çabasını ille baştan hakir görececek bir dil ile konuşmaya başlayabiliyorsunuz. Türkler'in gizli şiddeti besleyen dili ise "verdik ya dil kursları, işte Gap pakedi de hazır, daha ne istiyorlar" kıvamında kalabiliyor.

İşte gündelik hayat dilimizin bu tür 'alt metinler'i kalabalık meydanlarda, mitinge katılan Turgay Oğur'un dünkü Taraf'ta belirttiği gibi, aniden bilinçaltında kaşınmış nefretin, bastırılmışlığın dilini açığa çıkarabiliyor: "Barış mitingine savaş dilinin egemen olmasından duyduğumuz kaygıyı çevremizdeki gruplarla paylaşmaya çalıştık" diyen Oğur, buna rağmen Kürtler arasında nefsine yenik düşenlerin olduğunu da vurguluyor. Ve evet kimi zaman barışı savunmak için bizlere militarizmin diliyle marş söylemek kalıyor barış mitinglerinde. Henüz kardeşliğin kalp dilinde bir karşılığını bulamadık belki de.

Buna rağmen Kadıköy'de kendi adıma çok umut doldum. Kürt ninelerle teyzelerin, torunlarla babaların, dedelerin bir arada coşkuyla halay çekmesinde, barış şarkıları eşliğinde "yeter artık çözüm istiyoruz" demelerinde saklı bir hakikat vardı. Yalnız Türkler'in geliştirmesi beklenen barış ve kardeşlik dilinin değil, giderek Kürtler'in de şiddetle araya mesafe koymaları, çözümsüzlükten beslenmek yerine, Çelikkan'ın ifadesiyle 'çözümün milyonların barış istiyorum talebinde olduğunu' göstermeleri açısından son derece önemliydi.

Çelikkan'ın konuşmasında farklı kültür ve dillerden gelsek de kalplerimizin bir olduğunu vurgulaması kardeşliğin hakiki anlamına kavuşması açısından barış adına en ihtiyacını duyduğumuz adımdı kuşkusuz. Barış meclislerinde kardeşliğin diliyle söylenecek nice ortak şarkı için hazır olabiliriz bu kez. Hep birlikte.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Temel ilkelerin iktidarı'yla evrensel adalet mümkün mü?

Rejimin temel ilkelerini korumak... Bu cümleyi her duyduğumda, bunu sarf eden kişilerin adalet ve hakkaniyet anlayışlarına olan aşırı güveni beni irkiltir.

Çünkü rejimi koruma görevine sadece bazı vatandaşları layık bulurlar. Herkese karşı adaletli davranmak yerine sadece belli bir biçimde düşünenlerin daima haklı olacağına inanarak adil olunabilir mi bilmiyorum. Ama adaletin ölçüsü vicdanlı olmak değil de belli bir ideolojiyi savunmak olarak belirlendikçe, hakkaniyetli davranmak da giderek zorlaşıyor. Hepimiz için.

Çünkü temel ilkeleri korumak: Masum ve gerekli bir eylem olmaktan çıkıyor bizim nazarımızda ve ayrımcılık söylemini çoğaltmaya başlıyor. Buradaki anlamıyla 'temel ilkeler' ne demek aslında? Bu ilkeleri koyanların belirlediği ve tartışılmaz olarak tanımladığı ilkeler. Elbette hayatın akışı içerisinde pek çok kez 'temel ilkeler'i belirleyenler çıkacaktır. Ama bu rol, ilke koyanların kendilerine bir üstünlük atfetmesine değil, vicdani kararların alınmasına hizmet ettiği sürece hakkaniyetli bir roldür.

Oysa hepimiz aynı riski paylaşıyoruz: Temel ilkeleri yazanların belirledikleri anlamlar bugünkü hakikati açıklamaya yetmediğinde, o anlamların geçerli olmayı sürdürmesi için onlara bir de kutsallık atfedilmeye başlanıyor. Kafamız karışıyor doğal olarak. Zaman geçtikçe anlamların özü aynı kalsa da algılanışının kaçınılmaz olarak değişebileceğini unutuyoruz. Dünyada veya iç dünyalarda yaşanan her değişimin, bazı temel ilkeleri imha edeceğine inandırılıyor. Bu yüzden kaçınılmaz olan her değişimden korkmaya ve her değişimi tehdit olarak görmeye başlıyoruz...

Şurası çok açık: Kendi koyduğunuz ilkeler giderek salt sizin iktidarınızı pekiştirmeye yarıyorsa, 'cumhuriyetin temel ilkeleri' özgün anlamından kopmaya başlıyor demektir. Sıradan vatandaşın hukukun üstünlüğüne olan güveni sarsılıyor. Çünkü adaletin yegane ölçüsü salt bu ilkeleri koyanların hakkının korunması anlamına geliyor çoğunluğun vicdanında.

Ve ne oluyor? Giderek temel ilkelerimizin içerdiği anlamlar özlerini de yitirmeye başlıyorlar. Ortada sadece iktidarı korumanın yollarını bulmakla uğraşanlar kalıyor. Eğer biz kendimize bir rejim koruyuculuğu veya bir bekçilik misyonu üstlenmişsek hemen herkes potansiyel bir düşman halini alıyor bizim için. Rejimin temel ilkelerini 'yaşatmak' daha geniş bir ortak paydada bizi buluşturabilecekken, temel ilkeleri 'korumak' daha sözcük temelinde ayrıştırıyor bizi. Ve her ayrışma, belli bir iktidar çatışması olarak tezahür edecektir kaçınılmaz olarak...

Kendimize soruyorum ister istemez: Eğer cumhuriyeti ve ulus devletin temel ilkelerini korumak adına yaptığımız yasaların evrensel niteliğine sahiden bu kadar güveniyorsak, ilkelerimize düşman aramanın dışında başka bir yol bulamaz mıyız cumhuriyetimizi yaşatmak için? İlkelerimizin geçerliliğini pekiştirmek ille düşmanlık söyleminden medet ummakla mı mümkün olmalı?

Bir rejimin kendini yaşatmasının tek yolu: Kendi koyduğu ilkelerin tartışılmaz üstünlüğünü vatandaşlarından koruması mı olmalıdır? Hakkaniyete önem veren bir rejimin bekçileri vatandaşlarından düşman üretmeden, düşmanına göre kendini konumlamadan temel ilkelerini yaşatamaz mı? İlelebet var olmak isteyen bir rejim sevgiyle, kuşatıcılıkla, herkes için hukuk üstünlüğünü yaygınlaştırma çabasıyla mı daha sağlıklı olarak yaşar yoksa bıkıp usanmaksızın kendine vatandaşından düşman üreterek mi? Ama sorularımın dahası var: 'Hukukun üstünlüğü'nü sadece kendi etrafınızdakiler için uyguladığınız ölçüde, bunu suistimal eden gruplara, çetelere de çanak tutmaya başlamaz mısınız?

Evet bu soruları soruyorum kendimize. Ve ister istemez bir de çıkarsama yapıyorum. Eğer adaleti vicdanla ölçmek varken kendi koyduğumuz ilkelerin değişmezliğiyle ölçmeye kalkarsak ve eğer kendi koyduğumuz

ilkeleri korumakla evrensel adaleti tastamam sağlayabileceğimize inanırsak: Çetelerden ve illegal örgütlerden nasıl koruyacağız cumhuriyetimizi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Haksızlığa direnenler özgürdür

Leyla İpekçi 2008.06.17

Haklı olan ile haksız olanı ayırt etmek ferdi boylamda nasıl mümkün olabilir diye her sorduğumda önce dünya görüşlerimizi çıkarıyorum aradan. İnsanlığın ortak değerler havuzunu genişletmek isteyenler elbette dünya görüşleriyle katkıda bulunacaklardır bu havuza.

Ama:

Hakkaniyet peşinde koşmak ortak değerler havuzunda sabit bulunan, çağdan çağa veya toplumdan topluma değişkenlik göstermeyen bir tavidir. Dolayısıyla dünya görüşlerinin, ideolojilerin ve kimliklerin ötesindedir her zaman. Savunduğumuz ideolojiler tek başına ayırmaya yetmiyor hak olan ile olmayanı. Haklı ideoloji diye bir genelleme yoktur çünkü. Bunda ısrarcı olursanız, evrensel bir adalet dili kuramazsınız.

Aynı şekilde sahip olduğumuz kimlikler de yeterli değildir. Çünkü bir kimse veya bir topluluk ille şu ya da bu kimliğe mensup olduğu için haksız değildir. Hak kimseye mutlak bir biçimde izafe edilemez. Bu yüzden kimi zaman haklı, kimi zaman haksız olabilir insan. Etnik kökeninin, cinsiyetinin, sınıfının veya ırkının burada ek bir rolü yoktur.

Hakkaniyet ve adalet isteyenlerin yaşanan zulüm karşısında giderek bir araya geldiklerini ve direnişin dilini oluşturmaya başladıklarını görüyorum bu topraklarda. Haksızlıklar karşısında direnmek insanı güçlü tutuyor. Hak arayışı bu anlamda bir iç özgürlüğü kazandırıyor insana.

Ama asıl, adalet terazisini vicdaniyla tartmak ve her türlü tanımlardan, sıfatlardan ve yakıştırmalardan azade olarak hakikati kavramaya çalışmak özgürleştiriyor bizi. Hayatın bize bahsettiği en kaçınılmaz varoluş hakikatimizi bile gasp etmeye çalışan yasakçı zihniyet ise kendi gücünü etrafa saldırdığı korkudan alıyor. Başkalarını korkutarak kendi iktidarının bekçiliğini yaptırıyor.

Şimdi artık daha iyi biliyorum ki, kendi ürettikleri korkuyla varoluş hakikatini kurmaya çalışanlar en büyük tutsaklardır. Onlar kendi korkularının mahkumudur. Korkularıyla yüzleşebilenler, kula kulluk ederek güç devşirmek isteyenlerden korkmayanlar ve zulüm karşısında dilsiz şeytan olmaktansa bir nevi 'canlı kalkan' olarak haksızlıkların önüne atılmaktan korkmayanlar ise giderek daha da özgürleşenlerdir.

Elbette bu uzun ve dolambaçlı bir yol. Her yanı mayınlarla dolu. Hakkı savunayım derken haklı olmanın ideolojisini yapmaya başlarsanız sözgelimi, her daim haklı olduğunuzu vehmetmeye başlarsınız ki, bu sizi kısa yoldan adaletsiz davranmaya sürükleyebilir. Farkına bile varmazsınız çoğunlukla.

Kendinize birtakım sıfatlar biçmeye başlarsınız. Yeni kimlikler, yeni tanımlar giyinirsiniz. Kendinize kattığınız her tanım, bir bakıma yeni bir vehim riski de taşımaktadır. Perdelenmeye başlayabilir hakikat algınız. Yüceltirsiniz kendinizi, yücelmiş gibi sanarak.

Benim beklentim şu yönde: Önce direnişin dilini konuşmayı başararak bizden esirgenen tanımları geri alalım. Türk olduğumuzdan, Kürt olduğumuzdan, Alevi olduğumuzdan, Ermeni olduğumuzdan, başörtülü olduğumuzdan dolayı ne yasalar önünde ne de zihniyetler önünde mazlum edilelim. İbadet etmek gibi,

giyinebilmek gibi, konuşabilmek gibi en temel haklarımız adına hakkaniyetli bir mücadele edebilelim. Zulmün karşısında zalim olmadan.

Daha sonra ise edindiğimiz her türlü kimlikten ve bizi bağlayan, zamanın bir dilimine, toplumun bir dönemine esir eden, hakikatin tek bir yüzeyine indirgeyen her türlü nispi tanımdan arınalım, kabuklarımızı soyalım usul usul. Birbirimize bakışımızı cinsiyetçiliğe, kökenciliğe, ideolojilere ve kimliklere indirgemeyelim. Bir şey olmaya değil, olmamaya çalışalım. Böylesi bizi daha 'çoğul' kılar. Çokluğun birliğine varabiliriz böyle biraz.

Hakikatin kabuklarını zaman içinde birlikte soymaya çalıştık. Ama kabuk bu; bitmez... Şimdi gitme vakti. Bir başka mecraya. Maceraya. 8 Haziran Pazar günü yazımda da belirttiğim gibi gitmek; her seferinde bir kez daha kalmaktır benim için. İnsanın kendindeki en kıymetli şeyi giderken kendisinde kalanlardır çünkü. Hakkınızı helal edin.

Not: Sevgili okuyucularım, bundan sonra köşe yazılarıma Taraf gazetesinde devam edeceğim. Ancak Yorum sayfalarında yine beraber olacağız...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çay kahve içip neyle savaşıyoruz?

Leyla İpekçi 2011.09.03

Kaddafi'nin oğullarından Seyfülislam, muhaliflerin Sirte'ye saldırımları halinde '20 bin hazır, istekli ve vasıflı asker'in onları karşılayacağını belirtmiş ve eklemiştir: "Lider iyi, çay içiyoruz, kahve içiyoruz, savaşıyoruz!"

Dünyanın herhangi bir toprak parçasında; Suriye, Somali, Dersim, Diyarbakır... Ya da Mavi Marmara olayındaki gibi denizinde... Belki bayırında, sokağında, deresinde dünyanın. Kaybedecekleri bir şey kalmayan zorbalara, bunu idrakıyla, savaşa, kıyıma, katliama bir 'ayakta kalma' kılıfı biçmekten başka çaresi de kalmıyor. Bir tür direniş yöntemi kisvesi altında uzaktan kumandalı, uzun namlulu zulümlerini hız kesmeden devam ettiriyorlar.

Savaşmaktan başka 'kostümlü prova' yok onlara mahşere dek. Bazen devletler bile böyle ayakta duruyor, şahit oluyoruz.

'İstekli ve vasıflı' savaşçılar, sizden 'vur' emri beklerken, kendi adınıza başkalarını vuruşturarak öldürme yegâne zaferiniz oluyorsa: Sizde 'anılmaya değer' ne kalacaktır ölüp gittiğinizde? Ya da şöyle soralım: Size nasıl gelecektir ölüm? Hangi yüzüyle... Ölümün bir devam ediş olduğu gerçeğiyle yüzleşmeye ne kadar isteklisiniz? Emrinizdeki askerlerin öldürmeye olan istekliliği kadar? Mesela?..

Haksız yere katlettiğiniz binlercesinin kanı on yıllardır pıhtılaşmamıştır daha. Ama nefsinize söz geçiremiyor, toprağa alınızı koyamıyorsunuz bir türlü. Yakarıp yalvaramıyor, affetmiyor, affedemiyorsunuz. Nefsinizin heykellerini kıramıyor, putlarınızı taşıyamıyorsunuz.

Öyleyse geriye zulmetmek kalıyor işte. Kendinize, başkalarına. Zaferden ziyade, en büyük yenilgi. Yapıldığınız toprak, balçık gibi almaktadır nefsinizi içine. En çok zulmettiğiniz.

Dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir zamanında şiddetin yöntemleri değişse de, dürtüsü ve nedenleri değişmiyor. Ne modernleşiyor saldırganlık, ne de demode oluyor.

Başkalarını vurdurmak dışında, kendi iktidarınızı korumak adına saldırma gerekçeleri icat edip kıyım yapmayı da meşrulaştırıyorsunuz sonra. Mesela uluslararası medyayla. Paralı sözcülerinizle. Özel veya tüzel

raporlarınızla... Legal katliamlar sonucu, anayasal ölümler gömüyorsunuz toprağınıza.

Toprak tanık oluyor. Umursamıyorsunuz. Sonra bazen o da yetmiyor. Öldürmeyi birtakım ulvi değerler adına kutsallaştırıyor, şiddeti bir manevi imkân olarak görüyorsunuz. Zafer kazanmanızın manası döktüğünüz kanın miktarıyla ölçülür sanıyorsunuz.

Ama... Savaş baronlarının mesela bizimki gibi bol olduğu topraklarda bir türlü bitirilmeyen savaşlar yüzünden, yıllar geçtikçe, öldürmenin tırnak içindeki kutsallığı da tükenip gidiyor.

Geriye tek bir format kalıyor: Varoluş hakikati olarak öldürmek. Belki ekmek su kadar bir kıymeti dahi kalmamıştır ama bunun artık. Kaddafi'nin oğlunun dediği gibi: Çay içmek gibi, kahve içmek gibi bir öldürmek... En büyük savaş bu olmuştur. Barış; savaşın diğer adı olarak. Daima.

Hazreti insanın 'büyük savaş' teması ise nefisle mücadeleyle ilgili. İnsanın kendi nefesine tamamen hükmetmesi ve onu katletmesi mümkün olmadığı için, onunla uyumlu, onu bilerek yaşamaya çalışmak, nefsimizle bu anlamda mücadele etmek asıl büyük savaş. Gerektiğinde Hz. Ali gibi, düşmanına karşı nefsinizde kin uyandığında -galipken dahi- savaş meydanını terk edeceksiniz. Bu kadar büyük, asıl savaş.

Toprağın altında duşu kalmış, unutulmuş, çoktan kurda kuşa yem olmuş metaforik olarak sayısız 'nefs' kıyametle gelecek diriliş bekliyor. Her biri kendi mücadelesini toprağın altında da sürdürüyor. Ve vaktin sonuna yaklaştıkça, saatlerin kadrancı hızlanıyor.

Yeniden dirilişin 'kostümlü provası' toprağın her iki tarafında devam ediyor. Ölerken neye şahit olduğumuzun bilgisi burada işte. Bağrında kendi toprağımızın. Kimse imha edemiyor onu, ne salkım bombalarıyla, ne insansız uçaklarla...

Bazı ölümlerimizin ismi çoktan unutulmuş, silinmiş. Bazılarının mezarı yok. Kiminin organları delik deşik toprak altında. Onlar üç-beş kuşak sonra unutulacak. Duşu, isimsiz kalacaklar. Ama ölüm unutulmuyor. O bize ait. Bizdeki sonsuzluğa.

Kıyametle dirilecek olan ne sadece hayallerimiz, ne de anılar. Dirilecek olan nefis. Vücuda geri dönüş: Her şeyin yerli yerine konması için. Ve her şey -toprak altında ve üstünde- yerli yerine konduğunda. Zulüm yüzünü adalete dönecek.

Ecel ile mahşer arasında bir ara vakitte tutuyor bizi şimdi toprak. Saldırganlık ile direniş, kıyım ile kıyam arasında. Had ile hudud, can ile ceset arasında... Çay kahve içip neyle savaşıyoruz, bir daha düşünelim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

O halde artık kan dökmek meşru olsun(!)

Leyla İpekçi 2011.09.06

90'ların şimdikinden en büyük farkı, devletin içindeki illegal yapılanmaların devlet adına Kürtlere zorbalık etmeleriydi. Bugün ise -bazı stratejik PKK saldırılarına kadar- hükümet, devlet adına barış pazarlıkları yürütmeye çalışıyordu.

90'lı yıllarda medyanın duymadığı, kameralardan uzak nice katliam gerçekleştirildi. Dere kenarında çamaşır yıkayan kadınlar, oynayan çocuklar vurulurdu. Bugün sokakta sivilleri infaz eden örgüt üyelerinin yakınları eskiden kayıp akrabalarının akıbetini sormaya gittiklerinde geriye dönemezlerdi.

Katleden, yargısız infaz yapan odaklar devletin içindeydi. Devlet şahinleştikçe, Ergenekonvari çeteler onu içeriden çürüttü. Asıl kanı devlet döktü. Ordunun içindeki bazı odaklar ise bile isteye zafiyet içinde kalıyorlardı PKK saldırıları karşısında. Bu zafiyet ve hatta bir nevi sabotaj, bugün bizzat en yüksek Paşalar tarafından da belirtildiği gibi, son döneme dek sürdü. Medyada varolabilmek için kan dökülmesine boyun eğdi, bu kan kokan çetelere itaat etti onursuzca.

AKP devlet adına söz söyleyerek açılım başlattı demiştik, evet. Ama henüz Kürt köylerinin kadim adlarını dahi geri vermedi. Bazı konularda gereksiz yere geri adımlar attı. Ama Öcalan'la pazarlık yaptığını ilan ettiği halde yüzde elli oy aldı! 90'lı yıllarda böyle bir şey mümkün olabilir miydi?

Bugün Öcalan'la görüşmelerin devam etmesini isteyen BDP'liler, bu görüşmelerin hangi kanlı saldırılar ve sabotajlarla kesildiğini unuttular mı peki? Bugün AKP'yi operasyonlara zorlayan 'örgüt şiddeti' ile 90'lardaki ceberut devletin savaşı sürdürebilmek için kendi vatandaşını birbirine düşürmekten kaçınmayan 'devlet şiddeti' sahiden aynı mı sizce?

BDP, deklare ettiği çözüm önerilerini Meclis'e gelmeden (sanal bir mevcudiyetle) nasıl ve kime ifade etmiş oldu bu durumda? Bugün, kan dökülürken bir tek kanaat önderi dahi derinlemesine ve kesintisiz olarak neden tartışmakta değil acaba BDP'nin en haklı önerilerini bile?

Önümüzde sivil anayasa yapmak için fırsat varken BDP'liler hâlâ "yemin etmemiz için şartlar mevcut değil" diyorsa, şiddetin daha da artacağını öngöremiyorlar mı? Yemin için şartların oluşmasını beklerken 'uzun namlulu' ifade biçimi olarak futbol oynayan polisleri katledenlere kalmadı mı meydan? Kendilerini eleştirenlerle ideoloji yarıştırmaya derdine düşme lüksü kaldı mı sahiden bu vekillerin, kan akarken oluk oluk?

Hangimizin var böyle bir lüksü zaten? Barışı "muhafazakâr ve liberallerle değil, sosyalistlerle" yapacaklarını söylüyordu bir bağımsız BDP'li. O vakte dek epey beklemek gerekecek, beklerken kan akmasına göz mü yumacağız hep beraber?

Başbakan'ın "PKK ile aranızda mesafe koyun" ısrarına kızmak için ille BDP'li de olmak gerekmiyor. Güneydoğu'da AKP'ye oy veren ve yine bu dayatmadan rahatsızlık duyan birçok kişi var. Ama sanki PKK'nin sokak ortasında adam kaçırmışından, öğrenci yurdu yakmasından veya maç yapmakta olan polisleri katletmesinden Başbakan'ın bu sert üslubu sorumluydu!

BDP'li milletvekilleri "AKP'nin darbelerle hesaplaşmayacağını, eski Ergenekon yerine yeni Ergenekon'u inşa ettiğini" de söylemiş kongrede. AKP'nin kendi Ergenekon'unu kurması demek: Kanlı provokasyonlarla kesimleri birbirinin üzerine salarak, mafyalaşarak, para ve silah kaçakçılarıyla işbirliği yaparak, İsrailvari bir dış ülke bağlantısına sırtını dayayarak vesaire darbe şakşakçılığı yapmak demek, cuntacıları baştacı etmek demek. Sahiden yeni profil bu mu?

BDP'liler bugün İsrail'e rest çekilmesini eleştirirken, 28 Şubat ve sonrasındaki süreçte cuntacıların İsrail ile ittifak halinde Ergenekon operasyonlarını yürüttüğünü de bilmiyor mu? Ergenekon'dan en çok kendilerinin çektiğini söylemişler. Tüm Türkiye halklarının (Rum, Ermeni, Sünnilerin vs.) on yıllardır bu çetelerden çektiklerini yok saymak, ilk anda acıları yarıştırmaya dönüşmez mi?

Bir şey daha: AKP kendi Ergenekon'unu oluşturduysa mesela, o zaman bizler tamam mı diyeceğiz yani? Uzaktan kumandalı mayınlar patlayabilir, uzun namlulu silahlarla siviller vurulabilir artık. Bunun adı 'onurlu

mücadele' olabilir mi sizce? Meclis'te anayasa müzakerelerinde değil, sokak ortası infazlarda mı gidereceğiz yeni Ergenekon endişelerimizi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Şimdi ve burada'nın anadilinde Kâbe (1)

Leyla İpekçi 2011.09.09

Bugün dünya o kadar hızlı dönüyor ki, her gece bir çağ kapanıyor.

Saniyelerle atlıyoruz paralellerle meridyenlerden. Yeni paradigmaların yükselişi ve düşüşüne müdahale etmeye, onların sosyolojisini oluşturmaya, analizlere sentezlere vakit yok. İdeolojiler dahi tükeniyor sabaha kadar. Arzu, haz ve şiddetin şehvetle tüketildiği bu nihilist dönemde, varoluşu anlamlandıracak evrensel dilin alfabesi siliniyor harf harf.

Belki de artık dünyada 'yeni' diye bir şey de yok. Her şey iç içe. Yeni diye baktıklarımız çoktan eskimiş gitmiş ya da eski sandıklarımız yeni bir versiyonla geri gelmiş. Nereye baksak böyle.

Neo-ittihatçılık, neo-nazizm, neo-kolonyalizm, neo-anne, neo-insan... Bu 'neo-dünya'nın izlek temalarından biri küreselleşme olgusu. Fakat o da günden geceye bambaşka boyutlar kazanıyor. Kimlerin bu sabah aktörleşeceği, akşama dek kimlerin küresel değerler havuzunda boğulacağı belli değil.

Kavramların iflası kadar ve denklemlerin çok bilinmezliği kadar belirsizlik de hâkim bu zamanın ruhuna. Belirsizlik, bu küresel havuzun su seviyesine de etki ediyor. Kimi aktörler sığ sulara balıklama dalabiliyor, kimileri havuzun en derin tarafında boy vermeye kalkıyor, bir türlü zemine değdiremediği ayaklarıyla...

Batı'nın Rönesans ve Reform çağından beri, sanayi devrimiyle başlayan uzun dönemdeki köşe taşlarından biri kuşkusuz imparatorlukların yıkılışını tetikleyen milliyetçilik dalgasıydı. Ulus devletlere giden sürecin de en güçlü tezahürlerinden biri, belki ilkiydi, Fransız devriminde sloganlaşan: 'Özgürlük eşitlik kardeşlik' mottosu.

Bugünün küresel havuzundan baktığımızda, havuzu dolduran en tazyikli suların da bunlar olduğu görülüyordu, daha dün akşama kadar: Hümanizm, insan hakları, Marksizm, laiklik, eşit vatandaşlık, azınlık hakları, anayasal eşitlik, vatandaşlık, vicdan özgürlüğü, bireyselleşme, görecelilik, pozitivizm... Bunların tezahürüyle en kanlı katliamlarla, en aşâğılık zorbalara da sahne almıştı ama.

Doğu Batı ekseninde son yüz elli yılını bir bölünmüşlük algısıyla tamamlayan bizler, hızlı takvim yapraklarına göre, belki sadece birkaç dakikadır, bu bölünmüşlüğe karşı bir direniş dili geliştirmeye başladık. Siyasetin, konjonktürün, stratejik ortaklığın filan çok ötesinde bir motivasyonu var bunun: Muhteşem karmaşalarımızın ruhunu keşfediyoruz yeniden.

Farklılık ve çeşitliliğin bizi ayıran değil, tamamlayan, bütünleyen yüzüne bakıyoruz uzun zaman sonra ilk kez. Toplumsal karışıklıklarımızı kaşıyarak bizi cumhuriyet boyunca çatıştırmış ceberut resmî söylem, kendi içinden yıkıldıkça, adalet ve hakkaniyetin dilini ne kadar özlemiş olduğumuzu fark ediyoruz.

Kendimize zıddımızla baktığımızda (Doğu-Batı, sağ-sol, Alevi-Sünni, Türk-Kürt, modern-muhafazakâr vs.) bizi çatıştıran dilin tahakkümünü ezbere kabulleniyorduk. İki kutuplu dünya algısı bizi de bölmüştü. Bu, soğuk

savaşın diliydi. Bir zamanların küresel havuzu bu iki kutuplu dünyayı barındırırken bizleri de zihinaltıımızda bölüp duruyordu.

Gelgelelim: Kendimize çokparçalı baktığımızda, yani bölünemeyecek kadar çeşitli, renkli, kıvrımlı, karmaşık olduğumuzu gördükçe, küresel havuzun dibine çöken tortularda bambaşka evrensel değerler olduğunu hatırladık.

Dipleri dalgalandırdıkça, havuzu kendi rengine boyamaya başlayan bu evrensel değerler, yüzeye çıkmak için bir vakti bekliyordu belki. İronik biçimde, bugünün evrensel sanılan küresel değerlerinin dibe çökmesini...

Evet, artık havuzdaki tortular, çökeltiler, dip akıntılar hareket halinde. 'Hakikatin hareket hali,' yeni bir dalgalanma başlatmış. Doğu'daki batının, Batı'daki doğunun iç içe geçtiği, göreceliliğe dayanan tüm neden sonuç ilişkilerinin muhteşem karmaşalarımızın ruhuyla süpürüldüğü yer burası. Buradayız. Birlikte.

Aynı hikâyenin içinde olduğumuzu hatırladıkça farklı halklar, inançlar, kültürlerin 'kendi olma halleri'ni daha net tanımlamaya da başladık. Artık burada 'medeniyet tasavvuru' gibi sözcükler daha sık uçuşuyor. Peki, ben neresinden bakıyorum bu tasavvura?

Küresel havuzdaki evrensel değerleri en güçlü hissettiğim yerden, Kâbe'den. Müslüman halkların diktatörlerine karşı direnişinin başladığı ama sefalet ve yoksulluğun daha görünür olduğu, zalimle mazlumun iç içe geçtiği bir dönemde, küresel dönüşlerimizin evrensel çekirdeğinden.

Atom parçacıkları gibi fitri dönüşlerimizin yönsüzlüğünde. Etrafında kibirle yükselen binalara, çevresinde dikilen gökdelen putlarına rağmen Kâbe: Hepsini taşıyor, kaldırıyor, tutuyor. Doğu Batı ve tüm yönlerin bulunduğu bu sinede, geçmişler birleşiyor şimdi'de. Ve diğer zamanlar. Bizi nostaljiye değil, diriliş için bir başka şeye çağırıyor Kâbe. (Devam edeceğim.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tahrir meydanına açılan ara yollarda Kâbe (2)

Leyla İpekçi 2011.09.13

Dünyanın farklı kıtalarından uzun ve meşakkatli yolculuklarla Kâbe'ye varılır. Benlikten varlığa uzanan bir yol. Sadece 'soyut' bir eksende değil. Kâbe'ye yeryüzünün çöllerini, nehirlerini, dağ ve denizlerini meşakkatle aşarak varıyoruz. 'Küresel insan'ın evrensel çekirdeğine.

Her birimiz arayışlarımızın yolcusuyuz... Hepimizin kendi meşrebince cevap aradığı en revaçta sorulardan biri şu: "Neden bugün Müslüman ülkeler sefalet, iç savaşlar ve fakirlikle kavruluyor, neden evrensel değerler havuzuna kendi medeniyetlerinden yeni temalar atamıyorlar?"

Bunu duyduğumda irkiliyorum. Vereceğimiz her cevap, bilinçaltımızda bunun 'değişmez' bir 'kara yazgı' olduğunu meşrulaştırmaya yarıyor çünkü. Böylesine global bir soruyu Müslüman üke diktatörlerinin sömürgeci devletlerle çıkar ilişkileri, kapitalizmin önlenemez yayılmacılığı gibi yine makro bir nazardan cevaplıyoruz.

Diyorum ki: Hayır! Dünyaya dair en ciddi soruların en yalın yanıtı bizim içimizde. O parçalanamayan, bölünemeyen özümüzde. En kaba genellemelerin tanımını yapmak için bile kendi küçük dünyamızdaki anlam

havuzuna dalıyoruz, öyle değil mi? Bu, bir alamet olmalı o halde. Bir işaret.

Parça ile bütün arasındaki, iç ile dış arasındaki bu organik bağlantıyı bir işaret olarak tanıdıktan sonra, Tahrir meydanındaki direnişin yaktığı kıvılcımı, nasıl tanımlayacağız peki? Böyle bir kriz ortamında tek bir kişinin yapacağı tanım toplumların geleceğine dair nasıl bir iddia taşıyabilir? (Alt metin de şu elbette: Türkiye, Tahrir direnişinde emperyal bir güç olmaktan öte ne yapabilir?)

Arap Baharı diye adlandırılan ve domino etkisiyle diğer Müslüman ülkelere de sıçrayan süreci yönetmeyi deneyen onlarca muktedir güç var. Asya'ya, Avrupa ve Amerika'ya dek çeşitli aygıtlar, Türkiye dâhil, Tahrir meydanıyla simgeleşen dirilişi kendi çıkarları doğrultusunda yönetmeye aday.

Benim cevabım apaçık: Müslüman toplumlarının 'kara yazgı'sının değişmezliğini meşrulaştıracak soruları sorup kendimizi kınamakla yetinmek yerine, her birimiz kendimizde bulmalıyız yeniden ayağa kalkmanın yanıtlarını.

Kâbe'yi tavaf ederken, tam da orada, insanlığın ilk evinde idrak ettim bunu. Bir çekirdeğin etrafında dönen atomlardık. Ve her birimiz ne kadar da gereklidik. Tek bir atom parçacığı dönmeyi bıraksa, çekirdek kendi olmağını sürdüremezdi ki!

Kâbe'ye tavaf etmeye gelenler veya gelmeye niyet edenler bir yana, hiç gelmemiş ve gelmeyi düşünmeyenlerle birlikte bu hakikatin etrafında tavaf edelim o halde birkaç yazı boyunca daha...

Kâbe'de tavaf etmeye başladığımda Mescid-i Haram alanında olmanın ilk tecellileri de başgösterdi. İhramdaydım ve kötü bir söz söylersem, birini kırarsam, şu ya da bu şekilde sesim yükselirse sadaka verecektim. Tek bir kelimeyle harama bulaşan ya da haremde olduğunu unutarak nefesine hükmedemeyen biri sadaka vermekle yükümlüydü.

Her zamankinden çok daha dikkatliydim kendi haddimi ve hududumu bilme konusunda. Ama nefsim yenik düşersem de dünyanın sonu değildi, pişmanlığım ve tövbem en büyük umudum olacaktı. Rabbimin sonsuz merhametini ve bağışlayıcılığını daha çok anlayabilecektim.

Kendine pür dikkat kesilirsin ve haramın ölçüleriyle başka bir yerde olmadığı kadar barışırsın burada. Kural olarak yaptığın her şeyin, aşk ile yapabilmek için kalbinde bir karşılığı vardır, anlarsın.

Yine anlarsın ki, haram konuşmak ya da haram bir lokma yemek, insanın asli tabiatına da zarar verir. Müslüman toplumların bugünkü sefalet ve zulmetinin nedenlerini bulmak için bir ipucu daha işte: Hakkaniyet ve adalet temelinden uzaklaşarak harama bulaşmak. Haramda ittifak etmek.

Mübarek'in Mısır halkına veya Kaddafi'nin Libya halkına yaptığı zulümleri gördüğümüz kadar, Cumhuriyet döneminde devletimizin kendi vatandaşını maruz bıraktığı onca kanlı zulmü de bu manada bir daha idrak etmeliydik.

Küçük dünyamızdaki haram ölçülerini içselleştirip yaygınlaştırarak adalet eksenli koca bir medeniyeti tasavvur etmeye başlayabilirdik belki. Başkasında gördüğümüz kusuru kınamadan önce, kendimizdeki bir kusuru gidermeye çalışabilirdik sonra. Tahrir direnişinden -hiçbir haram ittifakının yıkamayacağı- bir diriliş çıkarmaya kişisel bir katkı olmaz mıydı?

Haramın ölçülerini biz koymadık. Bize verildi. Dünyayı biz yapmadık. Yıldızları da. Kâbe'nin yerini de kendiliğimizden bulmadık. Âdem'e gösterildi. Gerek Hz. Âdem'in gerekse sonraki insanların meşakkatli yolculuklarla ulaştığı Kâbe, yalnızca bir başlangıçtır daha. (Devam edeceğim.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan'ı işitme biçimlerimiz (3)

Leyla İpekçi 2011.09.16

Mısır'da Arap ülkelerinin dışişleri bakanlarına hitap eden Başbakan'ın Opera House'daki konuşması dışarıdaki salonlara ekrandan yansıtılmıştı. Salonlarda toplanan seyirciler konuşmayı çevirisiz olarak izlemek durumunda kalmışlar tabii.

Benim dikkatimi çeken şu oldu: Seyirciler onun ne dediğini bilmiyorlardı, fakat can kulağıyla dinlemeye devam etmişler. Arada bir (Kur'an'ca) okuduğu ayetleri alkışlamış ve bazen de Arapça tezahürat etmişler. Farklı dillerde konuşsalar da aynı dilde anlaşıyorlardı bir bakıma. Neyin dili bu? Emperyalizmin, sömürgeciliğin, fırsatçılığın, pozisyon kapma telaşının, bölgenin dayısı olma hevesinin, doğalgaz ve petrol tacirliğinin mi?

Esad'a yüklendiği konuşmasında Başbakan, şöyle bir cümle daha kurdu: "Ona artık ben de güvenmiyorum." İsrail hükümeti için defalardır söyledikleri gibi tıpkı: "Biz İsrail halkına veya Yahudilere değil, hükümetin Gazze ablukasına, Mavi Marmara zulmüne karşıyız!" Bu neyin dili peki? Diplomasinin nazik nazik ısırın, ustaca dolanlandırın dilinden uzak kuşkusuz. Demirel gibi laf cambazlığıyla durumu kıvırmak yerine, uzayan imaları, usturuplu havet'leri baştan reddeden, ne diyorsa sadece onu söyleyen bu dil: Bize ne diyor? Başkaları tarafından nasıl işitiliyor?

Bu soruları bizden önce, Batılı medya yazarları sormalıydı. Pek çoğu (hepsi değil) halen çarpıtılmış bir gerçeğe dört elle yapışmayı seçiyor oysa. Tıpkı Türkiye medyasındaki bazı kanaat önderlerinin yaptığı gibi: "Erdoğan İsrail'e gereksiz yere sert çıktı. Yumuşak güç olmayı sürdürmesi beklenirken ve bu onun çıkarınayken, sert üslup onu otoriterleştiriyor." Göremediler; bu konuda onun sertleşmesi bir 'zemin kayması' taktiğiyle değil, adaletin diliyle ilgiliydi.

Bu mealdeki yaklaşımları benimseyenler, e-muhtıra günlerinden beri hep saptırma yoluna gitmişlerdi gerçeği. Bazı köşe yazarları onu azarlıyordu: "Böyle sertlik yapmaya, yaramazlığa devam edersen, olacağı buydu işte" türünden onu sistemle uzlaşmaya, ehliileştirmeye çalışan 'tahakküm sesi'ni elbirliğiyle çoğaltmışlardı.

'Sivil dikta' söylemlerinde filan neden başarılı olamadılar peki? HES'lerden, TOKİ'lerden, mahalle baskılarından, neoliberal politikalarından dem vururken neydi göremedikleri? Hükümetin Öcalan ile barış görüşmelerini sabote edenlerin "barışı asıl Erdoğan istemiyor" ısrarı neden halkı ikna edemedi? Bugün Açar cezaya çarptırılabilirse, darbecilerin ifadesi alınabilirse, görevden atılan savcılar göreve dönebilirse, YAŞ mağdurları devlete kabul ediliyorsa... Sadece bunlar için bile, toplumun ruhundaki izdüşümlerini incelemek zorundaydılar. İçeride de dışarıda da görmezden geldiler. (Şimdi Sarkozy telaş içinde Libya'da pozisyon belirlemeye çalışırken, onu hangi dille dinliyor sizce halklar?)

Türkiye'nin Arap coğrafyasında giderek aktörleşmesini yine ekonomisinin güçlü olmasına bağlayanlar aynı gerekçelerle gerçeğe tam isabet edemiyor. Elbette ekonomi çok önemli bir faktör, ama halkına kuşku, korku salarak onları birbiriyle çatıştıran resmi görünümlü zorbaların konuştuğu ittifakçı dilin işgali giderek azalıyor zihinaltımızda. Hakkaniyet ve adalet için yapılan geniş katılımlı mücadelenin meyve vermesi de en az ekonomimizin güçlenmesi kadar önemli bence. Ergenekon sanıkları sorgulanmamış olsaydı, devletin resmî dili eski tahakkümünde devam edecekti, büyük ihtimalle.

Gidenler bilir, Mısır'da Marksisti de liberali de kabaca Müslüman olarak anılır. Uçaktan inerken, daha ilk anda, klasik müzik değil, Kur'an'dan ayetler duyulmaya başlar. Buradaki gibi laiklik anlayışı onların zihnini din ve dindışı diye ikiye bölmediği için, siyasi bir göndermesi bizdeki kadar yoktur Müslümanlığın. Erdoğan'ın Mısır'da laiklikten bahsetmesi elbette öncelikle kendi kamuoyuna ve Batı'ya bir mesajdı. Laik ve modern endişeliler kendisinden bu kadar korkarken, tarihin tebessümü bu! Müslüman Kardeşler'in bundan rahatsız olması ise beni çok mutlu etti. Artık bölgeye kendimizi 'örnek' diye götürmemizin söz konusu olmadığını hepimiz anlamışızdır umarım.

Götürmek başlı başına bir tahakküm içeriyor zaten. Batı'nın Irak'a götüreceği özgürlük gibi! Çoğulcu bir medeniyet tasavvur ederken Kâbe tavafinın küresel insandaki tecellilerine (son iki yazımda konu etmeye başlamıştım) dönüp bakmalıyız yeniden, başka bir dille. Daha uzun.

Doğruların sonsuz, inançların çeşitli, hakikatin ise çokların birliğini kuşatan tevhidi yapısı 'akleden kalp'e tutunuyor. Cemaatin sosyolojisi kadar, hatta daha önce kalbin Kâbe'sinden bahsetmek gerekiyor. "Bölgeye hangi değerleri götürüyoruz?" sorusu bu yüzden vaaza meyyal ve tahakkümcü bir soru. Bana kalırsa soru, "Birlikte hangi değerleri diriltiyoruz?" olmalı. Ve bu değerlerin kaynağını, hangi havuzdan çektiğimiz önemli. (Devam edeceğim.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çoğulcu medeniyet, 'örnek' devlet

Leyla İpekçi 2011.09.20

Birkaç yıl önce, Almanya'dan gelen bir kadın grubuyla bir toplantıya katılmıştım. Bana dediler ki: "Sizin hükümet radikal İslamcıları güçlendiriyormuş. Orhan Pamuk'u tehdit etmişler, ünlü yazar ülkesinde rahat gezemiyormuş. Hristiyan rahipleri de, Hrant Dink'i de, Danıştay üyesini de İslamcılar katletmiş."

Onlara bunun böyle bir imaj yaratmak için tasarlanan bir kurmaca olduğunu, bu cinayetleri işleyenlerin Ergenekon çetesi tarafından yönlendirildiğinin ortaya çıktığını, nitekim Pamuk'a suikast düzenlemek üzere oldukları deşifre edilince, bizzat hükümet tarafından ona koruma verildiğini filan anlatmaya çalışmıştım.

Hrant Dink cinayeti davası, şahiden de Ergenekon'dan çıkış yolunda mihenk taşlarından biri. Dün, davada esas hakkındaki görüşünü açıklayan cumhuriyet savcısı tutuklu sanıklar Yasin Hayal ve Erhan Tuncel'in de aralarında bulunduğu yedi sanığın ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılmasını istemiş.

İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmada özel yetkili savcı Hikmet Usta, cinayete ilişkin soruşturma ve dava süreciyle ilgili açıklamalar yaptıktan sonra, yirmi aydır süren yargılamayla ilgili yeni bir safha açılması için mütalaayı sunmak istediğini, yeni delil eklenmesi durumunda mütalaanın her zaman değişebileceğini belirtmiş ve şunları söylemiş:

"Dink cinayeti eyleminin, Mc Donald's'ın bombalanmasının ve diğer eylemlerinin salt milliyetçilik duyguları kabaran gençler tarafından işlenmesinin ötesinde, iştirak halinde ve süreklilik içerisinde çalışan, gizlilik kuralları ve örgütsel hiyerarşiye azami özen gösteren yönetiminde, Ergenekon terör örgütünün, Trabzon'da faaliyet gösteren bir hücre yapılanması tarafından işlenmiş olduğu değerlendirilmektedir."

Fakat bu sırada savcının mütalaa vermesine itiraz eden müdahil avukatlar salondan ayrılmış. Dink Ailesi'nin avukatı Fethiye Çetin mahkeme salonundan ayrılımlarının ardından yaptığı açıklamada şunları kaydediyor: "Beş yıldır hiçbir yol alınamadı. Bu cinayetin arkasındaki gerçek araştırılmak istenmiyor." Çetin, hakimın deliller toplanmadan önce iddia makamına söz vermesinin kabul edilemez bir durum olduğunu belirterek onun mütalaa okumasına izin vermenin, bu davayı terör örgütü kapsamında çıkarmaya yönelik bir tutum olduğunu söylüyor.

"Yine mi Dink cinayeti, bıktık artık" diyerek bunun neden bu kadar önemli olduğunu anlamayan, "başka maktul mü kalmadı" diye soranlar var. Her zaman söylediğim gibi bu cinayet, Türkiye'de cumhuriyet döneminde derin devletin işlediği cinayetlerin, organize ettiği katliamların, yargıdan kaçırılan taşeronların, göz önünde zamanaşımına uğratılan provokatör davalarının, darbelere ortam yaratma operasyonlarının 'komple' örneğini oluşturuyor. Eğer sonuna kadar gidilirse, devletin en derin suç kademelerine ulaşılmış olacağı için, Ergenekon kapsamında karanlıkta kalan pek çok cinayet ve operasyonun da çözüm yolunda önü açılmış olacak.

Tam da Türkiye'nin Ortadoğu'da, Balkanlar'da, Kafkasya'da ve dahi dünyanın pek çok yerinde hakkaniyet ve adaletten bahsettiği bir dönemdeyiz. Petrol çıkarlarıyla, sömürgeci beyaz adam edalarıyla bölgede dayılık taslamaya gitmediğini dünyaya göstermeye çalıştığımız bugünlerde... Ergenekon zihniyetinin tekrar dirilmesine izin mi vereceğiz?

Organize bir biçimde, hepimizin gözlerinin içine baka baka delillerin karartılmasına göz yumabilir miyiz artık Ortadoğu'da ortak bir dirilişin dilini tutturmaya çalışırken?

PKK ile mücadelede 90'lardaki ceberut devletten farklı davranan bir devletten bahsediliyorsa... Barış görüşmelerine büyük bir cesaretle, en şahin sesler ortalığı kaplamışken bile devam eden bir devlet söz konusuysa... PKK ile görüşüğünü açıklamasına rağmen hükümete oy veren büyük bir kitle varsa:

Agos önünde katilin cinayet günü yaptığı konuşmaların dökümünü elinde bulunduran devlet kurumunu adil davranmaya yöneltmek için hükümetten devlet adına daha çok şeyler yapmasını talep etmek de biz vatandaşların yükümlülüğü değil midir?

Hrant'ın arkadaşlarının Başbakan'a yazdığı ve bir haftadır birçok yazarın köşesinde yer verdiği mektupta şöyle bir cümle vardı: "Azınlıklardan gasp edilenin birazını geri vermeniz sebebiyle, bu ülkede hiç kimse ruh tedirginliğiyle yaşamayacak artık, diyordunuz Hrant'ın veda mektubuna atfen..."

Evet o ruh tedirginliğini vatandaşlarına yaşatmayan bir devlet olabilirsek ve yeni nesilleri böyle yetiştirebilirsek, işte ancak o zaman çoğulcu bir medeniyeti inşa etme yolunda 'örnek' bir devletimiz olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokratlar ve 'insanlıkmetre'

Leyla İpekçi 2011.09.23

90'lı yılların başından beri Kürt hareketinin desteklediği siyasi partilere birkaç kez oy verdim. Hiçbir zaman devletin operasyonlarıyla 'terörün kökü' denilen şeyin kazınacağına inanmadım. Meclis'te temsil edilmenin önemini savundum. Ne geçmişte ne bugün şu malum klişeyi tekrarlamadım: "Ne derdi varmış Kürtlerin, her

hakları var zaten, ne diye şımarıklık yapıyorlar haksızlığa uğruyoruz diye!" Şimdiki tartışma ise uzun zaman birlikte demokrasi ve özgürlükler için mücadele verdiğimiz demokrat kesimde, kendi aramızda.

Evet, son yıllara dek memleketin ezici çoğunluğu için 'Kürt meselesi' diye bir mesele yoktu. Hepimiz Kürtlerin adı dahi telaffuz edilmediği sürece kardeşlik. Ateş düştüğü yeri yaktı on yıllarca. Tek tezahür: Şehit cenazeleri oldu. Başka türlü de mümkün olamazdı zaten. Kameralardan saklanan, habercilerden sansürlen, medya patronlarına 'görmezden gel' diye baskı yapılan 'şiddet', ceberut devletin şiddetiydi.

Evinizi, tarlanızı yakan, sizi zorla göçe zorlayan, beyaz Renault'lara binip uzaklaştırdıktan sonra katleden, kaybolan yakınlarınızın akıbetini sormaya gittiğinizde sizi yargısız infaz eden, isminize, anadilimize kast eden, varlığını imha eden, inkâr eden... Vatandaşına karşı kendi iktidarı sarsılmasın diye sizi hep mazlum kıvamında tutan, sizi hep isyana teşvik eden, çetelerin, mafyanın, suç örgütlerinin eline geçmiş bir devlet karşısında elbette direniş uygulayacaksınız.

Bunun aksi insanın varoluşuna aykırı. Mazlumun direnme hakkı, haklılığından aldığı güçle bu anlamda meşrudur. Peki mazlumun direniş üslubunun ölçüsü ne olmalı? Bu ölçünün evrensel kriterleri nasıl saptanıyor? Direniş ile saldırganlık arasındaki bıçak sırtı fark ne zaman belirginleşiyor?

Kürt hareketinin direnişiyle Filistin hareketinin direnişi kıyaslanıyor bu sorular sorulduğunda. Bu mukayesenin kendisini çok sorunlu bulmama rağmen, yine de şunu belirtelim: İster Filistinli olun, ister Türk, ister Kürt ya da başka biri. Masumları haksız yere öldürmekle mazlum kalmazsınız. Filistin direnişi evet başından beri meşru bir direniş. Fakat oturduğumuz yerden, orada da direnişin dilinin her zaman hakkaniyetle konuşulduğunu söylemek 'Tanrıçılık' oynamak olur. Vücudunu bomba olarak patlatmaya giden bazı Filistinlilerin kendilerine cennette bir yer ayrıldığına garanti gözüyle bakması karşısında söyleyeceklerimiz olmalı bu yüzden. Ölürken neye şahit olduğunu kimse bilemez.

Kimsenin ahiretteki akıbetini önceden bilmemiz de mümkün değil. Bu durumda, hep söylediğimiz gibi, şehitlik mertebesinin hakikati insanın kalbiyle Rabbi arasında bir sır. Bizlere direniş dilini hakkaniyetle konuştuğunu varsaydıklarımızın şehadetine hüsnü zanla yaklaşmak düşer en fazla.

Kürt hareketinin 90'lardaki direnişinde de yakından tanık olanların şahitliğine göre birçok had ve hudud aşımı olmuş. Bu anlamda biz 'uzakta' yaşayanların söyleyeceği her şey 'ahkam'a dahil. Ahlaken söz söyleme hakkını kendimde bulamam. Ağabeyinizin bir sabah evden zorla çıkarılıp uzaktaki ağaca bağlanıp taranmasını izlemişseniz, onu katledenlerin size ödeyeceği diyetin peşini bırakmazsınız kolay kolay, bunu bilirim yine de.

Aynı şekilde biz 'uzaktan bakanlar'ın oturduğumuz yerden her PKK şiddetinden sonra, kendi aramızdaki tartışmayı alevlendirip farklı düşünenlere "hadi kınayın, niye yeterince gür çıkmıyor sesiniz" diye baskı yapmamızı da ahlaken sorunlu buluyorum. 'İnsanlıkmetre'yi eline aldığını iddia etmek de bir nevi şiddettir.

Direnin dilinde herkes aynı ölçüyü tutturmadığı sürece, "hadi kına, hadi eleştir, hadi mesafe koy şiddetle arana" gibi cümlelerin bir tahakküme yol açtığını görüyorum. Bana göre, buradaki ölçü, şiddetin her koşulda meşru olup olmadığı fikrinin etrafında tartışmak...

Kendisini masaya çağıran ve 90'lardan farklı bir dil konuşmaya çalışan (tüm hatalarına rağmen) bir devletle barış görüşmelerinin ortasında (ve bu görüşmelerin dökümü bile yayınlanmışken): Sivilleri kaçırmak, öğrenci yurtlarını, meslek okullarını bombalamak. Sivil ve savunmasız haldeki insanları, kadınları katletmek. Uzun namlulu silahlarla maç yapanları taramak. Davetli kılığında düğün basıp oradan karakollara ateş açmak. Uzaktan kumandalı mayınla araçları havaya uçurmak. Asker kılığında kalabalıklara sızarak bomba patlatmak...

Tüm bunlar evrensel bir direnişin dilini hakkaniyetle konuşmak olabilir mi? Kendini 90'ların ceberut devletinden çok farklı bir konuma oturtma çabasındaki devletin tüm hatalarına rağmen, sahiden olabilir mi? Sizinle savaşıyor karşısında direnirsiniz. Sizinle barışmaya çalışan karşısında kurnaz yöntemlerle savaşımaya devam ederseniz bunun adı saldırganlık değilse nedir?

PKK, sivilleri öldürmesine tepki yağdığında bu kez polis meslek yüksek okulu öğrencisi veya polis eşlerini öldürmenin meşru olduğunu söylemeye mi çalışıyor, bilinmez. Ama bizlerin oturduğumuz yerden bu saldırganlığın gerekçelerini oluşturmamızı ve uzun namlulu silah kullananlara meşruiyet yaratmamızı savunmam imkânsız.

Bize düşen, direnişin dilini tartışabilmek. 'İnsanlıkmetre'nin ölçüsünü tayin etme çabası, yine de bombanın pimini veya uzaktan kumandanın mesafesini ölçüp biçmekten daha hakkaniyetlidir diye düşünüyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şiddete yeni gerekçe: AKP barış istemiyor!

Leyla İpekçi 2011.09.27

İki yıl önce, AKP Kürt açılımı başlattığında ve daha ilk adımlar atıldığında şehit cenazeleri hızla artmıştı. Kürt siyasi kanadı "muhatap biz değiliz, İmralı'dır" diyordu ısrarla. "Öcalan'a gidin, adres orasıdır!" Şimdi ise "biz tasfiye edilmeye çalışıyoruz, muhatap alınmıyoruz" diyorlar. Ve yine cenazeler taşınıyor her tarafına bu toprakların. Bir kez daha. Muhatap krizi kana tahvil ediliyor.

Bu topraklarda aynı hikâyenin içindeyiz. Her birimiz kendi sözcük terkiplerimizle. Ama bugünlerin 'adres sormayan' şiddeti hikâyenin üzerini kanla örtüyor yine. Nefes alamayan kelimeler harap düşüyor, yorgun, bitap. Siliniyorlar giderek.

Geçmişte devlet tarafından inkâr ve imha edilmiş Kürt gerçeğini bugünlerdeki konjonktüre uygun olarak haykırarak adına en uygun kelimeleri seçmek için mücadele veren bazı yazar dostlar, geçen yazımda anlattığım gibi, kendilerini kelimeleriyle inkâr ediyor bir bir.

"Ortadoğu yeniden şekillenirken, ABD ve AB bizim tarihsel ilerleyişimizi durdurmak istiyor" diye yeni bir şiddet gerekçesini dillendirenler şunu görmüyor olabilir mi acaba: Siyasete şiddeti dahil etmek, cumhuriyet tarihi boyunca darbecilerin tuttuğu yolu da meşrulaştırıyor bir bakıma. Devletin operasyonlarını da.

Bugün devletin geçmişiyle yüzleşmek için oluşturmaya başladığı komisyonları güçlendirmek veya gündeme getirmek varken, Meclis içi soruşturma kurullarında mücadele etmek varken, sivil toplumla devletin ortaklaşa yürüttüğü faaliyetlerde hakkını aramak varken, anayasa çalışmaları üzerinden bölgesel özerklik tartışmalarını yürütmek varken...

Yine Kürt hareketi adına saldırganlığın ideolojisini yapıyor bazı kalemler. Bu, başlı başına bir şiddet değil mi? On yıllar boyunca vatandaşını faili meçhul cinayet ve katliamlarla, 'darbe olgunlaştırma operasyonları'yla idare etmeye kalkan derin devlet örgütünün söylemlerinden ne farkınız kalacak o zaman?

Evet, KCK tutuklamalarıyla devlet en büyük haksızlığını yapıyor vatandaşlarına. Ve evet, diyelim ki AKP hükümeti, sahiden barış istemiyor ve barış görüşmelerinde de hiç samimi değil. O halde kan dökmek meşru

mu olacak?

Başbakan'ın üslubu çok sorunlu ve Gazzeli çocuklara daha fazla değer veriyor. O halde, devlet adına barış müzakereleri yürüten ama samimi olarak barışmak istemediğini düşündüğünüz bu hükümete karşı savaşmak mı gerekiyor? "Kimse hükümetin barış istediğine bizi ikna edemez" diye niyet okuyacak bir lüksümüz var mı ki bu kadar ölümün ortasında?

Şimdi örgüt liderleri de, siyasî kanadın kanaat önderleri de BDP'yi Meclis'e çağırıyorlar. Yemin krizinden sonraki dönemde onca kan akıtılmıştı ama şimdi: Meclis'e gelme kararı çıktı. Ya sonra?..

Devlete haykırdık hep: "Önce kendi günahlarıyla yüzleş" dedik. Hain ilan edildik, devlet düşmanı ilan edildik. Şimdi kendi hatalarıyla yüzleşmesini Kürt hareketinden beklemek memleketin en yakıcı sorunuyla yaşayan bizler için 'haklı' bir talep değil mi? Bunun için ille etnik olarak Kürt olmaya gerek var mı? Akan kan hepimizin. Yara hepimizin değil mi?

'Ya sonra' diye sorgulamayı bile "Kürtlere akıl vermek" olarak görenlerin, şiddeti mutlak olarak karşısındakine izafe etmelerinde bir sorun yok mu? Kürt hareketi kendiyle yüzleşmeyip, devletin on yıllar boyunca yaptığı gibi, zorbalıklarını meşrulaştırmaya devam ederek: Devletin düştüğü hatalara kendi de mi düşecek hep? Bunca bedel ödemişken?..

Kürt hareketi, kendisini eleştiren herkesi mutlak düşman olarak görüyor. Kanın durmasını samimiyetle isteyenlerin timsah gözyaşı döktüğüne ve tıpkı hükümet gibi aslında barışı istemediklerine kendini ikna eden bazı yazar dostlarımız ise gülünç ve utanç verici gerekçeler üretmeye devam ediyorlar şiddetin meşruluğuna dair.

Evet, bu yazarlara göre barış istemek sadece şiddeti meşrulaştıranların -ve bu yüzden de Kürt hareketine koşulsuz destek verenlerin- tekeline. Barışmak da onların harcı yalnızca. Her fırsatta aşağıladıkları, düşmanlaştırdıkları muhafazakârların, liberallerin filan değil.

Şuna birlikte tanık olmadık mı: Meşruiyetini halkın oyundan alan bir hükümeti 'savaşılacak düşman' olarak görmek bu memleketin birçok vatandaşının darbecilik ve cuntacılık suçuna bulaşmasına yol açtı. Kimi bilerek, kimi farkında olmadan kullanıldı. Meşru bir siyasî partiye karşı mücadeleyi kan ve şiddetle vermeyi bugün meşru bulan kalemlerin yıllarca medyada, siyasette, Meclis'te bilerek ya da bilmeden Ergenekon sözcülüğü yapanlardan farkı kalıyor mu?..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni baharların tohumu

Leyla İpekçi 2011.09.30

-Yüzümüzde mevsim değişikliği. Solgun, mat ışıklar... Ilıklık ile serinliğin kıvamlı buluşması... Başımın üzerinde sık sık yer değiştiren katman katman bulutlar. Yaz boyu ağaç gölgesinde uyuklayan mahmur kelimeler yeniden kıyama durmaya başlıyor...

Evet ben de çoğumuz gibi çok severim sonbaharı. Yaprakların usul usul uçuşmasını havada. Önce salına salına, derken giderek daha hızla düşüşlerini izlemeyi. Güneşin giderek eğilmesini, dalların arasında gizlenmesini...

Hep coşkuyyla karşılarım.

Hüzün ve vedayı değil, buluşmaları vaat eder bana sonbahar. Sonra'nın evvel'den daha hayırlı olduğuna dair bir ipucu taşıdığına inanırım. Sonbaharın kekre kokuları, ürperten esintileri, belli belirsiz şefkati, tozu, zerresi... İnsana henüz kendinde görmediği yüzlerinin gölgesini düşürür biraz. Evet, sonrası vardır daha.

Sonbahar: Her şeyin sonrası... Korkularımızı sarmaşık gibi saran umut.

Caminin avlusunda öğle namazını beklemek için toplaşan ihtiyarların sayısında bir artış var yine. Kırk yıldır aynı ağacın altından dünyayı seyreden biri olarak, evet, avluda bekleyen ihtiyarları daha çok görmeye başlarım sonbaharda. Belki bana öyle geliyordur. Onları ancak sonbaharda görmeye başlıyorumdur.

Bir hafiflik gelir bana, onlara bakarken. Teselli olurum. Henüz bilmediğim bir teslimiyet içinde olduklarını görürüm sonbaharı seyreden bu ihtiyarların. Ağaçların yere doğru sarkan dalları gibi, onlar da toprağı beklemektedirler.

Dünyadan gitmenin bir veda değil, bir kavuşma olduğunu sezerim.

O vakit, geçen öğlen avludaki bankta oturup etrafa bakarken yaptığım gibi, bir daha düşünürüm mevsimlerin geçişini. Yüzümüzde derin çizgiler, ellerimizde buruşmuş damarlar bırakıp geçişini mevsimlerin... Bir daha.

Eğer geleceğim, bu ihtiyarların geleceğı gibi azalmışsa, daralıp incelmışse iyice... Ve hatta artık gelecek yoksa... Sonra'ya kalan ne? Sonra'sında ne vardır, bu avluda eceline bakanlar için? Benim için? Acımasızca masumları katledenler için?

Şimdi, bu sonbahar, yine bulutlar yer değiştirirken dağın teselli edemediğı genç kızlarla genç oğlanlar var. Şiddetin kıskacında kendilerine göksel bir sığınak arayan. Başkalarının canını imha ettikçe kendindeki en kıymetli nitelikleri bozan, harap eden...

Yaşatamadıkça onları, yaşatamadıkça anıları... Toprakta çürüyor hayaller. Tasarımlara kapalı bir gelecek oluyor hepimizinki. Gömülüyor.

Birlikte gömülmekte olduğumuz bu çamurun nurunu görmek için başka türlü bakmalar gerekiyor bize. Avluda tabut beklentisiyle saat sayan ihtiyarların taşıdığı bir bilge bakış gerekiyor belki.

Tabuttan, cenazeden, mezardan sonra... Ahiretin daha derin katmanlarında, can ruha geri döndüğünde... Neyi biliyorsak, onu bulacağız. Ne kadar biliyorsak, o kadarını... Belki biraz bu yüzden, sonbaharın sonra'ya dair taşıdığı o umuda bağlanıyorum yine ben.

Ağacına veda eden yaprağın toprağı kavuşması gibi, dünyaya veda eden insanın O'na (cc) kavuşacağını, O'nun cemalini göreceğıne dair umuda.

Yeni baharların tohumu!

Ebediyetin ilk tohumlarını dünya tarlasına dikmenin getirdiğı bir sadakat duygusu buluyorum ihtiyarların yüzünde. Tevazu buluyorum. Bildiklerini kendilerine saklamamış ve sevdiklerini Allah için sevmişler. Onların harabeye dönmüş yüzünde kımıldanan nur, taşa, çınar ağacına, parmaklığa, kedilere, geçip gitmekte olan herkese yansıyor. Çamurun nuru...

Cami, avlu, ecele bakan ihtiyarlar, sonbahara teslim olmuş ağaç, düşen yaprak, bankta oturan ben, başımın üzerindeki bulutlar... Aynı bakışın içine dahil oluyoruz. Ezel ile ebed arasındaki engeller kalktıkça, zamana ait düz çizgiler, kronoloji hesapları, takvim ölçüleri siliniyor.

Avludan ahirete... Birbirine bağlanıyor dökülen yapraklarla bekleyen ihtiyarlar.

'Sonsuzlaşma günü'nde, varlığa gelmiş hiçbir şeyin birbirine neden benzemediğini anlayacağız belki. Ruh ile canın buluşması gibi, bir başka boyutta, her şeyin yerli yerine oturmasıyla gelen bağlılığı fark edeceğiz. Dönmenin, rücu etmenin gerçeğini. Bir tavaf hakikati daha işte (önceki yazılarıma gönderme olarak): Her şey ile her şey arasındaki bağ. İki ucu olmayan...

Sadakat, tevazu, bağlılık... Evet evet!

Biricik oluşu anlamlandıran, ona anlamını iade eden, varlıkların yaratılış hikmetindeki sırları bize açan bağ... Kabe'yi tavaf ederken yeryüzündeki tüm kimlikleri, çizilmiş tüm sınırları silen, kaldıran, zamanın bütün kabuklarını soyan, ihtiyarlarla sonbahar yaprağını birbirine bağlayan...

Adıyaman'ın bir kasabasında iki ihtiyarla karşılaşmıştık. Çok sıcaktı. Taşa oturmuş, semaverden çay dolduruyorlardı. Onlarla sohbet ederken, sonradan romanım 'Ateş ve Bahçe'de de bahsedeceğim bu görünmez bağı çok güçlü bir şekilde görmüştüm: Bizi 'sevgili' kılan bağıdı bu.

Bu sonbahar, evet kelimelerimiz kan çanağına döndü. Çiğnenmiş, doğranmış hecelerle katlediyoruz birbirimizi. Ve irinli, balgamli, kanlı bir gelecek tasarlıyor içimizden birileri. Bize bazen kalın bir halat gibi, bazen incecik bir iplik gibi görünen, çoğunlukla da görünmez olan bu bağı eylülün son günlerinde hatırlatmak istedim. Yeni baharların tohumu niyetine!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Laiklik' ve 'ılımlı İslam' algıları hızla değişirken

Leyla İpekçi 2011.10.04

- Bugün ABD'de hızla kitleselleşen ve Arap Baharı'ndaki direnişten esinlenerek benzer bir direnişi diriltmeye çalışan Wall Street karşıtı protestocular, Wall Street'i "Amerika'nın Tahrir Meydanı" yapmak istiyorlar.

Ve bunu belirtirken şöyle diyorlar: "Bu, patronların para hırsına karşı bir gösteri, Wall Street'e geldik, çünkü burası patronların çürümüşlüğü'nün sıfır noktası. Buraya artık canımıza tak ettiğini söylemeye geldik, artık buna tahammül etmeyeceğiz!"

ABD kendi muhaliflerine baksın, etrafa ihraç edeceği rejim modellerinden vazgeçsin diyenler elbette çoğunluktadır. Fakat ABD, kendi meselelerini anlamlandırmak için gereken asıl ipuçlarını dışarıda aramak zorunda. Örneğin Türkiye'deki değişimleri, Çin'deki veya Arap Baharı'ndaki değişimleri anlamadan kendi kapitalizminde hızla açılmakta olan yaralara pansuman yapamaz. Tıpkı Türkiye'nin Kürt meselesini hakkaniyetle çözebilmesinin ipucunu: Balkanlar'da, Kafkaslar'da veya Arap Baharı'nda bir 'küresel aktör' olarak kabul görmesinde bulması gerektiği gibi!

ABD'nin etkili medya organlarından New York Times gazetesindeki bir makalede, Tunus'ta 21 yıllık sürgünden dönen ve ülkedeki siyasi İslam akımının lideri Gannuşi'nin sözlerine yer verilmiş. "Eğer İslamcı yelpazesi Bin Ladin'den Erdoğan'a kadar uzuyorsa, neden bizden uzakta olan Talibanlar veya Suudların modeliyle kendimizi aynı kefeye koyuyoruz? Özellikle de Türkiye'deki, Malezya'daki veya Endonezya'daki gibi İslam ile modernleşmeyi birleştiren bize daha yakın modeller varken."

Makalede Mısır'daki Müslüman Kardeşler'in 'muhafazakâr kanadından' Gozlani'nin Türk modelini özellikle zınayı suç olarak kabul etmemek gibi unsurlarda şeriata uygun tavır almadığı için eleştirdiği de belirtiliyor. İmdi bu ülkede, (her ne kadar Erdoğan zina yasasına uzun süre tepki vermiş olsa da) şeriata uygun hiçbir kuralın yasalara yansımamış olduğu bir vakia. Bu yüzden de Batılıların veya Tunuslu lider Gannuşî'nin Erdoğan modelini Taliban'dan ayırmak için kullandığı 'ılımlı İslam' tanımına oturmadığımız apaçık.

Türkiye'de laik Kemalist kesimler ile AKP'nin modeline en baştan beri karşı olan bazı İslami kesimler, Bush döneminde üretilen bu 'ılımlı İslam' yakıştırmasına ısrarla karşı çıkarken elbette haklıydılar. Gelgelelim Arap Baharı'ndan beri kavramların bu net tanımıyla olguları açıklamak giderek zorlaşıyor.

Erdoğan, Müslüman biri olarak, laik bir ülkenin üç dönemdir Başbakan'ı olabiliyorsa ve Mısır'da dahi laikliği önerebiliyorsa, 'ılımlı İslam' tanımı gibi 'laiklik' tanımının algısının da Irak işgali günlerinden beri değişmekte olduğunu görmemiz gerekiyor. Bu tanımı bizzat Türkiye'nin el uzattığı Tunus'taki liderden duyabiliyoruz. Ve Taliban modeline yakın olmak yerine 'ılımlı İslam' tanımını benimsemeye daha hazır hale gelebiliyoruz zihinaltımızda.

Zaten Başbakan'ın bugünküdeki laiklik tanımı, Mısır'daki sözlerinin devamından da çıkarabildiğimiz kadarıyla Müslüman nüfusun yönetimde olduğu ülkelerde halkın demokrasi istemesiyle bağlantılı. Çünkü demokrasilerde 'eşit vatandaş' olarak yaşaması gereken Hristiyan ve diğer inanç gruplarıyla farklı mezhepleri düşünecek olursanız, diktatörlükle yönetilen Müslüman ülkelerde 'hakkaniyetli' bir yönetim bulmanız kolay olmaz.

New York Times'taki makalede, AKP'nin Mısır'daki en yakın karşılığı olduğunu iddia eden Merkez Partisi Başkanı Abul-Ela Madi'den de bahsediliyor ve tıpkı Erdoğan gibi, laik devlet düzenini kabul eden bu yeni siyasetçilerin 'post İslamcı' akımları oluşturduğu söyleniyor. Bu akımların bölgede bir "dönüm noktası" oluşturabileceğinin altı çiziliyor.

İlk bakışta 'Batı'dan' gelen ve yine son derece 'oryantalist' bir kaba genellemeci bakış olabilir bu 'post İslamcı' tanım. O yüzden Tunus'un benzemeye çalıştığı 'ılımlı İslamcılığımız' ile Mısır'ın ayrışmak istediği 'laikliğimiz' arasındaki anlam katmanlarını iyi tahlil etmek gerek.

Mesela ben, 'Türkiye modeli'nin Arap ülkelerine son derece esin verebileceğini ama kesinlikle model olamayacak kadar 'biricik' bir tecrübesi olduğuna inanıyorum. Önerim şu: 'Türkiye modeli'nin, Tunus'tan ve Malezya'dan da çok farklı olarak giderek gerek AB ülkelerinde, gerek Ortadoğu'da tartışmaların tam odağında yer aldığı bugünlerde, tabloya sabit bir tanım yapmadan ve mümkünse bizim için yapılan tüm tanımlardan da soyunarak bakmamız gerekiyor.

Türkiye'nin giderek aktörleştiği küresel dünyada, muktedir olmanın hevesine kapılmadan, geçmişten geleceğe köprüler kurarak, 'muhteşem karmaşalarımızın ruhu'na uygun tanımlar arasında komşularımızla birlikte bir süre daha gezinmemiz gerek. Sabit bir tanıma bel bağlamadan. Çünkü başkalarına yakıştırdığımız her tanım bizi kendi dünyamıza hapsediyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakanlığının bittiği an(!)

Tenzile Hanım'ın yüzüne uzun uzun baktım. Gün boyunca bilgisayarların ve televizyonların ekranından onun oğluyla birlikte çektiirdiği kareler geçti.

Daha doğrusu Tayyip Bey'in annesiyle birlikte çektiirdiği kareler demek gerekiyor. Çünkü Tenzile Hanım'ın medyaya 'görüntü vermek' gibi bir meselesi yoktu bence. Tenzile Hanım'ın yüzündeki o kederli ve aynı anda coşkulu, bezgin, sıkılgan ama aynı anda mahcup ifade, bizleri çok sonraya davet ediyormuş meğer. Yaşamdan sonrasına. Ebediyete bakan o karede beni büyüleyen bu annenin simasına bakakaldım.

Daha sonra video görüntülerini de izledim. Tenzile Hanım, oğlu Erdoğan tarafından bir sofraya oturtuluyor. Erdoğan, annesine doğru eğiliyor, ona haşarı oğlan çocuğu bakışlarıyla bakıyor: 'Hadi anne' der gibi! Birlikte objektiflere poz vermeleri için uğraşılıyor, velhasıl durmaksızın pervane oluyor anasının etrafında. Annesi tepki vermemeye çalışıyor. Kendini tutuyor olmalı. Öyle rahat, gevşek filan değil, öyle bir insan değil zaten. Belki sahici olamamaktan mustarip en çok. O anda onun için Başbakan Erdoğan, eteklerinden çekiştiren çocuğu. Bir şey tutturduğu zamanlarda yaptığı gibi tıpkı.

Yıllar önce, Erdoğan İstanbul belediye başkanı olduktan beş altı ay sonra onunla bir 'pazar söyleşisi' yapmıştım Yeni Yüzyıl gazetesi için. Çocukluk anılarından bahsederken babasının çok celalli olduğunu anlatmıştı. Erdoğan'ın yüzünden bulutlar geçmişti sert bir anısını anlattığı sırada. Hemen ardından, babasına karşı annesiyle nasıl ittifak ettiğini, nasıl suç ortaklığı yaptığını anlatmıştı tebessüm ederek. Kim bilir diye geçirmiştim içimden, neler çekmişti anneciği, celalli kocasına benzeyecek olan oğlundan!

Bütün anneler böyledir aslında. Dört buçuk yaşında annemi yitirdiğim için, anne evlat ilişkilerine hep 'öteki' olarak bakmak zorunda kaldım. Yaşıtlarım anneleriyle didişip dururken, annelerinin onlara bakışlarındaki ılık ürpertilerle merhametin nasıl kuşatıcı bir özellik olduğunu anlardım. Anne olmayı kimseden öğrenemezsiniz. Ancak sevenlerin bileceği bir sırdı bu. Evlatlar ne kadar da şanslıydı.

Erdoğan'ın da yüzüne baktım görüntülerde uzun uzun. Annesine elbette çok şeyler vermek istiyor, ama vakti sınırlı ve o tabii bir başbakan. Yani Tenzile Hanım'ın Anneler Günü'nü kutlarken poz vermek durumunda. Bu kısıtlı koşullarda annesine vereceği belki en kıymetli hediye bu. Annesi biliyor. Oğluyla birlikte olduğu için elbette gözlerinin içi gülüyor. Ama Tenzile Hanım 'orada' değil. Ne gazetecilerle birlikte o anda, ne oturtulduğu sofrada, ne bulundukları o bahçeye ait. Başka bir yerde o. Kadim annelik bilgisiyle yoğrulduğu, elleriyle çocuklarını büyüttüğü, rızkını bulduğu, elleriyle semaya dönüp dua ettiği, şükrettiği, hamdettiği yerde...

Oğlunun bir başbakan olması onu ne şımartmış, ne gösteriş düşkününü yapmış. Hep olduğu gibi o. Bugünün 'neo anne'leri gibi değil; 'bildiğini sanmıyor'. Bilmediğini biliyor. Bunun getirdiği bir teslimiyet içinde. Sahici bir özgürlük bu. Tenzile Hanım, eski anneler gibi: Neyse o! Oğlunun bir başbakan olduğunu ve bazı şeylerin 'mecburen' yapılması gerektiğini çoktan kabullenmiş. Razi olmayı, sabretmeyi, çile çekmeyi... Yine de hiç işi yok medyayla, polemiklerle, magazinle. Kendi haresinin içinde. Kendi bulutunun yağmuruyla avunuyor.

Erdoğan sarılıyor bir başka karede annesine. Bir sonraki karede çiçekleri verecek, elini öpecek. Mahcup oluyor annesi. Yüzü al al olmuş. Ne yapacağını bilemiyor kucağına sığmayan çiçeklerle. Ama Erdoğan'ın onu bırakacağı yok! Son bir hamleyle kucaklıyor anacığını. Elini omzuna dolayıp sarılıyor. Yanak yanağa oldukları o an: Tenzile Hanım'ın yüzündeki katmanlar açılıyor, perdeler kalkıyor. Sahici bir buluşma daha işte. Kahkahalar eşliğinde.

Ve: Erdoğan için başbakanlığının bittiği an! Anneleriyle büyümeyen çocuklar vaktinden önce olgunlaşır ve anne evlat ilişkilerinin ortasında kendilerini hep acemi hissederler. Anneleriyle büyümüş oğullar ise anneleri ebediyete intikal edene dek tam olarak büyümeyenler hiç. Artık hayallerine yama yapacak bu evlat. Annesinin

ölümü ardından ondan en güzel anılarını iade alacak. Torunlarına aktarabilmek için. Allah rahmet eylesin. Mekânı cennet olsun Tenzile Hanım'ın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan, Sarkozy ve hayatın sırlı alanları

Leyla İpekçi 2011.10.11

Tenzile Hanım'ın vefatıyla birlikte onun cenazesine yurdun her tarafından gelen vatandaşların "o bizim de annemiz" şeklindeki samimi üzüntülerine tanıklık ederken memlekette kalpten kalbe yayılan bir sır da kendini açığa çıkardı:

Erdoğan -onunla hiç karşılaşmamış- pek çok kişinin sık sık rüyasına giriyormuş! Bunu fark ettiğimde, inanmakta pek zorlanmadım. Çünkü kendi çevremden de tanık oluyorum. Ona oy vermediğini söyleyenler dahi rüyalarında onu görüyorlar sık sık. Tıpkı, onun için dua edenlerin sayısının çok olması gibi. 'Başbakanlığının bittiği an' adlı yazıma gelen çok fazla sayıdaki mektuptan da doğruladım bunu.

Ta 1 Mart tezkeresi günlerinden beri şöyle bir 'söylem' vardır: "Ne ballı Başbakan! Hep son dakikada sıyrıyor paçayı!" Bir düşünün sahiden. Cumhurbaşkanlığı seçimleri, e muhtıra karşısındaki duruşu, Ergenekoncuların oyunlarının bir bir deşifre olması, mesela umulmadık bir hızla yakalanan Danıştay saldırganının 'irticacı' çıkmaması, Erdoğan ve Arınç'a düzenlenecek olan suikast krokilerinin bulunuşu, AKP'ye açılan kapatma davasının reddedilişi, "daha da Davos'a gelmem" çıkışı, anayasa referandumunun sonuçları, PKK-MİT görüşmelerini medyaya sızdıranların umduğu tepkinin doğmaması vs...

2003'te 1 Mart tezkeresi oylanacağı vakit, Ergenekon'un ulusalcı kanadının da desteğiyle kulaklarımızda yankılanan bir slogan vardı. "Katil ABD, işbirlikçi AKP!" Irak işgalinin bizim topraklarımız üzerinden yapılmasına onay verecek tezkere kıl payı reddedildiğinde, sokaktaki vatandaş AKP'yi işbirlikçi olmakla hiç suçlamamıştı. Hatta pek çoğu, AKP'nin sırf ABD'yle müttefiklik ilişkilerini bozmamak için tezkereyi savunuyormuş gibi yaptığını söylüyordu. Bu konuda somut bir bilgileri olmasa da!

Erdoğan'ın "anarı da al git" sözü ne kadar eleştirilmişti. Heykele "ucube" demesinin yankıları henüz tam dinmiş değil. "Taraf olmayan"lar hakkında söylediklerinin nasıl algılandığı da unutulmadı eminim. Fakat...

Tüm bunlardan dolayı "Tayyip'e oy vermem" diyenlerin oranı bir türlü muhalefetin arzuladığı düşüşü sağlamadı. Sağlamıyor. Niye?

Erdoğan'ın Libya ziyareti öncesi Sarkozy ve Cameron'un ani bir kararla oraya gittiği günlerde bir Fransız yetkili, Erdoğan'ın Libya ziyaretini "poz vermek" olarak nitelemişti. Bu yetkilinin Sarkozy'nin Libya'ya gidiş biçimine bakmaksızın, Erdoğan'ı poz vermekle suçlaması kendine ne kadar Fransız kaldığının göstergesiydi kuşkusuz. Nitekim Sarkozy, yanına aldığı İngiltere Başbakanı Cameron ile birlikte Erdoğan'dan önce aceleyle gittiği Libya'da bir avuç insana hitap etmek zorunda kalmış, umduğunu bulamamıştı.

Son günlerde onun apar topar Ermenistan'la ilişkilerini ısıtmasına ve soykırımı dünyaya tanıtmaya çabalarına bakanlar yine popülist bir tavra girdiğini söylüyor ve pek inandırıcı bulmuyorlar. Bu yöndeki eleştirilerin en görünenlerinden biri ise Charles Aznavour'dan geldi. Yıllarca davasına gönül vermiş bu Ermeni sanatçıyı Sarkozy'nin duruşunda ikna edemeyen her ne idiyse, Türkiye vatandaşlarının üçüncü kez seçtiği Erdoğan'ın duruşunda ikna eden şey de oydu bana kalırsa: Sahicilik.

Erdoğan karşıtlarının gerek dışarıda gerek içeride anlamadıkları şey de bu: Başbakan haksızlık yaparken de, yanılırken de, öfkelenirken de, sevinirken de, acı çekerken de 'olduğu gibi'. Siyaseten kibar olabilirsiniz, siyaseten vicdanlı olabilirsiniz, siyaseten sevinip üzülebilirsiniz. Ama siyaseten sahici olmanız mümkün değil.

Kürt hareketini destekleyen arkadaşların sıkça başvurduğu bir argüman vardır: "Başbakan barış isterken samimi değil!" Erdoğan'ın Kürt açılımını başlattığı ilk günlerden beri çok ciddi hatalar yaptığını söyleyebilirsiniz, eleştirecek onlarca şey bulabilirsiniz, ki hepsi gerçektir. Onun barış istemediğini söylediğinizde ise buna inananların sayısı ne kadar uğraşırsanız uğraşın pek fazla olmuyor. Meclis açılır açılmaz sınır ötesi operasyon kararı almışken dahi...

O halde bağlayalım: Erdoğan'ın sahiciliği onun yaptığı yanlışlara rağmen halk tarafından güvenilmeye devam etmesine yol açıyor. Sahicilik ile kalp arasında böyle siyasetüstü ve kimsenin planlayarak kuramayacağı bir bağ var demek.

Erdoğan'ın kendisini, tabii partisini de aşan bir 'hal' bu. Taziye için gelen vatandaşların Tenzile Hanım'ı kendi anneleri olarak görmeleriyle biraz daha görünür oldu. Erdoğan'la aynı gözyaşının içinde akmalarının sırrı da burada olabilir. Türkiye'de olup bitenlerin sosyolojisini anlamaya çalışanlar, beğensinler, beğenmesinler, bu 'gündelik hayat gerçeği'ni gözden kaçırmamalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyanın kâbusları ve rüyaları

Leyla İpekçi 2011.10.15

Memleketimde sıradan bir hafta daha sona eriyor.

Canlı bombaların karakol bastığı. Ölü evlatlar tek parça halinde bulunduğu için anaları tarafından şükredildiği.

Askerde işkence edilen erlerin öldürüldüğü. Kot kumlama işçilerinin teker teker ölmeye devam ettiği. Sırtına bıçak saplanmış kadının sürmanşetlerde çıplak teşhir edildiği. Sel felaketinde birkaç kişinin kayıp olduğu. Bir kız çocuğunun babası tarafından boğularak öldürüldüğü. Yabancı uyruklu kaçakların odalarda kilitli bırakılarak, yangınlarda unutulmuş insan tacirlerinin zulmüne maruz bırakıldığı. Bir kadının Ermeni olduğu gerekçesiyle taksi şoförü tarafından dövüldüğü. TİB'in Dink cinayetine dair vermediği telefon kayıtlarının silinmesine doksan yedi gün kaldığı. Silivri'de yargılanan bir askerin hükümet partisine oy verdiğini söylediği için salondakiler tarafından yuhalandığı. Barış müzakereleri sürecinde Habur'dan giriş yaparken serbest bırakılan PKK'lıların iki yıl sonra tutuklandığı. Kuma kavgası yüzünden çıkan çatışmada insanların öldüğü, yaralandığı. Sahipsiz bombaların, patlayıcıların, mermilerin ele geçirildiği...

Memleketimde sıradan bir hafta daha yalnızca.

Dünyada ise zalim diktatörlerinden kurtulmaya çalışan halkların 'Arap Baharı' ile vahşi kapitalizmden mustarip ABD'lilerin 'Amerikan Baharı' arasındaki benzerlik ve farklılıklarla yeni bir 'medeniyet tasavvuru'nun tartışılmakta olduğu bir dönemdeyiz. Bir hamburger, patates kızartması, domates ve marul için 3 metrekareden daha fazla yağmur ormanı kesildiği bu dünyada... Doğa felaketleri de eksik olmuyor her gün.

Dünyanın çekirdeğinde olağandışı bir hareketlilik var. Değil Marmara, tüm kıtaları etkileyecek çapta depremler olabirmiş. Yanardağ patlamalarındaki artışın devam edeceği söyleniyor. Afetler 2013'te doruk noktasına varacakmış. Kimilerine göre, 2012 yazı, dünyanın gördüğü en sıcak yaz olacakmış. Dev böcek türleri kaplayacakmış ortalığı vesaire. 2013-2015 arasında doğa olaylarında büyük değişimler bekliyormuş bilimadamları.

Dünyanın yörüngesindeki çöp yığınına da unutmamak gerek. Uzun mekiklerinin ek motorlarının kullanılmaz hale gelmiş olan uydulardan oluştuğunu biliyor muyduk? Bazı bilgisayar modellemeleri, uzayda insanlara ait kirliliğin, uzayda çarpışmalar yaşanmasına neden olacak bir taşma noktasına ulaştığını gösteriyormuş. Yörüngedeki yığınlar arasında çarpışmalar olması birçok uyduya zarar verebilir ve çöp miktarını arttırabilirmiş.

Yanardağ patlamaları, depremler, tsunamiler, seller ve baskınlar bir yandan... İç savaşlar, terör, katliam, cinayetler diğer yandan kuşatıyor dünyayı. Antibiyotiklerin iyileştirmediği, hormonlu besinlerin kanser ettiği, sivrisinek sokmalarından insanların ölmeye başladığı... Kısacası bağışıklık sistemimizin giderek düştüğü bir dünya bu.

Vakti geçmiş veya kullanılmadan atılan hapların kaynak sularını zehirlediği, kullanılmayan elektronik aletlerin gömüldüğü dev çukurların yeraltı hayatını tehdit ettiği, sera gazı etkisinin iklim değişikliklerini tetiklediği, internet, cep telefonu gibi uydu bağlantılı 'görünmez dalgalar'ın insan sağlığını bozduğu, genleriyle oynanmış ürünlerin insanlığın fizyonomiyle birlikte psikolojisini de yapısöküme uğrattığı bir dünya...

Dünya... Düşünceler kadar sonsuz. Bir o kadar da biricik.

Şeyleri o kadar çok parçalamışız, kompartımanlara, bölümlere, parsellere ayırmışız ki, bütün'ü göremiyoruz artık. Her şey çokparçalı ve kopuk. Bütün'le ilişkisi kopmuş. Aynı şeylere sonsuz farklı tanımlar yapıyoruz. Ölçüler göreceli, doğrularla yanlışlar 'kişiyeye özel' artık. Baktığımıza odaklanamıyor, gördüğümüze nüfuz edemiyoruz çoğu zaman. Ve en trajiği, bunun farkına dahi varamıyoruz. Böyleymişiz ezelden beridir sanıyoruz. Ve sanki hep böyle kalacağız.

Unutuyoruz durmadan. Dalgınlaşıyoruz. Aklımız dağılıyor. Kendimizi yaptığımız işe adayamıyoruz. Veremiyoruz kendimizi. Aynı anın içinde sonsuz şeyle iştigal etmemiz gerekiyor. En yalın, en basit gerçekler dahi giderek komplikeleşiyor. İdeolojik soslarla, serbest çağrışımlı süslemelerle yapıyoruz hakikati. Kendimizi kendi içimizden çıkarmışız gibi yapay bir özgüvenle.

Kelimelerimiz delik deşik, sözlükler darmadağın. Anlamanın ikinci katmanına dahi varamıyoruz. Varlık alanına çıkmış her şeyin bir 'can' taşıdığını görmüyor, işitmiyoruz. Ruh içeri kaçmış. Sentetik esintiler tarafından yutulmuş gitmiş sanıyor, görmezden geliyoruz onu.

Ve ama işte buradayız. Vadesini bilmediğimiz bir süre boyunca. Bir arada. Varoluşumuzu anlamlandırmaya çalışıyoruz. Son saate dek, aynı harflerle eğilecek kimimiz. Bazılarımız bilmediği dillerde kendini anlamaya çalışacak. Benlikten varlığa çıkmanın yolculuğu, hepimizde farklı seyirler izleyecek hep.

Penceremizin dışındaki dünya geceyle örtünüyor yine. Geceyi de içeride rüyalarla örtelim bu kez. Varoluşu anlamlandıran rüyalarla. Belki hızlanır kalp atışları ve birlikte bu sefer dünyayı güzelleştiririz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Hakikat, adalet, hafıza' hepimize lazım

Leyla İpekçi 2011.10.18

Geçtiğimiz haftasonu, yine her zamanki gibi etkinliklerle doluydu İstanbul.

Hiç tereddüt etmeden tek bir etkinliğe katıldım. 'Anadolu Kültür Derneği' bünyesinde bir buçuk yıldır 'Hakikat, Adalet ve Hafıza' çalışmaları yürüten ve yakın gelecekte merkez oluşturmayı amaçlayan Meltem Aslan ve ekibinin düzenlediği 'geçiş dönemi adaleti' üzerine (ana izleği şu an Hakikat Komisyonları olan) son derece kapsamlı bir buluşmaydı.

Daha önce sivil toplumdan ve siyasetten daha farklı isimlerle de düzenlenen bu buluşmalarda, bugüne dek dünyanın farklı coğrafyalarından gelen katılımcılarla birbirinden ilginç örnekler konuşuldu, paylaşıldı. Latin Amerika'dan, Orta Avrupa'dan, Afrika'dan gelen katılımcıların tanıklığıyla kendimize baktık, onlara baktık. Ve en önemlisi birbirimize baktık.

Darbe sonrası, hemen her ülkede birbirine benzer süreçler yaşanırken, deneyimlerin birbirinden nasıl da farklılaştığını bu toplantıda bir kez daha fark ettik. Örneğin Arjantin'de darbe dönemi sona erdiğinde onların 'kayıp anneleri'nin (Plaza de Mayo) çabalarıyla hakikate 'hakkı'yla ulaşılabilmesini görmek insana umut verir hep. Gelgelelim bizde, darbelerle darbe sonrası dönemleri bugünlere dek birbirinden hiçbir zaman tam olarak ayırmak mümkün olmadı. En 'sivil' dönemimizde en 'postmodern' darbelerle, en çarpıcı 'e-muhtıra'larla çalkalandık durduk hep. Bizde 'geçiş dönemleri' daimi oldu ve hakikat adına en anlamlı çabalarla en büyük engeller hep bir arada yaşandı, yaşıyor.

İşte 'Hakikat, Adalet ve Hafıza' çalışmalarını yürütecek merkezin amaçladığı 'şey' de aslında 'hakikat' i bu çapaklarından ayıklamak. Sözelimi 17 bin faili meçhulden bahsediliyorsa, bunu isim isim belirleyebilmek (ki bu zorunlu göçler ve kayıt altına alınmadan yok edilen insanlar yüzünden çok zor) ve hikâyeleriyle belgelemek. Çünkü bu rakamın da geçerliliği konusunda net bir 'hakikat' yok şu an.

Hakikat kelimesi, içerdiği anlamlarda hukuku, hakkı barındırdığı oranda 'hakkıyla hatırlamayı' da barındırıyor. Dolayısıyla bunların gerçekleşmesi bir ülkenin geleceğine güvenle bakabilmesi için şart. Devletin vatandaşlarına karşı Cumhuriyet tarihinden beri işlediği insanlık suçlarını, hak ihlallerini araştırarak, sağlıklı ve en doğru bilgilere ulaşmak, bugüne dek adaletten kaçırılan suçluların yargılanması yönünde yol almak, mağdurların tazmin edilebilmesini sağlamak, toplumsal hafızanın güçlenmesine katkıda bulunarak bir daha aynı hukuksuzlukların yaşanmamasına çalışmak gibi çok önemli bir amacı olacak bu merkezin.

Bir de müze ve anıtlar kurma meselesi var tabii. Her yıl Madımak katliamının yıldönümünde aynı kısır tartışmalarla birbirimizi tüketirken aklıma takılır hep: Nefreti ve intikam hissini körükleyen değil, ortak geleceği ve barışı amaçlayan müze ve anıtların (ortak bir dilin inşa edilmesiyle) kurulması imkânsız mıdır bu memlekette? İşte Meltem Aslan ve ekibinin geleceğimize dair böyle 'rüya'ları da var.

Toplantıdaki izlenimlerimi sonraki yazıma bırakarak, 'giriş' bağlamında bir şeyler söylemeliyim önce...

Bugün toplumun geniş kesimlerinde 'geçmişle yüzleşmek', 'hakikat komisyonu' gibi söylemlere ne kadar antipatiyle bakıldığını defalarca test ettik. "Geçmişimiz o kadar karanlık mı ki" diyerek kendilerine bir suç atfedildiğinden yola çıkarak tepki duyar insanlar bu kelimeye karşı. 'Geçmişle karşılaşmak, buluşmak' gibi daha yumuşak bir tanım altında da zulümleri deşifre edebiliriz çok gerekirse. Böyle de hesap sorabiliriz yetkililerden.

Daha önce yazmıştım; Baudrillard, 'yüzleşme' kelimesinin fazla çıplak olduğunu, daha 'sırlı bir alan'da kalarak, herkesi kuşatan daha 'dolaylı' bir söylem bulmamız gerektiğini söyler. Kelimeler üzerinden siyasî kampaşmalar oluşturmayı bıraktığımızda, hayatın yalanları değil ama ancak hakikatleri arzuladığına da şahit olacağız zaten.

Hakikat komisyonlarının toplumsal hayattaki işlevini şunun için de çok önemli bu ülkede: Gerçeği öğrenince (mesela 90'larda Güneydoğu'da devlet tarafından binlerce faili meçhul ve kayıp olduğunu ve pek çoğunun yargısız infaza uğradığını) hiçbir şey değişmedi! Deliller ortaya çıksa da suçlular ceza çekmedi. Aksine. Suç meşrulaştı giderek. Bizzat darbecilere bilmeden sözcülük eden sivil toplumcular, kendilerine atfedilenlerin suç olduğunun dahi ayırımına varamadı uzun süre.

Ergenekon davalarına dek olanları da gördük. Ne değişen hükümetlerle, ne devletin sevimlileşen yüzüyle, ne sivil toplumun bilinçlenmesiyle değişti bu hakikat. Kozmik odalarda, resmî arşivlerde henüz açılmayan, yok edilen, kaybedilen, yakılan onlarca katliam evrakı var. Kıyım dosyası. Kanlı kayıtlar.

Çoğulcu, sivil ve özgürlükçü bir anayasayı hep birlikte yapmaya çalıştığımız bu dönemde, delillere bir daha hiç ulaşamasak da, kendi hayatlarımızdan, tanıklıklarımızdan birçok şeyin gerçekliğini biliyoruz, kimsenin imha edemeyeceği, bizden çalamayacağı hakikatleri! İşte bunları bir araya getirerek, tarihe kayıt düşmek, gelecek nesiller açısından da çok önemli. (Devam edeceğim.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yarın yüzleşeceğiz hakikatler için...

Leyla İpekçi 2011.10.22

Çoğulcu, sivil ve özgürlükçü bir anayasayı hep birlikte yapmaya çalıştığımız bir dönemde, amacım geçtiğimiz haftasonu katıldığım etkinlikteki izlenimlerimi paylaşmaktır.

Kanın oluk oluk aktığı bugünlerde hakikat komisyonlarından bahsetmek lüks gibi dursa da değil. Gerçeğe nasıl tanıklık edebiliriz, daha doğrusu hangi hakikatleri kayda nasıl geçirebiliriz diye dertlenmenin tam zamanı. Yarının tarih tanıklıkları ve sözlü çalışmalar için bugünleri bütün karmaşıklığıyla kayda geçirmemiz gerek. O yüzden toplantının ayrıntılarını anlatmayı daha elverişli bir zamana bırakıyorum. Küçük notlar halinde kaydetmeye çalışacağım bugünün tanıklıklarından bazılarını. Yer darlığı nedeniyle sadece bazılarını.

Türkiye'nin dış politikasından rahatsız olanların 'içeri'yi karıştırma derdinde olduğunu not edelim hakikat komisyonları için öncelikle. Mesela bazı Batılı haber ajanslarının 'Kürt isyancı hareketi'nin direnişinden bahsederken, öldürülenlerin çoğunun Kürt olduğunu söylememesini... Ve bu isyancı hareketi desteklemeyen Kürtlerin varlığını ise pek telaffuz etmemesini... Hükümetin barış konusunda samimi olmadığını söyleyerek barışı sadece kendilerinin getireceğini söyleyenlerin yaptığı ucuz siyasetin nasıl masum kanıyla beslendiğini... PKK-MİT görüşmelerinin dahi toplumda kabul bulduğu, çok geniş kitlelerin ilk kez olarak gerçeği biraz olsun idrak ettiği ve Kürtlerin mağduriyetini fark ettiği bir dönemde PKK saldırılarının nasıl başladığını...

KCK tutuklamaları karşılığında eline silah almanın meşru olduğunu savunanların, KCK'lıların azmettirciliğinden, medyada hemen her gün yer alan ve suç delili oluşturan toplum mühendisliklerinden hiç dem vurmamasını... Silahsız olmalarının masumiyet için yeterli olduğunu söylemelerini... PKK, Çukurca eylemini "KCK tutuklamalarına karşı yapılmış devrimci bir operasyon" diyerek direniş ideolojisi oluşturmaya çalışırken, sokaktaki insanın PKK ile KCK'nın farklı şeyler olduğuna ikna olmadığını... Devrimci savaş yürütenlerin devletle barış masasına oturmasının mümkünlüğüne geniş kitlelerin inanmakta zorlandığını...

Anayasa uzlaşma komisyonunun toplanacağı gün gelen büyük saldırıyla memleketin meclislerinde anayasa taslakları değil, sokaklarında öfkeli Türklerin toplandığını ve bu çatışmayı sokağa taşımak isteyenlerin memnuniyetini... "Barışı muhafazakârlar, liberaller değil ancak biz sosyalistler Kürt hareketiyle birlikte getiririz" diyerek barışı tekeline alan ve bu dönemde şiddetin kabul görmesine çanak tutan entelijansiyanın sözlerini... Hep kayda geçirebiliriz.

Davetli kılığına girerek düğün basanlara, öğrenci yurdu yakanlara, asker kılığında yaklaşıp askerlere saldıranlara, sokak ortasında sivilleri infaz edenlere, savunmasız halde futbol oynayanlara ateş edenlere, uzaktan kumandayla mayın patlatanlara ister gerilla deyin, ister terörist, ister başka şey. Terör değil de savaşa bu yaşananlar, 'kendi kılıklarında' bir savaşçı gibi savaşmadıklarını, pusu yöntemleriyle direnişin hakkaniyetli dilini konuşamayacaklarını da kayda geçirmemiz gerek. Kürt Baharı, demokratik özerklik, sivil itaatsizlik gibi söylemlerin toplumsal barışa dair neler getirdiğinin hakkıyla dökümü yapılabilir mi bilmiyorum ama 'konjonktürel gerçekler'e de eğilmemiz gerek. PKK saldırıları 90'lı yılların sansürcü ve karanlık devleti karşısında bir direniş olarak algılanırdı. İşkencelerden, infazlardan, faili meçhullerden, anadilden, kayıplardan dem vurulurdu. Şimdi ise Suriyeli PKK'lılarla Esad rejiminin ilişkisinden, ülkenin batısında bomba sevk eden Suriyeliler'den, İran bağlantılarından, Kürt Şii ittifakından filan bahsediliyor her saldırı sonrasında. Bunların doğru olup olmaması değil, gerçekmiş gibi algılanarak tartışılması, bizlerin de bunu kanıksamamız yeterince ipucu verecektir komisyonlara bugünkü toplumsal algılar adına.

Elbette en başta devletin olduğu gibi, ordunun da yüzleşmesi gereken çok şey var. On yıllarca terörist sandıkları masum çocukları öldürenler, kaza kurşunlarıyla canlarını alanlar, panzerle ezenler hiç ceza almadı. Bunları kayda geçirmemiz gerektiği gibi, istihbarat zafiyeti içindeki askeri yetkililerin dağda silah taşıyan PKK'lıları ise "köylü kadınlar" zannettik diyerek göz ardı etmesini de mesela not etmeliyiz. Mehmetçik denilerek bir paye verilen ama başörtülü annelerinin GATA'ya dahi sokulmadığı bir orduda kimlerin şehit düşüp düşmediği tartışılırken, bunun, hiçbir hakikat komisyonunun yüzleşmeyeceği bir gerçek olduğunu da eklemek gerekir. Kimin ölüm anında neye şahitlik ettiğini hiçbirimiz bilemeyiz. Ne devlet, ne ordu, ne medya, ne de savcılarla hakimler. İnsanın kalbiyle Rabb'i arasındaki sır, hakikat komisyonlarının kayıtlarında netleşemez hiçbir zaman.

"Ağrı bir gün arayla iki kez sarsıldı" diye okuduğumuz haberlerin dilini de kayda geçirmemiz gerek yarınlar için. Sarsılan Ağrı değil, insanlık. Biz. Hepimiz. Kimliksiz olarak. Dökülen kanların artık kimliği yok çünkü. Hakikat için kurulacak komisyonlarda kan da şahitlik ediyor, edecek.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Depremle sarsılıp kendimize dönmek

Leyla İpekçi 2011.10.25

Şimdi Van depremini konuşuyoruz. Yardımlar akıtıyoruz oluk oluk, gidecek yardımları örgütlemeye çalışıyoruz. Üzülüyoruz bir yandan, soğuktakiyle, enkaz altındakiyle, ezilip ölmüşüyle, sağ kalmışıyla yekdil oluyoruz.

İlk saatlerde ansızın bir kavga yansıyor ekranlara: Uzun uzun ideolojik cümlelerle bir felaketzede hükümeti suçluyor. Devlet nerede diye yakınıyor. Kamera iki üç metre ilerliyor ve muhabir devleti buluyor. Askerler, vinç, kurtarıcılar... Orada. Derken gelen dış yardımların geri çevrildiği haberi geliyor. Hadi herkes birbirine düşüyor bir anda. İsrail'in yardım talebinin geri çevrilip çevrilmediği bilinmezken dahi, en sert cümleler sanal ortamlarda paylaşılıyor: "Hükümet İsrail'den insani yardım almayıp insansız uçak almaya devam etsin!"

Sonra bir bakıyorsunuz bizi aynı ateşte eritecek, küle döndürecek bir cümle daha uçuşuyor sanal âlemlerde, sohbetlerde, ekran gerilerinde. Tekrarlana tekrarlar bir çığ gibi düşerek zihin altımıza: "Saldırdıkları, taş attıkları, kurşun sıktıkları polis ve askerden yardım beklemesinler." Ve hızla büyüyor, yayılıyor. Şimdi o suçladığınız saldırganları teşhis ettiniz de, bu biçare afetzedelerin cezasını vermeye kalkıyorsunuz demek istiyorum. Derken daha şiddetlisi geliyor: "Bu deprem Allah'ın gazabı!" Bu sefer yıkılıyorum işte. Hangi neden sonuç ilişkilerinin hükmünü verebiliriz ki biz kullar? 'Tanrıcılık' oynadığınızın farkında mısınız? Ceza makamı siz misiniz?

Bitmiyor. Van belediyesi ile devletin yardımları dağıtma konusunda koordineli çalışmadığı ortaya çıktığında, valilik ile ortak çalışma yürütmek isteyen belediye başkanı, bu tekliflerinin kabul görmediğini söylüyor.

Yetmiyor. Farklı görüştekilerin yardım yolları dahi işbirliği yapamadıkları da ortaya çıkıyor bu arada. Kimi İHH'ya kızıyor, kimi Sarmaşık derneğine. İdeolojik ayırım, insani tüm melekelerimizi imha ediyor. Sonunda Sarmaşık Derneği, İçişleri Bakanlığından aldığı örnek kuruluş sertifikasını paylaşıyor kamuoyuyla.

Depremzedelere ulaşacak yardımın ne çok kimliği, kaç ideolojisi, kaç görüşü, inancı var... Bilinmiyor. Ama sözelimi Diyarbakır'da açlık sınırındaki 5 bin aile bu derneğin gıda bankası sayesinde varlığını sürdürüyor. Derneğin kurucuları arasında CHP'li ve AKP'li eski milletvekilleri, farklı kesimlerden STK'lılar olduğu da ortaya çıkınca, fitne başka ateşleri yakmak üzere yoluna devam ediyor.

Daha sırada başta kamu binaları olmak üzere yıkılan ve ağır hasar gören bütün yapıların müteahhitlerinin canlı yayınlarda kendilerini savunuşunu izlemeye hazırlanıyoruz. Kaç şiddetinde sallıyor bizi fitne, kaç kez gidip geliyor... Asıl zelzele, asıl şiddet bu fitnede işte. İnsanların içine nefret hissi, intikam ve öfkeyi koyan, en iyi niyetleri bile art niyet olarak gösteren ve bizi birbirimize düşüren fitne, sıcak savaş kadar yakıcı. Hatta daha çok. Çünkü hiç bitmiyor. En çok, barış sandığımız savaşları kışkırtmada etkili. Ellerimizi, dilimizi, gözümüzü, kulağımızı rehin alıyor. Karşılığında tek verdiği ateş. Keşke diyorum, keşke yakıtı insan ve taş olan ateş bizde yakacak bir şey bulamasaydı. Keşke İbrahim Aleyhisselama serinlik ve esenlik veren o ateşi arzulasak. Aşkın ve kemalin ateşi intikam ve öfkenin ateşiyle hemcins değil. Keşke anlasak...

Yardımları kim yapacak, kimler kime yardım yapacak, kimler kime yardım yapamayacak. Böyle tartışmaların eşliğinde bizi buluşturan hakikatlerin dilini sökmeye başlayabiliriz yeniden. Nifak tohumları, operasyonlar, terör, savaş... Bütün bu zulümler depremle filiz veren bir umudu çoğaltmaya da dönüşebilir aniden. Bazılarına göre bölgede AKP ile BDP arasındaki mücadelenin su yüzüne çıkmasını görüyormuşuz deprem yaralarını sarmaya çalışırken. Ama bazılarına göre, ateşi dindirecek su, rüzgâr da olabilir bu dayanışma. İkilikleri, ikircikleri, parçalanmış dünyaları bütünlemenin vesilesi olabilir!

İkinci günün akşam saatlerine doğru bölgeden, Twitter aracılığıyla gelen bir 'tivit', on yıllarca bizi çatıştırmış resmi söylemin (iç düşman, dış düşman, herkes düşman vesaire)sivil hali gibiydi: "Erciş ikiye bölünmüş durumda" diye yazıyordu! Fitne yine mi kazanacak diye düşündüm: "Sivillerin durduğu bölge enkazın yoğun olduğu yer. Ve devletin durduğu stadın orası."

Ne olur 'kardeş kokusu'nu duyacağımız bu anlarda, bizi çatıştıran bu dile teslim olmayalım. Vicdanımızı çürüten, harlı ateşinde kelimelerimizi öğüten 'nifak sistemi' her seferinde kazançlı çıkmasın. Bizi en çok yaklaştırması gereken deprem gibi bir afetin bizi hıncırca bölmesine ayrıştırmasına göz yummanın bir yolu olmalı. İyi niyetimizden, umutlarımızdan merhametimizden, vericiliğimizden art arda yükselen alev toplarını söndürmenin bir yöntemi... Keşke hatırlasak.

Fitnede ittifak etmek çok kolay. Nihayetinde kendimize düşman olarak seçtiğimiz her şeyi imha etmeyi deneyebilir ve hatta başarabiliriz. Ama kinin, öfkenin, kıskırtıcılığın, intikamın mahalli nefsimizi ne kadar imha etmeye çalışırsak çalışalım onu ortadan kaldıramıyoruz. (Onun mutmain olması yetiyor.) Belki cevap, biraz da buralarda bir yeredir... Kendi içimizde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aynı duanın içinde

Leyla İpekçi 2011.10.29

-Kutsal topraklara yolculuğum nasipse bir iki gün içinde başlamak üzere. Beni uğurlamak için dizilen kitaplardan bir tanesi var elimde. 'Kelimeler ve Kader'. Yazarı Esra Yalazan. Eski dostum.

Yeni dostum. Hayatını okuyarak güzelleştiren, okuduklarını yazarak anlamlandıran, yazdıklarını okurun gözüne sokmadan paylaşan, paylaştıklarının karşılığında bir beklentisi olmayan, yalnızca okurla çoğalmak isteyen bir yazar.

Dünyanın zulmüne kelime terkipleriyle direnen bu yazar, benim en sevdiğim romancılardan, şairlerden bahsediyor denemelerinde. Kitaplarının analizini yapmıyor, daha ziyade o kitapları yazdıran kaderlerinde geziniyor yazarların. Onların ayak izine kendi gölgesini düşürerek...

Her şeyi geride bırakarak, hesapları kapatarak, helalleşerek çıkacağım bu yolculuğa manen hazırlanırken çıkageldi bu kitap. Kaderin kelimeler olmadan yazılamaması gibi, bu kitaptaki denemeler de içinde Bachmann'dan, Celan'dan, Tanpınar'dan, Ş. Hisar'dan ve daha nicelerinden yansıyan ruh olmasa yazılamazdı sanki. Kitaptan rastgele çevirdiğim bir sayfa, edebiyatın çok sesli imkânlarıyla mucizevî mecazlara yolladı beni:

"Sığındığım ev bugünlerde kimsesiz. Çatı katındaki küçük pencerenin demir parmaklıkları arasından kurşuni gökyüzüne bakakalıyorum. Ya da kunt kütüphanenin önünde dikilip hiç tanımadığım bir yazarla tanışmayı bekliyorum. Gözüm daha ziyade okunmaktan yıpranmış kitapların sırtında. Bazen üst üste yığılmış odunlardan büyük bir parça seçip içinden tutuşan narlar gibi harlanan korların üzerine atıveriyorum. Kuru bir ağaç, belinden kırılıp toprağa devrildiğinde insan dünyanın da orta yerinden çatlayacağını zanneder ya, onun gibi tok bir ses işitiliyor. Sonrası hiç bitmeyecek hayalî bir mutluluk anı gibi hissedilen uysal, çıtırtılı bir sessizlik. Ateşin sıcaklığıyla gevşemiş ahşabın üzerine mücadeleden uzun zaman önce vazgeçmiş yorgun kaplan gibi uzanıyorum. Huzursuz düşünceler de usulca ateşe karışıyor..."

Gözlerimi kaldırıp uzaklara daldım. Esra'nın sığındığı kimsesiz evi metaforik olarak hepimizin evine, yeryüzündeki ilk ev olan Kâbe'ye benzettim. Hayatımda bir 'şey'e bakmanın ibadet olduğunu Kâbe'yi ilk kez gördüğümde hissetmiştim. Her şey hareket halindeydi. Atomlar, gökadarlar, gezegenler, elektronlar, hücreler, tohumlar, tavaf eden bizler... Yalnızca Kâbe duruyordu. Müthiş bir temsildi bu.

Kutsal topraklara gidecek olmanın özlem ve arzusuyla varlıkları bitıştirmeye, bitıştirdiklerimi bütünlemeye ve birlemeye mi başlamıştım... Kaderin kelimeler olmaksızın yazılamayacağını sezgisiyle, 'Kelimeler ve Kader'in de okuruna çok katmanlı bir temsil imkânı sunduğunu fark etmiştim çünkü. Bazılarını hiç bilmediğim yazarların dünyasından yeni kelime terkipleri devşiriyor, harflerimizi bitıştiriyordu anlam katmanlarını kuşanarak. Kıyımlardan kıyam çıkarıyordu, devirdikçe ben sayfalarını. Edebiyatın gücü! Ve bu dahi varlıkların Kâbe'sinden ayrı değildi ki.

Bugün hepimizi kuşatan bir yıkım yaşanıyor. Burada ve uzakta, dünyanın dört bir yanında. Savaş, şiddet, katliamlar, terör, deprem... İçimizde büyütüp çoğalttığımız, dışımızda ise hiç hız kesmeyen zulmün, nefsimizin putlarını tanıyıp yıkmaya gidecek olan bizler için ayrı bir 'tema' olmadığına inanıyorum. İnsanlığın zamansız ve mekânsız hikâyesinin, aynı anın, aynı yakarışın içinde hepsi.

Kıyımın ve yıkımın ortasında, dünyaya söyleyeceğimiz sözleri bulabilmek için dua etmeliydim o halde. Hakikatin ruhunu hep birlikte diriltebilmeyi, evrensel yüzümüzle buluşmayı, varlıkla bütünleşebilmeyi dileyerek. Açtım rastgele bir sayfa daha. En sevdiğim şairlerden 'Tanrı'yı arayan Rilke'yi yazmış Esra. Evet. Herkes arıyor. Sonra en sevdiğim ressamımdan Balthus'u da. Esra ile isimlerimizin kaderi gibi yazma serüvenimiz de çakışıyor zaman zaman. Ben de yazmıştım Rilke'yi, Balthus'u diye geçiriyorum içimden; kendi kaderine boyun eğen kelimelerimle... Farklı yollardan yaptığımız aslında aynı yolculuk.

Derken Rilke'den yaptığı alıntıya bakakalıyorum Esra'nın. Müthiş bir buluşma daha: "Melekse, buyururcasına gösteriyordu/ levhasında yazılmış olanı yalvarana/ gösteriyor ve istiyordu tekrar: Oku/ Okudu o da: öyle ki melek hayrandı/ Çoktan okumuş denirdi artık ona,/ yapabilendi o, kulak veren ve yapandı."

Esra'nın kelimelerinin kaderinden bana doğru yankılanan, Rilke'nin anlattığı Muhammed (sas)'e gelen ilk vahiydi. Uğurlanmak için ne güzel bir kavuşma daha! Esra'nın kaderi için kelimelerimi duaya dönüştüreceğim. Her canlının Kâbe'si var. Ve her biri, hepimiz, aynı duanın içindeyiz. Kesintisiz olarak. [www.twitter.com / Leyla_Ipekci](https://www.twitter.com/Leyla_Ipekci)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baasçılık ve Dersim nerede kesişiyor?

Leyla İpekçi 2011.11.22

Memlekete döndüm ve etrafımdaki akademisyenleri, gazeteci ve köşe yazarı arkadaşlarımı yine eskisi gibi bir olayı bir başka olayla analiz etmeye devam ederken buldum.

Öyleyse ben de ayağımın tozuyla, son üç hafta içindeki olaylar ile daha bütünsel olarak 'Arap baharı' dediğimiz olaylar zinciri arasında nasıl bağlantılar kurduğumu, neyle neyi bir arada okuyup değerlendirdiğimi anlatmayı deneyeyim.

Bu yazıda en azından bir temaya değinebilmek için CHP'deki Dersim tartışmaları vesilesiyle daha görünür olan çözüm ile Esad'ın Baas rejiminin çözümü arasındaki bağlantılardan bahsetmek istiyorum.

Çünkü CHP'li kadınların İP, EMEP'lilerle birlikte Esad rejimine desteklerini sunmak için Suriye'ye giderek kardeşlikten dem vurma ve 'emperyalist oyunlara' karşı Esad ile dayanışma mesajları vermesi çözülen CHP zihniyeti ile çözülen Baasçı zihniyetini kesiştiren güçlü bir sembol olmuş bana kalırsa.

Kimi gazeteci ve yazarların özellikle on yıldır örtük bir biçimde bize savunmaya çalıştığı Baasçılığın örgütlü ve aleni biçimde savunulması da mümkünmüş, bunu gördük bu sayede öncelikle. Ama bizim arkadaşlar AB karşıtlığının, anti-kapitalizmin, tam bağımsızlık naralarının ve en fazla da anti-emperyalizm kılıfının ardına gizliyordu Baasçı rejimleri savunmayı. CHP'li kadınlar ise neredeyse 'ummi' bir coşkuyla kucaklamışlar doğal müttefiklerini.

Suriye'deki Baasçılık ruhunun bizdeki Kemalizm'e diğer Baas rejimlerinden çok daha fazla benzediğini fark etmeyen kalmamıştır herhalde. Koyu bir din korkusu sebebiyle seküler Esad ve ailesini destekleyen diğer dinlere ve mezheplere mensup Suriyeliler, bizdeki irtica korkusuyla askerî darbeleri savunan elit sınıfın orduyla ilişkisini hatırlatıyor.

Tabii Suriye'de anti-emperyalist söylemlere rağmen 'sömürgeci'lerle olan ilişkiler de mesela gözlerimize epeyce aşına geliyor. İsrail'in Lübnan saldırısını protesto etmek için Lübnan'dan Suriye'ye geçmiş ve Şam parlamentosunun önüne gelmiştik. Her kesimden ve görüşten Türkiyeli bir aradaydık. Etrafımızı bir anda Baasçı gençler çevirip slogan atmaya başlamışlardı.

O vakit, onların statükodan ve siyasetten nasıl nemalandıklarını ve bizi kendi rejimlerinin şakşakçısı yapabilmek için orada olduklarını fark etmiştim. Lübnan'da ölen sivilleri protesto eden dil, bu sloganları üreten dil olamazdı çünkü. Bizleri Baasçı rejimin kucağına atan arkadaşlarımız ise elbette slogan atmamış, kenara çekilerek izlemişlerdi parlamento önündeki Baasçı gösterileri!

Velhasıl, 'Arap baharı' derken bugün eğer halkına zulmeden, seküler-milliyetçi ve görüldüğünün tam aksine 'sömürgeci' devletlerle işbirliği yapan diktatörlerden ve onların rejimine son vermekten bahsediyorsak, bizim memleketimizdeki son dönem CHP'nin çözümü sürecine mutlaka atıfta bulunmamız gerek.

Kemalist nutuklar atanların anti-emperyalist olmak yerine, tam tersi 'sömürgeci'lerle el altından sürekli işbirliği yaptığı, darbeleri dahi birlikte tezgahladıkları ortaya çıktı bu süreçte. Atatürkçülük adı altında ulusalcı gençlere gayrimüslim düşmanlığı aşılandığı, 'yabancılar memleketi ele geçiriyor' paranoyasının verildiği görüldü.

Sünni değerlere düşmanlığın birçok saptırılmış olayla (sahte şeyh, Daniştay saldırısı vesaire) gözeneklerimize nasıl zehir misali zerk edildiği kanıtlandı. Gençleri cinayetlere azmettirenlerin her fırsatta 'ilke ve inkılaplar'dan dem vurmasının iç yüzü ortaya çıktıkça, Kemalist rejimin suçları da kendiliğinden su üstünde kaynamaya başladı. Dersim katliamı da bunlardan biriydi işte.

Kendi vatandaşını kendi vatandaşına katlettiren zihniyetin zorbalıkları sadece Dersim'deki katliamı hasıraltı etmekten ibaret değildi tabii. Aynı şekilde Alevilerin hedef alındığı ve derin devlet operasyonu olduğu artık çoktan bilinen birçok katliamda gaza getirilen kitleler, sağ-sol çatışmasında birbirine düşürülen gençler, faili meçhul Türkler ve Kürtler... Bu memleketin Kemalist rejiminin harabelerini temsil ediyor bugün maalesef. Ergenekon'un ve tüm bu Kemalist rejimin avukatlığına soyunmuş CHP, bu sözcülüğüne, kırılıp dökülmek pahasına devam ediyor.

Esad, Suriye'de dökülen kan için 'acı ve üzüntü' hissettiğini, ancak sorunun, 'şiddet olaylarının büyük bir kısmının sorumluluğunu taşıyan militanların' yok edilmesiyle çözüleceğini söylemiş. Ne kadar tanıdık bir

söylem! Kökünü kazırsak bitecektir solculuk, sağcılık, terör ve irtica! On yıllardır Kürt meselesine, Dersim'e, Ermeni meselesine, azınlıklara, Alevilere, başörtülülere bakış hep bu yönde değil miydi? Zincirleme zulümleri devam ettiren en büyük yalan!

Darbeyi, karanlık ilişkileri, "az-ınlık" sermayesini destekleyen, halkı 'cahil, ilkel ve birbirine düşman' kıvamda tutarak kendi görünmez iktidarını ilelebet sürdürmeyi planlayan bizim Baasçılarımızın temsilcisi CHP, bugün Dersim kriziyle boğuşuyorsa bu tesadüf değil. Dün liderlik kriziyle, daha önce seçim krizleriyle şununla bununla çalkalanıyordu, gelen son haberlere göre yarın da farklı olmayacak... Zalim unutuyor evet, ama mazlum, adalet yerine bulana dek hatırlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kavuşma arzusu

Leyla İpekçi 2011.11.26

Hacdan dönülebiliyorsa eğer, döndüm bir süre evvel, Rabbim kabul etsin inşallah.

Dünyaya düşüş sert oluyor, evet. Ama bildiğiniz bir şeyi idrak etmiş oluyorsunuz artık. Dünya ayrı, ahiret ayrı değil. Doğu ayrı, Batı ayrı değil. Ben ayrı, öteki ayrı değil. Tıpkı gece ayrı, gündüz ayrı olmadığı gibi. Bunları ikilik kıvamında tutup birbirinden kopararak zıddı haline getiren, bütünü bozan bakış açısını yıkmak için büyük bir fırsat Hac ibadeti...

Karşılıklı paylaşacak sonsuz şey var elbet. Hacda yaşananlar hiçbir zaman anı olmuyor, paylaşmak imanı diri tutuyor ve çoğaltıyor insanı. Belki öncelikle şunu söylemeliyim: Eli kalem tutan hemen herkes gibi nasipse ben de haccın insanlık için nasıl bir diriliş imkânı sunduğuna dair hissettiklerimi kitaplaştırmak istiyorum. Bunu bir görev addediyorum. Hele ki 'Maya' adlı romanımda bir çocuğun masumiyetinin yitiriliş yolculuğunu, 'Başkası Olduğun Yer' adlı romanımda bir ruh hicretini ve teslim olma yolculuğunu, 'Ateş ve Bahçe'de ise kaybolmuş sevgilinin izini kelimelerde, isimlerde, farklı coğrafyalarda ve kendi içinde sürmenin yolculuğunu anlatmış biri olarak!

Bu yazıda ise döndükten ve 'yeni hayat'ıma başladıktan sonra hissettiğim bir şeyi paylaşmak istiyorum yalnızca. Yolculuk niyetine! Veda tavafı yaparken aslında veda diye bir şey olmadığını anlamıştım. Bize bir kavuşma arzusu bırakıyordu son tavaf. O ana dek her şeyin hareket halinde olduğunu ve Kâbe'nin sabit olduğunu düşünürdüm. Fark ettim ki tam tersiymiş meğer.

Bizler her birimiz, tavaf boyu kalp tarafımızda tuttuğumuz Kâbe'yi yanımızda götürecektik, bizimle beraber gelecekti Kâbe. Sabit olan ise insanlığın başından beri devam etmekte olan tavaflarımızdı. Ne kadar hacı varsa o kadar yol vardı Kâbe'ye ve Kâbe'den! Bizim neden sonuç ilişkilerinden bağımsız, zaman ve mekânın ötesindeki dönüşlerimizdi sabit olan. Kalp gibi atıp duran, hareket halinde olan ise Kâbe'ydi.

Veda etmenin imkânsızlığı da buradaydı işte. Her gelenin yeniden oraya dönme arzusu duyması boşuna değildi. Dünyada sadece bakmanın ibadet olduğu başka bir yapı yoktu bu sade, bu yalın küp yapıdan başka. Bunun muhabbet ile olan ilişkisini, gözün neyi görmek ve neyi görmemek için var olduğunu, kulağın neyi işitmek, neyi işitmemek için var olduğunu vesaire Kâbe'yi seyrederken usul usul idrak ediyordu insan. Onun da örtüleri vardı çünkü. Katman katman sırları...

Allah'ın nurunun izdüşümlerine toz zerresinde dahi şahit oldukça, Kâbe'nin de size tanıklık ettiğini görmeye başlıyorsunuz. Bir simge o. Bu yüzden son derece somut. Buraya döndükten sonra bu somutlukla ilgili bir 'bakış' oluştu bende. Yukarıda, bu yazıda paylaşmak istediğimi belirttiğim tek şey de bu bakış işte.

Dünyanın farklı coğrafyalarından herkes namaz kılarken (kişisel miraçlarına yükselirken) Kâbe'ye dönüyor ve biz imgelemimizde bunu canlandırabiliyoruz. Gelgelelim bunu somut olarak yalnızca Kâbe'de görebiliyoruz. Sadece Kâbe'de iken ona çok yakın olduğumuz için, aç gereği aynı yönde saf tutmuyor, onun etrafında halka oluyoruz. Yani diğer saf tutan insanlarla yüz yüze geliyoruz.

Sadece Kâbe'nin etrafındayken birbirimizle halka olduğumuz bir fitri biçim oluşturuyoruz hep birlikte. Tek başına yapılamayacak bir şey. Ancak toplulukla oluşan bir form: Ortamızda, merkezimizde bir boşluk açılıyor. Orada hiçbirimiz var olmuyoruz artık. Çünkü orası Kâbe'nin mahalli. Sadece ona ait. Biricik.

Bu ne demek? Varlığa gelmiş her şeyin bir mekânı, kapladığı bir alan, âlemlerde bir izdüşümü var demek. Her birimiz, vücuda gelmiş her varlık kâinatta bu 'mahal' ile birlikte mevcuduz. Zorunlu bir varoluş formu diyelim buna. Kâbe, cennet ile yeryüzü arasındaki bağlaç; ne kadar düşersek düşelim, cennetteki ağacın dallarının bizimle birlikte sarkıp uzamaya devam ettiğini simgeliyor sanki. Arştan arza... Hz. Âdem'den (as) Hz. İbrahim'e (as) ve Hz. Muhammed'e (sas) bu hakikate vücudumuzla tutunduk, tutunuyoruz biz insanlar, somut olarak.

Varoluş skalasında da her birimizin tıpkı Kâbe'ninki gibi biricik bir yerimiz var aynı şekilde. Varlıkların yaratılış hiyerarşisinin tamamen fitrî bir formu olmalı. Her şey farklı ve biricik. Üstünlük O'nun katından takdir edilebilir ancak.

Her birimiz bu bütünlükte ne kadar gerekliyiz değil mi? Birimiz vücuda gelmemiş olsak, Kâbe'de simgelenen hakikat eksik kalacak, boşluk oluşacak. Allah'tan geldik, O'na dönüyoruz. Asıl yolculuk bu. Kâbe'ye ait olan o biricik mekânı bu yolculuk için biz anlamlandırıyoruz, biz olmasak, Kâbe'nin varoluş hakikatinde gedikler açılırdı.

Kâbe'ye sadece hayalimizde veya yüreğimizde değil, vücudumuzla varmak, ona bakmak, dokunmak, şahit olmak diye bir şey olmasaydı, yolculuğumuz anlamsız kalır, kişisel miraçlarımızın yükseliş boyutu olmazdı. Tabii Kâbe'nin de var olma serüveni gerçekleşemezdi. Tıpkı Peygamber Efendimiz'in (sas) miracının sadece ruhanî bir yolculuk olmaması, onu vücuduyla gerçekleştirmesi gibi.

Velhasıl, Kâbe'den ona veda etme hüznüyle değil, ona kavuşma arzusuyla dönmemizin her birimizde tecelli eden biricik anlamları varmış. Kavuşma arzusunun olmadığı bir âlemde varlıkların vücuda gelme serüveni gerçekleşemezdi, öyle değil mi...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yedikçe kadavralaşmamak için...

Leyla İpekçi 2011.11.29

Diyanet İşleri Başkanlığı ve Din İşleri Yüksek Kurulu işbirliğiyle düzenlenen 'Dördüncü güncel dini konular istişare toplantısı'nda günümüzde helal gıda konusu ele alınmış.

Helal ve haram ürünlerde dini olduğu kadar beşeri ahlaki metafizik boyutların bulunduğunu vurgulayan Prof. Faruk Beşer, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın ilk imtihanının yeme konusunda olduğunu hatırlatmış.

Yediğimiz her şey nihayetinde ya toprakta yetişiyor, ya toprakta yetişenlerle beslenen hayvanlardan geliyor. Yani insanın topraktan yapılmasıyla topraktan beslenmesi arasında bir 'hemcinslik' durumu var. Boşuna dememişler: "Sen yediğinsin" diye. Toprakta yapılmış Âdem'e üflenilen ilahi nefes, onun yalnızca cesetten ibaret olmadığını, ilahi özelliklerle donatıldığını işaret eder. Can ile ruh buluşmuştur. Ve her birimiz yaratılış gayemizin bilgisini taşımayı üstlenmişizdir. Bilerek veya bilmeden. Birimizi diğerinden ayıran ise bu bilgiyi taşıma hallerimiz biraz da.

Gıda ürünlerinde helal ve haramın belirlenme yöntemi, genetiği değiştirilmiş gıdaların dinî hükmü, gıda ve hayvan yemlerindeki katkı maddeleri sorunu, modern besi ve kesim yöntemlerinin dini açıdan değerlendirilmesi ve helal gıda standardizasyonuna dek birçok önemli konu gündeme gelmiş toplantıda. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Mehmet Görmez, toplantının hangi gıdaların helal, hangilerinin haram olduğunu belirlemek değil, helal haram seçimi yapabilecek kriterler oluşturmak olduğunu belirtmiş.

İnsandan insana, toplumdan topluma, çağdan çağa değişen ahlaki normlardan bahsetmiyoruz kuşkusuz. Yaratılış'taki halk edilmek ile ahlak arasındaki bağlantıları hakıyla kurarak insanlığın değişmez niteliklerini algılama konusundaki evrensel ölçülerden bahsediyoruz. Ki bu yüzden helal ve haram kriterleri Görmez'in belirttiği gibi "sadece bir beslenme konusu değil, bir ahlak konusu." Şunun da altını çizmek gerek: İnanmayanlar için bu kavramların bir anlamı yok, o yüzden helal ve haram üzerine kriter oluştururken ancak inananlar ve inancını sadece fikir düzeyinde değil, vücuduyla da bir ibadet olarak yaşayanlar için söz söylemenin bir hayrı olabilir.

Cesedimizden ibaret olmadığımızın inananlar için sayısız göstergelerinden biri de, insanı kendi nefesine indirgeyen ve onu kadavralaştıran bakış açıları karşısında bize emanet verilen vücut, akıl, irade, şuur, söz gibi 'araçlar'la 'burada mevcut bulunuşumuzun fitri bilgisi'ni yaşam boyunca 'diri' tutma çabalarımız. Her birimizin yolculuğu biricik de olsa, O'nun ilk zikir olarak bizi sevmesiyle başlayan varoluş serüvenimizde, O'nu sevme biçimlerimiz bizleri kul paydasında birleştiriyor. 'Çamurun nuru'ndan nefes çekebilmek, yeryüzünün halifesi olma yolculuğuna çıkmış herkes için mümkün.

Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın yemek üzerine verdikleri ilk imtihana dönecek olursak. İnsanı dünyaya düşüren ilk adım, Allah'ın (cc) izin vermediği bir gıdayı yemekle atılıyor. İster yemek konusunda ister başka konularda olsun, O'nun insandan istemediği her şey: Düşülerek varılmış bu dünyada insanlaşmanın yollarını kapatıyor bize. Bunların ne olduğunu sorgulamak, idraka çalışmak, 'oku'mak; "ben daha iyisini bilirim" diye karşı çıkmaktan çok daha derinlikli bir yöntem. Çünkü düşüşümüz bu dünyada da devam ediyor. Ama düşüş sürdükçe cennete geri dönme umudumuz da sürüyor. Haram ve helal'in kriterlerini belirlerken, O'nun bizden istediği evrensel ölçüleri derinlikli 'oku'mamız bu yüzden elzem bir tutum. Görmez'in "hem yiyeceklere sahip olma, hem de tüketim ahlakına sahip olmalıyız" demesi ne kadar acil bir uyarı. Kazların ağzına huni dikilerek ciğerleri yağlanana dek durmaksızın yedirildiğini yıllar önce bir belgeselde izlediğimde, helal gıdanın ve onu 'helal' biçimde tüketmenin insanlığımızı diri tutmaktaki önemini fark etmiştim. Hayvan katliam fabrikalarında çalıştırılacak işçilerin nasıl istihdam edildiği de korkunç bir insanlık ayıbı olarak çıkmıştı karşıma.

Haram ile helal ayrımını fitrî olarak yapma mahareti olan vücudumuzun ihtiyaçlarını değil, nefsimizin ihtiyaçlarını dinlemek daha kolay geliyor bize. Her an gaflete düşme ve kendimize zulmetme ihtimalini taşıyoruz. Bu ayrımı yapabilecekken heves ve hırslarımız yüzünden yapamayışımız karşısında, bunun vahiyle sabitlenmiş olması inananlara çok büyük bir nimet, bir filmi (Food Inc.) izlediğimde anlamıştım. O'nun razı olmadığı biçimde üretilen her bitki, kesilip tüketilen her hayvan, bizi O'na yaklaştırmaktan ziyade uzaklaştırıyor.

Farkında olalım olmayalım bizi nefsimizin rızasına kilitliyor ve saldırganlığa, yağmacılığa, tahakküme yöneltiyor ta Hz. Âdem'den beri. Yazıyı daha önce kullandığım bir cümleyle noktalayayım. (Bazıları buradaki anlam katmanına odaklanmak yerine "senin iraden yok mu" şeklinde değerlendirebilir tabi bu sözleri. Olsun.) "Allah'ın beni görmek istediği gibi olabilirsem, kendim olurum."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ateş çocuklarına ağıt

Leyla İpekçi 2011.12.13

Bazılarımız çocukluğunu bir kambur gibi taşır üzerinde. Bazılarımız hızla geçip giderken neyi yüklendiklerinin farkına dahi varmaz. Eğer siz de bir gecede büyümek zorunda kalan çocuklardan iseniz, sargılı hatıralarınız arada bir için için kanar. Çaktırmadan geçirirsiniz. Bazen geçiştiremez, altında kalırsınız o halen canlı enkazın. Bazılarınız da okuru şahit tutmak ister. Kayda geçirmek ister canlı tanıklıklarını.

'90'larda Güneydoğu'da çocuk olmak' adlı söyleşiler kitabı, bu anlamda yakın tarihimize ışık tutan çok önemli bir çalışmaydı. (Rojin Canan Akın, Funda Danışman; Metis) İşte Emine Uçak Erdoğan'ın Keje / Bir Gecede Büyümek (Timaş) adlı öykü kitabı da bizi 80'lerde Güneydoğu'da çocuk olmaya götürüyor diyebilirim.

Faili meçhullerden, işkencelerden, gözaltında kayıplardan, koruculardan, operasyonlardan, açlık ve sefaletten, yakılan evlerden, tarlalardan, göçten her şeyden önceye. 2000'lerde su yüzüne çıkan gerçeklere gönderme yaparak da söyleyeyim: Kendi jetlerini düşürme planı yapanların, kendi vatandaşını fişleyenlerin, siyasetçisine suikast düzenlemeye, ibadethanesini patlatmaya kalkışanların, cinayete azmettirenlerin öncesine...

İlk gençliğine dek Güneydoğu'da yaşamış bir 'bölge'li olarak Uçak, çocukluğunun ağaçlarına, meyvelerine, tarlalarına, toprağına, kayasına, taşına, şarkılarına, masallarına, hasat zamanına, ekmeğine, üzüm salkımlarına, havuzlarına... Ağıt yakmış Keje'de.

Kapıların kapalı olduğu bir döneme götürüyor bizi Keje, evet. Her şey içten içe kaynıyordu o vakit. Diyarbakır Cezaevi gerçeğini kimse duymuyor, 80 sonrası haksız yere yıllarca içerde yatacak olanları, işkenceden çıkmayacakları kimse bilmiyor, devletin vatandaşına neler ettiğine dair hiçbir bilgi kırıntısına rastlanmıyordu medyada.

PKK'nın ilk baskın gecesinden sonra çocukların bir gecede değişime uğrayan ve birkaç ay içinde tamamen değişecek olan hayatlarını -ve bir daha asla geri dönülemeyecek olan kadim hayatı- anlatıyor yazar. Yitip gidenleri, geri gelmeyecek olanları... Bir tanıklığın son izdüşümlerini.

Hiçbir ideolojik gerekçeye sığınmadan, hiçbir politik tarafa yaslanma ihtiyacı duymadan yazılmış bu öykülerin her biri başka bir çocuğun ağzından anlatılmış. Mekânı ve zamanı özellikle muğlak bıraktığını belirtmiş Uçak. Bu çok yerinde kararlar anlattığı öyküleri hamasi bir söyleme taşımaktan kurtardığı gibi, hamaset diliyle anlaşılmaktan da korumuş. Çünkü acı, ıstırap, kan ve gözyaşı hele ki çocukluk söz konusuysa, nefsinizi çarçabuk kamçılıyarak, iyi niyetinizi suistimal edebilir kolayca. Altını biraz fazla çizdiniz mi, acının ideolojisini yapmaya başlarsınız. Sonra acının istatistiğini tutar, ardından da acı yarıştırmaya başlarsınız sosyolojik terimlerden sıçrayıp atlayarak. Ve tabii siyasetin kanırtan terimlerinin esiri olursunuz. Emine Uçak ise bu tuzakların hiçbirine düşmemiş. Usul usul, son derece sakın bir üslupla, yavaş yavaş döküyor eteğindeki sert

yaşanmışlıkları. Etrafı toza dumana katmadan, yüreğimizde derin oluklar açıyor, içeriye acıyla birlikte umudun da birlikte aktığı...

Umut evet. Çocukluğun masum gecelerinden birinde, 'dışarıdakiler' dedikleri örgütün baskınında onlarca ölü çıkaracak bir belde hayvanların arasına kendini atarak canlı kalmayı başaran çocuğu anlatırken dahi okurda bir kin uyandırmamayı başarıyor Uçak. Umut burada işte, bu her biri yaşanmış yıkıcı öykülerin ifade edilme zarafetinde.

Bizi düşmanlığa değil, ilk anılarımıza davet ediyor bu dil. Evinden, toprağından, anılarından ve bugününden vazgeçmek zorunda kalmayı kelimelerini kin ve intikam ateşine atmadan ifade ediyor. Taşın, rüzgârın, şarkıların hep birlikte özlem ve hayallerimizi büyüttüğü, bizi insan kıldığı o 'masalsı' günlerin gelecekte de mümkün olabileceğini hissettiriyor, ütöpik olarak değil, tüm sahiciliğiyle.

Öykülerinde iki ateş arasında kalakalan çocukluğun lime lime edilmesini zorunlu göçten, faili meçhullerden, işkenceden ziyade stran'lardan, tekerlemelerden, dehre'lerden, aker oyunundan, merah ve kelor ekmeklerinden, tuz ocağından, boynu koparılan bir keklikten ve mesela gizli bir tahta pabuçtan bahsederek anlatıyor Emine Uçak. Bu öyküler, siyasetin harabeye dönüştürdüğü o sivri ve kıyıcı dilin cümlelerimize saçılıp dağılan külleri arasında bir inci bulmak gibi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sıra, zulmedenlerin tanıklığında

Leyla İpekçi 2011.12.17

Ne çok ağladık. Birlikte. Ayrı ayrı. Kızı 19 yıl önce Tunceli'de kaçırılarak öldürülen gözü yaşlı babanın fotoğrafları vardı gazetelerde. Hıdır Öztürk'ün. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nda yaşadıklarını anlatmış. "Cesedi parçalanmış, gözleri çıkarılmış, kulakları kesilmiş bir evladın babası olarak buradayım." diyerek başlamış konuşmasına.

Öldürüldükten iki ay sonra kimsesizler mezarlığında bulmuş kızının cesedini. Uzun uzun baktım fotoğrafına. Sağ elini kalbine götürmüş, gözyaşlarını içine akıta akıta konuşuyordu önündeki mikrofona. Beyaz gömleğinin düğmeleri ilikliydi boğazına dek. Dudaklarının titrediğini sanki görebiliyordum. Kaşları aşağı doğruydı. Saçı çoktan ağarmıştı.

Hıdır babanın evladından on yıl kadar önce, yaşı büyütülerek idam edilen Erdal Eren'in de ölüm yıldönümüydü aynı gün. Ak saçlı Şadan annenin fotoğrafı aynı sayfada buluşmuştu acılı babayla. Acıyı taşımaktan yorgun düşmüş yüzünde alçakgönüllü bir kabullenilmişlik vardı. Sözleri çoktan tükenmişti Şadan Hanım'ın. Ama işte bu kederli yüzleri aynı sayfada olduğu gibi aynı adalet komisyonunda buluşturacak bir umut belirdi bugün. Onlar, acılarını kendilerine bile söyleyemezken, yıllar sonra artık hepimiz onu dillendirmeye başladık. Onların içlerine gömdükleri sözleri hep birlikte diriltiyoruz.

Bu kolay olmuyor yine de. Her an bir engelle karşılaşıyoruz. Susurluk'un özel harekâtçılarına tahliye kararı veren nöbetçi mahkemeye mesela. Adalet bekçileriyle alay ediyor gözümüzün içine baka baka. Hrant Dink'i valilikte 'uyaran' görevliler için (Dalan'a kaç diyenin de onlar olduğu söyleniyor) açılan soruşturma da yine zamanaşımı gerekçesiyle kapanabiliyor hâlâ.

Yılmıyoruz. Çünkü acıda zamanaşımı yok, biliyoruz içten içe. Hıdır baba gibi vicdanına bakan, eli kalbinde konuşan herkes, vicdanda zamanaşımı olmadığını biliyor. O yüzden yıllar sonraya, bugünlere kaldı sözgelimi 12 Eylül cuntasının Meclis'teki Dersim dilekçelerini yok ettiğini öğrenmek. Ve yine bugünlere kaldı Aygün'ün sözleriyle Tunceli'yi göçe zorlayan 1994'deki mantık ile 35'lerdekinin aynı olduğunu idrak etmek.

Hıdır babanın kızının hunharca katledilmesi de hiçbir zulmün geçmediğini, 38'lerden 90'lı yıllara, bugünden yarına devam ettiğini, hepimizin aynı zulmün içinde debelendiğimizi gösteren sonsuzuncu tanıklık olarak çıktı karşımıza. Bugünlere taşınan zorbalıkların üzerini örtmeye çalışanların sığındığı en 'hukukî' gerekçe zamanaşımı kavramı oldu hep. Daha ziyade kamu görevlilerini aklamak için kullanılan bir gerekçeydi bu topraklarda. Katliamlarda, işkencelerde, gözaltında yargısız infaza uğratanları adalete teslim etmemek için...

Hıdır baba, Şadan anne gibi bütün yaslı ana-babaların gözyaşında biriken yıllar, şimdi artık saklı gerçekleri bütün yalınlığıyla yansıtmaya başladı. Bir örnek de, yine geçtiğimiz günlerde Meclis'te İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun dinlediği Kalender Şahin'in tanıklığı. Kardeşinin PKK tarafından kaybedildiğini iddia ederek, on yıllardır onun izini sürdüğünü, örgütün en üst düzeyine bile başvurduğunu anlatmış.

Olayların peşine düştüğü için örgüt tarafından tehdit edildiğini belirtiyor: "Kardeşimin ne çocukluğunu, ne gençliğini, ne mezar taşını görebildim." diyor. Giderek öldürmek için çılgık atanlarla yaşatmak için çılgık atanları ayırt edecek hale geldik hep birlikte. Hıdır baba'ların, Şadan ana'ların, Kalender ağabey'lerin mağduriyet tanıklıklarıyla bir yere kadar vardık. Sıra zalimlerin tanıklığında. Onları çağırıyor tarih.

Ve Selma Batmaz, böyle bir dönemde çıkıyor karşımıza. Kürt davasına yıllarca hizmet ettiğini olanca çarpıcı hikâyesiyle kayda geçirirken, örgütünün infazlarını eleştiren Batmaz, "Yüreğimin sesine kulak verdim ve vicdanım daha fazla sessiz kalmama izin vermedi." diyor verdiği söyleşilerde. Aldığı tehditlere rağmen, öldürmekten değil yaşatmaktan yana belli ki. Hakikat hareket halinde. Evet, şimdi yeni tanıklıklar bekliyoruz. Mazlumlar bir süredir konuşuyor, bizi birbirimizin acısıyla, yasıyla buluşturuyorlar. Gözyaşlarının zamanaşımı yok. O yüzden sıra zulmü yapanların tanıklığında artık.

Dersim'de, Çorum'da, Maraş'ta, 90'ların Güneydoğu'sundaki faili meçhullerde, 80 öncesi sokak çatışmalarında, işkencelerde, gözaltında kayıplarda, 6-7 Eylül'de, Balyoz'da fişleyen, suikast krokisi yapan, tehdit eden, çatıştıran, provoke eden, operasyon yöneten, işkence eden, yargısız infaz eden, katleden, azmettiren tüm zorbaları veya onların yaptıklarını aktaracak tanıkları çağıralım şimdi.

Onları isimleriyle cisimleriyle sansasyona bulaştırmaktan ziyade, anlatacaklarıyla adaletin tecellisine yardımcı olmalarını, vicdanlarının üzerindeki kalın örtüleri atmalarını sağlayalım. Geleceği hep birlikte inşa edebilmek umuduyla.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evrensel zorbalık, göreceli suç

Leyla İpekçi 2011.12.20

Soykırımların, operasyonların, katliamların, faili meçhullerin, işgallerin, şikelerin, olağanüstü hallerin, cinayetlerin, suikast ve komploların sadece kelimeleri değil ruhları da dolaşüyor üzerimizde. Her gün, her saat. Kıyameti böyle bekliyoruz. Arap Baharı, Suriye'de ve Mısır'da dökülen kanlar bizden bağımsız değil. Aynı anın

içine Almanya'daki ırkçı cinayetler veya Maraş katliamı ya da özel harekâtın eski operasyonları sığabiliyor. Gündelik hayatın sıradanlığını kaldırmayacak denli zorbalıkla yüklüüz artık bu küresel dünyada. Gündelik ağırlıklarımız -suçlarımız- dağları deecek kıvamda. İşte zalim ile mazlumu ayırt etmekte bizi zorlayan haberlerden tek bir güne sığan bazıları:

Kazakistan'da olağanüstü hal ilanı da bir işe yaramadı: Grev yapan petrol işçilerinin işine son verilmesiyle patlak veren olaylar şiddetini arttırarak devam ediyor. Rus komünistler ayaklandı: Putin'in partisinin birinci çıktığı seçimlerde yolsuzluk yapıldığını iddia eden muhalifler "Putin'siz Rusya" sloganıyla sokakta.

Tahrir yine patladı: Üç günde 10 ölü, 505 yaralı, 164 tutuklu, 3 istifa ve 213 yıllık bilimsel araştırma enstitüsünün küle dönüşü. Irak'ta mezhep gerilimi tırmandı: ABD'nin çekilişinin ardından Şii Başbakan Maliki, kendisine diktatör diyen Sünni yardımcısına savaş açtı. Suikast komplosuyla suçlanan Sünni yardımcı için tutuklama kararı çıkartıldı. Erdoğan, Sarkozy'ye Fransa'nın Afrika'da yaptığı soykırımları hatırlatırken, Fransa soykırımı inkarı yasalaştırmayı tartışıyor. Hayata Dönüş adı verilen korkunç operasyonun komutanlarından bir emekli binbaşı "operasyon sırasında ömrümde görmediğim bombalar kullanıldı" diyerek asıl sorumluların yargı önüne çıkarılmadığını belirtirken, Maraş katliamının yıldönümünde bizzat davanın sanığı da olan eski milletvekili, yıllar sonra bir tuğgeneralin olayın asıl faillerini bildiğini söyleyerek, Meclis'te araştırma komisyonlarını göreve çağırdı. Ankara'da nöbetçi mahkemenin "somut delil yok" diyerek faili meçhullerden yargılanacak yedi özel harekâtçıyı serbest bırakmasına karşı çıkan savcı, AİHM kararları dâhil onlarca belgeyi delil göstererek itiraz etti. Ardından Çarkın, yeni bilgiler vererek Tarık Ümit'in gömüldüğü yeri dahi gösterebileceğini belirtti. Nefes almakta zorlanıyoruz. Ama böyleyiz işte, buyuz. Bitmiyor. Bitmeyecek... Ve bir örnek daha. Sıradan bir zalimlik iması daha yalnızca: "Irak ambargosunun ilk beş yılında 500 bin çocuk öldü, bu sayı Hiroşima'dan daha fazla, acaba buna değer miydi?" sorusuna, "evet" diyen ABD'nin Irak işgali 'operatör'lerinden Albright, dün ölen Kuzey Kore lideri Kim Jong İl'e zalim demiş. Kim daha fazla zulmetti? Kim zorbalık yaparken mazlum düştü? Kim zalimliğini gizleyerek başkalarının üzerine attı? Kim işgal ve saldırılarına operasyon adı vererek hakikat algımızla oynadı? Hangimiz sahiden mazlum olduk? Artık herkesin kanlı ve kansız kıyımlarla birbirine hükmetmeye çalıştığı bir dünya düzeninde mazlumu hangi dil ile ayırt edebiliriz? Herkesin böylesine zulme eğilimli olduğu bir dünyada zalimlik yapmanın suç olduğuna kimi ikna edeceğiz?

Soruları çoğaltmak gerekiyor: Peki asıl zalimi nasıl ayırt edeceğiz? Bize hak ile batılı karıştırarak tanıtan gizli zorbaları nasıl teşhis edeceğiz? Suçluların ceza çekmediği bir sistemde insanların suç işlediğine nasıl hükmedeceğiz? Hangi kriterlerle? Suç ile günah arasındaki ilişki kopuk kaldığı sürece, insanların kötülük katsayısı ve zulmetme ölçüsü anayasada hangi kriterlere göre belirlenecek? Suçun evrensel ölçüleri var mıdır, çağdan çağa veya toplumdan topluma değişen göreceli bir kavram mıdır? Zorbalığın cezalandırılmadığı veya yeterince suçlanmadığı bir sistemde suçun meşrulaşmaması mümkün olabilir mi? Ya yaygınlaşmaması?

Zalimliğin teşhiri kolay olduğu için, yayılma potansiyeli de hızlıdır evet, peki bu durumda, onu teşhir etmeden onu nasıl teşhis edeceğiz? Adaletten on yıllarca gizlenen suçluları yargılamak için onlara yeni zorbalıklar mı atfedeceğiz? Yoksa onların eski zalimliklerini zamanaşımına teslim etmeden 'update' etme hakkımız var mı, adaletin tecellisi adına? Ya nefret ve intikam hislerini körüklemeyen, eski suçluları yeni sorgular için adaletle nasıl göndereceğiz?

Daha genel bir soruyla, başka bir yazıya kapı aralayayım en iyisi: Kan dökmemek için insanoğlunun elinde ne var? Nasıl bir evrensel gerekçe? Başkasına zulmetmek bu kadar kolay, bu kadar sıradan ve meşru iken, cezalar hakkıyla verilmezken, maşeri vicdanların üzeri kalın örtülerle örtülükken... Kan dökmemenin dilini nasıl konuşacağız? Neyi kurban ederek? Ve kurban ile neye yaklaşıyoruz?..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yılın en uzun gecesi Dersim'de...

Leyla İpekçi 2011.12.24

Geçtiğimiz yaz, Erzincanlı anne-dedemin köyüne gelmiştik.

Eğin'de, Başpınar köyüne. Güneydoğu'nun boz dağlarından, Karacadağ'ın koyu taşından farklı olarak, burada aynı boz ve sarp dağların suyla kavuştuğu vadileri sonsuz bir yeşillik içindeydi. Fırat ve kolları her yeri kuşatmıştı ince ince. Çeşmelerden akan Munzur suyunu içerken, Dersim hemen dağların ardındaydı. PKK ile şiddetin tırmanmaya başlamasından belki birkaç gün önceydi. Kemah-Dersim-Elazığ üçgeninde ilerlerken tepemizde jetler uçuyordu. Yönümüz Gümüşhane tarafına doğruydu. İlk fırsatta gelelim demiştik. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın düzenlediği ve yazarları bölgeyle ve halkla buluşturduğu bir günlük yolculuk için davet aldığım da hiç tereddüt etmedim.

Elazığ havaalanına inerken o biraz da genetik olarak sevdiğim manzaraya yeniden kavuşmuştum. Yazın geldiğimde gördüğüm yemyeşil vadiler ve dağlar ise hep karla kaplıydı. Tunceli yoluna çıktığımızda bu yolun daha güvenli olduğunu öğrendik. Gazetede, Elazığ valiliğinin bildirimine göre Pülümür bölgesinde kara harekâtı başlatıldığı yazıyordu. Bir buçuk saat kadar sonra merkeze ulaştık. Sahiden de hep denildiği üzere çanak gibiydi burası. Dağlar yukarı doğru açılmıyor da, daha ziyade aşağı doğru daralıyor hissi uyandırıyor. Beni hiç dışlamıyordu bu oluşum. Aksine bir aidiyet buluyordum. Ama katmanlı zemin, sanki düz bir yer yokmuş gibi, insanda tekinsizlik oluşturuyordu ilk başta. Daha önce merkez Hozat iken, devlet bütün ceberrutluğuyla bu yaşaması zor bölgeyi uygun görmüş olmalıydı katliamdan kalanlar için.

Buna bir de, hepimizin hafızasında daha çok taze olan dört ay önceki halı saha saldırısı eklendi hemen. Evet, işte orada önümüzdeydi üstü kapalı çim saha. Suyun hemen kenarında. Merkezde. Öylece bakakaldık. Dağlardaki "K noktalarına" atışla başlamıştı baskın. O noktalar şehrin her yerinden görünüyordu. Sanki gökyüzüne, yukarılara, yükseklerle her bakmak istediğinizde umudunuza bir çengel atıyordu, sizi buranın gerçeklerine indiriyordu bu görüntü. Önünde mum yakılan ve dualar edilen acı hatıralarla yüklü mağaralara, mayınlı arazilere, terk edilmiş köylere, toprağın altında şahitliğe hazır bekleyen hikâyelere dokunacak vakti bulamadık bir gün içinde. Ama tek saniyemiz boş geçmedi.

Çünkü öğrencilerle, öğretmenlerle, halkla, esnafla, rektör ve valiyle, emniyet görevlileriyle, gazetecilerle, anne babalarla, dede'lerle, yerli ve yabancı nüfusla konuştukça gördük ki, bugünün içinde 'acı geçmiş'in tüm izleri vardı zaten. Dört ay öncesi de 'acı geçmiş'ti, 20 yıl öncesi de, 70 yıl öncesi de. Hakkıyla unutulmayan tüm zulümlerin yarası kuşaklar geçse de kanıyor. Zalimler inkâr ediyor ama mazlumların acısı inkâr edilemiyor. Ancak dilsizleşiyor mazlumlar. Ve bunun adı asla unutmak olmuyor.

Tunceli'de görev yapan hepsi 'memleketli' gazetecilerin dediği gibi, burada gazetecilik de ancak 92'den sonra yapılmaya başlanabilmiş. Bugün Tunceli'de, sekiz yıldır faaliyet gösteren Munzur Koleji'nin çocukları ise yüksek sesle konuşuyorlar artık. Her şeyi. Onlar 90'ların acılı kuşağının çocukları. Atalarının acısını devralmış, suskunluğunu ise son yıllarda bozmaya başlamış bir kuşağın... Onlarla buluşmak, onların 90'larda genç olan velileriyle kucaklaşmak, yüzlerinde umudu, dayanışmayı ve coşkuyu bulmak çok kıymetli bir paylaşım oldu bu yüzden. Sekiz yıl önce burada eğitim faaliyeti başlatmak üzere gelenlerin yaşadıklarını kayda geçirmeye

çalışırken fark ettim; devletin çocuklarıyla halkın çocukları belki bu acı tarihte ilk kez buluşmaya başlamıştı burada. Munzur Koleji'nde.

Buraya gelmeden önceki günlerde Nazimiye Pülümür bölgelerinde fiili olarak girilemeyen yerlerin varlığını okuyordum. Resmi rakamlara göre buradaki yerleşim alanlarına 11 bin kara mayını döşenmişti. Mayınlar yüzünden sakatlanan çocuklardan, köylülerden bahsediliyordu. Munzur nehrine yapılması planlanan HES'lere halkın tepkisini okuyordum sonra. Bu barajlar yapıldığında birçok yerleşim alanı haritadan silineceğini. İlçeler arasındaki ulaşımın tamamen kesileceğini. Doğa, ağaç ve suyun Dersimlilerin inancında çok önemli bir yer tuttuğunu ve ellerinden alınmak istendiğini... Tabii en çok da Alevi inancının asimile edilmeye çalışıldığını okuyordum.

Burada medyadan takip ettiğimizden çok daha fazlasını, bambaşka boyutlarını gördüm gündelik hayatın. Hakikatin sonsuz yüzü var. Tunceli'ye dair olumlu bir şey bugüne dek hiç okumamıştım medyada. Donmuş belleğin boğum boğum çözülüşünün yansımaları Dersimli öğrencilerin yüzünde izlemek bir ayrıcalık oldu. Bizi tarihte defalarca çatıştırmış olanların her fırsatta kullandığı Alevi-Sünni ayrımının genç nesilde başka tecellileri de vardı.

Örneğin sorduğumuz bir soruya (Alevi-Sünni çatışmasını siz nasıl yaşıyorsunuz?) aldığımız şu yanıt ilginçti: "Biz daha ziyade Tuncelililer ve Türkiye diye bir ayrım yaşıyoruz!" O an mahcup oldum. Dersim haberlerinde hiç önyargısız ve peşin hükümsüz buluşmalar olabileceğini düşünmediğim için. Evet, Türkiye ile Tuncelililer arasındaki ayrım sahiden çok derindi! Fransa'da soykırım yasası oylanacağı günlerde kendimize, Avrupalılara ve insanlığa Dersim'den bakmanın temsili 'anı'larına devam edeceğim. Gün çok kısaydı. Yılın ise en uzun gecesiydi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Burada çok cevherler var!'

Leyla İpekçi 2011.12.27

Dersim'i bombalama emrini alan Sabiha Gökçen, 1956'da Milliyet gazetesinde Halit Kıvanç'a verdiği röportajda şöyle diyor: "Ata'nın verdiği tabancayı şöyle bir yokladım. Hiç lüzumu olmayacağı hissi vardı içimde(...) Ayrıca 'canlı ne görürseniz ateş edin' emri almıştık. Asilerin gıdası olan keçileri dahi ateşe tutuyorduk."

Bu satırları Dersim'e gelmeden önceki günlerde Radikal'de okudum. Aynı gazetede şu haberi de okudum: Bugün Atatürk'ün partisi CHP'de kimi milletvekilleri Kılıçdaroğlu'na "biz Alevi partisi miyiz" diye tepki duyuyorlarmış. "Partide mali işler sorumlusu Alevi, teşkilat başkanı Alevi, Genel Başkan Alevi" diyen milletvekilleri de varmış. Çoğu Dersimlinin 38 katliamında Atatürk'ün sorumluluğu olmadığını düşünmesi gibi, galiba CHP'de de Alevilerin desteğinin kıymetini hiç bilmeyenler vardı!

Nasıl bu ülkede 'Sünnilik' vaktini doldurmuş, irtica üreten bir 'şey' olarak görüldüyse, Alevilik de hep gizli saklı yaşanmak zorunda kalan, kendini hiç güvenle var edemeyen bir 'şey' olarak kodlandı. Hem Alevilik hem Sünnilik bahanesiyle ne 28 Şubatlar geçti üzerimizden, ne Çorumlar, Maraşlar... Alevilerin on yıllardır yaşadığı zulmü düşünün. (Bizzat devletin içindeki 'operatörler' eliyle tezgâhlanmış dahi olsa, birileri de galeyana geldi her defasında.) Dersimlilerin sığındığı Atatürk sembolü de olmasa, on yıllarca her kesimi çatıştıran ve birbirine kıydıran devlete güvenmelerinin ne kadar zor olduğunu anlarız. Devlete güvenmek için tek sebebi olmayan bu halkın, resmî ideolojiye değil de, aslında Atatürk'e -acaba sadece bir sembol olarak mı- bağlandığını sorgulamaktaydım, Tunceli'de Atatürk Mahallesi'nde dolaşırken.

38 katliamından 90'lara aynı kelimelerin içinde çürüdü Dersim'de mazlumlara. Evet, bir önceki yazımda da belirttiğim gibi, 4 ay öncesi de 'acı geçmiş'tir burada, 20 yıl öncesi de, 70 yıl öncesi de. Hakkıyla unutulması için acının paylaşılması, suçun teşhis edilmesi ve tam anlamıyla bir telafi ağı kurulması gerekiyor. Şimdi herkesin konuşma, buluşma, tanışma zamanı. Ama topraktaki kan henüz pıhtılaşmadı. Onu hakkıyla örtmek için, hakkıyla teşhis etmek gerekecek önce.

Dersimli sanatçı Metin Kahraman da yine aynı gazeteye verdiği dokunaklı ve ayrıntılı söyleşide şöyle demişti birkaç gün evvel: "Ağıtların hiçbirini söylemek istemem. Dügün türküleri söylemek istiyoruz(...) Yeter ya! Bu kadar isim, bu kadar yakıştırma. Ben bile yirmi yaşıyla görüştüğümde sonra travmatik durumlar yaşadım. Acıların peşine mi düşeceğiz hep? Burada çok cevherler var oysa."

İşte Tunceli'de karşılaştığım kuyumcudan fotoğrafçıya, esnaftan tezgâhtara, öğrenciden veliye sokaktaki insanların yüzünde bu cevherin yansımasını bulmayı denedim. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın düzenlediği organizasyonda beni en çok etkileyen anlardan biri, okulda velilerle buluşmamızda, bizzat velilerin gözlerinin dolu dolu olmasıydı.

"Bugüne dek Alevi inancımızdan dolayı bizi asimilasyona uğratan kimseyi görmedik" derken, öğretmenlerle ve yöneticilerle birlikte okulun sözgelimi banklarını bile birlikte temizleyen bu veliler evlatlarının eğitimiyle çok yakından ilgili. Zaten gelir düzeyi düşük olmasına rağmen okur yazarlığın çok yüksek olduğu bir il burası. Okul yöneticilerinden biri, kolejin kısa zamanda Türkiye'de çok başarılı bir seviye yakalamasının, ödüller almasının da işte velilerin bu ilgi ve çabasıyla da çok yakından ilgili olduğunu belirtiyor.

Tunceli Valisi Mustafa Taşkesen ise göreve geldiğinde kurduğu Dersimspor ile -ve daha sonraki icraatlarıyla- devletin son dönem atadığı valiler kategorisine dahil olacağını sinyali vermişti. 90'ların sonuna dek devlet tarafından Tunceli gibi yerlere genellikle göreve ilk başlayan valiler atanırken şimdilerde bu durum değişmekteymiş. Bölgedeki illere artık çoğunlukla Taşkesen gibi daha kıdemli valiler atanıyor.

Dersimspor'un önemi şurada ki, bu ad ilk kez devlet nezdinde kullanıldığı ve kıyamet kopmadığı için, hemen ardından birçok sivil toplum kuruluşu da kendi isminde Dersim'e yer vermeye başlamış. Halkın devletten bu kadar çektikten sonra pat diye devlete güven duymasının kolay olmadığını, bunu anlamak gerektiğini; ama yüz yüze buluşmalar arttıkça niyetin sahiciliğinin ortaya çıkmakta olduğunu belirtiyor Vali Taşkesen.

Dersim'de, yılın en kısa gündüzü sona ererken, Munzur Koleji öğrencilerinden şarkılar, türküler dinledik. Yanımda oturan tarih öğretmenine takıldı gözüm. Ayşe öğretmen, sahneye her çıkan öğrencisini bana gururla anlatıyor, onlarla bakışıyordu. Gözleri dolu doluydu. Dersimli çocuklara sözgelimi yakın tarihi müfredata uygun biçimde anlatmak ve onların güvenini böylesine kazanmak!.. Evet, "canlı ne görürseniz ateş edin" emrinden bugüne artık bir şeyler hakkıyla değişiyor sahiden.

Birbirimiz için dua etsek biraz da!

Leyla İpekçi 2011.12.31

Ne yapalım ki umut etmek zorundayız. Ayakta kalmak için, umut için duaya sarılıyoruz.

Dualarımız olmasa nasıl yumuşardı kalbimiz? Nasıl bağışlardık bağışlayamadıklarımızı? Ve nasıl başarırđık bir başkası olmayı? Birbirimizle hiç konuşmadığımız dillerde buluşmayı? Şimdi dua zamanı. Şu karanlık günlerde en çok ihtiyacımız olan, birbirimiz için dua etmek. Dua bizi yaklaştırıyor, hem birbirimize hem de Rabb'imize. Ve buna ihtiyacımız var, çünkü içimiz acıyor.

Otuz beş can imha oldu. Otuz yıldır sürmekte olan kirli savaşın belki en 'sahici' yanlışlığıyla. Ama oldu. Elim bir katliam! Yeni yılda devlet ve hükümet yetkililerimizin nefsi devlet adına pişman olmaktan ve özür dilemekten soğumasın diye dua ediyorum bugünlerde. Bizi kin ve intikam hisleriyle çatıştırmak isteyenlerin diliyle konuşmasın hiçbiri. Böyle "insansız hava uçaklarıyla bu işi bitiririz, kökünü temizleriz" demek teknik bir strateji olarak belki mümkündü ama bunun vicdanın üzerini nasıl da örttüğünü görseler keşke. Bu keskin, bu mutlak buyruk tonlu sözlerinin bizi çok çabuk ayırtıldığını anlasalar artık.

Otuz yıldır hep aynı şey. Tam bitecekken, tam ateşkes yerini barışa bırakacakken, tam anlaşma sağlanacakken... Yeniden tarafları içine çekmek ve birbirine düşürmek için bu kaçınıcı 'büyük' katliam! Tamam, bu seferki diyelim ki yanlışlıkla oldu. Peki ya sorumlular? Bu kez ne olur, kalksınlar ayağa. Hesap vermeyi göze alsınlar. Zulmedenler kendileri çıksın bir adım öne! Hangi kurumda, hangi makamda olursa olsunlar, onlar yüzünden masumların canına kıyıldı ama bu kadar da değil. Kendi kurumlarındaki hatasızları da suçlu duruma düşürüyorlar şu an. Bunca yanlışlıkla dökülmüş kanın ortasında.

Belki sabotaj, evet. Belki yanlış istihbarat. Bazılarının dediğı veya temenni ettiğı gibi kirli savaşın daha da kirli bir perdesi başlıyor belki. Nihayetinde insansız uçakların belirlemesiyle kalkan uçaklardan atılan bombalarla haksız yere can veren gençler ise gerçek. Bu gerçeğı siyasetin hangi yanına koyacağımıza dair birbirimizi yerken dönüp kendi hatalarımıza bakmayı öğrenebilelim artık bu yıl. Kimimiz koruculukla geçinen köyün gençlerinin kaçakçı olmasını kınıyor. Diğerimiz "ne yapsalardı oralarda daha başka" diyerek böyle diyenlere kızıyor. Bazılarımız cenazelerin örgütün siyasi propagandasına hizmet etmesini sorguluyor. Korucuların çocuklarının devlet ile örgüt arasındaki pozisyonunu belirlemeye çalışıyor. Ölmüş gitmiş gençlerin kimliğı mi kalır?

Varoluş hakikatimiz dışında kalan, bu dünyaya ait tüm kimliklerin -hele ideolojisi yapıldıkça- birer soyulması gereken kabuğa dönüştüklerini idrak edebilelim bu sefer. Gençlerin naaşları hangi bayrakla örtülürse örtülsün, kimler onları siyasi malzeme olarak kullanırsa kullansın: Onlara sorma fırsatımız yok artık hayattan ne istediklerini. Ya da nasıl gömülmek istediklerini. Hepsinin kanı kara toprağı aaktı gitti, onların kalbinin hükmünü kim verebilir ki O'ndan başka? Ölümler üzerinden laf salatası yaparken hepimize bunu er geç görecektir basiret diliyorum. Bile isteye uzatılmış bu savaş kendi zulmünü hepimize dayatıyor. Kirli savaş bize zulmediyor.

Kendimize zulmediyoruz. Attığımız manşetler yüzünden birbirimize giriyoruz, yanlışlıkla bombalanan gençlerin cesedi henüz toprağı dahi girmemişken hem de. Bazılarımız keşke Başbakan öyle kükreyeceğine gidip yaşlı ailelere taziye ziyaretinde bulunsaydı diyor. Böylece devlet katliam yaptı diyemeyecekti kimse. Yöneticilerimize de kendimize de sekine diliyorum yeni yılda en çok. Taziye, tevekkül, keder, dua, ortak yas beklentisinde olanların sahiciliğini fark edebilelim bu sefer artık. Evet, her nasılsak, öyle yönetiliyoruz. Ortada cesetler varken

birbirimizi suçlayarak, siyasi sloganlar atarak, öfkenin ve intikamın ideolojisini yapıyoruz. Birbirimize laf yetiştiriyoruz. Hakkıyla aramıyoruz hakikati.

Şimdi uzun yıllardır yaptığımız gibi, burada ve orada, içte ve dışta yine soykırım ve katliam yarıştırmaya devam ediyoruz. Bitmiyor, bitemiyor. Yeni yılda en büyük temennilerimden biri de, birbirimiz için dua etme yürekliliğine kavuşmamız. On yıllardır ister yanlışlıkla, ister bilmeden, ister engel olamadan ama haksız yere alınmış tüm canlar için hep birlikte dua edebilmeyi başaralım artık. Adı savaş olan barışlardan bıktık. Suizan etmekten, duyduğumuz her haberde bityeniği aramaktan, herkesten, her fikirden kuşkulandırmaktan, paranoyak olmaktan, çokbilmişlikten, çok konuşmaktan, çok spekülasyon yapmaktan bıktık. Ne olur hakkıyla yaşayabileceğimiz, hepimizi kucaklayan ve kuşatan sahici bir barış nasip olsun bu yıl bize ve bölgemize. Yeniden öğrenelim güven duymayı. Âmin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Sessizliğin sesi'

Leyla İpekçi 2012.01.03

İstanbul'da 70'lerde okuduğum lise, azınlıkların -daha ziyade Ermenilerin- yoğun olarak yaşadığı bir semtteydi. Sınıfımızın yarısı veya belki daha fazlası Ermeni ve Yahudi kökenlilerden oluştuğu için Paskalya çöreği de çıkardı okulumuzun kantininde, kandil simidi de. Fakat Ermenilerin ne yeni yılını, ne başka bir bayramını bilmediğimizi yıllar sonra fark ettim.

Yarışmalara, kutlamalara, yıl sonu partilerine, ikinci çaylarına nadiren katılırlar, az konuşurlar, kendilerinden pek bahsetmezlerdi. Yüzlerinde tedirgin, mahcup, sanki kendi olmaktan çekinen bir ifade vardı. O vakitler anlam veremezdim. Yıllar sonra, ailelerinin Osmanlı devletini yöneten İttihatçılar tarafından verilen bir emirle katil veya kanlı örgüt üyesi olma potansiyeli taşıdığı için ortadan kaldırıldığını, kiminin zorla göç ettirildiğini, kimininse kılıçtan geçirildiğini öğrenecektim.

Eline hiç silah almamış Ermeni vatandaşlar dahi kağınlara bindirilerek evlerinden ve köklerinden koparılıp tehciye yollanmıştı. Kadınların tehcir sırasında, kimi zaman haydutların saldırılarından, kimi zaman yürümekten veya soğuktan bitap düştüklerinde kucaklarında taşıdıkları 8-10 yaşlarındaki çocuklarını yol kenarına bırakmak zorunda kaldığını da duymama vardı daha.

Bizim duyduğumuz hep Türkleri kesen Ermenilerin hikâyesiydi. Anadolu'da Ermeni mezalimi anlatılırdı. İsyan eden ve Türkleri arkadan vuran, katleden Ermeni komitacılarını işittik, onları okuduk. Zalim olanları.

Tehcirle aynı günlerde Çanakkale'de yurdu savunan Osmanlı ordusunda şehit düşen Ermeni askerlerin varlığı ders kitaplarında yazmıyordu. Örneğin Balkan savaşlarını desteklemek amacıyla kurulan Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin Pangaltı şube müdürü olan Ermeni vatandaşın gönüllü olarak Osmanlı ordusuna üç bin altın topladığını, ancak tehcirde göz altına alarak sürüldüğünü de hiç işitmedim.

İstanbul'daki birçok Ermeni sanatçı ve aydının haksız yere hayatını kaybettiklerini duymamıştım. Osmanlı ordusunda görev yapan Ermeni askerlerin ailelerinin bile sürgüne tabi tutulduğunu da kimse anlatmadı. Orduda görev yaparken silahsızlandırılan ve sistematik olarak imha edilen Ermeni askerlerden de haberim olmadı.

Kendi topraklarında kalmayı başaran Ermenilerin torunları işte böyle bir hafızayı yaşatmakla yükümlüydüler. Ama sessizce. İçlerinden. Onlarla aynı sıraları paylaşmış, acılarını paylaşmamıştık. Aileler ise sonraki kuşaklara daha fazlasını aktarmayı becerememiş, maruz kaldıkları utanç, onları dilsiz bırakmıştı. (Bu yazımın tamamı Hakikat Adalet Hafıza sitesinde mevcut.)

Doğduğundan beri Ermeni olarak yaşayanların, kimliğini gizleyen ve Müslümanlaşmış Ermeni olarak doğup sonradan Ermeni kimliğine geri dönenlerin veya hayatına Müslüman olarak devam edenlerin hikayesi, bugün bu topraklarda konuşulmaya başlandı. İşte Hrant Dink Vakfı'nın 'Türkiyeli Ermeniler Konuşuyor' (Sessizliğin Sesi) kitabı da, memleketin bugününde giderek sayısı artacağı anlaşılan sözlü tarih çalışmalarından ilki. (Fethiye Çetin'in 'Torunlar' adlı kitabı da farklı bir türde, benzer bir çalışmaydı.) Ferda Balancar'ın proje kapsamında yapılan görüşmelerden derlediği kitapta, İstanbul ve Anadolu'nun değişik kentlerinde yaşayan ve yaşları 19 ile 70 arasında değişen, 15 'Ermeni'nin hikâyesi var. İşte iki örnekten bir kesit:

"Annemin annesi Erzincanlı(...) Biri kız, biri oğlan iki çocuğu oluyor. Kocasını öldürdükten sonra tehciye çıkıyor. Kafile olarak şehrin dışına çıkınca, bir vadiden geçerken üstlerine kurşun yağıyor. Önce oğlunun kafası taşa vurmuş, ölmüş. Kızın kafasına da bir mermi isabet ediyor, ölüyor. Çocuklarının kanı üstüne bulaşıyor. Büyükbabam bir fundalığın arasına gizleniyor, onu görmüyorlar. Erzincan civarında bir köye sığınıyor. Bir yaşlı Türk kadın büyükbabamı saklıyor. Bu çok tehlikeli, çünkü köylere emir gitmiş. Evinde Ermeni saklayan, evinin kapısında asılacak diye."

"Büyükbabamın babasının adı Yeğişe. Muş'ta bir kilisede papaz, aynı zamanda müzik hocası. Yeğişe'yi hem papaz hem de çok bilinen sayılan bir insan olduğu için bir sandalyeye oturtup dua etmesine izin veriyorlar. Sonra öldürüyorlar. Öldüren kişi, karısını görüp çok beğeniyor. Alıyor ve iki çocuğuyla birlikte köye getiriyor. Adamın annesi çocukları istemiyor. Velhasıl erkek çocuk kalıyor, ki bu benim dedem. Kız çocuk sokağa atılıyor, kayboluyor."

Onların (ve hepimizin) başına gelen felaketin adının ne olup ne olmadığına kilitlenen tüm siyasetçilere inat: Dilsiz kalmakla unutulmayan ne varsa, şahitlik ediyor artık hakikate. Kalpten kalbe geçmeye niyet eden herkes için...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çikolataya en benzeyen şey!

Leyla İpekçi 2012.01.07

Mahallemizde gösterişli bir çikolata dükkânı var. Vitrininde birbirinden farklı çeşitte sergilenen çikolatalar göz kamaştırır. Önünden geçerken pek merakımı cezbetmez.

Binlerce 'şey'den biridir bu dünyada. Ama bu kez bir komşumun tavsiyesiyle, gideceğim davete oradan çikolata almaya karar verdim, içeri girdim. Girer girmez burnuma birbirinden egzantrik kokular çarptı. Her çikolata parçacığı bir başka 'imalat harikası'ydı. Kimi sahanda yumurta biçiminde, kimi üzüm salkımı. Bir diğeri çiçek. Her birinin ayrı bir adı vardı. İştah, haz ve zevki çağrıştıran onlarca ad. Neyi alacağımı şaşırdım.

Benim gibi sadece ihtiyaç hâsıl olduğunda bir şey satın alan biri, kapitalizmin zirvesindeki sektörler için, müşteri dahi sayılmaz. Acelem vardı, sabredebeyim dedim. Ve yeni nesil çeşitler arasında kendi zevkime uygun,

dümdüz, yalın, gösterişsiz, yekpare bir 'şey' bulmaya çalıştım. Çikolataya en benzeyen şeyi! Mahallemizdeki vitrinlerde sergilenen o kadar ama o kadar fazla 'şey' vardır ki. Hediyeelik eşyanın sayısız çeşidi. Bu yıl mesela nar biblolar revaçta. Bazen vitrinlere gözüm takılıyor geçerken. Kırmızı porselen nar, cam nar, plastik nar. Alıyorsun, koyuyorsun mesela masana. Ya da birkaç tane birden alıp bir kâsenin içine koyuyorsun, gerçeğine benzetme niyetiyle. Dekoratif dursun, göz doldursun. Boşlukları kapatsın.

Sonra nar biçimli çikolata, nar görünümlü şekerleme, nar desenli bebek eşyaları, nar rengi elbise, narlı bebek önlükleri. Bebek mağazaları ise bu kapitalist çeşitliliğin nasıl sektöre dönüştüğünün en sağlam örneklerinden biridir. Soft emilimli emzikler, sert emilimli emzikler, renkli emzikler, şeffaf emzikler. Bir iki haftadan fazla giyilmeyecek bebe tulumların onlarca farklı versiyonu. Bir başka bereketli alan da örtü sektörü kuşkusuz. Leke tutmayan örtüler, işlemeli örtüler, kolay ütülenen örtüler, çeyizlik örtüler. Kelebek desenli yemek takımı, laleli, kuşlu takımlar, promosyon ürünlü yemek takımları, indirimdeki takımlar... Derken soğuk algınlığı için bitki çayı, öksürük için bitki çayı, tıksırık için bitki çayı, hapşuruk için...

Çikolata dükkânından çıktığımda elimde mütevazı bir kutu vardı. Ama epey terlemiştim karar verene kadar. Fiyatı, miktarı, süsü, kokusu, içine konulacağı kutusu, kurdela... derken, müşterileri özgür seçimler yaptığına ikna eden bu sistemin bizi her seferinde ne kadar tutsak ettiğini bir kez daha deneyimlemiştim.

Bugünün genç kuşakları bu çeşitliliğin içine doğdular. Bütçesi yetmeyenler dahi benden daha iyi biliyorlar, neyin nerede kaç çeşit olduğunu. Değişim hızlandıkça yeni nesillerle bir öncekiler arasındaki uçurum hızla açılıyor. Saatlerle çağ atlıyoruz artık. Nesnelerden nesneler devşiriyor, şeylerden şeyciklere geçiyoruz durmadan. Çikolataları binbir parçaya böldüğümüz gibi, vücudu, vakti, aklı, ahlakı, mekânı, insanı, insanlığı da bitimsiz parçalara bölüyor ve giderek her bir parçayı ayrı ayrı tanımlayıp birbirimize pazarlıyoruz. Büyük bir haz ve hevesle. Ne kadar tüketici!

Buna bir de zamanın ruhu olan başka 'paramparçalıklar'ı ekleyelim: Kimliklerimizi mesela. Etnik kökenimizle, mezhebimizle, memleketimizle, köyümüzle, kasabamızla, hatta mahallemizle edindiğimiz kimliklerle bakıyoruz diğerimize, dünyaya, hayata. Paramparça bir algıyla. Eskaza birinin bir kimliğini beğenmiyorsak, o kişiyi de sevmiyoruz otomatik olarak. Ne kadar alçaltıcı, insanlıktan çıkarıcı bir bakış. Fark etmiyoruz. Kadın olmanın, anne olmanın bile farklı alt kimlikleri var artık. Özgür kadın, kariyer kadını, güçlü kadın, aile kadını, ev kadını, aptal kadın, akıllı kadın. Bunların çoğu ataerkil bir söylemle dilimize yapışsa da, kadınlar da birbirine böyle bakıyor. Modern anne, muhafazakâr anne, liberal anne, neo anne...

Sosyoloji topluma bakarken her şeyi kategorize etmek zorunda, analiz edebilmek için. Ama iç içeliği, şeyler arası geçişkenliği göz ardı ediyor ister istemez. Gecenin gündüzü içermesini, aydınlığın karanlığa dönmesinin hakikatini kavrayamıyor şablon yöntemlere uyarlayarak. Eşlerin birbirine dünyada 'libas' olmasına dair bir algısı olmadığı için, eşlerin gündelik hayatta birbirine 'partner' olmasını hakikatin bütünü olarak ele alıyor.

Peki, irili ufaklı onlarca fabrikasyon tanımla hayata başlayan bugünkü kuşaklar istedikleri çeşitteki çikolatayı yeme özgürlüğüne ulaşmaya yönlendirilirken ne oluyor? Sonsuzluk da bu dünyaya hapsediliyor, bütün versiyonlarıyla. Ölüm algımızı ise ne yaparsak yapalım parçalayamıyoruz. Daima orada duruyor. Ne kimlik dinliyor, ne çeşit, ne versiyon! O yüzden bu sistemin tek çaresi onu bize unutturmak. Bize yetişemeyen saatlere, bunca yorgun düşmüş yıllara bir de böyle bakalım. Ölümü sık sık hatırlayarak. Böylesine bölünmüş, parçalanmış hayatı ölüm ile yeniden bütünleyebilir, hakikatin birliğine dönebiliriz belki.

Güvenin bittiği yerde tazminat neye yarar!

Leyla İpekçi 2012.01.10

Bir geceyarısı başlarına ne geldiğini tam olarak anlayamadan, belki az sonra havaya uçurulacaklarını hiç ummadan, saklanmaya dahi fırsat bulamadan, toprağa girmiş 35 gencin ailelerine taziye ziyaretine gidiyor bugünlerde gazeteci ve sanatçı arkadaşlarımız. Ve şahit olduklarını bizlerle paylaşıyorlar.

Öfkeyi kanırtmak, intikam hissini çoğaltmak için değil. Sorumluların hesap vermesini, yargılanmasını sağlamak ve böylelikle biraz olsun adalet duygumuzun geri gelmesine katkıda bulunmak için. Çünkü hepimiz biliyoruz: İsterse yanlışlıkla olsun, haksız yere katledilmiş bu canlar karşısında, pişmanlık duymayan failleri ve tespit edilip yargılanması geciken sorumluları ararken bizler, insanlık da ölüyor. Sorumluların hesap vermesi, insanlığı düştüğü yerden kaldırmak için bir teselli adımı olacak en fazla. Ve bütün arzumuz bu. Çünkü giden geri gelmiyor.

Gülyazı'da, gençlerin mezarının başında beş bin nüfuslu köyün gencecik öğretmenleriyle karşılaşıyor, oraya taziye gidenlerden sanatçı Yasemin Göksu. Üç minibüs dolusu gelmişler. Memleketin batısından. Evet mezarlar orada işte, söz 'yesilgazete.org'dan alınıladığım Göksu'nun:

"Beş bin nüfuslu köyün gencecik öğretmenleri. Çoğu Kürt değil. Öğrencilerini anlatıp, ağlıyorlar. 12-13 yaşlarındaki çocuklar... Medyadan bazı omurgasızların kaçakçı ya da terörist diye yazdığı küçücük, yoksul, el kadar çocuklar... Ve öğretmenlerin yanında gencecik bir kız..." Göksu'ya 'nişanlım' demiş ve eklemiş: "Gözlerini ne anası ne de babası kapatabilmiş. Gözü açık gömmüşler, ben yetişemedim ki kapatayım..." Göksu devam ediyor: "Dün bulunan küçük bir el, bu mezarlardan biri açılarak içine konmuş! Bugün çıkıp gelen bir katıra sarılmış bir anne, evlâdını ondan soruyor..."

Taraf'tan Tuncer Köseoğlu ise sağ kalan tanıktan ilk bombalamanın ardından arkada kalan 14 çocuğun paniğe kapılıp katırlarıyla geriye doğru kaçmaya başlayışlarını dinliyor: "Büyük bir kayalığın altına sığındılar sağlamdır diye. Oraya giremeyen iki kişi vardı. Davut ve Servet Encü. Katırları biraz uzağa gitmişti. Yirmi dakika sonra bir patlama daha oldu. Tam da kayalığın üzerinde. Çocuklar ve katırlar dağılan kayalığın altında kaldı. İki çocuk patlamanın etkisiyle savruldu. Küçük bir su birikintisinin içine düştüler. Öylece yirmi dakikadan fazla orada kaldılar. Kalkıp baktıklarında kayalar arkadaşlarının üzerine düşmüş, parçalanmıştı."

Ve sonra bir sorumlu, bir komutan tutuklanıyor. Bombalamadan haberim yok dediği için ama. Belli ki, başkaları da var. Haberdar olanlar! Umutla bekliyoruz. Bütün derdimiz hukuki girişimlerin yanı sıra, vicdani girişimleri görebilmek. Devletin en üst ağzlarından sahici birer pişmanlık duymak. Bir özür sözelimi. Tevbe niyetine. Bir daha olmaması için. Bugüne dek ister siviller ister askerler arasında yanlışlıkla kurşunlanan, ezilen, kaybedilen, öldürülen herkesi temsilen...

Yine hepimiz biliyoruz değil mi: Öfkeyi, haksızlık duygusunu, çaresizliği başka hiçbir şey gideremez, azaltamaz. "Para, tazminat isteyen yok. Sorumluları arıyorlar." diyor zaten bütün kayıt tutanlar. Mağdurlar arasında AKP'ye oy verenler var. (Sanıldığı gibi aksine çoğunluk değil.) BDP'nin tabutlara kendi bayraklarını geçirmesine artık öfkelenmeyen ve "Şu saatten sonra o bayrakla gurur duyuyorum." diyen bu acılı annelerden biri de Taraf'tan Tuğba Tekerek'e konuşan Felek Encü. Hükümete öfkeli ve artık Mahmur kampına gitmek istiyor.

"Bilgisayarı da Kur'an'ı da sahipsiz kaldı şimdi." diyor. Gömerken "bir daha aklından çıkmaz" denilerek battaniyeye sarılı çocuğunun yüzünü göstermemişler ona. Erkan, yeni bilgisayarının taksitini çıkarabilmek için kaçağa çıkmış. Kur'an'ı bir kez hatmetmiş. Ölmeseymiş ikinci hatmini de indirecekmış yakında.

Böyle işte. Göksu'nun, Tekerek'in, Köse-oğlu'nun tanıklıklarını okuyoruz çaresizce. Kimsenin elinden daha fazlası gelmiyor. Ve gitgide koyu, ağır, sinik bir atmosfer kaplıyor bizi. Adalet duygumuz 30 yıldır zedelenmekten delik deşik oldu, gençlerin kara dağılmış cesetleri gibi. İster gencecik yaşında eline silah alıp ordusunu savunurken (kardeşine silah çekmek zorunda kalan) şehit düşmüş bir asker olsun. İster polise taş atan ve örgüt tarafından kullanıldığı söylenen çocuk olsun, hapislerde hayallerini çürüten. İnsanlık, hepsiyle birlikte ölüyor, bizler ölüyoruz.

"Bir zamanlar binlerce koyunun gezindiği, beslendiği bu topraklarda ot yok şimdi." diyor Göksu: "Yol boyu rastladığımız insanların gözündeki tedirginlik ve korku, yol boyu rastladığımız askerlerin gözündeki tedirginlik ve korkuyla neredeyse bire bir örtüşüyor. Ortak korku üzerine kurulmuş bir hayat." Bu güvensizlik, bu korku ve çaresizlik mi hepimizin payına düşen... Güvenin bittiği her yere bir görevli dikseniz neye yarar... İnsanlık ayağa böyle mi kalkacak...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kalpten kalbe geçişler...

Leyla İpekçi 2012.01.14

Geçtiğimiz günlerde Doç. Ekrem Demirli'nin Nuriye Akman'a verdiği söyleşiyi okuyup bir kenara ayırmıştım.

Bir kez daha altını çizme, okurla paylaşma ihtiyacıydı sanırım benimkisi. Zira Demirli'nin sözlerinden çıkaracağımız pek çok şey var. Demirli, benim, tabiri caizse 'manevi pirim' dediğim İbn Arabi'nin 'Fütuhat-ı Mekkiyye' adlı yirmi ciltlik meşhur eserini Türkçeye kazandıran kişi aynı zamanda.

Demirli'yle söyleşi yapan Akman, kendi deyişiyle temel eksenini ilahi tecrübelerin kişiye özel olup olmadığı üzerine oturtmuştu söyleşisinde. Demirli, bir yerde şöyle diyor: "Mesela İbn Arabi bizi kitaplarıyla irşad ediyor." Akman ise bir şerh düşme ihtiyacında: "Ama o bir keşif ehli. Bu keşifler kişiye özel değil midir?"

Demirli, "Her şey özel olsa o zaman iletişim kurulamaz hiç kimse arasında ve hiç kimse kimseye bir şey öğretemez." diye yanıtlıyor onu. Bir başka yerde de, İbn Arabi'nin edindiği bilginin ondaki tesirini, ondaki halini okumamızın, o tecrübenin bilgisini paylaşmamızın önemine değiniyor. Akman'a katılıyorum. Kimse kimseye inanç öğretemez, kalbindeki inancı bire bir bilemez, kalbinin hükmünü de veremez. Bu, kişinin kalbiyle Rabbi arasındaki sırdır. Bu anlamda, hepimiz, ezelden ebede bizde nakşolunmuş hakikat bilgisini taşıma biçimlerimizle ayrışıyoruz. Neye inandığı kişinin 'ilah'ını belirliyor. Ama bir de aşk hali var! Allah'ın izniyle kalpten kalbe geçişlerimiz var.

İbn Arabi'yle ilk tanışmam, Demirli'nin çevirdiği ciltlerde de sonradan yer alacak olan 'Harflerin İlmî' (Asa yayınları, çeviren Mahmut Kanık) sayesinde olmuştu. Kelimelerle, harflerle ve yazının ruhuyla soluk alıp veren biri olduğum için, kitap raflarında bu isim dikkatimi çekmişti. İbn Arabi'yi o ana dek sadece Guenon gibi bazı yazarların eserlerinde verdiği atıf kaynaklardan tanıyordum.

2001 yılının Ramazan ayıydı. O vakitler ne Kur'an okumayı, ne Arap harflerini hiç bilmememe rağmen, içinde bol bol harflerin ilahi nitelikleri ve katman katman anlamlarına dair sözler olan bu eseri sanki önceden biliyormuşum gibi, sanki kalbimde ezelden beri bütün bu okuduklarımin bir karşılığı varmış gibi hayret ve hasretle okumuştum. Okumakla yetinmemiş, altını çizdiğim satırları, ki kitabın belki yarısından fazlasıydı,

üşenmeyip defterime aktarmıştım. Bambaşka bir dilin alfabesiydi benim için. Bildiğim her şey başka bir şeye bürünüyordu o eseri okurken.

Ramazan'ın bereketi de bu mucizeye eşlik ediyordu şüphesiz. Çünkü Allah'a inanmakla birlikte İslam'a dair, dine dair hiçbir mefhumum yoktu o vakte dek. Etrafımda bu anlamda dindar biri de yoktu. İşte bu, sonradan geriye dönüp baktığımda, çok ama çok mucizevi bir şeydi benim için.

Günümüzde geleneksel bir çevreden gelmiyorsanız, dinin zahiri kısmına ait gündelik hayat pratikleriniz yoksa, kalbinizin açılması genellikle tasavvufi metinlerle olabiliyor. Halbuki esasta, kurallara uyarak başlanması daha fitri olanıdır. Bireyciliğin kutsandığı, dilin sekülerleştiği, anlamların mecazından koptuğu bir çağda, insanın en mahrem yeri olan kalbi galiba batın olana daha kolay meyletmeye başlıyor. Bunun sakıncaları da çok fazla. Ama bir de nasip meselesi var. Bazen en sığ katmanından da olsa, bu kıyasız okyanusa dalıveriyorsunuz.

Hikâyeme döneyim. 'Harflerin İlmi'nde kelimelerin anlamlarının bizzat onları oluşturan harflerde gizli olduğu bir dilin alfabesiyle, rakamlarıyla tanışmıştım. İlahi sırların etimolojik özlerine açılmaya başladıkça, varoluşun harflerden zuhur etmesiyle, nemli, kuru, soğuk ve sıcak harflerin dilde ve havada bıraktıkları yankıyı, en dış çeperinden de olsa, işitir gibi oluyordum. Vav harfinin, nun harfinin derinliklerine dalmaya başlıyordum... Aynı dönemlerde İbn Arabi'nin en sevdiğim eserlerinden biri olan Arzuların Tercümanı'nı, yine Demirli'nin çevirilerinde yer alacak olan 'İlahi aşk'ı ve ardından Füsüs ül Hikem'i ilk okuduğumda 'cahiliyemden ilmime' belki ancak tek bir adım atabilmiş biri olarak hayretler içinde kalıyordum. Çünkü İbn Arabi'den açıklanamaz bir biçimde ilham alıyor, rüyalarımda onun sözleriyle düşünüyor, onun sesini fısıltılarla duyuyor ve uyanıp not alıyordum. Bazen uyanırken öyle net düşünceler geliyordu ki zihnime, bunları nasıl akledemediğime şaşıyordum.

Dış dünya ile irtibatım giderek azalmıştı, bir roman yazmaya çalışıyordum. Ve İbn Arabi hayatıma girdiğinden beri, yazmaya çalıştığım roman da durmadan değişiyor, giderek bambaşka bir boyuta bürünüyordu. Bu ilk süreç beş yıla yayıldı. Etrafımda paylaşacak kimse olmamasına rağmen, dinin 'iç yüzü'ne beni çağıran bin bir eser birikmekteydi giderek iç dünyamda.

Bütün bunları neden anlatma gereği duyduğumu anlamışsınızdır artık: Evet, kendisinin de 800 yıl önceden bizlere müjdelediği gibi, İbn Arabi irşad etmeye devam ediyor. (Gerçi Demirli, irşadın sürdüğünü söylerken benim gibi avamdan birilerini kast etmemiştir ama olsun!) Onun gibi başka büyük veliler de. Demirli'den buna vesile olduğu için Allah razı olsun. Yine bir İbn Arabi 'talebesi'nin hatırlattığı gibi: "Ustalar der ki, öğrenmek, kalpten kalbe geçiştir."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

12 Eylül'ün devamı: Hrant davası

Leyla İpekçi 2012.01.17

İki yıl önce dahi Kenan Evren ve 12 Eylül'cülerin yargılanmasından bahsetmek anlamsızdı. Çünkü kimse böyle bir ihtimali düşünemiyordu.

Bugün Şanar Yurdatapan ve 12 Eylül mağdurlarının kurduğu 'Hepimiz davacıyız' adlı sitede imzaya açılan metin, yargı süreciyle ilgili önemli bir çağrıda bulunabiliyorsa, bunu 12 Eylül referandumuna borçluyuz.

Darbecileri koruyan geçici 15. maddenin kaldırılmasıyla mümkün oldu bu yargı aşaması. Mevcut darbe anayasamızın belki daha uzun yıllar değişmeme ihtimalini o vakit de gördüğüm için, peyderpey de olsa, böylesine 'imkânlı' maddeleri içeren bir pakede siyaset karıştırmak yerine vicdanî kararın daha kapsayıcı olduğunu düşünmüştüm. Ve 'yetmez ama evet' diyenlerden biri olmuştum. Nice siyasi çelmelere, hakaretlere, hukukî çarpıtmalara rağmen.

Nitekim 13 Eylül günü darbecilerden şikâyetçi olduk. Savcılığa birçok şikâyet dilekçesi verildi. Ve dava açıldı. Elbette bu memlekette bu tarz davaların akıbetini çok iyi bildiğimizden (yolda kaybolan, düşürülen dosyalar, silinen kayıtlar, ansızın ölüveren tanıklar vesaire) bu konuyu sık sık gündeme getirdik.

12 Eylül dönemi sadece darbe sonrasındaki aranmalar, yasaklanmalar, gözaltı kayıpları, işkenceler, infazlardan ibaret değildi. Yıllardır altını çizdiğimiz gibi, darbe yapmak için bizzat Evren'in de itiraf ettiği operasyonlar tezgâhlanmıştı. Devletin daha saklı birimleri tarafından 'darbe olgunlaştırma operasyonları' yapılmıştı.

Bu davanın seyri 13 Eylül sabahından beri kimi zaman önemsizleştirilmeye çalışıldı ama bugün çok önemli bir aşamadayız. Çünkü dava savcısı darbeyi mümkün kılan süreçte yaşanan bu belli başlı katliamları ve cinayetleri de hukukî sürece dâhil etti. Yani 1 Mayıs 77 katliamı, 16 Mart 78 katliamı, yine 78'deki Maraş ve Çorum katliamları, 79'daki Abdi İpekçi cinayeti, 80'deki Fatsa operasyonu...

Hepimizi, her kesimi kapsayan bir mağduriyetin söz konusu olduğunu telaffuz edene dek koskoca 90'ların geçmesi gerekmişti. Bugün nihayet "hepimiz davacıyız" evet: "12 Eylül ve onun simgesi Evren asılmasın ama toplumsal unutkanlıkla da beslenmesin. Gerçekler çarpıtılmadan, bulandırılmadan, adil bir yargılama ile tarih ve kamu vicdanı önünde mahkûm edilsin" diyen çağrıcılardan biriyim ben de.

HAS Parti ise dün itibarıyla 28 Şubat sorumluları için de Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunarak çok önemli bir adım attı. Ama 60 darbesinin veya 28 Şubat'ın bile arkasındaki gerçek sorumluları adalete çağırarak yerine, meseleleri birer siyasi dava gibi görenler halen var.

Sözgelimi bugün 1955'teki 6-7 Eylül olaylarının Demokrat Parti döneminde olduğunun altını çizmekle uğraşanlar, DP'lileri ve onun devamındaki bugüne dek gelen siyasî çizgiyi mahkûm etmekle uğraşırken: Devletin içindeki gerçek suçluları bilerek ya da bilmeden saklamaya hizmet ediyorlar. Aynı şey, Madımak katliamının Erdal İnönü'nün iktidar ortaklığında gerçekleştiğini belirtenler için de geçerli. Burada sağcılık solculuk yarıştıranlar, bizleri birbirimizle çatıştırarak darbe ortamı oluşturmak için kan dökmekten dahi korkmayanların tuzağına düşmeye devam ediyor. Çünkü asıl sorumlular hiçbir zaman belli bir partiyi tutarak bu katliamları gerçekleştirmedi! Birçoğunun ahtapot gibi uzayan kolları, her siyasî oluşumun, her partinin derinliklerine dek uzanıyordu hep.

Yine: Danıştay üyesi cinayeti de, Hrant Dink cinayeti de AKP hükümeti zamanında oldu ama bugün bu cinayetlerin tam da 80 öncesindeki gibi birer ortam olgunlaştırma operasyonu olduğu ve bizzat hükümeti devirmeye giden yolu açmak için devletin çok derinliklerinde organize edildiği biliniyor.

Bugün sonuçlanması beklenen Hrant Dink davasını defalarca yazdık. Hemen her seferinde yine birileri "Bu kadar insan ölüyor, neden bu Ermeni'ye takıldınız?" demek suretiyle, devletin derin mekanizmasındaki suçluların korunmasına çanak tuttu. Davanın savcısı bile mütalaasında şöyle dedi oysa: "Bu sadece milliyetçi duyguları kabarmış gençlerin işlediği bir cinayet değildir, Ergenekon örgütünün Trabzon'daki bir hücresinin işidir. Bu hücrenin üst yapı ile örgütsel irtibatları ortaya çıkarılamamıştır."

Hrant'ın ölüm yıldönümü olan 19 Ocak'ta saat 13.00'te Taksim'den Agos binasına dek sessiz bir yürüyüş gerçekleştirecek olan Hrant'ın arkadaşları, tüm adalet isteyenleri çağırıyor. "Beş yıldır önümüze konana bakıyoruz, alacaklıyız. Bu davanın unutulmasına göz yummak, arkadaşımızı bir daha öldürecek" diyorlar. Evet,

bu dava, eğer böyle kapanırsa, 12 Eylül iddiannamesindeki gibi, 30 yıl daha beklememiz gerekebilir! Kaç olgunlaştırma planı, kaç kanlı operasyon, kaç canın kanı pahasına!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüz yıllık davalar düzeni

Leyla İpekçi 2012.01.24

Suçlu değilseniz bile bir suç düzeni içinde, suç mafyalarıyla birlikte yaşamışsınız.

Yaşıyorsunuz. Suç işlemekten suçluluk duyma refleksi dahi geliştirmiş bazılarınız. En temiz, en masum yürek bile kirlenir, pas tutar bu 'kemik kan katliam' düzeninde. O yüzden, bugünlerde insana en dehşet verici suçlar deşifre olurken çoğumuzda bir umursamazlık, bir lakaytlık. Kimi siyaseten böyle yapıyor, kimi sahidten.

Zorumuza gidiyor bunca suçun yükümlülüğünü almak. Belki de kaldıramayacağımız, hak etmediğimiz ağırlıkları var. Kanıksamayı, bu alıştığımız kemik düzeni içinde usul usul eritmeyi tercih ediyoruz suç odaklarını. Hele örgütlü suçlar. Suçlu üreten bu sistemi kurutmak değil, onları yok saymak daha kolay geliyor pek çoğumuza.

İnsanın, başına gelen haksızlığa karşı mücadele vermesi doğal. Daha insani olan, bir başkasının uğradığı haksızlığa karşı hakkıyla direnebilmek. Bunu yapmamak içinse bu topraklarda sayısız gerekçesi var herkesin. Sözelimi, benim de katilim var, benim de katliamcım var, neden seninkileri savunayım, dediğiniz anda. Artık insanlığın en büyük acılarını yarıstırarak 'mağduriyet zulumü' yapmaya başlıyorsunuz.

Ve tabii başkasının suçlusunu adalete teslim etmek için uğraşmaktansa, o başkasıyla kavga edip çatışmaya devam etmek daha kolay geliyor. Kemik düzeni devam ediyor her tür suçluluk duygumuzun eşliğinde.

Bu memlekette 2000'lerde de tıpkı 90'lar, 70'ler, veya 60'lar gibi resmî kurumlara, siyasete, sivil alana, ekonomiye ve medyaya çapalanmış birtakım derin güçlerin ittifakla gerçekleştirdiği kanlı eylem planları devam etti. Onların organizasyonunu kimi zaman belgelerle ortaya koyduk, kimi zaman sadece yaşadıklarımızdan, başımıza gelenlerden keşsettik bunları.

Uzun yıllara yayılan bu kemik düzeni ilelebet sürsün ve gelen hükümetler hiçbir zaman muktedir olamasın diye her daim konjonktüre göre düzenlenen darbe eylem planları 'bin parmaklı el' tarafından uygulamaya sokuldu bu memlekette. Eğer 2000'lerdeki birçok eylem planı bu süreçte deşifre olmasaydı, sadece Danıştay üyesi, bazı rahipler, Hrant Dink değil, bir denizaltıyı izlemeye gelen öğrenciler, bir camide namaza gelen cemaat, bir başka cemaatin liderlerinden biri ve hatta bazı üst düzey siyasetçiler de bugün aramızda olmayacaktı.

O günlerden birinde Avrupa'dan gelen bir grupla buluşmuştum. Israrla şöyle diyorlardı: "Sizin İslamcı hükümetiniz çok fena işler yapıyormuş. Onların bu tavrı yüzünden ülkenizde kolayca rahipler vuruluyormuş, bir Ermeni'yi de vurdular. Nobelli yazarınız da vurulacağını anlayınca kaçmış, ülkesine gelemiyormuş."

"Size bunları kim anlattıysa tamamen saptırmış" dedim onlara. Çünkü bu eylem planlarını hazırlayanlar, bu memleketin köklü bir geleneğinin uzantısıdır. 70'lerdeki sağ-sol çatışmalarında da, daha önceki farklı siyasi partilerin iktidar dönemlerinde de bir yığın kanlı eylem planı yapıp onların iktidarını iş yapamaz hale getirerek, kendi tahakkümlerini sürdürebilmişlerdir. Nobelli yazarımız, bırakın hükümet tarafından öldürülmesine teşvik edilmeyi, aksine, onun hakkındaki suikast planını deşifre ederek hayatını korumak için buradan uzaklaştırıldı. Bizzat hükümet üyelerine yönelik olarak ortaya çıkan suikast planları da cabası.

İçinde yaşamayanın anlamayacağı bir derin düzende soluk alıp verdik o yıllarda. Tıpkı 90 yıldır olduğu gibi. Kemal Türkler'i, Gün Sazak'ı, Nihat Erim'i, Kışlalı'yı, Abdi İpekçi'yi, Gaffar Okkan'ı, Musa Anter'i, Hablemitoğlu'nu, Üzeyir Garih'i, Mumcu'yu katletmeyi azmettirenlerin, Muhsin Yazıcıoğlu'nu şüpheli bir kazayla ortadan kaldıranların gün ışığına çıkarılabilmesi için Hrant davası umulmadık bir fırsat sunmuştu. Eğer bu dava çözülürse, diğer maktulleri azmettirenlere de sıra kendiliğinden gelecekti. Çünkü düzen, suç mafyasının ve onunla yaşamaya alışmışların düzeniydi.

Bugün artık gün geçmiyor ki, şüpheli bir asker ölümü, bir albayın intiharı veya bir işadının katli gibi davalar yeniden açılıyor olmasın. Toplu insan kemik ve kafatasları bulunmasın. Yine gün geçmiyor ki, 90'ların karanlık atmosferinde yakınlarını kaybedenler hikâyelerini anlatıyor olmasın. 12 Eylül'den sonra 28 Şubat ve 27 Nisan da yargıya taşındı. İşkence davaları yeniden açılıyor.

Bu kez de bu davalara sahip çıkması gerekenlerin sesi çıkmıyor. Yine siyaset, yine ideolojik taraftarlık ağır basıyor. "Bu dava bitmedi." Bu söz, yüz yıldır çözülemeyen davaların hiçbirinin bitmediğini belirtiyor. Çözülemeden zamanaşımına uğramış her davada bir 'derin operasyon' izine rastlanıldı bugüne kadar. Suç örgütleri ister Ergenekon, ister Susurluk, ister 12 Eylül uzantısı olsun; hakkıyla yargılanamadan kimse hakkıyla unutamayacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Senin çok eski bir cümle'

Leyla İpekçi 2012.01.28

Bazı anlar vardır hayatta. İnsana paylaşma zevki veren bazı küçük anlar. Ay ışığı mesela, bana başka yüzlerin gölgesini düşürür. O kederli karanlıkta sevdiğimin yüzüne bakmaya doyamam. Ay ışığı, sonsuzluğun gecesinden kristal bir parıltı gibi yansır sevilen yüzlere. Bulutların yer değiştirmesi o yüzlerde ilahi bir kımıltı olur.

Bir doğu kasabasında ansızın karşıma çıkan sokak düğünü de böyledir. Halay çeken gençlerin arasına karışıp kâinatın ritminde bata çıka yok olmak isterim. İstanbul'a sisli bir sabah deniz yoluyla yaklaşırken dumanın içinde bir görünüp bir kaybolan minareler, taç tepeler sonra... Başka bir dünyadan buraya bakmakta olduğumu hissettirir bu manzara bana.

Sis içinde İstanbul. Zamanı ve mekânı muğlaklaştıran, insana bir muamma olduğunu hatırlatan... Örtülü, katmanlı, buğu gibi bir imgeye dönüşür giderek. Ondaki muammayı yorumlamayı, paylaşmayı, ifade etmeyi isterim. Mozart dinlemek gibi biraz.

Ve sonra bir de sevdiğim şiirler vardır. Paylaşma zevki veren. Bana esin veren dizeleri. Hiç vazgeçemediğim... Birhan Keskin'in şiiri mesela.

"Bir çiçek açtığında. / Bir eski avluda. / Diyor ki; / Çalıda sarı bir çiğdemim ben. / Ve senin çok eski cümle."

Masamın yanındaki pencereden arka bahçenin karla kaplı ağaç dalları gözüktüyor. Üzerlerindeki yükü taşımaktan yorgun düşmüş, sarkmışlar giderek. Oysa seher vaktinde, dua eden bir Müslüman gibi iki yana iyice açılmıştı dalları. Özlemle beklemişlerdi o soğuk beyazlığı örtünmek için. Belki böyle ısınacaklardı.

Dünyanın unutulmamış harflerini dizmeye çalışıyorum. "Ben sana kırmızı kiremitli bir çatı / Begonviller ve bir mavi kapı / Ve illa amansız bir avlu getirsem." Derken şair, o ılık Akdeniz çağrışımı bende aksine, dünyanın içine işleyen bir ayazı, donmuş nehirleri, bitimsiz kar fırtınalarını estiriyor. O buz yanığı kelimelerle ısınabilirim belki ben de.

Ne tuhaf! Ama böyle. Bir şiiri, bir şairi, ay ışığında bir yüzü neden sevdiğinizi bilmezsiniz. Sizde çağrıştırdığı her şey, kendi gerçekliğini birer metafora dönüştürmüştür. Her kelime, kendisinin mecazı olmuştur. İşte iki dünyanın buluştuğu an: Yazan ile okuyanın ortak şiiri!

Analitik bakışlarla, yapı sökümcü çözümlemelerle keşfedilemeyecek bir buluşma. Bir çiçek açmıştır, bir eski avluda. Neden? Kimse bilmez. Bilen bilir.

"Dünya soğur, akşam serinlerken, / Benim sensiz sevinecek bir şeyim yok. / Kılı kırk yardım, altını üstüne getirdim, / Ve işte en gümüş cümlem: / İçimi açtım sana. / İçini açmak için."

Şairin sevdiğim dizeleri kar sessizliğinde bana unuttuğum şeyleri hatırlatıyor. Harflerle çıktığım yolculuğun karasularında çalkalanan iç sesini dünyanın. En çok işitmek istediğim. En çok merak ettiğim...

Çünkü şiiri sevmek, insandan acı göllere eğilip ters dönmüş sonsuzluklara açılmasını istiyor. Ve çünkü şiiri sevmek, insandan boş havuzlarda kulaç atmanın hayalini kurmasını da istiyor. Ve daha böyle birçok şeyi.

Bir şiiri sevmek, insanı şairinden de soyutluyor bazen giderek. Onun yerine kendi sesini geçirirsin, bir nevi ödünç alırsın kelimelerini. Ve dersin ki; avluda açan o çiçek, çok eski buluşmalardan gelmiş meğer. Kadim çiçek!

Şiirin yalınlığında, kar gibi sessiz cümlelerini paylaşabilirsin artık sen de. Kayda geçirmek için bir anın güzelliğini. Sevdiklerini şahit tutmak için:

"Sen otursan, gitmemiş ki! Olsan / Ben sana bir eski Endülüs avlusu / İstersen serin bir Portofino getirsem / Ya da Yedigöllerin yedisini birden."

Artık akşam oluyor. Soğuk, karlı bir gece. Geceyi sevdiği bir şiirle karşılamak, insanda masum bir güzellik uyandırıyor. Mutlu anıları hatırlamak gibi. Yitirdiğimiz bir şefkatin, yarım kalmış bir vedanın kederini... İçlere dönmenin tam zamanı. Kar sessizliğine. Sevilen şiire. Kökü derinlerde geceye...

Birhan Keskin'in içerilere doğru 'kazıyan' şiiri böyle bir geceye ışık tutuyor işte. İnsan bir şeyi içinden gelerek yaptığından neden daha iyi yapıyor, anlar gibi oluyorum. Sevmenin, kendini yaptığı işe adanmanın, adanmanın üst sınırı yok. Kendini verdikçe, kelimelere adandıkça, onlar da sana en açık uçlarıyla geliyor galiba. Daha önce yazdığım bir cümleyi hatırladım ben de: İyi bir sevgili olabilmek için aşık olmak gerekiyor!

Beyaz örtüsüyle masum bir dünya şimdi bu. Dışarıda titremekten yüzü mosmor olmuş kedi yavrusuna kendi kedimin artık kullanmadığı üstü kapalı sepeti verdim az önce. Yüzündeki şaşkınlık ve minnet duygusu şiir oldu

iç sesimde. Ilık, paylaşımcı, şefkat dolu bir yuva: Şiir. Birhan Keskin. "Ve senin çok eski bir cümle."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ruh medeniyeti'

Leyla İpekçi 2012.01.31

Önce somutlaştırayım... Şiraz'da Hafız'ın türbesindeki bir akşam vaktini hatırlıyorum.

İbadet eden kadınlardan yükselen ateşi hayal yoluyla görmeye başlamıştım. Oradan yükselen ateşin ruhuyla Bursa'daki Emir Sultan türbesinden yükselen veya Şam'daki İbn Arabi'nin sandukasında dua eden kadınlardan yükselen alevin ruhu bambaşkaydı. Samandağ'daki adı dahi muamma olan türbede dua eden kadınların, etraftaki mumlarla, buhurdanlarla oluşturdukları meşale ruhu ise hepsinden farklıydı.

Tıpkı Kapadokya'daki bir kiliseyle Erivan'daki, Beyoğlu'ndaki ya da Saraybosna'daki ve hatta Roma'daki kiliselerde -mezhep, kültür, coğrafya farklılıklarına göre bölünmeden- ruhumu 'hemcins bir alev'in kuşatması gibi. Paris'teki Sacre Coeur bazilikasında, İsa heykelinin bana anlatmakta yetersiz kaldığını, Efes'teki Meryem Ana evinde görev yapan Polonyalı rahibeyle tevafuken kucaklaştığımda doyaya anayabilmem gibi.

Divriği'de Selçuklulardan kalma cami, evet sekiz yüz yıldır depremlerde hiç hasar görmemişti ama arka taraftaki kadınlar mahfilini belirginleştirmek için, duvarlara ip gerilmek suretiyle örtülen perde, duvara gelişigüzel çakılan çiviler ve tebeşir yazılarının ruha verdiği hasar çok farklıdı kuşkusuz.

Farklı 'medeniyet' algılarımız, ne mutlak olarak inanca göre tanımlanabiliyor, ne kökene, ne coğrafyaya ne de başka bir 'tek değişken'e göre. Bükreş sokağında gördüğüm bir delikanlının bakışıyla Rize'deki çay bahçesinde gördüğüm delikanlının bakışlarındaki bir benzerliğin bana aynı büyük hikâye içindeki 'biz' ruhunu pekiştirdiğini bir Batı Avrupalıya anlatmakta ne kadar zorlandığımı da bilirim ama. Beş yüz yıldır varolmadığı düşünülen bir Endülüs 'medeniyeti'nin izlerini Lizbon'da Araplardan kalma kalede bulamadığım kadar, konuşma dilinde rastladığım inşallah ve maşallah gibi kelimelerde bulabilmişimdir mesela.

Ruh bu! Ne zamana sığdırıyor kanatlarını, ne mekâna. Ve insana 'buraya' indirgenemeyecek ilahi nitelikleri olduğunu hatırlatıyor. O halde artık 'ruh medeniyeti' derken buradaki 'ruhu' tamamen bir mecaz olarak kullandığımı anlamışsınızdır! Medeniyet ve uygarlık diyerek (küresel bir anlam atfedilen Batılı algıdaki sivilizasyon) parçalara ayırdığımız, çeşitlendirdiğimiz, ayırtırdığımız, dünyevileştirdiğimiz ne varsa, yine seküler dilin tabiriyle ona biraz 'hava' ya da 'atmosfer' katmak anlamında 'ruh' diye tanımlıyorum sadece. Âdem'e Yaratıcı tarafından üflenmiş nefesin nefsimizle ruhumuzu örtüştürdüğü oranda bizi bu paramparça 'medeniyet' kadvralaşmasından kurtarabileceğini düşünüyorum. Biraz da sanırım bu yüzden 'ruh medeniyeti' metaforuna başvurdum. 'Ruh medeniyeti,' evet, bize bütüne bütünden baktığımızda bütünü bulmayı önerebilir belki biraz. Ama bir de bu mecazın hakikati olan tırnak işaretsiz ruh var: Parçalanamayan, bölünemeyen, tanıımı hep insana muamma olan ruhun ölümsüzlüğünü nefsimiz kendine mal eder çoğu zaman. Bu dünyada kurmaya çalışır ölümsüzlük tahtını. Gençleştirici kremlerle, estetik operasyonlarla ve bunun gibi sayısız 'sektörleşmiş put'uyla...

Ve nihayetinde birilerini ilkel (ve dolayısıyla imha edilebilir) olarak kodlama gayretiyle kendi 'ölümsüz' uygarlığını kurmaya çalışır. Doğu'da veya Batı'da. Kuzey'de veya Güney'de. Ölümü unutturan ve çünkü aynı

anda onu nihaî bir yok oluş gibi gösteren bir gelecek tahayyülü adına, kötülüğü emreden bu nefse (nefsi emmare) dünyalaşacaktır cehennem. Dünyevileşecektir.

Nefsin bu en alt katmanıya, dünya cennetini kurabilmek için birileri daima cehenneme yollanıyor. Tahakkümle, sömürüyle, işgalle gelen sivilizasyon, ne ironiktir ki ölümlü işlerle uğraşüyor hiç dumadan. Ya da şöyle diyelim: Bu dünya ölümsüzlüğüne tutsak kalıyor hep.

İsa Aleyhisselamın ölüyü diriltmesini, Hızır Aleyhisselamın ab-ı hayat'ı içmesini simyacıların ölümsüzlük iksirini aramasıyla ya da taşı altına çevirme formülünü bulmasıyla kıyaslayalım. Aradaki farkın en görünür yüzü Yaratıcı'yla kurulan ilişkiye bakar. O'nun adıyla, O'nun istediği gibi olma serüvenimiz, ruhu ait olduğu yere yaklaştırır. Ruhun O'ndan bağımsız varolduğunu vehmetme serüvenimiz ise nefsin dünyevi ölümsüzlüğüne hapseder insanlığı.

Şu şerhi de düşmeliyim: Nasıl nefsin katmanları denildiğinde ruhu, kalbi, canı dışarıda bırakamıyorsak, ruh denildiğinde yine bütünlük içinde kalıyoruz muhakkak. Küllî nefis, küllî akıl, küllî ruh... O'ndan emanet aldıklarımızı O'na döndürme yolculuğunda, evet seküler dilin tabiriyle 'kendi olma' provalarımız ayırıyor bizi diğerimizden. Neye inandığı ve inancına nasıl emek verdiği de işte kişinin 'ruh medeniyeti' performansını bir ölçüde belirleyebiliyor.

Daha önce bir kitabımda kullandığım şu sözlerle bu giriş niteliğindeki yazıya bir virgül koyayım: "Düşünüyorum, öyleyse varım" ile "yokum, öyleyse düşünüyorum" arasındaki tahayyül uçurumlarında ilerlerken... Varlığının kemaline durarak erişen sabırlı bir taşın insanlıkla konuşma biçimlerini işitmek işte biraz da bu 'ruh medeniyet'lerimizle mümkün.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kalemin halleri

Leyla İpekçi 2012.02.04

Galiba kalem benim gibi bir 'yazan' için hem an'ın hem de mekân'ın 'uç'larını yontmaya yarıyor. Ne vakti biz yaptık, ne kâinatı. Bunu fısıldıyor öncelikle. (Kalem artık sadece bir mecaz oldu; tuş demek ise sanki yavanlaştırıyor meseleyi.)

Her varlığın Yaratan'ı hamd ile tesbih ettiğinden hareketle, şeylerin birbirinden çok farklı konuşma biçimleri olduğuna ve dolayısıyla konuşan her varlığın canlı olduğuna varırız. Kıpırdamayan nesnelere vuran ışığın kırılışı ve yansıması da, gölgenin eşya üzerinde yer değiştirmesi de... Her şey hareket halinde işte. Ve bize bir şey söylüyor. Biz de iki nefes arasında okumaya, işitmeye çalışıyoruz dilimiz döndüğünce.

İki nefes arasında an. Ve an'ın sırlarından biri bize her an ölmekte, her an dirilmekte olduğumuzu fısıldıyor. Bizim tabiri caizse 'küçük sonsuzluğumuz' bu. Nefesi farkında olmak kolay değil. Ama bu şuurla alınan verilen nefesle uzayıp genişleyebilir an. Bazen de kendi kendini imha eder. Sonra bir de form olarak dikey olması var kalemin. Vahyin inmesi gibi, söz de düşey. Yukarıdan geliyor. Zihinden geçip kalbe geliyor. Ve oradan da kalemi tutan ele. Kalem, kelamı taşıyor bu anlamda. Hokkanın hakikatini vücuda getiriyor da denilebilir belki.

Tabii kalemin canlı olması, onun bir nefes taşıdığı gerçeğini de gösteriyor. Birçok 'yazan'ı yarı yolda bırakır kalem. Kiminin kılıcı olur. Kiminin bıçağı. Bazen çukura gömer seni kalem. Bazen kanatlandırır. Bana göre kalem'in ne için yazdığı, onun neyi yazdığını da belirliyor. Nasıl yazdığını da. Biraz kendi kalem'im üzerinden somutlaştırmaya çalışayım. İlkokul ikinci sınıftan beri, yani neredeyse hecelemeyi söküp kelimeleri art arda sıralamayı ilk öğrendiğimden beri yazarak var olma serüvenim sürüyor. Amel de diyebilirim sanırım.

Varoluşuna bir kanıt gerektiğinde, şükranları sunmak istersin. Bir hamdetme ihtiyacı. Ve aynı zamanda da kendindeki o tamamlanmamışlığı, o eksikliği giderme, o kusurluluğu örtme, bütünleme, birleme ihtiyacı. Tevhid özlemi belki. Bir kararla, bir tevafukla veya hatta bir planla başlamış değilim yazmaya. Yazmak iki nefes arasındaki an. O anın anlamı ancak yazarak vücut buluyor bende. Mizaç diyelim. Fıtrat. Asli tabiat. Her ne ise... Ama yıllar içerisinde kalemin yazmaktan çok silmekle, yazılanların üstünü çizmekle olan ilişkisini keşfettim elbette.

Kalem yalnızca bir yazma nesnesi değil bu yüzden. Bir işitme, bir görme, bir hissetme ve anlamlandırma gereci. Bir okuma aracı. Bir bilme çabası. Bir anlama, yakınlaşma arzusu. Yine daha önce yazdığım gibi, bir 'başkası olma' hali. Nesneyle öznenin iç içe geçmesi. Ben ile öteki'nin birbirinde erimesi. Başkasındaki ben'i, bendeki başkalarını içirme hali. Bunun gibi daha birçok iç içe geçen haller toplamı. Kalemi tutan elin yazdığını çizen kalemi tutan el. Evet, kalemin dikey bir form taşıması, bana bir yandan da onu tutanın yalnızca ben olmadığını, kalemin üzerindeki hükmümün mutlak olmadığını haykırıyor. İnsan belki de en çok yazarken farkına varıyor, 'söz'ün kendisine ait olmadığını. Söz'ün emanet olduğunu. Ve söz'ü ifade eden kalemin gayba bakan sorumluluğunu.

O halde ana tema geliyor: Kalem neyi yazıyor? Neyi yazmıyor? Buna verilecek cevaplar kalemin ne için yazdığını da somutlaştırır zaten. Kısaca kalemin niyetini. Kalemin nefsinden her 'yazan' kadar mustarip olmuş biri olarak, son yıllarda giderek bizi güzelleştirmeye hizmet etmesini istiyorum kaleminin. Çünkü söz'ün bir emanet olarak taşınmasının sahiden de çok sorumluluk gerektiren bir yolculuk olduğunu öğrendim. Bizi güzelleştirecek olanın, ille güzel sözler olması gerekmiyor. Bir adaptan, bir edepten, üsluptan söz ediyorum.

İsterse en büyük çirkinliği ortaya çıkarsın, isterse en vahşi zulmü kayıtlara geçirmek için inip kalksın, isterse en sivri dilli kelime terkiplerini kursun, fark etmez: Bir şeyleri yerli yerine koymak, bir haksızlığa dikkat çekmek gibi hakıyla bir adalet arayışı, kaleminden çıkanların eksenini yukarıya yöneltecektir diye düşünüyorum. Kaleme düşey olarak gelen, kalem yazdıkça dikey olarak geldiği yere döner. O'ndan ödünç aldıklarımızı O'na iade etme niyeti: İşte benim için yazmak. İki nefes arasında...

Kalem'in ne için yazdığını bilme serüveni elbette nihai bir biliş değil. Sadece şu: Adalet talep ederken, mazlumun hakkını savunurken, zulmü önlemek isterken hakkın dilini kurabiliyor musun kaleminle? Yoksa kalemin iniş kalkışları, o kötülüğü çoğaltmaya, fitneyi arttırmaya, kendi nefsi emmaresine mi hizmet ediyor? Kalemin kâğıt üzerindeki iniş kalkışlarını secde ve kıyam kılmak... Allah'ın adıyla, bütün çabam, niyetim, amelim bu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Peki ya susan muhalefet?

Leyla İpekçi 2012.02.07

Ergenekon davasının tutuklu sanıklarının kast ederek "Türkiye'de muhalefet susturuluyor" demiş Kılıçdaroğlu.

Silivri'de yargılanmakta olanların tek suçunun hükümete karşı gelmek olduğunu mu ima ediyor, tam anlayamadım. Çünkü bu sanıkların neyle yargılandığına dair hiçbir cümle kurma gereği duymamış.

Benzer tavrı başkaları da sergiliyor. Herkes ne olduğunu biliyormuş gibi ve bu yargılanmanın ne kadar saçma bir şey olduğunda zaten çoktan birleşmişler gibi bir hava yaratıyor bu suskunlukları. Bir tür anlatmaya tenezzül etmeyişi hali. Yargıda sorumluluğu bulunan herkesi bir nevi tanımama, onları hakir görme hali.

Örneğin Kılıçdaroğlu, 'The Washington Post'ta yayınlanan makalesinde yargının siyasallaştığını da savunmuş ve artık hukukun muhalefeti susturmak ve özgürlükleri kısıtlama enstrümanları olarak kullanıldığı görüşünü dile getirmiş.

Bu ülkede darbe yapmak için kendi vatandaşını camide bombalama planı yapanlar. Masum insanları inancından dolayı suçlu diye ihbar edip görevinden attıranlar. Siyasetçisini, yazarını gazetecisini birtakım tetikçiler yetiştirip kullanarak öldürtenler. Dosyaları birtakım hukuk dalavereleriyle zamanaşımına uğratanlar.

İhtilal olgunlaştırmak için kesimleri birbiriyle çatıştırarak kan dökenler. 30 yıldır sürdürülen kirli savaştan nemalanmaya devam etmek adına kendi Heron'unu düşürtmeye kalkanlar. İntihar süsü vererek kimi subayları infaz edenler. Gerçekleri keşfeden savcılarını susturanlar, bazen katledenler. Antiemperyalist söylemlere sığınarak 'dışarı'nın en zalimleriyle darbe adına ittifak edenler. Medyayı manipüle etmek için çarpıtılmış haberler yaptırnanlar. Kaset skandallarıyla siyasi liderleri alaşağı ettirmek üzere bolca şantaj üretenler. Birbirinden ırkçı, nefret suçu dolu söylemlerle kelle avcılığı yapan kitaplar yazdırarak başköşede sergileyenler.

Onlarca genci gözaltında infaz ettirenler. Lahikalar hazırlatanlar. Dağlıca, Çukurca gibi kanlı baskınlarda rol oynayanlar. Örgütle barış müzakereleri sırasında ortamı sabote edenler. Siyasi liderlerin veya Genelkurmay başkanlarının sağlığını bozmaya kalkanlar. Yurtdışına kaçıp geri dönmeyenler. Şimdi bu suçlamalarla yargılanan sanıklar mı bu ülkede muhalefeti oluşturuyor?

Kılıçdaroğlu, onların suçlu oldukları ortaya çıkana kadar masum olduğunu belirtmiş, ki haklı. "Suçlananların büyük bir kısmı yıllardır yargılanmadan tutuklu bulunmaktadır" diyor. Bunda da haklı. O halde hiç değilse bu sanıkların neyle suçlandıklarını, hangi kanıtlarla bu suçlarının iddialara geçirildiğini de hatırlatmalı değil miydi dünya kamuoyuna? O ise şöyle bir cümle kurmuş:

"Silivri'de sürmekte olan yargılamalar 2007'de aşırı milliyetçi bir yeraltı örgütünün yıllardır hükümeti devirmek için planlar yaptığının öne sürülmesiyle başladı." Başka bir 'ayrıntı'ya girmeye gerek duymamış. Arızı ve marjinal bir örgüt sanki söz konusu olan. Dünya kamuoyunun tüm bu iddiaları bildiğini mi, zaten bilmesi gerekmediğini mi düşünüyor?

Sadece bu hükümeti değil, on yıllardır pek çok hükümeti devirme planı yaptırnanları, toprak altında ağır silah depolayanları, şehrin ortasında bomba patlatanları, Danıştay üyesini, Hrant Dink'i, rahipleri bu uğurda katlettirenleri, cemaat önderlerine suikast planlarını, cumhurbaşkanlığı seçiminde Meclis'i sabote ettirenleri mi bu ülkenin muhalefeti olarak görüyor Kılıçdaroğlu?

Evet, AKP hükümetinin basiretsizliğini, Dink cinayetine giden yolları kapatıp, sorumlu makamdakileri terfi ettirmesini, Uludere katliamını, anayasa konusundaki gevşekliğini ve daha birçok şeyi nefesimiz tükenene dek

eleştirmeye devam ediyoruz. Hükümetin, kendi icraatlarına sert eleştiri getirenlere karşı tahammülsüzlüğü de ortada. Ancak uzun süredir artık gerçeklerin ortaya çıkma mahareti AKP'nin basiretsizliklerini bastırıyor.

Jitem bölgelerinde infaz edilenlerin kemikleri topraktan fıkkırıyor. 12 Eylül'cülere yargı yolu açılmasının, 28 Şubat ve 27 Nisan hakkında suç duyurusunda (HAS Parti) bulunulmasının, intihar süsü verilen birçok önemli cinayetin maktullerinin yeniden soruşturulmaya başlanması biz adalet talep eden vatandaşlar için hiçbir kıymeti yok mudur?

AKP yandaşlığına halel gelecek diye hükümeti eleştirmemek gibi, AKP karşıtlığına halel gelecek diye bu gerçeklerin üzerini örtmek adaletli bir yaklaşım mıdır? Dünya kamuoyuna seslenenler, 90'lardaki faili meçhul ve gözaltında kaybedilenlerin baş sorumlularının da tutuklu olarak Ergenekon davasında yargılandığını -bunu dahi- söyleme gereği duymayarak mı bu ülkenin gerçeklerinin 'hakkıyla' ortaya çıkmasına hizmet ediyorlar?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En açık delil; insan yüzü!

Leyla İpekçi 2012.03.03

Kelimelerin ardındaki niyeti anlamak için iki satır arasındaki beyaz boşluğa bakakalım.

İki kelime arasında uzayan o sonsuzluğa da dalarım uzun uzun. Haklı olanın üslubu, hak iddia edenin üslubu çok farklıdır. Her seferinde haklı çıkmak için bin takla atanlar, genellikle kendi ideolojilerini doğrulamak için olayların gerçekliğini saptırırlar. Onların niyeti gerçeğe yaklaşmak değil, kendi yaklaşımlarının gerçek olduğunu iddia etmektir her ne olursa olsun. Sürekli hak iddia etmek, hakkı kendine izafe etmek olur. Böylece 'hakk yok' demiş olursunuz.

Pozisyon alma telaşıyla kaleme sarılanlarla, her olayın hakikatini anlamak için bakıp anlamlandırmaya çalışanlar arasında edep ve adap farkı oluşuyor. Meseleleri kendi benliği üzerinden izah etmeye kalkan yazar da vardır. Meseleleri başkalarının alacağı pozisyon üzerinden anlamlandırmaya kalkışan da. Her iki durumda da egolarının dünya ile insan gerçeği arasındaki en büyük engel olduğunu göremeden.

Ve işte bütün sermayesini başkalarına iftira atarak, polemik için kışkırtarak veya daha örgütlü bir hedef gösterme operasyonunun yeni bir safhasını gerçekleştirmek için yazarlar da vardır. Ki zaman zaman benim de paçalarıma takılıyorlar bu yolculukta. Eğer kelimelerle soluk alıp veren bir insansanız yıllar geçtikçe, harflerin mahremine yaklaşabiliyorsunuz, size perdelerini kaldırıyorlar bazen. Ve yazarın niyetinin sahici olup olmadığına dair çok içerilerden bir sezgi geliştiriyorsunuz.

Bu memlekette harabeye dönmüş kelimelerimizle sağlam duvarlar örmeye çalışıyoruz. Kayda geçirmek, okuru şahit tutmak gibi bir niyetle yazmaya devam ediyorum yıllardan beri. Beni en çok utandıran; insanın hakikatiyle ve iradesiyle hiç ilgilenmeyip bütün sözlerini kendi uydurdukları kaba genellemelerle dolu vehimlere ikna olacak okur toplamakla ömür tüketen bu yazarlar.

Kelimelerinden sıçrayan çamur yüzlerini de kirletiyor, yazdıklarını okuyamadığım gibi, onların çehresinden de kendini esirgiliyor insiyaki olarak gözlerim. Çünkü göz ancak hakikat olana, içinde hak olana baktıkça berrak bir

görüş kazanıyor. Baktığı ile bütünleşebiliyor. Kelimeler de böyle. Söz ancak ruhu yükselttiği vakit, emanetin değerini idrak etmiş oluyor insan. Dilimiz de bize şahitlik edecek.

Onlar ise paçavra dönmüş sefil kelimeleriyle sentetik kıvrılmalar, sahte bükülmeler, yapay atışlar düzenleyip en çok da kendi yalanlarını okuyorlar! Giderek tatminsizleşmekle kalmıyor, hududu ihlal ettikçe had bilmez hale düştüklerini de fark edemiyorlar. Sanırım bu da onların bu dünyada kendilerine verdikleri ceza. Böylesine bir şüursuzluk bulutuyla gerçekleri imha ettiklerini sanıyorlar. Gerçek yok edilemiyor. Daima kalıyor ama orada.

Ve bu kelime tacirleri örgütlü hedef gösterme kampanyalarıyla, nefret operasyonlarıyla her sahici buluşmayı, her insanî karşılaşmayı katletmeye çalışıyorlar. Kelimelerini kan çanağına atıyorlar hararetle. Gerçeği orada boğduklarını sanıyorlar. Oysa o pıhtılaşmıyor bile. Havanda çiğnenmiş kelimeleri onların olsun. Kızgın yağda közlenmiş kelimeleri onların olsun. Hakikat usulca tırmanıyor her seferinde ateşin ağzından. Ateş viz geliyor ona.

Onlar ise kokuşmuş kelimelerine kat kat allık sürerek art niyetlerinin görülmeyeceğini sanıyorlar. Fakat onlara ihanet eden bizzat kendi yalanları işte! Vah diyorum. Vah ki ne vah. Biraz mesai harcasalar ve iftira atarak alçalmadan önce iftira attıkları kişinin ne yaptığına, ne yazdığına ucundan baksalar, azıcık keşfetmeye, azıcık merak etmeye hürmet etseler mesela. Gerçek çünkü apaçık, duru bir su gibi yansıtır ona sahih niyetle bakanları. Ama hayır! Onlar sadece şahsi yaralamalar peşinde.

Tavrı, düşünceyi, yaklaşımı eleştirmek gibi bir maharetleri de yok. Bütün uğraşları bir insanı hedef haline getirip ondan bir muamma, bir karışık laf salatası, bir şüphe, bir müphem gölge çıkarıp bir o yana bir bu yana sallandırmak! İnsanın kendine biçtiği değer, başkalarına karşı yaklaşımıyla da ölçülür oysa. Böylesine düşük bir paha biçmişler demek kendilerine.

Sarf ettikleri sözler onları kendi dünyalarının en sığ sularında boğuyor. Hakkı gözetmeyen kelimeler ah, nasıl da eleveriyorlar kendilerini! Onların ardındaki niyeti görebilmek biraz da simalardan sineyi okuyabilmek gibidir.

İftira atanların yüzüne bakakalıyorum. Uzun uzun. Eğer sahih niyetinizden sapmadıysanız, Rabb'inizin huzurunda olduğunuz şuuruyla nefes alıp vermeye çalışıyorsanız, hesap gününü vicdanınızda biliyorsanız, evet: Yalan dolan fitne dolu yüzleri az çok ayırt etmeye başlıyorsunuz. Gerçek, insanın yüzündedir en çok. Zamanları mekânları aşan... Bunca kameranın, bunca gizli ortam dinlemesinin, bunca kayıt altına alınan konuşmanın ortasında en açık delil: İnsan yüzü.

Nöbetçi mahkemelerin salıverdiği zanlıların, yıllardır gözümüzün önünde suçu ve suçluyu öven politikacıların, her dönem kendine pozisyon belirleyerek çıkar sözcülüğü yapan kanaat önderlerinin, suçluları adaletten kaçıran, suçsuzlara iftira atan örgütlü yazarların... Yüzlerine bakalım en çok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Katliamlarla örtülemeyen adalet

Leyla İpekçi 2012.03.06

Bugünlerde "ben yapmadım", "ben savunmadım", "ben söylemedim", "ben şantaj etmedim", "ben muhbirlik yapmadım" sözleri birbirine çarpıyor!

28 Şubat darbesi, tabiri caizse kendi çocuklarını yemeye başladı bugünlerde. Darbeden 15 yıl sonra, hakikat denizindeki ilk damlalar çoğalmaya daha yeni başlıyor. Ama zulmün inkârında bizzat zorbalardan tarafından gedikler açılrsa da 'büyük zulüm' sona ermiş değil.

HAS Parti'nin 28 Şubat suç duyurusu sanırım bu süreci içinden tetikledi. Evet belki zamanı geliyordu usul usul. Ergenekon'un hakkıyla yargılanması için 28 Şubat dönemine mutlaka el atılacaktı. Öyle ya, sadece o dönem ordudan brifing alan hakimlerle savcılar bile kaç davanın konusu olacak nitelikte.

Ama içinden geçtiğimiz dönem, zalimlerin itiraflarıyla bezeli. İşkenceciler, darbeciler, ıslak imzacılar, şantajcılar, hedef göstericileri peyderpey gerçeklerin ortaya çıkmasına hizmet etmeye başladı zorbalıklarını kabullenerek. Son çare olarak. Suç duyuruları ise bu süreçte gecikmiş adalet talebine karşılık geliyor.

Bu olumlu gelişmelerle iç içe epey sancılı bir süreç daha yaşanıyor. Türkiye'nin dış konjonktürde elini güçlendirmek istemeyenler -içteki ittifakları üzerinden- barış müzakerelerini sabote etmek için yalnızca orada burada bomba patlatmıyor, aynı zamanda daha derin bir şiddet de uyguluyorlar. Adıyaman ve Hatay'da Alevi vatandaşların evlerinin kapısına konulan işaretler, 93'teki gibi o kanlı sürecin kıvılcımını yakmayı da hedeflemiş belli ki. Hem de tam Sivas davasının zamanaşımına uğramak üzere olduğu bugünlerde.

Önce birkaç isim sayalım: Bahçelievler katliamı, 1 Mayıs katliamı, Sivas katliamı, Başbağlar katliamı, Maraş katliamı... Üst üste saymaya başlayınca, acısı ve dehşeti nasıl da azalıyor değil mi? Oysa hepsi de zihin ve kalbimizi rehin alan büyük felaketler. Suçluları hakkıyla yargılanmadığı için halen canlılar, pıhtılaşmamış acılarıyla.

En kötüsü de, bu katliamların bugün halen tekrar edilebilir senaryolar olarak önümüze ısıtılıp servis edilmeleri karşısında bize layık görülen 'öğrenilmiş çaresizlik'. Kamuoyunda pek duyulmamış ama 90'lar boyunca Kürt vatandaşların dünyasını delik deşik etmiş daha nice katliam vardı, operativ güçler tarafından gayri resmi tarihimize 'ortam olgunlaştırmak' üzere geçirilmiş olan... Uludere katliamı ise tüm bunlar arasında hem en taze olanı. Hem de en fazla 'görünür olanı'.

Bugünlerde sosyal medyada devam eden bir etkinlik var. Adı: "Unutursak KalbimizKurusun". 20 Şubat'ta başlayan kampanya 34 gün boyunca akşamları dokuz otuz altı ile on otuz altı arasında devam edecek. MAZLUMDER ve İHD'nin de aralarında bulunduğu sivil toplum kuruluşlarının kurduğu "Roboskî İçin Adalet Platformu" kapsamındaki kampanyayı başlatanlardan yazar Reha Ruhavioğlu, "Amacımız adalet talebimizi diri tutmak ve Roboskî katliamını unutmaya yüz tutmuş zihinlere hatırlatmak." diyor. Bu başlığın da şair İbrahim Halil Baran'ın Roboskî katliamı için yazdığı, "Katır sırtında taşınan ölümler/ Unutursam kalbim kurusun!" dizelerinden esinlenerek oluşturulduğunu belirtiyor.

Katliamın üzerinden iki aydan fazla geçti. Şırnak'ın Qileban (Uludere) ilçesi Bujeh (Gülyazı) ve Roboskî (Ortasu) köylerinden Irak'a meşrulaşmış ifadesiyle 'sınır ticareti' için gitmiş ve köylerine dönmekte olan sivillerin üzerine henüz sınırın Irak tarafında iken ordunun savaş uçakları tarafından atılan bombalarla 34 kişi ölmüştü.

İstatistik olup tozlu arşivlerde unutturulmak yerine adalet beklenen bu nice katliamdan birinde, toprakta kanı pıhtılaşmamış mazlumlardan birinin temsili hikâyesinden kısa bir kesit: "Ben Hamza Encü'yüm. Babamdan kalma bir işim, gizli tütün içmelerim vardı, kaçakçıydım. Yaş 20'ye dayanınca askere gittim; siz deyin Tunceli, ben diyeyim Dersim. Bizim evde uyku girmedi kimsenin gözlerine. Her seferinde 'şükür ki Hamza değil' sevinci 'Allah anasına babasına sabır versin' hüznüne bırakırdı yerini. Terhis olup hacdan döner gibi karşılandığımda anlamıştım nasıl beklendiğimi.

Bir yuva hayali kuruyor, bir yandan hazırlık yapıyordum. Roboskî'de ne bir fabrika bacası tüter ne de ekilip biçilecek tarla vardır. Yegâne ekmek kapımız sizin 'kaçakçılık' dediğiniz ata mesleği. Tepemize düşen ilk

bombanın ateşi Roboskî'nin kıyameti oldu. Ömür tesbihimin ipi koptu. Her bir yaşım bir tesbih tanesi gibi savruldu Roboskî'nin kayalarına...

Kız kardeşim Berivan bu kahreden acıya dayanamadı, kendini bıçakladı. Annem, Roboskî'nin dört bir yanına savrulan ciğerinin bir parçasını toplamaya çıktı ama nafile. Otopsi raporuna 'aidiyeti bilinmeyen kol ve bacak' olarak geçtim! 80 kiloluk Hamza'sının 10 kilosuna iki gün sonra kavuşabildi anam. Her dağa, her taşta Fatiha okumasın da ne yapsın? Eğer beni öldüren bombalar adaleti de öldürmediyse, adalet talep ediyorum. Herkesin hakkı değil mi adalet?"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yerli 'yaban'lar

Leyla İpekçi 2012.03.10

Bu toprakların gayrimüslim yerlilerini yabancı gibi görme refleksimiz Cumhuriyet tarihiyle neredeyse yaşıt.

Sadece onlara değil, kendini etnik kökeniyle tanımlayan herkese yöneltilen 'öğrenilmiş' bir bakıştır bu. Hangi kesimden, hangi topluluktan olursak olalım, bu ülkenin resmî ideolojisi bizi tektipleştirmeyi zihinaltıımızda başarmıştır. Bununla da kalmayıp farklılıklarımızı bir çatışma aracı olarak bize karşı kan dökme pahasına kullanmaktan hiç kaçınmamıştır.

"Türk oryantalistlerin, Kürtleri Türkleştirme projeleri, Batılıların yerlileri terbiye etme projelerinden daha fazla bir zaman sürmüştür." diyordu yazar Orhan Miroğlu: "Fırsat bu fırsat Türk edebiyatındaki oryantalizmi tartışmak lazım." Araya epey vakit girdi ama Yakup Kadri'nin Yaban (1932) romanından hareketle, sivil anayasa yapmaya çalıştığımız bugünlerde (hatta şu an Abant'ta anayasada kimlik ve vatandaşlık mevzularını tartışmaktayken) bu algımızın temellerinin atıldığı dönemin edebiyatına bakmakta fayda olduğunu düşündüm.

Bu toprakların evladı olan her halk, her inanç, köken için az ya da çok verilebilecek bir örnek çünkü. Eğer çoğulcu bir medeniyet olmanın imkânları bizi yeniden ilgilendiriyorsa, bu medeniyetten nasıl bir zihin yapısıyla vazgeçirildiğimizi anlamak için de Yaban romanı iyi bir örnek.

Ahmet Celal, savaşta tek kolunu yitirmiş bir askerdir. İstanbul'dan bir İç Anadolu köyüne gelmiştir. Kendisi bu aksaklığını bir şeref payesi olarak benimserken, "sağ kolumu ben onlar için kaybettim" dediği köylülerin buna hiç takılmamasının nedenini çok geçmeden anlar: "Burada sakatlık hemen herkese mahsus bir hal gibidir." Dahası, köylünün kendisinden "kolu yok bir adam" şeklinde bahsettiğini duyunca bozulur. Onların gözünde entelektüel kimliğinin pek bir anlamı olmadığını kavrayamaz.

Etrafı çevreleyen dağlara bakıp tepeleri birer ura, boz toprağı çürümüş ve pıhtılaşmış bir şeye, Porsuk Çayı'nı ise ılık bir cerahate benzeten A. Celal, engin ve kurak ovaların korkunç genişliğini hissetmekten hiç kurtulamayacağını söyler. Anadolu köylülerini Berna Moran'ın saptadığı gibi binbir değişik hayvana ve bitkiye benzetir: Kendi yuvasında kunduza dönmüş köylüler; vücudu bir meşe kütüğünden farksız kadın, merhametsiz bir üvey anaya benzeyen toprak; sakat bir keçiye, Mısır tavuğuna, bir tarla faresine, dayak yemiş kediye benzeyen köylüler; hatta yeni doğmuş bebek bile kımıldadıkça bir büyük solucan kümesini andırır.

Zaten işgalci güçlerini de zalimliklerine göre değil 'milliyet'leriyle topluca yargılamayı ihmal etmemiştir: "Ne terbiye görmemiş, ne galiz, ne iğrenç, ne çirkin bir goril sürüsü! (...) Kaç defa bunları önüme katarak kendi ormanlarına doğru sürmek arzusu duymuşumdur."

Genç köylü İsmail'den şöyle yakınır A. Celal bir gün: "Ona dostluk ve sevgi göstermiyor muyum? Eski çamaşırlarımı hep ona vermiyor muyum? Avucunda ikide bir paralar sıkıştırmıyor muyum? Yaptığım iyiliklerin hiçbirini onu bana meylettirmiyor."

Göz koyduğu köylü kıızıyla birlikte olma hayallerini ise şu sözlerle ifade eder: "Ve Emine'yi konuşmaktan men ederdim. Yalnız, sık sık gülmesine ve hayreti, öfkeyi, inadı, şuhluğu ifade eder nidalar koyuvermesine izin verirdim. (...) Ben yerken, çalışırken veya kahvemi içerken, onun ayakta beklemesini hoş görürdüm. (...) Emine'm, o da bir Van kendisinden daha akıllı değildir. Bunun konuşmasının öbürünün miyavlamasından farkı ne?"

Köylünün sefaleti ve cehaletinden aydını sorumlu tutmakta haklı olan A. Celal, kendi bilinçaltından kaynaklanan çarpıklıklarla yüzleşmeyi deneyecek kadar uzun bir süre köyde yaşadığı halde köylülerle ilişkisinde bir ilerleme kaydedemez. Bir gün olsun onlarla kahvede oturmadığı, camiye gitmediği, onlarla gündelik hayatın içinden ilişki kurmadığı için çekinir ondan köylüler.

Köydeki süreç bir "geriye doğru gelişme"dir onun nazarında. Köydeki pisliğin herkese sirayet ettiğini gördükçe, çevrenin kişi üzerindeki etkisine bağlar bu geriye doğru gelişmeyi. (Pislik olarak tanımladıklarına örnek: Köylü her nevi hububatı aynı çeşmenin yalağında yıkayıp ayıklıyor. Çocuk beziyle meyveyi bir arada çalkalıyor çeşmede.)

Aydınları köylüleri ihmal ettiği için eleştireceğim diye yola çıkan bir aydının, kendini yerli addetmesine rağmen memleketine ne kadar yabancı düştüğünün -ve daha da düşeceğinin ipuçlarını taşıyan bir romanıdır bu. Onların henüz Osmanlılıktan soyunup kendilerine Türk diye bir milliyet adı almamaları da hakir görülür kahramanımız tarafından. Romanın bir yerinde, "Çevre değişmedikçe, insanın değişmesine imkân yoktur." diyerek sürdürür: "Bu küçük mülahazadan Türkiye'deki yenilik ve garpcılık hareketlerinin neden başarısızlığa uğradığı sorununa kadar çıkabiliriz."

2010'larda, bu pozitivist bakışın bize ne kadar pahalıya patladığı artık hepimizce malum. Yaban, bize çoğulcu bir medeniyeti içselleştirmiş ve yerliliğinin şuurunda olan bir aydının nasıl olmaması gerektiğini, oryantalist seçkinin dilin tuzaklarına düşme pahasına göstermiştir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anayasal sürecin çıkmazları

Leyla İpekçi 2012.03.13

Abant buluşmaları kapsamında beş yıl içinde katıldığım üçüncü anayasa toplantısıydı.

Aslında katıldığım da söylenemez, salondaki güçlü kamera spotlarının gözlerimde oluşturduğu rahatsızlık yüzünden toplantılara pek iştirak edemedim. Fakat tabiri caizse 'havayı kokladım.'

Geçtiğimiz hafta Tesev'in anayasa toplantısında dinleme fırsatı bulduğum Cemil Çiçek'i Abant'ta da dinledikten sonra, her ne kadar söyleminde daha gür ve net ifadelerle rastlasam da, anayasa konusunda son dört yıllık beklentilerimin beni artık heyecanlandırmadığını fark ettim. Aynı şekilde diğer katılımcılar için de benzer bir izlenim edindim.

Biraz açayım. Nisan ayının başında, sivil toplumdan gelen ve uzlaşma komisyonunda müzakere edilmekte olduğunu varsaydığımız taslak metinlerden yola çıkılarak anayasa maddelerinin yazılmaya başlanacağı söyleniyor. Ama gazetelere, televizyonlara, toplumun gündemine ve halkın gündelik hayat meselelerine bakınca... Hiç de böyle bir hava sezmiyoruz doğrusu.

Medyayı da, ülkemizin sade insanlarını da anayasada yıllardır -özellikle Kürt meselesi bağlamında- çok tartıştığımız örneğin 66. maddenin metnini dert etmiş bir halde görmüyoruz. Dört yıl önce, Özbudun taslağı konuşulurken, toplumun farklı kesimlerinden heyecanlı öneriler gelirdi. Bugün ise daha ziyade cumhurbaşkanlığı seçimini, olası başbakan adaylarını, Erdoğan'ın sağlık durumunu, Ankara'daki çok konuşulan veya çok susulan kulisleri, hiç aklımızın ucundan geçmeyecek ilginçlikteki senaryoları konuşuyor herkes.

Böyle bakıldığında Abant'ta yine üç buçuk saat boyunca anadilde eğitimin gerekliliğini veya kökene vurgu yapmayan bir anayasal vatandaşlık tanımını halen 'aramızda' tartışmaya devam etmemiz bende 'anayasal an'lardan giderek uzaklaştığımız hissini uyandırdı. Gerçi burası sürprizler, son dakika şokları, bitmeyen müzekere ve pazarlıklar memleketi. Ama beni kötümserliğe iten başka şeyler de var:

Muhalefet partileri bu kez, bir önceki uzlaşmaz görünümüleri yüzünden yine oy kaybetmeyi göze alamadıklarından, uzlaşma komisyonunu tıkayan taraf olmak istemiyorlar. Sivil anayasa yapılamasa bile bu süreçten AKP'nin yine her zaman olduğu gibi mağdur olup kazançlı çıkmasını, hatta oy oranını bu vesileyle artırmasını engellemek istiyorlar. Dolayısıyla verdikleri görüntü pozitif. AKP'nin hazırlayacağı bir anayasa taslağını 'medeni' ölçülerde tartışıp mutabakata varma ihtimallerinin yüksek olduğu yönünde. Ama bu sadece görüntüde kalabilir.

Hükümet de eski tecrübesinden ders çıkarmış gözüküyor. Bu yüzden, uzlaşma sağlanamazsa, "bu salt AKP anayasasıdır" diyerek veya "seçim yaklaşırken anayasayı bu Meclis yapamaz" diyerek sistemi gayri eşru ilan edecek olanların eline koz vermeyi göze alamıyor. Meclis'te gerekli oy sayısına ulaşıp hazırlanan anayasa metnini referanduma sunsa dahi, muhalefet partilerinin kendisini yalnız bırakmasını tolere etmesi kolay değil.

Muhalefet partileri son dakikada uzlaşmazlığa düşüp anayasa sürecini kilitlese dahi, AKP yine bu süreçten yara almadan kurtulabilir. "Görüyorsunuz bize anayasa yaptırmıyorlar" diyerek halkı da şahit tutabilir. Anayasa süreci tıkanca da tıkanmasa da, yani her iki durumda da hükümetin bunu oya tahvil etme şansı fazla.

Ama süreç bir kez daha tıkanırca olan Türkiye'ye olacak yine. Anayasa müzakerelerinin yerini yine şehit haberlerine, operasyonlara bırakma ihtimali bir yana, Suriye veya İran gerginliğinden yeni kriz üretecek olanların da aportta beklediği bir vakıa. Kısacası: Herkesin görünürde kurtulmak istediği ama bıçak kemiğe dayandığında hararetle sarıldığı bu darbe anayasamızla yönetilmeye devam edebiliriz bilinmeyen bir süre daha.

Ölümü gösterip bizi sıtmaya razı edenler yüzünden "kaç madde değiştirsek kazançtır" diyerek, yine onar, yirmişer maddelik değişiklikler üzerinde mutabakat bulmak zorunda kalan siyasetçileri desteklemek dışında bir çaremiz kalmayacak. Bu da olabilir!

Darbe anayasasını peyder pey değiştirmek de elbette onu hiç değiştirmemekten iyidir. Ama bu şekilde her geçen saniye dağa çıkışları, sokak eylemlerini artıracak, iç savaşlardan, komşularla krizlerden nemalanan güçler daha da dirilecek. Ergenekon, Susurluk ve benzeri yapıların farklı sektörlerdeki sözcülerinin sesi daha gür

çıkacak. Bir kez daha aynı senaryoların sahnelenmesinde figüranlar olarak bulacağız kendimizi. Bundan da korkarım.

Nitekim böyle bir süreci pişirmeye çalışanların hiç boş durmadığını gösteren şu haber de cabası: Şanlıurfa'da bir grup Aczmendi son zamanlarda sürekli kimlik kontrolü bahanesiyle polis tarafından durdurulduklarını ileri sürerek, kent merkezine gelmiş. Yaptıkları açıklamada ise kısaca şöyle demişler: "Bizlerin sabır sınırlarıyla oynamaya hakkınız yok. Bizler gibi gönüllü asayiş memuru olan Nur talebeleriyle uğraşmayın." 28 Şubat'a giden süreçteki 'ortam olgunlaştırma' günlerinden beri pek ortalıkta görünmüyorlardı oysa.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yalancı baharların yorgunluğu

Leyla İpekçi 2012.03.17

Bir kar tanesinde saklı bahar... Geliyor usul usul. Kar gitmese de, o geliyor.

Mevsimlerin geçişine hiçbirimiz hükmedemiyoruz, sıfırdan bir mevsim imal edemiyoruz. Ne ki bazen polenler de tozuyor kar ile birlikte. Ne güzel diyoruz. Bahar karları, ne güzel...

Ama bu coşku baharda çiçeğe kesmiş tohumların alev alev yanışını izlemekten ibaret değil. Bizler burada daima iki ateş arasındayız. Biliyoruz.

Biliyoruz, çünkü baharın vaat ettiği her müjde, mesela Nevruz kutlamalarından kin devşirmek isteyenlerin ateşini harlıyor bir kez daha. Hangi ateş bu?

Kardeşliğin, sevginin, aşkın yükselen alevlerinde hep birlikte yanacakken bu bahar bahçesinde... Yine öfkenin, kinin, savaştın, yıkımın ateşine odun taşıyoruz. Sevinemiyoruz. Sevemiyoruz. Aşk ateşiyle kin ateşi arasında kalakaldık, seviemiyoruz da.

Baktığımız her şeyde bizi ayıran, çatıştıran dilin sesini duyuyor, onu çoğaltıyoruz. Hayır! Böyle gelmez bahar! İçinde 'sevgili'nin olmadığı ateş bahçeleri sadece cehennem azabı veriyor bize.

Öyleyse duralım biraz. Ben durdum çoktan. Âh çekiyorum! Hiç ayırt etmeden herkesin gasp edilmiş hakları için çabalayanlar da âh çekiyor bugün, adaleti herkes için isteyenler... Çünkü galip gelen yalancı baharlar oldu hep.

Gözlerimiz kaydettikçe, kulaklarımız duydukça, bizler yazdık durmadan. Şahitlik ettik tarih için. Vicdanlar için. Yıllar geçti. Bizden önceki nesiller geçti, bizimle başka nesiller de geçti. Hep aynı kelime terkiplerini aşındırdık, tükettik. Ne olur yeter artık. Başka bir dil konuşalım. Usul usul öğrenelim onu birlikte. Bizi yeniden buluşturan, kavuşturan o dilde hakikati çoğaltalım biraz da.

Bu bizi harap eden, laçkalaştıran, çukurlarda boğan çatışmacı dili konuşmak bir yana, duyamıyorum da ne zamandır. Kulaklarım aşk ilahileri duymak istiyor artık. Sevenlerin zikriyle, sevilenlerin zikriyle mecazî aşkların gerisindeki ilahi güzelliği 'işitmek' istiyor. Bizi kan çanağına itmeye çalışan fitnecilerin psikolojik harp harekâtlarını kaydetmekten yoruldu zihnim. Gözlerim, baktığı her şeyde tecelli eden nurlu akisleri 'keşfetmek' istiyor artık.

Size de öyle gelmiyor mu bu bahar? Cehennemlerden bahsetmek... Çamur doldurduğumuz çukurları on yılların çözümsüzlüğünde paneller içre tartışmakla yetinmek. Kendi kusurlarımızı örtterek hep başkalarının kusurunu mesele etmek. Kendimize sadece günahlarımızı hatırlatıp kandan, kinden, katliam acılarından kirli yarışmalar düzenlemek... İnsanlığımızı eksiltti, ruhumuzu köreltti.

Neye iman etmişsek onu imha etti, kaldırdı bizden güzelliğimizi. Kalbimizi taştan daha katı yaptı. Çirkinleştirdi dünyamızı... Bütün ömrümüzce Rabbimiz bizimleydi evet ama biz kiminleydik? Sözümüzü, emanetimizi, vücudumuzu, vaktimizi, kâinatımızı nasıl taşıdık? Hangi adlarla? Ne adına?

Ümitsizliğe teslim olduk, bu en kolayıydı sanki ama kötülük çoğaldı sadece. Yeise kapıldıkça günahkârlığımızı 'evrensel' addettik. Günahın kabuklarını pıtır pıtır döküp dağıtacağımıza, yüreğimiz yana yakıla pişman olup, bir daha yapmamacasına tövbe edeceğimize yeni suçlar işledik hevesle.

Bilemedik affedilmeyi, ümit etmedik rahmeti. Oysa rahmet, gazabı geçecektir. Bu en büyük umut idi. Unuttuk. Hiçbir günah Rahman'ın affediciliğinden üstün değildi. Gündemi suçların teşhiriyle oluşturduk. Haberciliği kötülüklerin afişe edilmesiyle örtüştürdük. Entelektüel olmayı günahlarımızı kürsülerde ciddiyetle tartışmaya indirgedik. Ateş bahçeyi yaktı hep.

Artık ateşin yakmadığı o bahçede, ateşe kesmiş çiçeklerle yanmak zamanı gelmedi mi, yüzümüzü güneşe verip? O aşk ile harlanmış ateş bahçesi ezeli ilmimizde, aslî tabiatımızda vardı, değil mi?

Toprağın kokusuyla, çimlerin yeşiliyle doldurmak istiyorum gözlerimi. Kulağım seher vakti öten bülbülün aşk nâralarını özledi. Kalbim ısınmak istiyor, kurtulmak istiyor dikenlerinden. Yufka açsın biraz da ellerim, tohum atсын toprağa, kuzuları sevsin, merhamet etsin muhtaçlara. Açılsın artık bir erik ağacının çiçekleri gibi şu gündelik hayatımız. Sıradan ve güzel, olağan ve esinleyici olsun. Ve Niyazi Mısri tamamlasın gerisini:

"Sevdim seni hep varım, yağmadır alan alsın. Gördüm seni efkârım, yağmadır alan alsın. Aldın çü beni benden, geçtim bu can ü tenden. Aklım dahi her varım, yağmadır alan alsın."

Yeniden diriliş gününde, hepimiz bu dünyada neyin mağlubu isek ve en fazla ne ile meşgul oluyorsak, onun icap ettiği biçimde geleceğiz hesap vermeye. Önceden kendimizi hesaba çekme vakti gelmedi mi daha, bu baharla birlikte?...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Bu davanın tabii tarafıyız'

Leyla İpekçi 2012.03.20

Bu ülkede güncel olayları yorumlamak üzere yazmaya devam etmek için çok güçlü bir nedeniniz olmalı.

İki binli yılların başından beri şevkle bağlandığım bir niyetti bu benim için. Dünyada ve memlekette olan biteni anlamaya, anlamlandırmaya çalışmak, üzerinde yaşadığım toprakların hatırasını, rüyalarını, korkularını, acılarını işitmek, işittirmek, çoğulcu ve özgür bir geleceği birlikte inşa etmek ve bizleri buluşturan sahici bir dilin içinde hayatı paylaşmak gibi bir niyetle yazdım şimdiye dek. Başıma herkes kadar kötülük geldi, haksızlık vesaire. Olağan saydık.

Ama artık biliyorum beni böylesine harap edenin, dilsiz ve yaşamasız bırakanın ne olduğunu. Belki oldukça klişe bir şey, ama gerçek: Başkaları için yaptığımız tanımlar içine kendimizi hapsedmiş olduğumuzu söylemekten de gına geldi.

En ciddi katliamların, tahriklerin, psikolojik harekâtların bile gerçekliğiyle değil, bizlerin birbirimize hangi tanımlar atfettiğimiz üzerinden 'görüldüğü' bir memlekette kelimelerle yaşamak demek, yaşamasız kalmak demek. Olan biten her şeyi bu nazari tanımlarımız üzerinden yorumlayanların karmaşık niyetlerine karşı çıkma gereği dahi duymaz oldum ne zamandır. Silindi kelimeler.

Başörtülü gençlerin uzun yıllar "valla ben sandığınız gibi sofı değilim, baskıyla örtünmedim, Batı'yı da bilirim, gayet entellektüelim" gibi bir iç sesle hayata tutunmak zorunda kaldıklarında hep içim yandı. Çünkü örtünmenin manevi boyutlarını, katman katman sırlarını ifade edecek o evrensel dili kurmak yerine kendilerini imha etmeye çalışan o çatışmacı dile karşı hep savunmada kalmak zorundaydılar. O savunma dili işte, bizim bütün mağduriyetlerimizde saklı hâlâ.

İçinde yakın arkadaşlarım olan bir isimler listesi geçtiğimiz günlerde gazetelerde yayınlandı: Dink davasının hepimizle alay eder gibi sonlanmasının ardından "biz bu davanın tabii tarafıyız" diyen Müslüman arkadaşlarımdan bahsediyorum. Zira bu öyle bir simge dava ki, tam anlamıyla çözülebilirse ülkenin bütün karanlık resmi tarihine ve faili meçhullerine ışık tutacak.

Arkadaşlarımla "hukuka uygun, kapsamlı ve sahici bir yargılama için çalışacağız" demeleri bende bu yüzden karmaşık çağrışımlara yol açtı. Bir yanıla mutlaka "vay Ermeni mi oldunuz" söylemleriyle karşılaşacaklarını bildiğimden içim ezildi. (Çünkü hangi mağduriyeti hakıyla savunmaya kalksanız, öncelikle mağdurun kökeni yüzünden aşağılarlar sizi, şu on yıl içinde bitimsiz kereler ben de bunlara maruz kaldım.) Bir yanıla da savunma dilinden uzaklaşmış, sahici bir dil kurabildikleri için onlarla birlikte sınırları kaldırdım, çoğaldım, çoğul oldum.

Ömer Faruk Gergerlioğlu, Cemal Uşşak, Yıldız Ramazanoğlu, Cevat Özkaya, Rıdvan Kaya, Hidayet Tuksal, Üstün Bol, Fatma Bostan Ünsal, Gülcan Tezcan, Hilal Kaplan, Burhan Kavuncu, Neslihan Akbulut, Cahit Koytak, Emrullah Beytar, Yılmaz Ensaroğlu, Yasin Aktay, Özlem Albayrak, Nevzat Çiçek, Abdurrahman Dilipak, Mehmet Bekaroğlu, Kezban ve Hüseyin Hatemi gibi isimlerin çağrıcılığında yayınlanan bu bildiri bize hakikati (içinde hakk olanı) talep edenlerin her türlü kimlikten ve tanımdan azade olduklarını bir kez daha hatırlattı.

Oysa ne kadar sıkıştı kullandığımız dil, değil mi? Sivas davası diyorsunuz bugün mesela. Hemen gelsin büyük yarılma. Bir kesim çıldırıyor: "Azmettiriciler yargılanmadı, provokatörlere ulaşamadı. Dönemin bakanları, içişleri yetkilileri, emniyetçileri konuşmadı. Onlar nerede?" Bir diğer kesim çıldırıyor: "Vay o kadar kişi müebbet aldı, içeride yattı, ne haksızlığı?"

Bir başka kesim, kendilerine katliamcı denildiği için hassas ve bu alınganlığın getirdiği saldırganlıkla çıldırıyor: "Yaktık, yine yakarız!" Bir başka kesim mağduriyetinin efendiliğinde hep: "Solcular yine mağdur!" Sonra bir kesim yine çıldırıyor: "Aleviler burada kendilerini hep mağdur eden zihniyetin bir derin devlet operasyonu olduğunu bile bile devletin partisine oy veriyor. O zamanlar iktidar ortağı bu partinin uzantısıydı." Yine birileri çıldırıyor sonra: "Aleviler AKP'ye asla oy vermeyecek!"

Çorum, Maraş, 1 Mayıs, Bahçelievler, faili meçhuller vesaire bu anlamda arkasındaki güçlü kalkanlarıyla birlikte aydınlatılmadığı sürece Sivas da olur, Uludere de olur, Hrant da katledilir. Henüz patlamamış bombalar da topraktan çıkar. Nihayetinde asıl katliam birbirimizden nefret etmemizle gerçekleşiyor hep.

Bu yüzden "sorunları birbiriyle vuruşturmayı, tartışmayı bırakalım, gelin hakkaniyetli bir metne destek verelim" diyen arkadaşlarımızın bildirisine okuru şahit tutmak vicdani bir sorumluluk. (bkz: adalettalebimizvar.com)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Usta çırak ilişkisi ve adalet

Leyla İpekçi 2012.03.24

Mahallemizdeki kuyumcu dükkanına girdim.

Maksadım aile yadigarı doksan dokuzluk tesbihimin kopan tanelerinden otuz üçlük bir tesbih yaptırmaktı. Pek kıymetli bir şey değildi maddi olarak ama el işçiliği vardı. Manevi kıymeti de cabası.

Tanelerin dizildiği ip değişecek, kırılan bir ana parça yapıştırılacak, ucuna da yeni bir gümüş takılacaktı. Kuyumcu usta ile biraz dertleştik. Her zaman tezgahındadır. Gözleri kan çanağına dönene dek çalışır, en ince işleri alınteriyle yapar.

Son zamanlarda gelen talepler doğrultusunda, antika parçaları alıp yeni bir 'bakış'la tabiri caizse restore ediyor, modern bir parça ekliyor ve sanki postmodern bir zevk vücuda getiriyordu. Amerika'dan müşterileri olduğunu söyleyince şaşırdım. Tamir gerektiren takılarını yaptıracak usta bulamadıkları için kendisine yani kadim kuyumcularına yolluyorlarmış.

İnce zanaat gerektiren işleri öğretecek çırak artık pek kalmadığından, basit bir onarım işlemi bile sorun olabiliyormuş çünkü artık. "Usta çırak ilişkisi kalmadı" dedi bana kuyumcu. Ne kadar sıradan bir gündelik hayat cümlesiydi. Ama ne kadar iç yakıyordu. Ve ekledi: "İstediğiniz modeli çizip bilgisayara yüklüyorsunuz, aynı çıkıyor artık. Evet makinesi pahalı ama sektör giderek genişliyor."

Eh dedim içimden, artık kimse çırak değil, herkes doğuştan usta. El almak, iş öğrenmek, kalfa olmaya hak kazanmak, iş uygulamak, nasihat dinlemek, sanat öğrenmek, itaat etmek, saygı duymak, el işçiliğinde kendini geliştirmek, ustaya hürmet etmek... Bu tip fiiller anılarda kalıyor giderek. Bir şeyi hakkıyla yapabilmek, onu kuşatabilmek, onunla hemhal olmak, onu paylaşma niyetiyle çoğaltmak gibi bir niyet barındırmıyoruz artık. Hepimiz bir tıkla dünyayı öğreniyor, iki tıkla sanat icra ediyoruz. Dahası, ustalar da paylaşacak kimseyi bulamadıklarından yapayalnız kalıyor, üretkenliklerini kullanamıyorlar istedikleri gibi.

Hayatın her alanına sirayet etmiş bir durum bu. Yasalar önünde eşit olamadığımız için, eşitlik talep ederken adaleti ihmal ettik bana kalırsa. Adaleti eşitlik addettik. Bu yüzden eşitliğe yüklediğimiz anlam, hukuki boyutlarından taşıtı ve asli tabiatımızı esir aldı. Hepimiz ustayız artık. Eşitlik böyle bir şey sanıyoruz. Toplumsal hiyerarşinin o doğal 'hürmet sıralaması'nı yitirdik.

Hakkını aramak, eşitliğin zırhlı kanatlarında kendini çiğnetmemek adına üste çıkmak, kabarmak, meydan okumak bir 'haklı güç' temsili oldu. Haklı olmanın hudutlarını aştık.

Geçenlerde tramvayda bir kadın yakınıyordu. "Evladım bütün gençler koltuğa oturur oturmaz uykuya mı dalıyor, nedir!" İhtiyarlara yer vermek gibi çok basit, sorulsa mutlaka onaylayacağımız bir eylemi gerçekleştirmek söz konusu olduğunda, o sıcak anda, doğal hiyerarşik algı kendini imha ediveriyor. O koltuk kapanın hakkı oluyor!

Toplumsal barışı bozan, bizi birbirimize düşüren ve aramızda fitne çıkaran hemen her konuda yazıp çizen, adaletten yana müdahil olmaya çalışan, mağdurların eylemlerine katılan, imzalar veren biz yazarlar için 'hak

aramak' doğal bir tutum kuşkusuz. Ama, hak aramanın haklı olmakla ilişkisi giderek koptu. Aramızdaki doğal hiyerarşilerin kopuşuyla eşzamanlı olarak izlemek mümkün bu kopuşu.

Haklı olanın vicdanı affedici olmaya, alttan almaya, karşısındakinin hatasını örtmeye, idare etmeye, suskunluğa daha eğilimlidir. Oysa biz haksızmışız gibi bağıra çağıra, haklılığımızın altını çizme çize, göze soka soka kanıtlamaya çalışıyoruz. Haddi aştıkça, hudutları da çiğniyoruz.

Çoğu zaman adalet talebiyle bir araya gelen topluluklarda giderek kızışan bir öfke oluşur. Artık oradaki adalet talebi giderek adaletin 'efendiliği'ni yapma hevesine dönüşür. Herkes için adalet isterken acaba sahiden yeterince adaletli davrandığımızdan emin miyiz? Biz mi dağıtacağız adaleti? Kimin tekeline hak?

Bir bakarsınız, mağdurun haklarını korumak için çıktığınız yolda, doğal olmayan bir hiyerarşik zirveye yerleştirmişsiniz kendinizi. Yani haklı olmanın getirdiği üstünlük duygusuyla karşınızdakine tahakküm etmeye başlamışsınız.

Adalet için mücadele ederken, bunun gayba bakan boyutlarını hatırlayalım derim. Adl esması, herkese eşit dağıtılan bir adalet anlamına gelmez. Varoluş hikmetimiz hangi ismin anlamının açığa çıkmasına vesileyse, o ismin gereklerini hak etmiş demektir. Kainatta birbiriyle aynı ve eşit iki varlık dahi yokken, adalet, her birinin hakkını almasıdır. Her şeyin bu anlamda yerli yerine konmasıdır.

Dönelim usta çırak ilişkisinin kopmasıyla bozulan doğal hiyerarşiye. Öğretmeninden hesap soran kaba öğrencinin, anne babasına saygısızca davranan çocuğun, ihtiyarlara hürmet etmeyen gencin... Haddini bilmeden, hududunu aşmadan adalet talep etmesi ve hakkını alması çok da 'adilane' değil.

Asistanlık yapmadan yönetmen olmanın hayallerini kuruyorsak, stajlarımızı torpille kağıt üzerinde yapıyorsak, iş başvurularında gereken referansları tanıdıklarımızdan kotarıyorsak, okumadan yazar oluyorsak... Bir daha düşünelim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hem katlederken zevk alsın, hem mümin olsun!

Leyla İpekçi 2012.03.27

Dün bir arkadaşımın sabah kahvesi içiyorduk.

Fransa'da Yahudi çocukları katleden zorbanın Kur'an-ı Kerim okuyarak radikalleştiğini -yani terörist olduğunu- ima eden haber metnini çok tehlikeli bulduğumu söyledim. Dahası katil, katliamından çok zevk aldığını da söylemiş. Arkadaşım gözlerini benden kaçırdı. İlahi Söz'ün her kalpte ezeli bir karşılığı olduğunu ve insanlığı saldırganlığa teşvik etmesinin imkânsızlığını belirttim. "Kötülüğün geçici, yani arızî olduğunu, ancak iyiliğin ezeli ve asli bir tabiatı olduğunu fark edersen Kur'an'ı okurken." dedim.

Ateist olan arkadaşım ise terörizmi haklı gerekçelere dayandırma ihtimalim olduğunu geçirmekteydi o an aklından. Çünkü bu onun ifadesine yansımıştı. İşte onun bu soğuk bakışında tam da haber metnindeki bu 'önyargı çoğaltan' yaklaşımın sorumluluğu vardı. Neye inandığımız bizi sonsuza dek birbirimizden ayırabilirdi artık.

Elbette hemen ekleyeyim: Sadece bu dilin sorumluluğuyla sınırlı değil tabii bu bakış. İslam adına masumları katledenlerin, işkence yapanların, zulmedenlerin de sorumluluğu yadsınamaz. Bense mümince yaşamaya çalışan milyonlarca kişiden biri olarak, bugün kimi 'tarafsız' sosyolog ve düşünürlerin toplumsal dinamikler üzerinde durarak bir türlü isabet edemedikleri daha aslî bir unsura davet etmek istiyorum inanmayan okuru. Dinin iç yüzüne.

Çünkü diğer dinleri reddetmek yerine onları tamamlayan İslam'ın ruhunu keşfetmek için ucundan da olsa onu bir 'koklamak' yerine insanlığa davetini tarihselliğe veya toplumsallığa indirgeyerek duymaya çalışanlar yüzünden, müminler de bu 'düz çizgide ilerlemecilik eden' bakışa indirgiyorlar dillerini. Nihayetinde, İslam'ın 'alt edilmesi' gereken bir 'şey' olduğu bazen Müslümanların dahi zihinaltında sabit hale geliyor...

Toulouse'daki Yahudi okulunda yaşanan kanlı eylemi öğrendiğimde, daha hiçbir şey belli değilken şöyle demiştim: "Eğer bu eylemin ardından ille bir Müslüman çıkacaksa, adı da mutlaka Muhammed olur!" Hâşâ diyorum her seferinde bu ismi böyle telaffuz ederken. O'nu sevenlerin her gün salât ve selamlar yolladığı ve yüreğinde 'güzelliğin zirvesi'ne koyduğu Peygamber'in (sas) adı 11 Eylül saldırganı dâhil, hemen her seferinde diğer faillerin de adı oluyor nedense.

11 Eylül döneminde İngiltere'de, O'nun ismini taşıyanların banka hesaplarına büyük miktarlarda giriş çıkışlar olduğunda, haber verilmeksizin bu hesaplara el konulmaya başlanmıştı. Ne tuhaf! Bir türlü sıra gelmedi: "Hazreti İsa ve Musa dâhil, Hazreti Âdem'den beri her kavme gelen üç yüz küsur bin peygamberin hakikatini kabul ederek, kendinde cem eden ve sadece bir kavme değil, kıyamete dek tüm insanlığa gelen son peygamber..." derken ne kastettiğimizden dahi bahsedemedik mesela hakkıyla. O'nun 'sevgili' olmasının milyonlarca kalpteki yansımalarından da...

Kalbin derinliklerinde Rabb'inizi bilmenin inceliklerini, mümin olma serüveninizin derinliğini, varlığın efendisi olarak andığınız 'En Sevgili'nizin âlemlere rahmet olmasının sırlarını kaldırmaya (belki aynı anda örtmeye) niyetlisiniz diyelim. Ne düşünür, neyin hayalini kurarsınız? İnsanlığın ruhunda saklı o ziynetin var oluşumuzu anlamlandırmasındaki kıymetini şuurla, vicdanla bilmişseniz mesela... Nasıl rüya görürsünüz? Hangi şiirlerden zevk alırsınız? Bunlardan hakkıyla hiç bahsedemedik ki, AB'deki göçmen siyasetini tartışırken.

Daima savunmada olmaya, "vallahi sofu değilim", "irticacı değilim", "billahi terörist değilim" diyerek tepeden tırnağa size giydirilmeye çalışılan bu ödünç dilin en sığ anlamlarında boğulmaya çekilmek gereksiz bir enerji kaybı oluşturuyor her seferinde.

Fransa'da göçmen bir ev kadını haykırıyor bugün: "Komşularımın yüzüne bakamaz oldum. O katil benim oğlum değil, demek zorundayım hep!" Sadece o mu? Ben de arkadaşımın kahve içerken başka bir tonda benzer bir savunmaya çekiliyorum. En iyi ihtimalle yüzünüze susulduğu, ima dolu bakışlarla sizden bir açıklama beklendiği, sizin de kendinizi teröristlerle bir tutmamak için mutlaka birkaç tenzih cümlesi kurmak zorunda bırakıldığınız dünyada... 'Kıyısız okyanuslar'da kulaç atmakta olan sayısız müminin iç sesini hangi dille ifade edebilirsiniz? Nasıl kalpten kalbe geçebilirsiniz saf bir niyetle? Asıl önemlisi: Sizi bu ezber üreten yıpranmış söylemin dışına çıkan kaç kişi dinleyebilir?

Onca mümin, "Allah'ın adıyla" devam ettikleri hakikat yolculuklarından vazgeçerek bu sığ su birikintilerinde "onları itham edenlerin adıyla" mı boğulacak hep? Yaradan'ından ziyade, başka insanların yargılarına kilitlenerek yaşamak, Rabb'inize değil tam da başka insanlara kulluk etmek anlamına gelir oysa. İçinde böylesi bâtıllığı barındıran bir yaklaşım hakikate ulaştırıramaz bizi. (Hakikat, içinde hakkı barındırandır. Bâtılı değil.)

FRANSA'DA NELER OLUYOR

Bir 'açıklama' ile de arıyorsak, evet, elbette din de, milliyetçilik gibi, ulusalcılık gibi, her türlü ideoloji gibi insanların suç işlemesine yol açacak bir mahiyete büründürülüyor. Direniş ile saldırganlık arasındaki o bıçak sırtı fark, her zaman manipüle edilebiliyor. Veya tıpkı bizdeki gibi karanlık psikolojik harekâtçıların eliyle hiç olmadık suçlar bizzat üretiliyor. Sırf o ideolojiyi, o dini, o mezhebi kötülemek veya gözden düşürmek adına. Bunların hepsine bu dünya, Doğu'da ve Batı'da her dönem şahitlik etti.

Fransa'daki 'durum' hangisidir, bunun yanıtını vermek elbette kolay değil, ama inanan biri olarak, dilimle düzeltebileceğim bir şeyi düzeltmekle yükümlüyüm, çünkü dil de tıpkı dünya gibi, tıpkı zaman gibi bana Yaratan'dan emanet. Fransa'daki katilin katliamını ima yoluyla da olsa Kur'an'a dayandıran ve onun zorbalıktan zevk almasını öne çıkaran böylesi bir söylemin hiçbir şerh düşülmeden çoğaltılmasına vicdanım izin vermiyor. (Zaten doğruluğunu da hiçbir zaman kanıtlayamayacağız, fail ölü ele geçirildiği için.)

Bu söylemin İslam'ı tanımayan büyük çoğunlukları olumsuz manada kamçladığını, peşin hükümlerini körüklediğini görüyorum. Yine bu söylemin sözelimi sadakat ve güven duygusunu zedelediğini, her şeyin her şey ile olan bağlantısını ve adaletin iç yüzünü keşfetmek isteyenlerin merakını engellediğini ve nefsanî korkular saçtığını düşünüyorum.

Eğer sahiden hakikat okyanusuna açılmışsanız; insanlığa, kendinize ve Rabb'inize doğru kanatlanmanın seyr-i sülûkundaydysanız, Kur'an-ı Kerim okuyarak katliamcı olunamayacağını kelimelere ihtiyaç duymadan bilirsiniz. İnsanlığı hep birlikte güzelleşmeye davet eden ve katman katman hakikati kendinde barındıran bir İlahi kelamı ancak eksik veya yanlış anlayarak kendi zorbalığınıza alet edebilirsiniz.

Evet, kendine Müslüman diyen ve kitleleri katleden, işkence yapan, her türlü zulmü meşru bulan onlarca lider gördü, onlarca zorbalığa şahit oldu dünya. (Sayısız değişimi ve sonsuz çok parçalılığı kuşatan 'hakikatin birliği'ne şahitlik etmişseniz: Böylesine hiç pişman olmadan zulmetmeye devam edemezsiniz). Ama 'seven' ve 'sevilen' olduğunun şuuruyla nefes alan müminlerin iç sesini de kaydetti dünya.

Okunduğunda inanmayanların kalbini daha da soğutan, hakikatle arasına 'görme' ve 'iştirme' engeli koyan (bir çeşit mahremiyet ve mahrumiyet alanı açan), fakat iman edenlerin kalbine nur üstüne nur yağdıran, görme iştirme konuşma gibi eylemlerimizin gayba bakan niteliklerini billur aynasında gösteren bu 'canlı söz'ün ezelden ebede iştirilmeye devam edilişinden bahsediyorum. Ve diyorum ki: Masum çocukları katleden ve üstelik bundan çok zevk aldığını söylemiş olan bir zorba varsa ortada, artık onun müminliğinden bahsetmek imkânsızdır. Elbette herkesin ölürken neye şahit olduğu, onun kalbiyle Rabb'i arasında sırdır.

Ama şu kadarına tüm müminler şahitlik edebilir: Katletmekten zevk aldığını söyleyen bir kişinin İslam'ın kalbinde yeri olamaz. Bir tek kişiye karşı dahi saldırganlık ve nefret hissi duyarak savaşılamaz. Direniş ile saldırganlık arasındaki o bıçak sırtı farkta başlayıp biter cihadın hakikati. Asıl cihad bu yüzden, Hz. Muhammed'in (sas) hadisinde belirttiği gibi nefse karşı yapılır. "Küçük savaştan büyük savaşa döndük." diyerek cihadın 'bâtınî düşmanlara' karşı yapıldığını ifade eder. O'nun yolunu aşk ile izleyenler her adımlarında bilir ki, nefret ve kinle savaşıyorsanız, bunun adı direniş olamaz. Masumları öldürerek masum kalınamaz. Hz. Ali'nin (ra), nefsinde öfke uyandığında savaş alanından kalkmasıdır cihad.

Her birimiz kötülüğü emreden kendi nefsimizin (nefsin en sığ mertebesi olan nefs-i emmare) arızî zorbalarıyız bu yüzden. Hazreti İsa, Yuhanna İncili'ndeki (bap: 15) ifadesinde bunu anlatıyor bence: "Kardeşinden nefret eden katildir. Hiçbir katilin sonsuz yaşama sahip olmadığını bilirsiniz." Yani asıl katliam birbirimizden nefret etmemizle başlıyor. Cihadın bâtinî düşmana karşı olması ise bize İsa'nın (as) belirttiği bir sırrı daha aralıyor sanırım: Bu iç düşmanları yani nefsin tuzaklarını alt edebilmek mümkündür. Ve belki tek kazananı olan savaş da budur!

O halde Fransa'daki katilin hem zorba hem mümin olmasının imkânsızlığını, gerekirse benim yaptığım gibi böyle biraz 'içeriden' ifadelerle paylaşmayı deneyelim biraz da. Ve biraz da bunları, yani dinin iç yüzünü, mümin kalpteki tecellilerini, gündelik hayattaki karşılığını, insan dünyasını kuşatan evrensel cevherini yansıtmaya çalışalım. 'Vahşi kapitalizm'in hammaddesi olan nefs-i emmareden, nefs-i levvameye (nefsin ikinci mertebesi) geçiş yapan kişinin 'değişen ses tonunu' duyurmaya çalışalım mesela biraz da. Nefsin sonraki aşamalarına da belki sıra gelir!

Sevgili'ye kavuşamama korkusunun, yani O'nun görmeyi arzuladığı gibi olamama korkusunun teslim olmuş bir kalbi özgürleştiren (ve ahirete bakan) karşılıklarını keşfetmeye de çalışırız belki. Tasavvufta çokça zikredilen bir kudsi hadisin ("Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi sevdim") insanlığın var oluş hikmetine dair perdelerini kaldırmayı deneyebiliriz. 'En Sevgili' Hazreti Muhammed'in (sas) isminin anlamlarını, hepimize 'mahrem' yüzünün O'nu seven herkesin yüzünde aşikâr olmasının sırlarını paylaşmayı da deneyebiliriz İslamofobi panellerinde. Her âşıktta, O'nun nurlu çehresinin nasıl tecelli ettiğini... Seven yüz'lerin en sahici delil oluşunu...

Nasıl içinde 'sevgili' olmayan bahçe cennet değilse, içinde 'nur' olmayan kalp, iman etmiş kalp değildir. Hakikat hizmetçiliği yapanların nasıl yaşadığına da eğilebiliriz o halde biraz artık. Tarihî veya toplumsal bir hareketle karşı karşıya olduğunu addederek pozitivist bakışın klişe algılarını orijinal bir bakış gibi çoğaltan ve ama kahve içtiğim dostum gibi kalpten kalbe geçmeyi ıskaladığı için gerçeğe yabancı kalan düşünürler için -belki istatistikî bir veri değil ama- kıymetli bir paylaşım olacaktır özellikle.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ömrümüzün kokusu

Leyla İpekçi 2012.03.31

Üç hafta taze kalan bir karanfilim oldu. Newroz'lar geçti, canlara kıyıldı, ömürler tükendi, yıkımlar oldu bahar gelirken...

Suyunu fazlaca değiştirmeden, gün ışığı görmesi gerekmeden, havaya çıkmadan, tek başına bekledi vaktini. Kedim Gümüş ona, koparmak, çekiştirmek, ısırarak gibi maharetlerini sergileyecek kadar dahi ilgi göstermedi. Tekdüze olmakla birlikte güzel bir koku salgılamaktaydı. Karanfil gibi kokuyordu ama tam değil. Sanki ona yapay bir koku enjekte edilmiş gibiydi. Kendinden gelmiyor gibiydi kokusu.

Karanfilim daha ziyade bir dekoratif unsuru andırıyordu. Nefes alıp vermeyen, ilgi ve bakım beklemeyen, yerini sevip sevmemesi arasında bir fark olmayan... Nasıl diyeyim sanki tabiatı sayısız tevaful sonuca var edilmiş gibi değildi de, steril bir ortamda insan elinden hesapla kitapla çıkmış gibiydi. Bir seri üretim numarası dahi olabiliirdi. Hepimiz aslî doğamızdaki bir bilgiye dayanarak tabiatın efendisi olmadığımızı biliriz. İnsan yapımı bir çiçek yaptıysak bile onun artık hiçbir zaman 'kendisi' olmadığını seziyoruzdur içten içe. Mevsimleri imal edemediğimiz gibi, çiçekleri de istediğimiz zaman, istediğimiz biçimde yoktan var edemiyoruz.

Her şeyin ilk örneğini var etmek Yaratan'a mahsus. Bizler imal edebiliyor, keşfedebiliyor, icat edebiliyor, taklit ediyor, esinleniyor veya üretebiliyoruz. Üç hafta boyunca değişmeden kalabilen bir karanfili mesela... Yaşlanmamak ve yıpranmamak için yüzünü gözünü çektirenleri filan düşünüyorum da, değişmeye karşı

koymanın ne büyük bir 'yaşamasızlık' olduğunu daha iyi anlıyorum. Hep aynı kalmak: Büyük ceza! Yaratan'ını inkâr etmek kadar.

Bir karanfille 'canlı ilişki' kuramayacaksam, onun havayla, suyla, ışıkla olan temasını koparacaksam, onunla birlikte değişim geçirmeyeceksem... Kendi canıyla çıktığı kemale erme serüveninde onun Yaratan'ını tesbih edişini de algılayamaz hale gelirim, geliyorum. Onun 'cansızlığı' benim canımdan eksiltiyor. Sadece çiçeklerin bir örnek oluşu ve bizden hayretimizi, hayranlığımızı çalması değil ilahi niteliklerini kaybetmiş canlılara maruz kalmanın faturası. Aynı zamanda meyve ve sebzelerin zarlarının, kabuklarının, çekirdeklerinin de 'sonradan yapıma' olduğunu sezebiliyoruz. Soğan doğrarken, portakal soyarken, fasulye ayıklarken... Ve bu sezgiye bilgi de katıldığında insanın umudu sahiden kırılıyor.

Çünkü biliyoruz artık, koku geni de var, lezzet geni de. Belki sıra çoktan ömür genine de gelmiştir. Tahmin ediyoruz... Genleriyle oynanmış ürünlerin, hormon kullanımının devletler tarafından hukuken kabullenilmesiyle birlikte, dünyada endüstriyel tarımın 'sentetik ruhu' yükseldikçe yükseliyor. Yediğiniz mandalinadan havuç tadı almanız mümkün artık. Koku ve tat genleri enjekte edilirken gıdalara, böyle el kazaları da olabiliyor! Bizzat bir arkadaşımın başına geldi. Her canlıya verilmiş bir mühlet var. Adına ömür dediğimiz. Ama solduğunda bile kokusu gitmeyen benimki gibi bir 'seri üretim' karanfil, ömrünü çoktan tamamlamış bir insanın halen parfüm kokmaya devam etmesi gibi absürd bir şey. Aykırı geliyor insanın ezeli ilmine.

Peki, bu kadar kötümserlik yeter. Biraz da 'Sevgili'nin nurundan bir 'gül' koklayalım. Efendimiz'in (sas)"Bana dünyanızdan üç şey sevdirildi..." hadisinde söz ettiği 'güzel koku'nun sayısız sırrından birini koklayalım. Güzel, sevilen'dir. Peygamberimizi (sas) sevmekle, ondaki kokuyu da idrak etmiş, koklamış oluyoruz. Onun Allah'ın (cc) 'en Sevgilisi' olması, kendisindeki kokuyu duyma niyetini, maharetini bize bırakıyor. Ama aynı şekilde, ondaki Allah'a ait kokuyu da idrak etmemizi talep ediyor. Koku, çünkü değişmeceli bir tabir olarak, insanın hakikati.

Allah'a ait her şey, yani her varlık bu Sevgili'liğin sırrına ortak ediliyor. Seven ve sevilen olmanın sırrı, bizi birbirimize ipeksi ipliklerle bağlamaya ilahi bir davet aynı zamanda. Sevginin çekirdeği, muhabbetin ruhuyla bütünlüğü oluşturuyorsa, her birimizin kokusu, ömrümüze sinmiş demektir. Her ömrün bir kokusu var. Ruhu... Kimse tarafından yapılamayan. İnsan canlı olduğu sürece ömrün kokusu uçmaz, siner. Tıpkı insan kokusu gibi, o da yapay olamaz bu yüzden. İbn Arabî, "söz nefestir, nefes de kokunun aynıdır" der: "Nefes, nutuk suretinde ne ile zahir oluyorsa, ona göre ağızdan iyi veya kötü olarak çıkar. Fakat nefes, ilahi olduğu cihetle hepsi iyi ve güzeldir. Ancak beğenilmesi veya hoşla gitmemesi bakımından güzel veya çirkin olur."

Karanfilime döneyim o halde: Yapay bir çiçek, ilahi özelliklerini kaybettiği ölçüde isterse en şahane kokular ona enjekte edilmiş olsun, sevginin sırrını paylaşmadığı için ne bana (ne de kedime) güzel kokmayacaktır!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir hayalim var

Leyla İpekçi 2012.04.03

Saat aksamüstü beşe çeyrek var. Gaziosmanpaşa Kaymakamlığı'nda patlama olmuş,

Humus'ta halk keskin nişancıların hedefinde, bir şüpheli Libya Merkez Bankası'na ait iki buçuk milyon dolarla İstanbul'da yakalanmış, darbe karşıtlığıyla tanınan emekli yarbay İzmir'de trafik kazasında ölmüş, yüzde yüz dana etinden tavuk çıkmış, İstanbul Swissotel'in Dolmabahçe Caddesi tarafına bırakılan paketten bomba çıkmış, polis bombayı fünyeyle patlatmış...

Böyle devam ediyor dehşet saçan haberlerin akışı. Her şeyin merkezinde, her şeyin savaşçısıyız. Böyle buyurmuş bize konjonktür! Belki devletçilikten serbest pazarcılığa geçmişiz, belki gençlerimizin boyu artık daha çok uzuyor, belki yaşam süremiz artıyor ama konjonktür hep zulüm dayatıyor bize.

Suriye'deki şiddetin, Libya'daki kaosun merkezinde değil ki sadece. Kendi içimizdeki savaşın da merkezindeyiz. Barışın savaşçısı olduk ne zamandır. Umutlar filizlense de, kimse artık savaşmak istemese de... Birileri dağa çıkıyor, birileri zihinleri parçalıyor, birileri tükürmekten bahsederek kardeş nefretini meşrulaştırıyor. Zulüm devam ediyor kaldığı yerden. Nasılsak öyle yönetiliyoruz, bu karayazgıyı 'nasip' sanıyoruz ve yine hiçbir şey olmuyor.

Evren ve Şahinkaya'nın yargılanmasına başlanıyor evet. Hepimiz müdahiliz. Geçmişimizle, geleceğimizle müdahiliz bu davaya. Bir şeyleri milimetrelerle değiştirebilmek için... Korkunun yanına umudu da koyabilmek için. Sivil anayasa sürecini de destekliyoruz. Yapılamasa da... İnsan kalabilmek için. Kendimizi bu darbe anayasasına yakıştıramadığımız için. Başka baharlara dek... Destekliyoruz.

Ama memleketi kaosa sürüklemeye çalışanlar da her zamanki gibi iş başında. Konjonktörü istedikleri gibi manipüle etmenin profesyoneli oldular on yıllardır. Balyoz davasından sıyırtmak isteyenler kadar, henüz patlamamış bombaları meşrulaştırmak isteyenler de çok çalışıyor.

Alevi örgütlerinin Sivas katliamı davasında zamanaşımı kararını protesto etmek için pazar günü İstanbul Kadıköy'de yaptıkları mitingden bahsetmek de gerekli. Çünkü evet, binbirinci kez yine katliam ve provokasyonlara dikkat çekmek, hepimiz için elzem. Zira Hatay'da, Adıyaman ve İzmir'de Alevilere karşı yine 'gizli el'lerce yürütülen 'operasyon provaları'nın bu kez Erzincan'da tekrar edilmesi hepimiz için çok acil bir durum.

Belli ki, tıpkı 93 yılında Sivas'ta gerçekleştirilmeden önce yapılmaya çalışıldığı gibi, tıpkı 80 darbesi sürecinde Çorum ve Maraş'tan önce de başka yerlerde denendiği gibi yine deniyorlar, deneyecekler. Ya o zamanlar tuttuğu gibi şimdi de bir tanesi tutarsa bu provokasyonların! Bir kıvılcım daha ateş alırsa!

Yıllarca insanlığa karşı yapılan suçların zamanaşımı olmayacağını haykırırken bizler, tıpkı Balyoz davasındakiler gibi tehdit almaya devam mı ediyor olacak davalara bakan hakimlerle savcılar? Azmettirenleri hakıyla yargılamasınlar diye?

Daha ne kadar her 'mesele'mizde başa döneceğiz tehditle, şantajla, mafyozik hesaplarla? Memlekete kapitalizm geliyor, post modernizm geliyor, küresel sermaye geliyor vesaire ve bunca 'liberal' gelişme bile 'en muhafazakâr' arazılarımızı bir milimetre kıpırdatamıyor. Belli ki, sadece kara deliklerimizin üzerine kat kat allık sürülüyor.

Bir hayalim var. Eski bir hayal. Ama geniş zamanlı. Kalksa sınırlar! Hem içimizde, hem dışımızda. Dersim'den arabayla yola çıkıp Elazığ, Adıyaman ve Antep'e, oradan Halep'e güle oynaya geçsek. Oradan Şam ve Beyrut'a, Gazze'ye... Yine mesela arabayla Artvin'den Batum'a, oradan Erivan'a, Tebriz'e, Tahran'a geçsek sorunsuzca...

Yağmanın, nifak tohumlarının, çatıştıran provokatörlerine içte ve dışta ortadan kalktığı, konjonktürün hava ve suyla, toprakla ve mevsimlerle belirlendiği, ipek yollarının döşendiği cennetsi bir bahar olsa yolculuğumuz. Aynı öykünün, aynı duanın, aynı şarkının içinde hep birlikte çoğalsak.

Başımızdaki örtü nedeniyle spor takımınızın yenik sayılmadığı, kimsenin bize terörist muamelesi yapmadığı, göçmen denilerek aşağılamadığı bir Batı olsa, sözleşmesini yaptığı gibi özgürlük ve kardeşlik içeren insani bir hukuk karşılasa bizi, evrensel havuzunda...

Fransa'nın Toulouse kentinde ölü ele geçirilen Merah adlı gencin, operasyon öncesi polise, suçsuz olduğunu söylediği iddiası ya doğru çıkarsa? Zanlının babasının avukatına göre, ellerindeki iki video kaydı, operasyon öncesi öldürülen Merah'ın, "saldırıyla alakası olmadığını ve hiçbir şey yapmadığını" polise söylediğini açıkça gösteriyormuş.

Doğuda ve batıda, ideolojilerin, inanç ve milliyetlerin belirlemediği bir hukuka kavuşsak! Maktullerin masumiyet hakkını hep birlikte savunduğumuz, işkencecilerin nedamet getirdiği, cuntacıların yargılandığı, toplum mühendislerinin inkârdan vazgeçtiği, sömürgecilerin eli kolu bağlandığı bir günde, bahar çiçeklerini dizsek art arda...

Belki de diyorum, hayallerden, iyilikten, güzellikten bahsetmek de zulme karşı bir direniştir bugünün dünyasında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanlığın kalbinde atan...

Leyla İpekçi 2012.04.07

Nasıl da daraldı vakit! Dünyanın kalp atışları hızlandıkça ona yetişmeye çalışan bizler...

Sığ sulara debeleniyoruz. Değmeden, temas etmeden, sadece değinerek şöyle bir... Her şeye ucundan bakıyoruz. Mekâna ve zamana böylesine bir tutsaklık; çürümeye, yozlaşmaya, tüketime açılan en kestirme yolların birleşkesinde tutuyor bizi. 'Nefsi emmare kapitali'nin başkenti gibi soluk alıyor en küçük yerleşim birimlerimiz. Ruhu içine kaçmış insanlığın. Kıyameti böyle bekliyoruz; genleriyle oynanmış kelimelerle, silikonlu düşüncelerle, yapay esinlerle... Böyle bir dünya, belki, yine de 'binyıllar'ca dönecek. Kıyamet vaktini bilmemek, bizi ona hep aynı mesafede tutuyor. Bin yıl önce de yakındı. Şimdi de. Böyle bakınca evet, insan olmanın sırrını taşıyanlar için de dünya belki geçmişten farksız. Kâmillerin yüzü suyu hürmetine dönüyoruz hep. Devam ediyoruz!

Şehrin göbeğinde, kaosun ortasında hızlı adımlarla yürürken, kafamı kaldırdığımda nurlu bir yüzle karşılaştım geçenlerde. Üstü başı sade bir amcaydı. Amca dedimse, belki benden on yaş büyüktü sadece. Sanırım yaşsızdı. Manav dükkânının tezgahındaki iri çileklere, soyulmuş enginarlara bakıyordu. Bir şey alacak sandım, baktı ve uzaklaştı. Zamansız olduğu gibi mekânsızdı da galiba bu amca. O vakit daha önce Kâbe'de tavaf edenleri izlerken yaşadığım bir anı ikinci kez yaşadım: Kim bilir etrafımızda ne çok kâmil insan var ama kalp gözüyle bakamadığımızdan göremiyoruz. Bir seyyar satıcı, marangoz ya da elektrik teknisyeni. Tüm o 'okumuş, mühim adam olmuş' ezbercilerine inat, pekâlâ 'marifet ehli' bir zat çıkabilir. Böyle olmuştur hep. Günlerin sonuna dek de böyle olacaktır.

Onların sadece 'gören' gözlere görünmesi ilahi sırrı döküp saçmadan taşıyabilmeleri ve talip olanlarla bunu paylaşabilmeleri içindir biraz da. Görünenin ardında görünmeyen ama hissedilen bambaşka bir formatta yaşıyor çünkü bazılarımız. Şu çamur gibi hayatımızın en derin çukurundan nur çıkarıyorlar. Razi olmanın

nuruyla bakıyorlar hayata. Ve bize bir şey söylüyorlar: Trafikte sabrederken, tüketimi kısarken veya gereksiz konuşmalardan kaçınırken de 'halvet'te olabileceğimizi... Çocuğumuzu üniversite sınavlarına maddi manevi zorluklarla hazırlarken de irademizle teslim olabileceğimizi... Antidepresanlarla anksiyete ve panik atağa çözüm aramak yerine tefekkür, tevekkül, müşahedeyle hakikatin ruhunu çağırabileceğimizi...Kısacası, kendimizi değiştirebilmenin mümkün oluşunu. Rızı olan insanın bu dünyaya ve insanlığa bakışıyla, nefsinin tutsağı olmuş bir insanın bakışı arasında sanki defalarca durmuş gibi dünya. Biz henüz sevdiğimiz kişilerden dahi rızı olmayı becerememişken.

Nur yüzlü zat, iki sokağın kesiştiği yerde kayıplara karışmıştı kaşla göz arasında. Bir an şüphelendim. Acaba benim gördüğümü başka gören olmamış mıydı... Sonra ise aklımdan şunları geçirdim: İnsanlığın tekâmülü için ille de toplumsal dinamiklerin iyileşmesi gerekmiyor. Yani insanlığın güzelleşmesi ve ruhunun yücelmesi daha çok adalet ve daha çok hakkaniyet meselesinden ibaret değil sadece: Asıl mesele, kâmil insan olma meselesi! İnsanlığı kıyamete dek diri tutacak olan sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik dinamikler değil, daha ziyade kâmil insanların etrafa döküp saçmadan taşımaya devam ettiği o 'ilahi sır' işte! Dervişane bir yaşamla birlikte gelen...

Haksızlıklara direnmek için 'İslamcı' olmaktan veya ideolojik olarak kendini böyle tanımlamaktan bahsetmiyorum. Her türlü tanımın dışında kalmaktan, zamanın ve mekânın ötesine taşan, evrensel bir hakikatin ruhunda nefes alıp vermekten bahsediyorum. Aşk ile teslim olmuş bir kalbin tanıma ihtiyacı yoktur. Biraz daha açayım: Bu ülkede derin devletin halkına 'zulüm geleneği' yıkılsın diye çaba sarf ediyoruz. Bazı alanlarda adalet zuhur ediyor, bazı alanlarda etmiyor, zulüm şiddetleniyor. Ve bu arada nesil geliyor, geçiyor. Hep birlikte güzelleşebilmenin olanaklarını düşlemeye devam ediyoruz durmadan.

Oysa dervişin kemale ermesi için nesiller gerekmiyor! 'Seyri süluk'u uyarınca beş yıl, on yıl önceki kişi değildir o artık. Bir günü bir günüyle, bir vakti bir vaktiyle eş değildir. Küçük dertlerinin yerine 'ana teması' belli bir derdi vardır: Allah'ın (cc) kendisinden beklediği gibi yaşamak. Yoksa O'nun cemalini görememekten korkar. Asıl dert budur; O'na kavuşamamak. Nefsten kaynaklanan ve hap içmeyi gerektiren tüm dertler silinir gider. Herkesin bir yerlere gelip, bir şeylere tutunmak için rekabet etmeye tutsak olduğu bir toplumsal hayatta, hiçbir şey olmamak ve benliğinin kabuklarından soyunmak için o kadim yola çıkmışsan eğer... Senin gibi aynı yolda birçok kişi daha yürümekteyse... Halka dönmek ve kültürünüzü yükseltebilmek için gereken 'ruh medeniyeti'ni inşa etmektesinizdir. Başka bir yoldan yapmaktasınızdır insanlığınızı. Anayoldan.

Bir insan-ı kâmil ile bazen koskoca bir toplum ayağa kalkar, 'nefsi emmare'sinden sıyrılır, kültürünü canlandırır, kaderini 'seçerek' yaşar. Ama bazen binlerce adalet direnişçisiyle bir milimetre yol alınamaz toplumda. "Kâinata sığmayan, kâmil insanın kalbine sığmıştır" çünkü.

Bir daha baktım, meğer az ileride yürümekteymiş halen o nur yüzlü amca.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

'Yerli azınlıklar' ve 'yabancı biz'

Leyla İpekçi 2012.04.10

Geçtiğimiz günlerde Hristiyan arkadaşlarımızın Paskalya'sını kutladık.

Ne kadar zaman geçmişti hâlbuki aradan, gündelik hayatımızın parçası olmaktan çıkmıştı bu kutlamalar. 70'li yıllarda, İstanbul'da bugüne oranla bir nebze daha fazla 'azınlık' yaşarken, (özellikle Rumlar ve Ermeniler burada kendi topraklarında 'yabancı' olarak adlandırılmıştı) Paskalya'sını hep beraber tebrik ederdik arkadaşlarımızın.

Gerçi o vakte dek, azınlık'larımızın pek çoğunu buradan göndermeyi başarmış, geri kalanını da göndermeye çalışmakla meşguldük! Gelgelelim 'azınlığı bol' bir lisede okuduğum için, bizde durum biraz daha 'ideal' idi. Her 'cemaat'in bayramı birlikte kutlanırdı. Zaten 'biz' veya 'siz' denilen söylemlerle ayrılmak da anlamsızdı. Aynı medeniyetin çoğul yansımalarıydık bizler hepimiz.

Nasıl olmayalım! Bu memlekette Cumhuriyet boyunca tüm şehirler çarpık kentleşme formatlarıyla birbirine benzemişken, 19. yüzyıla ait kimi barok binalar, eski konaklar, kiliseler, camiler, saraylar göze hemen çarpıverir. Kimileri bu barok mimariyi de eklektik bir sentez diye eleştirir ama, nihayetinde yeni dönemde dikilen kazuletektip apartmanlar arasında onlar nadide bir çiçek gibi göz doldururlar. Ve Osmanlı'nın bu son döneminin mimarlarının birçoğu Ermeni'dir.

İstanbul'un hafızasını şekillendiren, Osmanlı geleneğini Batı mimarisiyle yoğurup dönüştüren, onu yerel kodlarıyla yeniden üreten ve kadim ruhunu farklı yönleriyle diriltten eserleri de çoğulcu medeniyetimize dâhildir.

Kuleli Askerî Lisesi, Harbiye Askerî Müzesi, Ortaköy Camii, Büyükaada İskeleyi, Beyazıt Kulesi, Beylerbeyi Sarayı, Küçüksu Kasrı, Kadıköy Süreyya Tiyatrosu, İhlamur Kasrı, Selimiye Kışlası... Bunların mimarlarının Ermeni olduğunu hemen hiçbirimiz bilmiyorduk; hikâyemizi ayrı sandığımız için miydi acaba? Sonradan toplumsal hayatta 'siz' ve 'biz' olarak ayrıştığımız için mi?..

Daha geçenlerde Atina'dan gelen bir arkadaşım anlattı. Kendisi İstanbul doğumlu, burada okumuş bir Rum. Fakat 70'li yıllardaki baskıya dayanamayan ailesiyle birlikte Yunanistan'a göç etmek zorunda kalır. Tabii evlerini, anılarını, sermayelerini kısaca her şeyi burada bırakırlar. Yanlarında götürebildikleri birkaç eşyayı ve ev mobilyası gibi daha büyük parçaları taşıyacak bir gemi bulmak için aylarca uğraşırlar. İşte o eşya arasında bulunan ve yıllarca biriktirdiği hüznü anılarıyla sapasağlam duran bir 'komodin' bugünlerde arkadaşımınla birlikte yeniden anayurduna döndü!

Onunla konuşurken, 'siz' 'biz' ayrımı yapmanın imkânsızlığını hissedirim her seferinde. Sınırların silindiği, farklılıkların bütüne hizmet ettiği, çoğulcu bir medeniyetin 'biz'leriyizdir hepimiz, aynı hikâyenin içinde.

Orta Anadolu'da gezinirken, bir keresinde bir Ermeni köyünün hemen komşusu olan bir Rum köyü olduğunu öğrenmiştim. Harabeye dönmüş mabetlerin, toprak altında bekleyen anıların henüz bizim iştmediğimiz pek çok acıyı, sevinci, bayramı, inancı, masalı, ninniye, türküyü barındırdığını düşünmek... Bu bile bana 'büyük hikâyenin bizi' olarak kuşatıcı ve çoğulcu bir paylaşım duygusu verir.

Geliyorum, meselenin diğer yüzüne. Devletin resmî ideolojisinin katılığıyla baktığımız Müslüman kimliğimize. Azınlığı bol okulumun 'görece ideal' ortamında Kandil çöreğinden Paskalya yumurtasına, hamursuza dek her

'gelenek' ortaktı bizde. Bir aradaydık ama ille birbirimize benzememiz gerekmiyordu. Çeşitliliğimizdi en ortak noktamız.

Sonra 'hayat' başladı ve ayrıştık. Fark ettim ki, modern ve seküler bir cehalet içinde Müslümanlığımızdan mahcup olmak durumunda kaldığımız dönemlerdeydik henüz. Dine, dinî geleneklere yabancıydı birçoğumuz. İşte bu zihinaltıyla büyüyen kuşaklar yıllarca üniversiteye başörtüsüyle girilirse diğerlerinin de 'kapanacağından' korktu.

Dediğim gibi, sadece Ermeni'yi, Rum'u 'yabancı' addedip kalbimizi soğutmakla kalmadık kendi topraklarında. Kalbimizi Müslüman'a da 'yabancı' bıraktık.

Süryanilerden, Ermenilerden, Rumlardan ve hatta Yahudilerden temizlediğimiz bu 'steril' topraklarda homojen, tekil, tekçi bir kültür, bir zevk inşa etmeyi denedik durduk. Fakat ironik biçimde, 'kendi'mize ait dediğimiz Müslüman geleneklere ve dinî değerlere de 'bîhaber' kaldık.

Şiirin, müziğin, tezhibin, mimarinin ve her türlü zevk ve sanatın filizlendiği, kültürün yükseldiği, insanların şevk ile 'sevgili'liğe yolculuklarını yarım bıraktık. Kopardık kendimizi kökümüzden.

Eğer buralı 'azınlık'ların bayramlarını, dini yaşama biçimlerini, inanç medeniyetlerini paylaşıyor olsaydık, kendi dinini hayatının bütünlüğü içinde algılayıp yaşamaya çalışan kendi Müslümanlarımıza da daha kalpten bakardık.

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tıklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dedemin köyüne ilk gidişim

Leyla İpekçi 2012.04.14

Annemin babası Eğin'in Başpınar köyünden. Erzincan'ın bir ilçesi olan Eğin'in resmi adı Kemaliye.

Başpınar, Elazığ'a daha yakın. Hem annesi hem babası o köyden dedemin. Babası kadı olduğu için küçük yaştan itibaren çeşitli yörelerde dolaşmış, farklı beldelerde büyümüş.

Eğin'den İstanbul'a doğru tarihe dayanan bir göç var; Dördüncü Murat döneminde başlamış. Ahali Saray'da çalıştığından, o tarihten beri bir ayağı İstanbul'da olanlarının sayısı pek çokmuş. Dedemin akrabaları arasında da böyle kişilerin olduğunu duyardım. Bugüne dek dedemin köyünü çok merak etmeme rağmen gitme fırsatını bulamamıştım. Eşimle birlikte geçtiğimiz baharı uzun bir yolculukla karşıladık. Amasya'dan devam edecektik. Arabayla yol yapmak, özellikle Anadolu'daki hızlı değişimi ve 'muhteşem karmaşalarımızın ruhu'nu adım adım izlemek anlamına gelir bizim için.

Refahiye yolundan sonra iklimle birlikte toprak da değişmeye başladı. İnsanların yüzü, giysiler, tarlalardaki ekin, tabiatın renkleri... Giderek matlaşıyor, flulaşıyordu doğa. İlık rüzgârda dalgalanan buğday başakları... Tren yolunu izleyerek vardığımız Bağıştaşı köyünde artık bambaşka bir dünya vardı.

Tıpkı güneydoğunun boz tepeleri gibiydi dağlar ama altında yeşil vadiler ve yol boyunca hep şırl şırl akan bir su! Fırat'ın sayısız kolları bu bölgenin her tarafına kesintisiz uzuyordu. Yeşil vadilerle boz dağların aynı dili konuştuğuna bu kadar yakından tanık olmamıştım. Evlerinin önündeki serin ağaç gövdesinde oturan iki ihtiyar kadınla sohbet ettik. Tren yolcularının buluşma yeri ydi burası.

Karanlık Kanyon'a dalmak üzereydik. Sarp kayalar arasında yapılan yola. Ankara İstanbul güzergâhını 220 km kısaltan 8 buçuk kilometrelik Taşyolu'nun yarısıydı bu kanyon. Tamamlanması çok uzun yıllar sürmüş ve yörelilerin özverisiyle mümkün olmuştu.

Yan tarafta sarp kayaların altında dinlenen Karasu. Gezinti yapan turist kanoları. Bungee jumping'den trekking'e, kanodan yamaç paraşütü ve rafting'e dek o kadar imkânlı bir belde ki, 33'üncüsü yapılan uluslararası kültür ve doğa festivalleri de var. Derken işte Eğin'in sokaklarında çağıldayan sular! Karadutların sokak taşlarında bıraktığı iz, neredeyse yan yana dizilmiş tarihi camiler, iki cami arasından yeryüzüne fıskıran kaynak suyu, fındıkla dutun dövölerek bir araya getirildiğı Lökthane, suyun etrafında eski onarılmış taş konaklar. Arkada dağlar, dağlar...

Yukarı fıırından 'boy lu ekmek' alıyor ve Kadıgölü'nün başında yiyoruz. Eğin, yüz yıl önce 50 bin nüfuslu bir şehir. Ticaret, zanaat, tarımcılık var. Tarım ve hayvancılık buralarda neredeyse bitmiş ama meraklı yabancılara kendi kültürünü anlatma kaygısı yerli halka kendini yeniden keşfettiriyor. Kültür merkezlerinden halk müzelerine, otellerden konuk evlerine, turizm yatırımlarına dek büyük bir atılım yaşanıyor her yerde. Fazla oyalanmadan devam ediyoruz Başpınar'a doğru.

Karşımıza ilk çıkan köy Apağa. Ahmet Kutsi Tecer'in meşhur şiirine ilham veren: "Orada bir köy var uzakta..." Hangi köyün ne kadar uzak olduğu hep merkez elit tarafından belirlendi yakın zamanlara dek. Gelgelelim yörenin en kalabalık köylerinden biri olan Apağa, Anadolu'da korunmuş en eski çarşıya da sahip. Yani ne uzak, ne de keşfedilmemiş! Cumhuriyet elitlerinin Anadolu taşrasına bakışının ne kadar 'soğuk ve mesafeli' bir bakış olduğunu bir kez daha teslim ediyoruz.

Neden sonra rakım 1400 ve Vali Yazıcıoğlu köprüsüne varıyoruz. Yıllarca yapılamayan meşhur köprü. Kartpostal gibi bir görüntü eşliğinde devam ediyoruz köye doğru. İkinci ezanı okunurken köy meydanındayız. Arabayı park ederken bastonlu bir adam ağır ağır geçiyor önümüzden. Selam veriyoruz.

"Akrabalarımı bulmaya geldim" diyorum çarçabuk. Amca, "şimdi herkes camidedir, kimi ararsanız" diyor. Namazdan sonra avluda toplanan adamların yanına yaklaşıyor, derdimizi anlatıyoruz. Neden sonra uzakta oturan birini işaret ediyorlar. Dedemin babasını, dedemi soruyorum bu dinî ihtiyara. Bana ismimi soruyor. Duyunca ise annemin ve dedemin adını anıyor bir çırpıda! İnanması zor! Mucize bu!

Başpınar'a varana dek kanyonlar geçmiştik, uçurumlar, dağlar, ırmaklar, tren yolları, tarlalar. Ve burada, ismimizi bilen, yaşatan akrabalarla karşılaştık. Kanyonlar, uçurumlar kalktı aradan...

Bizi evine buyur ediyor. Dedemin küçük kardeşi yaşında bir arkadaşı, uzak akrabası. Çaylar pişiyor, yiyecekler çıkıyor. Karısı İstanbul'da. Romatizması var. Ama kendisi yazları hep burada. ıkıp dolaşıyoruz.

Köyün konuk evinde tarihi fotoğraflar. Artık çoğu köyde olduğu gibi okuma ve sohbet odası. Yüzyıl öncesinde buranın nüfusu ağırlıklı olarak Ermeni. Onlardan öğrenilmiş zanaat devam ediyor. Kilimcilik, kunduracılık...

Köyün muhtarı bizi buyur ediyor. Yine bir yaşlı ağaç, etrafında ihtiyarlar. Çeşmeden buz gibi su akıyor. Karşı dağın öte yanından, Munzur'dan geliyor su. Bir taraf Munzur. Başbağlar köyü çok uzak değil. İnsanın gidecek bir köyü olması, sıradan ve güzel. Çocukluğumdan beri, kendimi bildim bileli yaşadığım İstanbul'dan dışarı taşı köklerim. Toprağa düşmeye hazırlanırken meyveler, köklerimi çapaladım, havalandırdım. Gövdeme yeni kökler diktim. Artık benim de bir köyüm var. (Yazının uzun hali Gecenin İkinci Rüyası adlı deneme kitabımda.)

YASAL UYARI

Yayınlanan köşe yazısı/haberin tüm hakları Feza Gazetecilik'e aittir. Kaynak gösterilse dahi köşe yazısı/haberin tamamı özel izin alınmadan kullanılamaz. Ancak alıntılanan köşe yazısı/haberin bir bölümü, alıntılanan habere aktif link verilerek kullanılabilir. Ayrıntılar için lütfen **tiklayınız**

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hira'da duyduk kelimelerin kokusunu

Leyla İpekçi 2012.04.21

Her birimiz kendi dağımızın tırmanıcılarıyız. Ömrümüzü tamamladığımızda, kendimizin zirvesindeyken veda etmiş olacağız bu dünyaya.

Kimimiz yirmi yaşında, kimimiz kırk, kimimiz doksan yaşında eriyoruz varlığımızın kemâline. Dağ, bu anlamda içsel yolculuklarımızı simgeliyor. Ne kadar derine inebilirsek, o kadar doruğa tırmanıyoruz. Bir kişisel miraç, evet.

Nur Dağı'na tırmanırken bunları düşünüyordum. Yalnız kalmak, Yaratan'ınla bağlantı kurmak, hayatla arana mesafe koymak, tefekküre dalmak, ibadet etmek için insanlığın başından beri yukarı tırmanıyoruz hep. Ta ezeli tabiatımızda kodlanmış bir seyr ü süluk ihtiyacı olsa gerek bu. Yukarılarda, dağın tepesinde, koptuğumuz dünyanın yerine koskoca bir kâinat açılacağını tahmin edebiliyoruz belki. Yalnızca bizim bakışımızla açılan, bizim kalbimizle görünen... Pek çok dağa tırmandım. Nemrut'un zirvesinde, turistlerin gezdiği ve fotoğrafını çektiği 'tanrıça' heykellerinin durduğu bölmenin arka tarafına ulaşmış ve orada artık kimsenin işine yaramayan, kırık dökük başka 'tanrıça' başları ve uzuvları görmüştüm. Parçalanmış, üst üste yığılmış, terk edilmişlerdi.

Aziz Simeon'un kırık bir sütunun tepesinde yıllarca tefekküre daldığı Samandağ'dan inerken ise 'dünyaya geri dönüş'lerin kolay olmadığını teslim etmiştim. Mekte'nin birkaç mil kuzeydoğusunda, Mina yoluna yakın Nur Dağı'nda ise daha farklı bir 'irtifa'da kuşandım düşünceleri. Ne de olsa 'en Sevgili'ye (sas) gelen ilk vahiy, bu dağın zirvesindeki Hira Mağarası'na inmişti. Kelimelerin hakikatiyle ilk buluşma! Kırk dakikaya yakın tırmandık, yol boyu bir ayet eşlik ediyordu bana: "Biz ayetlerimizi (işaret ve kanıtlarımızı) hem ufuklarda, hem kendi nefislerinde onlara göstereceğiz; öyle ki, şüphesiz onun hak olduğu kendilerine açıkça belli olsun. Her şeyin üzerinde Rabb'inin şahit olması yetmez mi?" (Fussilet, 53)

Neyin ne kadarına şahit olacağımı veya hakikatin nurundan benim payıma düşenin ne olacağını bir Bilen'im, bir Şahit olanım vardı zaten. Bana düşen, bu şuurla tanıklık etmektir baktığım her şeye. Her şey O'ndan değil miydi, benliğimdeki ve âlemlerdeki (afak ve enfüs) her şey! Rabb'ini bilmesi için hem kendi nefisini hem

âlemleri bilmesi gerekiyordu insanın. Nefsimde ve ufuklarda görebildiğim her şey, O'nunla kurduğum bağlılıkla orantılıydı. Yükseldikçe teslim olma mahareti de artıyordu sanki insanın.

Etrafta hemen hiç ağaç ve bitki yoktu. Arada bir çalı çırpılara rastlıyorduk. Dönüp Mekke'ye baktığımızda, bir süre sonra nesneler arasındaki mesafeler kapandı. Bir minyatürün içine dalmaktaydık sanki. Mesela tam bu sırada bir 'yolcu'nun yüzü o an her şeyden daha 'büyük' gözüktü yüzüme. Yanımdan geçmekteydi. İniyordu usul usul basamakları. Gözleri kendi içine bakıyor gibiydi, başka bir bakışla bakıyordu her şeye. Salâvat getiriyordu bir yandan. Bizim gördüklerimizden farklı bir 'ayet' kendi nefsinde görünür olmuştu belki. Bakakaldım ardından. Peygamber Efendimiz (sas), otuz beş yaşından sonra Mekke'nin sert ve celalli ortamından uzaklaşma gereği duyarak Hira'ya çıkıp tefekküre dalıyordu. Eşi Hz. Hatice hamileyken dahi ona yemek taşırdı. Modern dünyadan gelen bizler için en sağlıklı halimizde bile bu yolu tırmanmak o kadar kolay değilken!

Kuşkusuz velilerin, mürşitleri tarafından eğitilmeleri ve seyr ü süluk'unu tamamlamaları uzun yıllara yayılır. Efendimiz (sas) ise Rabb'i tarafından eğitilmişti. ("Beni Rabb'im terbiye etti, ne güzel terbiye etti" buyurmaktadır.) Hira yolunda bir düşünce daha: Hz. Muhammed'in (sas) sülukunun tamamlanışı, risaletinin başlangıcı. Hira: Yolların kesişmesi. Ve aynı anda yol ayrımı.

Önce kocaman bir taş karşıladı bizi. Dar geçitte. Bazen çok şişmanların geçebildiği, bazen ise cılız kimseleri geçirmeyen o taş. Sonra mağaranın ağzına vardık. İçerisi loş. Yalnızca bir kişinin ayakta durabileceği veya uzanabileceği kadar. Ve sessiz. Sessizliğin tanıklığını duyduk. Bizimle konuşuyordu. Müthiş bir koku vardı. İçeride namaz kılabilenler bilir, rüzgâr estikçe, kimi zaman daha kesif, kimi zaman latif, bazen ise hiç duyulmayan o 'canlı' koku... Hira'da ne kadar kalırsanız kalın, oranın size ait olmadığını, ancak ziyaret ettiğinizi fark ediyorsunuz. Beşeri yalnızlık ve ilahi bağlılık. Hira 'Varlığın Efendisi' için var edilmişti işte. Uzaklardan Kâbe görüyordu her şeyi. Derken akşam vaktinin girişi. Mekke'nin ezanları. Efendimiz burada tefekkürdeyken henüz olmayan bir çağrı. Ancak O bizi davet ettiğinde, başlayan bir davet.

Aşağıya geç vakit karanlıkta indik. Dağ gecesi. Ama etraftaki diğer dağlara nazaran, Nur Dağı aydınlıktı. 'İkra'yı düşünüyordum. Hira'nın Kadir Gecesi'nde inen ilk ayetle ihya edilmesini. İnsanlığın İslam'la tamamlanan nurunu. İnsanlığımızı bize veren nimetlerini. Ve Efendimiz'le Kur'an'ın ikiz oluşunu...

Cebrail'in (as) O'nu sıkıp okumasını istediği: "Ki O, kalemle yazmayı öğretendir..." Kâinat kitabıydı diyordum içimden, evet, 'oku'nması gereken buydu. Buradaki 'kalem'in bir sırrı da, 'nun' sırrıydı herhalde. Evrensel levhada varlığa çıkmış ve çıkmamış her şey. Ayetlerin insanın benliğinde ve ufuklarda 'oku'nabilmesinin sırrı... Vahiy meleği tek kişilik Hira'da kanatlarıyla tüm ufku kuşattığında... Bunları anlayacak ilmim yoktu ama şahittim ben de artık: Efendimiz'in (sas) kelimelerinin kokusu "Yaratan Rabb'in adıyla oku"yan tüm 'yolcu'lara ulaşıyordu koklama maharetleri ölçüsünce.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paravon Dede'nin hikâyesi hepimizin

Leyla İpekçi 2012.04.24

Paravon Dede'nin iç burkan hikâyesi, geçtiğimiz yüzyıl bu topraklarda yaşanan, yankısını bugünlere ve geleceğe taşıran pek çok acıklı hikâyeden biri.

Günün anlamına uygun olarak bir Ermeni hikâyesi bu. Ama aynı anda Türkleri, Kürtleri ve bambaşka kimlikler taşıyanları da kapsıyor. Belki ortak noktası 'mazlumiyet' denilebilir. Zalim olmamış, zorbalık yapmamış ama haksız yere zulüm görmüş farklı kimliklerden gelen milyonlarca kişinin acısını yansıtan... Bir türlü bitmeyen, tamamlanamayan bir hikâye. İç içe geçmiş öyküleriyle, yarım kalmış vedalarıyla, bizden insanlık adına tanıklığımızı istiyor. Belki sadece bunu.

Artık biliyoruz çünkü, bizde iz bırakan küçük hikayelerimizin diğer ucu, özellikle son yüz elli yıldır bu topraklarda yaşanan o acı yüklü toplumsal tarihimizi, yani büyük hikayemizi fazlasıyla yansıtıyor.

Geçtiğimiz yıl asırlık ömrünü tamamlayarak ahirete göçen 1914 Yozgat, Burunkışla doğumlu Paravon Gökbaş, arkadaşım Nayat Karaköse'nin babasının dayısı. Ona doğum tarihi sorulduğunda suskun kalmış, "kara gün sonunda" dermiş hep. Tehcir günlerinde annesi, kardeşleri ve diğer akrabalarıyla birlikte yuvasını bırakarak yollara düşmüş. Babası, Ermeni ailelerin pek çoğunun erkekleri gibi o vakit Osmanlı ordusunda savaşta. Daha somut söylemek gerekirse Sarıkamış'ta.

Ve yine Sarıkamış askerlerinin pek çoğu gibi bir daha ondan haber alınamayacak. Donarak ölmüş olabilir, Rusya'ya sığınmış da olabilir. Başta anne olmak üzere, kimse öğrenemiyor bir daha.

Yola düşeli birkaç gün olduğunda, 'katletme emri' almış bir asker onları kısıtıyor, sıraya diziyor öldürmek için. Fakat Paravon Dede, bir yaşının verdiği bütün içgüdüsel imkânları zorlayarak unutulmaz bir çığlık atıyor. Bunun üzerine asker merhamet ederek, "Bunu yapamayacağım, derhal gözümün önünden kaybolun." diyor.

Paravon Dede ve ailesi bir süre Anadolu'da sürüklendikten sonra köye geri dönmeyi başarıyorlar. Sonraki yıllarda annesi oğlunu birkaç kereler Beyrut'a yaz kamplarına yollamaya kalkıyor fakat her seferinde ondan ayrı kalmaya dayanamayacağını fark ederek, oğulcuğunu yanında tutuyor.

1933'te yeni bir sürgün kararıyla Burunkışla köyündeki hayatlarını bir gece içinde terk etmeleri gerekiyor. Bu, artık 19 yaşındaki Paravon Dede'nin belleğinde tehcir günlerine nazaran çok daha şiddetli yer edecek. Fakat o çocuklarına ve torunlarına hep başından geçen 'iyi şey'leri anlatacak ileride. Mesela kendilerine merhamet eden asker gibi, bir de hancı var.

Yozgat'tan onlarla birlikte aile başı bir döşek ile eşek sırtında yollara düşen kırk Ermeni aile daha vardır. İstanbul'da Patriğin araya girmesiyle, onları Samatya'ya götürecek olan trenle bineceklerdir. Fakat Sungurlu'da treni kaçırınca çaresizlik içinde, soğuktan donmamak için bir hana sığınır. Han tıklım tıklım doludur. Onların bu sefil hallerini gören hancı, diğer kalanlara şöyle seslenir: "Allahınızı peygamberinizi seviyorsanız çıkın, misafirlerim var!" Bunun üzerine onlara yer açılır ve orada kalırlar.

Haydarpaşa'ya, oradan da Samatya'ya çileli bir yolculuktan sonra vardıklarında ilk altı aylarını geçirmek üzere bir okula yerleşirler. Sonraki yıllarda Paravon Dede çinicilikle uğraşır. Diğer aileler de Samatya'da kalıyor, dayanışıyorlar. Okulun lise olması için Paravon Dede defalarca Ankara'ya gidiyor, sonunda resmî yetkilileri ikna ederek hayatlarını kurtaran bu okulu hem yeniden onarıyorlar, taşlarını yapıyorlar, hem de lise statüsü kazandırıyorlar. Yönetim kuruluna alınıyor Paravon Dede. Okul, bugün de eğitimine devam eden Sahakyan Lisesi. Samatya'da onu sadece Ermeniler değil, Türklerle Kürtler de ağabey diyerek sayıp seviyorlar.

Paravon Dede'nin ailesinin genç kuşaklarına anlatacağı 'iyi şey'ler olmaya devam ediyor bu arada: Burunkışla köyünden bir gecede sürgüne giderken arsa ve evlerini teslim ettikleri ağa, bu malları satarak kendilerini Samatya'da bulur ve parayı onlara teslim eder mesela! Kötü hikâyeleri ise hiç anlatmıyor Nayat'ın dedesi. "Kin

tohumları düşmesin" diyor. Hayatı boyunca düşkünleri, parasızları misafir etmiş, tıpkı hancının kendilerini misafir ettiği gibi. Bunu hiç unutmamış.

Paravon Dede'nin kardeşi, İkinci Dünya Savaşı'nda yurtışında şehit düşünce getirilip İzmir'e gömölüyor. Fakat tıpkı bir zamanlar annesinin onu Beyrut'a yollamaya razı olmaması gibi, kardeşinin kemiklerinin uzaklarda kalmasına razı gelemiyor. Belki babasının da aynı bilinmezlikler içinde sonsuzluğa yollanmış olmasından. Belki Ermenilerin dünyanın çeşitli coğrafyalarına dağılarak memleketlerinden uzakta ölmüş olmasından... Kardeşinin kemiklerini yanına Samatya'ya getirmek istiyor.

Ve bir gece mezarlığa girerek kemikleri çıkarmaya çalışırken yakalanıyor. Gözaltında kalıyor, ama sonunda kemikleri getirmeyi başarıyor! Ah diyorum Nayat'a, ah! Bugün hâlâ kayıp kemiklerin gayri resmî tarihinden kişisel hikayelerimizi damıtmakla meşgulüz. Ama artık toprağın altındaki acılı 'büyük hikaye'nin hepimize bakan yüzüne aşınayız en azından.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sonsuzluğun da Rabbi

Leyla İpekçi 2012.04.28

'Orası' hep devam ediyor, kesintisiz bir dua gibi. Vardı hep. Var. Ne vakit istesem sanal âleme bağlanıp 'oranın' şu anını canlı olarak izleyebiliyorum.

Nasıl bir devamlılıktır ki bu! Yeryüzünde hali hazırda böylesine tükenmeden devam eden ne vardır başka! Böylesine istikrarlı... Sanki ancak insan elinin yetişip bozamayacağı göklerde olur böylesi bir devam ediş.

Belki öyle. Ama zaten Kâbe, semadaki hakikatinin izdüşümü. Ona bakar bakmaz anlıyorsunuz, sadece bu dünyaya ait olmadığını... Keşke bu idrak, birbirimize bakarken de kuşatsa bizi. İnsanın ilahi niteliklerinin farkında olarak baksak, görsek birbirimizi.

Her neyse. Bir anın, bir ana benzemediğini, her şeyin her an yeniden var olduğunu, tekrar edişin bir yanılsama olduğunu insan hiç kesilmeden süren bir dönüşün içindeyken algılayabiliyor en çok. Kâbe'de tavaf ederken. Hayret!

Yine oradayım işte, Kâbe'de. 'Buyur' demeye gelmişim. Nasip ne demek, daha iyi anlamaya başladım. Atomların çekirdeğin etrafında dönüşünün veya gökadalara gezegenlerin dönüşünün bir rutin olmadığını, o döngüye dâhil oldukça 'görebilmek' eşsiz bir nimet insan için. Sanki bunları algıladıkça kâinatın ruhu diriliyor. Sanki ancak insan varolduğunda ruh katılmış oluyor kâinata.

Kâbe'de, daha ilk anlarda bunu sezersiniz işte: İnsanın diğer yaratılmışlardan farkını. Üstelik de bunu kibirle değil, tevazuyla sezeceğiniz yegâne yerdesinizdir. Ümmi de, sufi de olsanız; veli ikramlarıyla kuşatıldığınız yerde. Çünkü siz, bir kez oraya varabilmişseniz, misafir olmuştunuz demektir. İlahi ikramlar, bu davate icabet etmekle başlıyor.

Keşke bu daveti sadece Kâbe'de değil, her yerde işitebilsek. Çünkü misafirliğimiz her yerde devam ediyor, maksat her yeri Allah'ın evi olarak idrak edebilmek ve bu ikramları insan olmanın kıymetini bilerek alabilmek.

Kâbe eğer yuvarlak bir formda olsaydı, tavaf etmenin yörüngesini şaşırırdık diye geçirmiştik bir önceki gelişimde içimden. Gezegenlerden veya atomlardan farklı olarak insanın etrafında dönmesi beklenen 'çekirdeğinin' formu farklı: bir küp. Bizzat insan yapımı.

Her ne kadar talimatı Rabbinden alsa da, Âdem'den (as) sonra onu inşa eden İbrahim (as) ve Hz. Muhammed (sas), semada izdüşümü olan bu 'ilk ev'in yeryüzündeki formunun neden küpten başka bir şey olmayacağını biliyorlardı sanırım.

Kâbe'yi tavaf ederken veya Kâbe'ye doğru dört bir yanda durup namaz kılarken, hepimizin ortada bıraktığımız, bizimle formunu bulan bir boşluk var. Varoluşun anlamı: Kâbe; sadece ona ait olan o mekân. Sadece ona ait olan anlam.

Yirmi dört saat küt küt atıyor Kâbe. Vakitler girerken ise duran bir kalp oluyor. Günde beş kez. Ama durduğunda bile 'hareket' döngüsel olarak devam ediyor. Namaz kılanların durmuş olması bu gerçekliği değiştirmiyor. Namaz kâinatın hallerini simgeliyor bir bakıma. İki rekât namaz; yedi hareket. Yedi felek. Fatiha'nın yedi ayeti. Yedi ceddimiz. Yedi günü haftanın. Say'ın yedi şaftı... Hepsi sonsuzluğa gidiyor kendi rutini içinde. Misli olmayanı, doğmayanı, doğrulmayanı, eşsiz olanı kalbinde akletmeye başlama anı!

Say'ın yedi şaftı, tavafın yedi şaftından çok farklı bir sonsuzluk algısı oluşturuyor bende. Daha önceki gelişerimde herkes gibi ben de Hacer olmanın (ama İsmail ve İbrahim olmanın da) sırlarına dalıp gitmiştim şaftlar boyu. Hacer annemiz, yavrusu için su ararken Merve ile Safa tepeleri arasında sadece yedi kez gidip geleceğini bilmiyordu. Onun için bu sonsuzluğa dek uzayan bir 'özsuyu'nu arayıtı.

Biz ise yedi kez gidip geldikten sonra bitireceğimizi biliyoruz Say'ımızı. Ama acaba sahiden bitiyor mu? Tıpkı Kâbe'de hissettiğim o sonsuzluğu tavaf hissi gibi, Say'da da gidiş gelişlerinizin sonsuzluğu simgelediğini fark ediyorsunuz. İnsanlığın başlangıcından kıyamete dek kim bilir bu kaçınıcı Say! Sayısını yalnız Allah'ın (cc) bildiği gidiş gelişler içindeyiz hepimiz.

Belki su bulmak, rızkını bulmak dünyevi bir faaliyet. Ama bu kez farklı oldu: Daha önce her türlü ikilik arasında telaşa gidip geliyordum iki tepe arasında. Dünya ukba, mazlum zalim, ateş su, iyi kötü, korku umut... Bu kez ise o döngüsel olmayan, lineer çizgi bana 'sırat-ı mustakim'i çağırıyordu.

İki tepenin ucunu görmeden gidip gelirken (belli bir mesafeye dek görünmüyor tepeler), bu düz çizgide sonsuza dek gidecekmişsiniz gibi hissediyorsunuz. Ve bu bir yerde doğru. Kıyamete dek, diyelim: Sonsuzluğun yakın zamana çerçevelenmiş hali olan kıyamete dek, yeniden diriliş gününe dek gidip gelecek insanlığımız bu çizgide. Dünyalığını ararken ahiretliğini yapacak.

O yüzden bir tepeden diğerine giderken bitiş ya da başlangıcı belli bir mesafeye dek görmememiz çok manidar. Sonlar ve başlangıçlar, sonsuzluğun da Rabbi olan O'na ait. Bizim yapmamız gereken o düz çizgide, o bıçak sırtında, yani 'sırat-ı müstakim'de dosdoğru istikamet üzere devam edebilmek. Ne kadar dünyevi. Ve ne kadar gayba bakan bir faaliyet.

Döngüsel ve lineer tüm 'sefer'lerimizin 'seyr ü süluk'umuzun en salih amellerinden olması temennisiyle.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlahi aşk ve 'sanatçı'

Leyla İpekçi 2012.05.02

Bugün nefsi emmare dünyasının sanatsal kodları arasında estetik kaygılarımızı korumaya çalışırken, karşımıza muhafazakâr sanat, çağdaş sanat, ilerici sanat, modern sanat, geleneksel sanat, soyut sanat, toplumsal sanat, kavramsal sanat, görsel sanat, siber sanat gibi çeşitli 'versiyon'ları çıkıyor sanatın.

Şeylerin gerçekliğini ancak tanımlarla anlamaya çalıştığımız için böyle ek sıfatlara muhtaç kaldık. Yaptığımız tanımlar, göreceli olduğu için bizi kendi dünyamıza hapsediyor. Sanırım ben de ancak kendi sınırlı tanımlarımı getireceğim bu yazıda.

Sanatı kategorilere bölerek parçaladığımız için onun evrensel kriterlerini belirlemenin ve paylaşmanın zevkine varmaktan ziyade onu tüketiyoruz, imha ediyoruz hep birlikte. Aynı anda insan olmanın bize bıraktığı 'emanet' şuurundan, Adem'e (as) öğretilen isimlerin anlamını taşıma sorumluluğumuzdan da kopuyoruz giderek.

Bugün sanat eseri için neredeyse yegane kriter haline getirdiğimiz 'serbest çağrışım' metoduyla beslenmek, sanatçıyı belli estetik kriterlere ulaştıramaya yetmiyor. Tatmini için ona çok kısıtlı bir alan; bireysel tatmin alanı kalıyor sadece. Kendini bu tatminine hapsettikçe, hükmedemediği gerçekleri yorumlayamaz hale geliyor. Somut olanı somut olanla ifade etmeye çalıştığı sürece ise soyutlama maharetini de hadım ediyor. Yukarıda belirttiğim gibi, çoğalmaya değil tüketmeye hizmet ediyor o zaman da. Soyutlama ise, bir ucu maneviyata, metafiziğe veya insanlığın evrensel sırlarına açılan kıymetli bir 'imkân' sunar sanatçıya.

Nefsimizi kamçılayan, duygularımızı tahrik eden her çağrışıma sanatsal bir temsil olarak baktıkça nefsin sınırlı terimleriyle yaklaşıyoruz insan hakikatine. Ruhu yükselten, güzelleştiren evrensel zevklerle kuşatan ne varsa, nefsi emmarenin tekeline giriyor bir bir. Çoğunlukla farkına bile varmıyoruz. Yani şehvet şiddet haz gibi tükettikçe tatminsizleştiren, çıplak kaldıkça soyunduran sığ metaforlar kalıyor elimizde. İçkin ve aşkın hakikatimizden... Ve klişe bir savunma: "Cinsellik, ihanet insanın hakikatinde mevcuttur bunları niye saklayalım ki!" Sanırım bu savunma karşısında benim durduğum yer bu temaların kendisini saklamaya dair bir yer değil, bunları ifade etme biçimleriyle ilgili.

Kendi tanımlarım demiştim yazının başında, evet. Kendi adıma, küçük dünyamda: Hakikatin izdüşümlerini sonuna dek açarak değil, katmanlı bırakarak, örterek, dolayılarla işaret eden eserler icra etmekle uğraşanların sanatından feyiz alıyorum çok uzun zamandır. Mahremi olmayan, hududu ve mesafesi belli bir edep kaygısıyla vücuda getirilmeyen bir eser, bana sanatçının kendi amaçladığından fazlasını bırakamıyor. Salt kendini dayatıyor. Bir çeşit tahakküm bu. Aramızda hiyerarşi olduğu için paylaşım eksik kalıyor bende. Hakkıyla paylaşamayan ise çoğalamıyor.

Peki ne oluyor? Eseri tüketiyorum. Tükenip gidiyor. Oysa baktıkça beni sonsuzluğa yollayan bir resimden, zamanı ve mekânı mesafe ayarlarının dışına çıkarak yeniden üretmiş geniş zamanlı bir minyatürden, burayı öteleri anlatır gibi anlatabilen bir şiirden bahsediyorum mesela. İster ihaneti, ister şehveti anlatsın. Hakikati ancak metaforlarıyla anlatabiliriz, öyle değil mi?

Böyle baktığımda, böyle bir sanatçı öncelikle 'seven'dir benim için. Tıpkı Kudsi Hadis'te Allah'ın (cc) "Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi sevdim" diyerek insanı yaratmasındaki muradı açık ettiği gibi, İlahi aşkın tezahürüdür âlemlerde her şey.

"Hakiki sanatkâr Allah'tır" der Gulamrıza Avani: "Çünkü âlemde tecelli etmiştir ve bütün mevcudat bir şekilde O'nun sıfat ve isimlerinin tecellileridir. Allah'ın isimleri âlemdeki bütün mevcudatta zahir olmakla birlikte, zuhurda onların içinde gizlidir. Sanatkâr aslında Allah'ın mazharı olması itibarıyla kendi sanat eserinde zahir olmuştur."

Böyle bakıyorsanız eğer sanata ve sanatçıya... Yani varlıkların yaratılış hikmetinde gizli olan sırrın ipuçlarını aşk ile 'oku'ma imkânını taşıdığınızı hissediyorsanız... Seven'in tasvire sıkışmaya ihtiyacı kalmayacağını, tahayyül etmesinin de yeterli olabileceğine varırsınız.

Varlığa çıkmış hiçbir şey kendi 'görünüş'ünden ibaret değildir. Katmanlı, sırlı alanları vardır. Hakikatin her birimize düşürdüğü vechelerinin farklı olması da bundandır belki. Onu tasvirlerimize indirgemek yerine, hakikatin metaforlarını, her birimizdeki izdüşümleriyle anlamlandırabiliyoruz.

Tasavvurları, tecellileri, hayalleri, arzuları, özlemi, rüyayı, muammayı yani soyut gerçekleri sanat eseri üzerinden paylaşabildiğimiz ölçüde kendi varlığımızın bize bıraktığı boşlukları da anlamlandırmaya başlarız. İşte bu şekildeki paylaşım, sanatçıdan eserine, eserinden onu paylaşanlara uzanarak, organik bir ilişki kurar aralarında. Hiyerarşik üstünlük, yani bir çeşit kibir oluşmaz. Eser, onu paylaşan herkesle daha farklı bir anlama bürünecektir. Bir bakıma, böyle vücuda getirilmiş her eserle anlamı genişliyor hakikatin.

Kalp olmadan anlam olmaz. İlahi aşk, bu dünyada tattığımız diğer tüm aşk çeşitlerini birer metafora dönüştürür. Aynı anın içinde seven ve sevilen olmanın sırrı bu yüzden kalptedir. Her şey gibi, o da tabiri caizse 'kutsal emanet'tir insana. O halde sanatçıyı ideolojisiyle, cinsiyetiyle, sanat anlayışının önüne taktığı ek tanımlarla veya herhangi bir kimliğiyle değil, tüm kimliklerin ötesinde atmakta olan kalbiyle tanımaya başlıyorum. Toparlayayım.

Benim naçizane algıma göre, sanatçı niyetli kişidir öncelikle. Başkalarının rızasını almak için, kendi egosunu tatmin etmek için veya şan şöret para gibi başka niyetler için sanat icra etmek, sanatçının 'seven' ve sevilen olduğunun şuuruna varmasını engeller. Onun paylaşma edebini belirleyen şey, çünkü sadece beşeri âleme değil, gayba bakan bir çabadır bana göre. Edebi, üslubu, estetik zevki bu çaba ve ardındaki niyet ile ölçülebilir ancak. Sanat, bir amel olur böyle baktığımda.

Yaradan'ın adıyla, O'nun rızası için, kendi benlik serüvenlerini varlığın kemale erme yolculuğuyla örtüştürme çabasında olmak: Hakikatin İlahi boyutlarına kanat açacak bir ruh özgürleşmesine kavuşturur sanatçıyı. Nefsinin putlarından kurtuldukça, eserlerinde kendi beşeriyetinin ötesindeki kaynakla buluşur, beni de buluşturur.

Varlık ve hakikatin ölçülerine tabi olmak en çok bu yüzden sanat eserindeki estetik ve etik kıymeti tartabilmek için gerekli. Çünkü sanat kriterleri de tıpkı hakikat algısı gibi, insanın göreceli keyfiyetleriyle belirlenemiyor. Peki nasıl belirleyeceğiz bu kriterleri? (Devam edeceğim.)

Örtünmenin estetiği mesela!

Leyla İpekçi 2012.05.05

Benliğin sırları var, öyle değil mi? Her birimiz benlikten varlığa uzun yolculuklar yapıyoruz ömür boyunca.

Katmanlı yolculuklar. Aynı anda hem içimize doğru, hem insanlığa hem Rabbimize. (Allah'a inansın inanmasın, herkesin inanmayı seçtiği bir rabbi var nihayetinde.)

Bu katmanlı yolculuğun bana (salt bir misal olarak ben) armağan ettiği hediyelerden biri şu oldu: İçimle dışım arasındaki mesafenin -ne kadar katmanlı olursa olsun- birbiriyle çelişmemesi gerektiğini idrak ettim. Bu anlamda asli tabiatıma en uygun örtüşme biçimini (çelişkilerin en aza indirgenmiş halini) ararken tesettürle karşılaştım. Kadın veya erkek olarak cinsiyete bölmeksizin bahsettiğim 'örtünme biçimleri'mizden bahsediyorum. Biraz metaforik olarak kullanıyorum buradaki tesettür kelimesini. Salt elbiseye indirgemedim... Çünkü estetik zevkimizin kriterlerini mesela mimaride, mesela şiirde, mesela resimde ancak örnekler üzerinden tartışabilir, kendi yorumumuzu getirebilir, şerhimizi düşebiliriz.

'Sanatçı ve ilahi aşk' adlı geçen yazımı şöyle noktalamıştım: "Varlık ve hakikatin ölçülerine tabi olmak; sanat eserindeki estetik ve etik kıymeti tartabilmek için gerekli. Çünkü sanat kriterleri de tıpkı hakikat algısı gibi, insanın göreceli keyfiyetleriyle belirlenemiyor. Peki, nasıl belirleyeceğiz bu kriterleri?" Bir estetik kriter belirleme yöntemi olarak, sadece örtünme estetiğini ele almaya karar verdim. Çünkü memleketimizde süregelen sıcak bir tartışmayı ("Müslümanlar başörtüsü örneğinde olduğu gibi şekle takılıp kaldılar, İslam medeniyetinin ruhundan uzak düştüler" mealindeki tartışmayı) ucundan da olsa izledikten sonra... Evet, örtünmenin en somut anlamından soyutlamalar yapmak daha 'estetik' olabilir gibi geliyor bana!

Daha evvel yazdığım 'örtünmenin metafiziği'ne dayanan birkaç yazımdan hareketle ('Gecenin İkinci Rüyası' adlı deneme kitabımda da yer alıyor), örtünmenin kadın ile erkek arasındaki mesafeye bakan dünyevi yüzünü değil, insanın Rabb'ile ilişkisine bakan manevi yönünü ele almak istiyorum. Bugünkü sanat tartışmalarımıza gönderme yaparak söylemem gerekirse; örtünmeyi bir çeşit sanat eseri olarak tanımlamıştım daha önce. Belki bu tanımımı biraz daha inceltme gayretindeyim şimdi. Ne demek bir nevi sanat eseri olması örtünmenin? Öncelikle tıpkı bir rüya gibi tabire ihtiyaç duyması demek. Yani öte tarafa geçmek, nehri geçmek gerekir bu anlam katmanlarını kuşanabilmek için. Tıpkı bir eseri yorumlarken bize bıraktığı boşlukları öznel olarak anlamlandırdığımız gibi.

Örtü, ister kadında ister erkekte olsun, insanın mesela başında veya omzunda değil, üzerinde ise hiç değildir. İnsan da örtüsünün içinde değildir. İnsandan bağımsız olarak 'taşınan' bir şey değil çünkü örtü. Örtünmek, hakikatin aşkın boyutlarına doğru hem içsel hem zahiri bir yolculuk... Bir varoluş gerçeği örtünmek. Kültürleri, medeniyetleri, mekânları aşan... İşte örtülü bir insanın temsil ettiği anlamla hayata nasıl bir değer bıraktığını yorumlamayı veya tabir etmeyi bir sanat eserinin bizde uyandırdıklarını yorumlamaya bu yüzden benzetiyorum.

Elbette insanı örtüsünün içine hapseden bakışın -ister Kemalist ister İslamcı olsun- medeniyetimize kattığı değer, düşük bir ölçekle tartılacaktır bugün olduğu gibi. Maalesef onu bazılarımız sadece 'görünür' niteliklerinden ibaret 'gardırop Müslümanlığı' tabirine indirgeyecektir çünkü, bazılarımız da öyle yaşayacaktır. O halde tesettür kurallarına aşk ile riayet etmenin zevkinden bahsedebilmek için belki öncelikle şeriatın akıl ile vahiy arasındaki örtüşmesini idrak etmek gerekiyor. Bir ibadet olarak... Bu zaten başlı başına derin bir yolculuk. İşte örtülü olanın açılması için açık olanın örtülmesi gerekir bu yüzden bazen. (Dikkat: Hakikati örtmekten yani küfürden bahsetmiyorum. Apaçık olanın hakikatini örterek açmaktan bahsediyorum.)

Örtünmek evet bir varoluş hakikati ama örtü yine de kabuk. İnsanın 'içi' ile 'dışı' arasındaki en 'görünür' katman. Daryus Şayegan, örtülü olanın kaldırılması ve açık olanın örtülmesi arasında sürekli bir döngü oluştuğunu söyler: "İşte bu durum, sırrın ortaya çıkış yönüdür. Çünkü sır, dizginlenemeyen ve özel bir tanımla sınırlanamayan bir olgudur." Tıpkı bir sanat eserinin izleyicisiyle paylaştığı tek kişilik sır gibi. Yazımın başında belirttiğim o benlikten varlığa yaptığımız yolculukların sırrı bu yüzden sınırsız bir estetik zevk barındırıyor bence. Bu zevk bir kez 'görünür' olmaya başlayınca, yine yazımın başında belirttiğim 'içerisi' ile 'dışarı' arasında çelişmeden devam eden o hakikatin büyük bir özgürlük olduğunu görürüz. 'İçerisi' ile 'dışarı' arasındaki mesafeyi ezeli bir yöntemle ayarlama maharetimizin adına mahrem diyerek, mahremi ölçülerile ulaşılan, teslimiyet dolu bir özgürlükten bahsediyorum size.

Benlikten varlığa sürdürdüğümüz katmanlı yolculukta... Kadın veya erkek; özgürlüğümüzün kimse tarafından ihlal edilemeyen sınırıdır mahrem. Örtünmenin hakikatlerini tabir etmeye başladığımda, oldukça 'estetik' bir özgürleşme biçimi sunuyor bana. Sanki asli tabiatımızdan aşına olduğumuz bir had ve hudut belirleme yöntemiyle ulaştığımızdır bu özgürlüğe. İrade ile, aşk ile... (Devam edeceğim.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşığın simyası

Leyla İpekçi 2012.05.08

Dünya, iki gece önce yılın en büyük dolunayını görmüş.

Aya en yakın olduğu günü geride bırakmış dünya. 'Ay Yerberisi' olarak adlandırılan bu günde ay, yüzde 14 daha büyük ve yüzde 30 daha parlak görünmüş. Dünyabülteni'ndeki habere göre, geçtiğimiz yıl 19 Mart'ta yaşanan yerberide ay 400 kilometre kadar daha yakından geçmişti. O gece ayın halesine bakmak bende ve etrafımdakilerde aşkın hisler yarattı. Hiçbir şekilde müdahil olmadığımız, bizim dışımızda ve bize rağmen olan, oluşan şeylere bakmak böyle hisler yaratıyor galiba insanda. Öyle ya, aya 'küçül' desek veya 'bir gece daha böyle kal' desek anlamsız olur! Onun genleriyle oynamamız da imkânsız. Geceyle gündüzün iç içe geçişini değiştirecek bir aşılama yöntemi de bilmiyoruz.

Dolunayın bizlere sunduğu manzaraya bakarken, acziyetimizin bir zavallılık değil, varlığımızın kemali için bir nimet olduğunu idrak ediyoruz belki. 'Ol' emrinin içindeyiz varlığa büründüğümüzden beri. An'ın sonsuzluğunda... Ve şeylerin olmasındaki, değişip dönüşmesindeki, devam etmesindeki irademizin ne kadar sınırlı olduğunu fark ediyoruz bir kez daha. Her şeyin Yaratan'dan kaynaklandığını, O'nun sonsuz isminin tecellileri olduğunu seyretmeye başlıyoruz uzayın siyahlığında. İşte diyoruz, aslında bu tecelliler her an eşyada görünüyor. Yeterince net göremeyen, körleşen bizler hep. Kendi eserimiz olmayan şeyleri uzun uzun seyredebilmenin estetiği ve zevki hiçbir şeye benzemiyor. Öyle değil mi! İnsanın bu kâinata neden var olduğunu, ona nasıl bir ruh kattığını, sınırlı mevcudiyetinin değerini evrensel bir ölçüyle tartabilmenin yöntemlerini düşündükçe, evet belki dolunayla, belki geceyle ve belki bu dünyayla hemcins olmayan niteliklerimizi de 'seyretmeye' başlıyoruz.

Mesela ışığın bölünmezliğinden bizim 'seyrimize' ne kaldığını izlerken, "Allah göklerin ve yerin nurudur" ayetindeki bir anlam katmanına daha yaklaşılabiliyoruz seher vakti girmeden önce. Titus Burckhardt, bu ayetten yola çıkarak, "Eşyayı yokluğun karanlığından açığa çıkaran ilahi ışıktır." der: "Sembolik düzeyde görülür olmak; 'ol'maya delalet eder. Buna göre tıpkı gölgenin ışığa hiçbir şey ilave etmediği gibi, eşya da sadece Varlık'ın nurundan aldığı pay ölçüsünde gerçektir!"

'İlahi Birlik' hakkında ışıktan daha mükemmel bir sembol olmadığından hareketle, Burckhardt, tevhid sanatçısının üzerinde çalıştığı belirli maddeyi bir ışık titreşimine dönüştürmenin yollarını aradığını söyler. Onun bir cami ya da sarayın iç yüzeylerini ve bazen de dış yüzeylerini çini mozaiklerle kaplaması bu gayeye yöneliktir... Sanatçının ışığı süzmek için diğer yüzeyleri delikli kabartmalara dönüştürmesi de aynı amaca yöneliktir. Tevhid sanatçısının buradaki gayesi, bana göre, hakikatin mecazlarından kendi payına düşen nuru paylaşabilmek. Tıpkı dolunayın halesine bakmanın zevkiyle, ışığın hâkimiyetinde yansıyan tecellileri birlikte 'oku'yabilme niyeti gibi.

"Renkler, ışığın iç zenginliğini aşikâr eder." der Burckhardt: "Işık, doğrudan doğruya bakıldığında kör edicidir. Onun gerçek mahiyetini sezip hissettiğimiz renklerin ahengi sayesinde ki her görsel nesne bu ahengi kendisinde barındırır." (İslam Sanatı / Dil ve Anlam: Klasik Yayınları.) Sanat tartışmalarına 'dolaylı katkı' olarak ele aldığım son iki yazımda belirttiğim 'hakikati ancak izdüşümleriyle, yani mecazlarıyla ifade edebilmemiz' tam da buna işaret ediyordu. Bu anlamda insan tahayyülünün imkânları, sanatı parçalayarak tanımlara hapsedme uğraşlarımızın çok ötesinde kalıyor kuşkusuz.

İran'da, 'Kırk Sütun Sarayı'nı gezerken bu imkânların sınırsızlığını seyre dalmıştım. Saray aslında 20 sütunludur. Ama kalan 20 sütunu, sarayın hemen önündeki havuza yansıyan aksinde görürsünüz. Havuzun durgun suyunda çalkalanan kubbenin erimeyen renklerine batarsınız. Sütunlara bakarken simetrik sonsuzluklara dalarsınız. Ters döner sonsuzluk. Genişler, kıpırdar, açılır, açılır! Yaşamda her an her şey hareket halindedir ve onun bütün yönleriyle ele alan bir 'süreklilik' halinin daha önce hiç bu kadar içinden geçmemişsinizdir belki. Karanlığın içindeki ışığa, gecenin içindeki aydınlığa, ışık huzmelerinin uzanamadığı siyahlıklara dalarsınız. Işık ile feza arasındaki âlemin perdeleri giderek kalkar.

'Varoluşun birliği'ni sanat eserine yansıtmaya çalışan tevhid sanatçısının 'simyacılığını' Burckhardt'ın İslam mimarisi için söylediği bir sözle noktalayayım: "Taşı, sırasında kristale dönüşecek olan ışığa kalbeder, dönüştürür." Kim bilir bu kaçınıcı dolunay!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Kötü' karakter ve 'güzel' roman!

Leyla İpekçi 2012.05.16

Yazar Yukio Mişima'nın 'Bereket Denizi' adlı dörtlemesinde, duruşmada geçen bir bölüm vardır.

Bir cinayet zanlısı, kendini savunmaktadır. Ve bu savunmayı öylesine samimi ve sahici bir dille yapmaktadır ki, izleyenler onunla insanî bir paydada buluşmaktadırlar.

Anlatım ilerledikçe okuyucu için kötülük yapmanın, şiddete bulaşmanın altyapısı da belirginleşmeye başlar ve "pekâla olabilir bu, ben de aynı şeyi yapardım" demeye başlarsınız. O kadar ki, başka türlü davranmanız ve o suça iştirak etmemeniz aptalca görünmeye başlar sizin gözünüzde. Üstelik sadece yurtseverlik gibi ideolojik gerekçelerle değil, insanî zaafların kamçılanması gibi gerekçelerle de; yani bütün emareleriyle olumlarsınız o kötülüğün işlenmesini.

Bir Japon yazardan örnek verdim ama Rus edebiyatının en usta yazarlarından Avrupa edebiyatçılarına, modern Türkiye yazarlarına dek -özellikle romanlarda- okur olarak hep benzer hissiyatlarla karşılaşırız.

Türkiye'nin yakın dönem siyasî tarihinde Mişima'nın anlattığı bu tür meşrulaşmış suçların insanda yarattığı tuhaf psikolojiyi ve patolojiyi özellikle cuntacılarla birlikte hareket eden sivil toplumcuların dünyasında gözlemliyoruz. Yaptıkları 'toplum mühendisliği'nin suça bakan yönünü hiç görmeden faşizme nasıl katkı sağladıklarını belki yeni fark etmeye başladı pek çoğu.

Bir dönem televizyon dizilerine dek (roman okumaktan ziyade dizi izleyen bir toplumuz) popülaritesi artan 'racon kesmek yerine, kelle kesen' yurtsever kurtarıcılarımız vardı. Aleni suçlar işlemelerine rağmen, kanun bu takım elbiseli kahramanları görmezden geliyordu.

Kötülüğün ötesi, dipleri, insan bilinçaltındaki izdüşümleri... Bunlar hepimizin -farklı derecelerle de olsa- ortak paydasında toplandığı ölçüde 'insanî' bulunurlar ve doğal olarak 'çoksatar'lar. Kötülüğün ardına bakma, onu tanıyabilme ve tanımlayabilme eğilimi, eline kalem almış herkes için bir bakıma geçerlidir. Çünkü geçen yazımda da belirttiğim gibi, yazmanın adalet ihtiyacıyla (şeyleri yerli yerine koyma ihtiyacı) bir ilişkisi olduğunu gözlemliyorum hep.

İhtiras, şehvet, haset, kıskançlık, tutku, korku. Bunların 'psikolojik' açılımları hepimizin insanlık algısına hitap ettiği sürece, 'haklı gerekçeler' olarak romanın kurgusundaki 'elzem' yerlerini alırlar. Cinayet işleyen ihtiyar adamın gençliğinden beri hesaplaşamadığı bir anne bağımlılığı ortaya çıkar mesela. Karısını aldatan adamın ailesinden kaynaklanan sevgisiz bir geçmişi vardır. Vesaire.

Nihayetinde aldatmanın kötü bir şey olmadığını, yalancılığın, hırsızlığın, cinayetin 'insanî' bir şey olduğunu, belki hayatta başımıza gelince itiraz edeceğimiz daha birçok şeyi: Romanlarda makulleştiririz! Ve suçluyla özdeşleşiriz kolayca.

Kendi kusurlarımıza, zaaflarımıza, inkâr ettiğimiz suçlara bakar, "demek bunda o kadar büyük bir kötülük yokmuş" deriz. Romanlar nefsimizi en sığ katmanlarından kamçılarsa da, terapi yerine geçerler. Sıradan, olağan ve meşru buluruz kötülüğü. Herkesin kötülük yaptığı bir dünyada kimse de zaten artık 'mutlak' suçlu değildir.

Burda bir parantez açayım: Zaten 'mutlak' suçlu olmadığımıza dair ezeli tabiatımızdan kaynaklanan bir 'bilgimiz' de vardır: Cezası çekilemeyecek bir suç olabilir mi diye sorun kendi kendinize. Siz de bilirsiniz ki: Bağışlayan'ın, yani daha kapsayıcı söylersek Rahman ve Rahim olan'ın bu isimlerle anılması boşuna değildir! (Rahmet'inin gazabı geçmesi ise vahiyle bildirilmiştir.)

O halde bunu romana bağlayayım: Romandaki kötülük temaları insandaki bağışlanma dürtüsünü, kendi irili ufaklı suçlarıyla tanışıp arınma eğilimini de güçlendirir aynı zamanda. (Kötülüğü insanın nefsini şişirecek bir üslupla anlatmak yerine, benliği varlık seviyesine yükseltecek bir üslupla anlatmaktan bahsediyorum, yazmaya devam ettiğim son dört sanat yazısına da gönderme yaparak.)

Peki kötülüğü anlatan romanlarda bulduğumuz bu işlev, eğer içsel bir derinliğe ulaşmazsa ne olur? Okuru kendi içine döndürmezse, suç karşısında pişmanlığa, nedamete veya tövbeye götürmezse?.. Roman, bu

durumda, kötülüğü ele alış biçimiyle okurun kendindeki suçluluğunu sıradanlaştırmaya, meşru kılmaya hizmet ediyor olabilir. Böyle bir eserin evrensel ve ilahi 'güzellik' ile olan ilişkisi nerededir? Nasıldır?

Suçluluk duygumuzun, yukarıda değindiğim gibi fitri bilgimizden gelen bir 'süresi' olduğu hissiyatı ortadan kalktığında, insan kendini 'mutlak' suçlu addetmeye başlar. Ve suçu kutsamaya, kötülüğü yüceltmeye, kötü kahramanları 'Tanrılaştırmaya' başlar. Hayatta da, romanda da. 'İlk günah' anlayışını benimseyenlerin yaptığı gibi. Ve bu ezeli suçluluk duygusuyla daha fazla kötülük işler.

Hız. Adem ile Havva ilk suçu işlediklerinde pişman olup tövbe etmişler, 'ezeli günahkâr' olarak düşmemişlerdir dünyaya. Dahası affedilmişlerdir. İşte insan-Tanrı ilişkisini böyle bir nitelikle algılamak, romandaki kötü karakterlere yüklenen 'suçlu ama nedenleri var' kurgusuna uyarlanan gerekçelerin 'mutlak' ve kuşatıcı gerekçeler olmadığını bize hissettirir. Kötülük temasını insan eliyle kutsallaştırmanın göreceliğine ve anlamsızlığına işaret eder.

Dünyada nasılsa her kötülük yapana hak vereceğimiz bir hikâye vardır. Ama bu, insanlığın evrensel hikâyesini hakıyla anlamaya çalışırken karşımıza çıkan mutlak bir 'arka plan' açıklaması değil, olsa olsa göreceli bir açıklamadır. Zira tüm 'neden sonuç ilişkileri'nin ötesi var. Bunu içimizden de biliyoruz. İnsan, ne 'sebepler ilmi'nin sahibidir. Ne de her 'neden-sonuç ilişkisi'ne hükmedebilir. Kötülüğü yücelten roman ile kötülüğü insanın hammaddesi olarak tanımlamadan anlatan roman arasındaki farktan bahsediyorum işte tam da!

Edebiyat eleştirmenleri arasında "bizde neden çok uzun zaman kötü kahraman yoktu?" tartışmaları bu bağlamda elbette boşuna değildi. Yakın dönemlere dek sanat eserinde 'kötülük' teması, bugün sıradanlaştırdığımız ve giderek meşrulaşan 'alenî' formlarda ele alınmıyordu. Tanpınar'ın Huzur adlı romanının kurgusuna koyduğu Suat adlı 'kötü karakter'in son derece acemi ve eklektik olduğu söylenir mesela.

Sanat üzerine tartışmalara katkı niteliğindeki bu beşinci yazımı toparlayayım o halde: İnsanın sınırlı olmasının en 'olumlu' niteliklerinden biri suç işleme ve kötülük yapma konusunda da sınırlı olmasıdır bence. Kötülüğün arızı, iyiliğin ise asli ve kuşatıcı olduğunun delili tam da burada, insanın içinde.

Kötülüğü kutsallaştırıp yücelten romanların, onu haklı gerekçelere dayandırarak 'mutlak' addettikleri sürece 'güzel' ile olan ilişkilerinin zayıf kaldığını düşünüyorum. Bu tür romanların insanın 'evrensel nitelikler'ini kuşatamadıklarını gözlemliyorum. Bizzat böyle öyküler yazmış biri olarak hem de... (Sanat eserinin 'güzellik ölçüsü' üzerine farklı okumalarla düşünmeye devam edeceğim.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Kaplari yıldızlar sayısınca'

Leyla İpekçi 2012.06.19

Sanatta 'güzel'in ne olduğuna dair ölçüler üzerine düşünmeye çalıştığım bu on beşinci yazıda 'trajik unsur'un sanat algısındaki izdüşümleriyle devam etmekteyim. Önce tragedyadan çok kabaca -sadece derdimi anlatacak kadar- bahsedeyim.

Bir tiyatro türü olarak konusunu mitolojik hikayelerden ve tarihten alan tragedyanın kahramanları tanrılar, soylu kişilerdir. İç içe girmiş karışık olaylar bulunmadığı gibi, ayrıntıya girmeden tek bir olay anlatılır. Sözelimi babasını öldüren kahraman, öldürdüğünün babası olduğunu bilmez. Kendisi dışındaki herkes bilmektedir bu trajik gerçeği. Babayı öldürmenin yazgıyla ilişkisi kurularak bir bakıma seyircilerin ruhunda korku ve merhamet uyandırılması amaçlanır. Bugün ise babayı bilmeden öldürmenin lanet, tanrıların gazabı gibi gerekçeleri pek kimseyi tatmin etmiyor. Artık komedi ve trajedinin daha gerçekçi bir bileşeni olarak dram var. Sadece bir tür olarak değil, tıpkı trajik unsur gibi, dramatik unsur olarak sanatsal ifadelerimizin bir 'anayapı malzemesi' olarak.

Tragedyaların aksine, modern insanın hayata ve sanata bakışında iç içe geçen karmaşık olaylar söz konusu. Ayrıntılara bolca girilir hikâyelerde. Yazgıya bakışın yerini de insan psikolojisini didiklemek almıştır büyük ölçüde. Olaylar genellikle neden sonuç ilişkilerine dayanır. Öldürmenin sosyolojik, psikolojik veya tarihi gerekçeleri üzerine kurulur dramatik unsur. Artık tanrıların gazabı yok ama 'kötülüğü emreden nefis' (nefsin en alt mertebesi olan nefsi emmare) var yüceltilmek üzere. Fail bu kez, bizzat kötülüğü meşrulaştıran insan. Tanrı'sını öldürmüş insan. Özgür bireyin dünyasındaki bu dramatik altyapı sanatsal ifadesinin de neredeyse ana eksenini oluşturuyor. Peki, babayı bilmeden öldürmenin trajedisinden, babayı bilerek öldürmenin meşruiyetini arayan ifade biçimlerine dönerken 'güzel'e bakışımız nasıl değişti?

Kahramanlar artık babayı -çok gerçekçi nedenlere dayanarak- öldürüyor hikâyelerde. Bilerek. Bedellerini göze alarak. Babayı öldürmek; insanın karmaşık altyapısına bakışımızı daha ziyade Tanrıtanımazlık üzerinden kurdu sanatsal ifadede. Kötülüğü 'günah' ile ilişkisinden koparıp bize meşru göstermeye çalıştığı ölçüde de 'güzel' ile olan ilişkimizi bozdu. Belki denilebilir ki, 'Karamazov Kardeşler'den sonra, babayı öldürmek kolaylaştı. Dostoyevski'den sonra bunun 'günah' ile olan ilişkisi diğer yazarları onun kadar derinden ilgilendirmedir çünkü.

Sanatta babayı öldürmeyi ele alış biçimlerimiz güzel ile olan ilişkimizi güçlendirecek bir üsluba dönüşebilir mi acaba diye sorabilirim artık. (Maya adlı romanımda böyle bir kahramanı -velev meşru müdafaa sınırları içinde olsun- bizzat yazmış biri olarak.) Cevaplar sonsuz. Hepimiz kendi sorularımızın peşindeyiz. Babayı öldürmeyi bir mecazi ifade olarak ele almaktan yanayım ben acizane, cevap hakkımı bugün kullanırsam. Bunun için de kurban edilenin ne olduğuna dair düşünmeyi öneriyorum. Bir önceki yazımda bıçağa rıza gösteren İsmail'in (as) babası İbrahim'in (as) keseceği koça metafor olmasından bahsetmiştim. İbrahim (as) oğlundan önce babasıyla da sınanmıştır ama.

Babasını puta tapıcılıktan vazgeçiremeyeceğini anladığında, onun için dua etmekten başka bir şey olmadığına varır ve atalarının putlarını kırarak, babasıyla yollarını ayırır. Bir bakıma, mecazi olarak soyun kesilişidir bu. İbrahim, tek kişilik millet olmuş ve kıyamete dek devam edecek İbrahim milletine giden yola sapmıştır. Kan bağına dayanmayan bir soydan bahsediyorum tabii. Bunu der demez ise Kevser suresine geliyorum.

("Biz sana bol nimet verdik: O halde -yalnız- Rabbine ibadet et ve -yalnız O'nun adına- kurban kes. Şu gerçek ki, senden nefret eden, -her türlü iyilik ve güzelliikten- kesilmektedir.") Bu sure, soyu kesik diye (erkek çocukları yaşamıyor diye) Hz. Muhammed'le (sas) alay edenlerin asıl soyu kesikler olduğunu söylüyor. Demek ki bu anlamdaki soy kesikliği kurbanla yaklaşamayanlarda, Rabbine yönelmeyi bilmeyenlerde görülüyor. Soyu asıl kesik olan, kurbanın metafiziğini inkar ederek hakikatin nimetlerinden kesilenlerdir.

Kurban etmeyi bilmediğimiz için, kevser havuzunun mana katmanlarına dalamıyoruz. ("O bir havuzdur; kıyamet günü ümmetim gelip ondan içecektir, onun kapları yıldızlar sayısındadır.") Babamızı veya evladımızı boğazlıyoruz en sığ sulara. Rabbimizden iyice uzağa düşerek. İnsanlığın soyunu asıl tehdit eden, kendi İsmailerimizi (mülk, şöhret, evlat tutkusu, para vs..) kurban edemeyişimizdir. Vazgeçemediklerimizi kutsamamızdır. Kıramadığımız putlara tapmamızdır.

Medeniyet kadavralaşmasıdır bu. Kazları, tavukları katlederek, koçları gdo'lu ürünlerle besleyip mekanik aletlerle hunharca kesip doğrayarak sadece hayvanlara zulmetmiyor insanlık. Kendi hakikatinin devamlılığına - Rabbine yönelmeye- bıçak vuruyor. Bunun adı kurbiyyet kurmak değil. Hunharca kesilmeye hiçbir koyun rıza göstermez! İsmailçilerimizi (kutsallaştırdığımız her şeyi) hakkıyla, Allah için kurban etmeye razı olduğumuzda İsa'nın (as) kendini insanlık için kurban etmesine gerek kalmaz. Bıçağa rıza gösteren bir koç gelecektir her birimize, tıpkı İbrahim'e (as) geldiği gibi. Allah'ın 'kelime'si; 'canlı söz'dür çünkü. O'nunla yakınlık kurarak kurban hakikatini canlı tutmak: Kan bağına dayanmayan bir soydaşlığa talip olmaktır.

Toparlayayım: Tanrıtanımazlık ve şüphe; babayı öldürmeyi mecazlarından kopararak bir dramatik unsur halinde güzellik anlayışımıza pazarlıyor. Kurban'la güçlenecek asli bağımızı (bizi hakikat ipiyle bağlayan soydaşlığımızı) ise kesmeye mecbur bırakıyor. Sanatta 'güzel'e yaklaşmamızın önündeki en büyük engellerden biri bu. Kevser havuzu ise bütün mecazlarıyla dolu, en güzel haliyle 'orada' hep. "Kaplari yıldızlar sayısınca."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

An'da olmak ve Belkis'in tahtı

Leyla İpekçi 2012.06.26

Hiz. Süleyman (as), Sebe melikesini imana davet ettiğinde, Neml suresinde bahsedilen kıssaya göre "Belkis'in tahtını hanginiz bana getirebilir?" diye sorar.

'Kitap'tan ilmi olan kimse' (Asaf bin Berhiya) benzer bir teklifte bulunan cinden daha üstün gelerek şöyle der: "Gözünü açıp kapamadan, ben onu sana getiririm."

Ve Süleyman (as) melikenin tahtını yanbaşına yerleşivermiş olarak görür. Bunun üzerine melikenin yaklaşımını tartabilmek için tahtı Belkis'in bilemeyeceği bir vaziyete sokmalarını ister. Belkis gelince, "senin tahtın da böyle mi" diye ona sorulduğunda, şöyle cevap alırlar: "Tıpkı o."

Burada bir duralım. Yönetmen Erice'nin, bir önceki yazımda bahsettiğim 'Ayva Ağacının Güneşi' adlı filmindeki ressamın yaptığı gibi, varlığı gölgeyle ışığın oyununda kavrayabilmek için an'ın sanatçısı olalım. An'da olabilen böyle bir kimse, melikenin "tıpkı o" demesindeki sırlara dalmış bir tevhid sanatçısıdır bence.

Minyatürlerdeki gibi uzaktaki bir servi, yakındaki bir attan daha büyük olabilir artık, ırmak kırmızı da akabilir. Şeyler, kendi mesafe ayarlarının dışına taşmış, sanki külli varoluştaki cüz'lerini açığa çıkarmışlardır. Aynı anda 'burada' ve 'orada'dırlar!

Tevhid sanatçısının perspektife eğilim duymaması, minyatürde bize an'ın kesintisiz yaratılmakta olduğunu hatırlatır. Mekânın ruhunun parçalanamazlığını sezdirir. Ve aynı zamanda her şeyin her şeyle olan bağına bir gönderme yapar. Hiz. Muhammed'in (sas) "Ya Rabbi, bana eşyanın hakikatini göster" duasındaki gibi; eşyanın hakikati mesafe ayarını belirleyen perspektif ölçülerine hapsedilemeyecek denli esrarlıdır çünkü.

An'ın sanatçısı, Belkis'in tahtının göz açıp kapamadan yer değiştiriyor görünmesinin ne anlama geldiğine dair pek çok ipucu bırakır eserlerinde. Bu sırrın peşinden giderken, eteğindeki usul usul döker. Böylesi bir

dökmenin edebine ilahi edep de diyebiliriz. Tahtın an'da orada ve burada olmasına dair İbn Arabi'nin yardımıyla, benimki gibi avam penceresinden bakanlar için birkaç cümle daha bırakalım:

"Berhiya, göz açıp kapamaktan daha kısa bir zamanı kullandı ve eylemi gerçekleştirirken eylemin bizzat kendisi oldu. Hz. Süleyman'a bu tahtın bu şekilde getirilmiş olmasının nedeni, acaba bu taht bir yerden bir yere mi taşındı, diye düşünmemesi içindir." İbn Arabi, tahtın taşınmadığını, çünkü bir şeyin nakledilmesi için kısa da olsa bir zaman gerektiğini, burada ise aynı anda olduğunu söyler:

"Bu ancak, bir şeyin yok edilip zamansız bir sürede tekrar yaratılması ile gerçekleşebilir ki, tahtın gelmesi bu şekilde olmuştur." Bunun nasıllığını görüp seyredebilen çok az kişinin olduğunu belirttikten sonra, bu gerçeğin şu ayetle belirtildiğini ekler: "İlk yaratmada acizlik mi gösterdik ki (yeniden yaratamayalım)? Doğrusu onlar, yeniden yaratılış konusunda şüphe içindedirler." (Kaf: 15)

Burada bir hatırlatma yapayım. Sanatta 'güzel'in kriterlerini kötülük'ten sonra şüphe ana teması üzerine düşünmeye devam ettiğim bu on yedinci yazımda bir süredir sık sık söz ettiğim 'sadakat, tevazu ve bağlılık' üçlemesine yine gönderme yapmak durumundayım.

Tevhid sanatçısı, yönetmen Erice'nin ressamı gibi ayva ağacını olduğu gibi resmedemeyeceğini bildiğinden, kendisine görünende derinleşmeye çalışır demiştim. Buradaki 'kendisi' bir varlık misali olarak benlik taşır sadece. Yani ağacın bize işaret ettiği güzelliği, kendi bakışı üzerinden, bir bakıma kendini araçsallaştırarak sezdirmeye çalışır eserinde. Bu ondaki tevazuyu ortaya çıkarır.

Bu tevazunun gölgesinde sadakat ve bağlılık vardır. Bu yüzden Belkıs'ın tahtının an'da yaratılmasına dair örneği verdim. Biraz daha açayım. Yine İbn Arabi'den alıntılanarak: "Tahtın Hz. Süleyman'ın huzurunda anında var olması, varlıkların ilahi nefesle yenilenmesi gibidir" derken, "yokluk anı ile varlık anı arasında geçen bir zamanın olmadığını belirtir.

"İnsan da her an yok olup sonra yeniden yaratıldığının farkında değildir" der. Belkıs'ın tahtı görünce "tıpkı o" demesini açıklarken de şunu ekler: "Nasıl ki sen de yenilediğin her an içinde mazideki benliğinin aynısın." Sanırım bir önceki yazımla birlikte okunduğunda, meramımı anlatmış oldum artık: Tevhid sanatçısı eserlerinde kendine Rabb'ine ve insanlığa sadakatini her şeyle her şey arasındaki bağı tevazuyla işaret edebildiği ölçüde göstermektedir eserleriyle.

Eşyanın hakikatini ölçüp biçmeye, tasvir etmeye, tarif edip kategorilere ayırarak tanımaya düşen şüpheli sanatçıya ise eşyanın hakikati perdeliyor kendini. Şüphe ve Tanrıtanımazlık; teslimiyetin önüne engel olarak dikiliyor. Teslimiyetin gönülle olan ilişkisini hoyratça koparıyor. Dostoyevski "koca bir kuşku fırınında pişti hamd ü senalarım" derken bu gerçeğe dokunmuştur biraz bence.

Yukarıda çok kabaca ifade ettiğim gibi İbn Arabi, Belkıs'n tahtındaki sırrı aralarken ona ve adamlarına karşı Hz. Süleyman'ın makam, mevki ve bilgi konusunda üstünlüğünden bahseder. Ve onun emri altında bulunanların bilgi, himmet ve gayretiyle gerçekleştiğini söyler. Bunun da çok önemli bir ipucu olduğunu düşünüyorum, 'güzel'i anlamaya çalışan bizler için. Şöyle ki:

"Hz. Süleyman'ın bana bir mülk ver..." duası, ne kadar mülk varsa hepsini bana ver demek gibi genel değildir. Ona verilen, kişiye özel bir mülk ve yetkidir. Ve bu yetkiye, yetkiyi kullanmak istediği varlığı ortak etmiştir. Yani Hakk, Hz. Süleyman'ın hangi varlık üzerinde bu yetkiyi kullanıyorsa, o varlığın da onun emirlerine uymasını istemiştir. Amir ile fail ortak olmuştur."

Örneğimize dönersek: Belkıs'ın tahtının an'da yok olup an'da var olmasında Süleyman'ın (as) amirliği ile onun buyruğuna uyan Berhiya'nın itaati 'bir' olmuştur. 'Ol' emriyle mekân, zaman ve beyanın bir'lenmesidir bu. Yine,

rüzgârın Süleyman'ın emrine verilmiş olması: Süleyman'ın (as) da rüzgârın amiri kılınmış olmasıyla 'bir'dir o halde. An'da kalan sanatçı bunu görmektedir işte.

Belkıs'ın onun sözlerini tasdiki (Allah'a teslimiyeti) de böyle okunabilir. Belkıs'ın tahta bakıp "tıpkı o" demesi, 'aynı an'da onun Süleyman'ın davetine hazır olduğunun ve teslimiyetinin bir göstergesidir. O halde toparlayayım:

Eşyanın hakikatine güzel'in içinden yaklaşmak isteyen tevhid sanatçısı için Berhiya'nın himmeti çok kıymetli bir anlam taşıyor. "Yeniden yaratılış konusunda şüphe içinde" olmamakla açılan anlamlar ziynet değerindedir çünkü onun nazarında. Eserlerinde zaman ve mekân algısını aşkınlaştıran mucizeler, harikuladelikler ve olağanüstülükler bu himmet sayesinde en 'gerçek' halleriyle varolacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kâinatın ab-ı hayatı

Leyla İpekçi 2012.08.11

İki denizin birleştiği yerde Hızır'la (as) buluşmaya niyet eden Musa (as) irşad olabilmek için senelerce yürümeyi göze aldığında şöyle der: "Durup dinlenmeyeceğim; ta iki denizin birleştiği yere kadar varacağım, yahut senelerce yürüyeceğim." Buluşma yerini (yanlarındaki balığın canlanıp suya karıştığı yeri) geçtiklerini fark ettiğinde ise kendi izi üzerinden geri dönecektir.

Musa'nın (as) doğumuyla sudan geldiğini ve suyun onun ilk meskeni olduğunu düşününce, onun Hızır'ın ilim deryasına damlayabilmek için durup dinlenmeden akıp gitmeyi göze alması bana çok manidar gelir. Su da durup dinlenmez, hep hareket üzeredir. Bir bakıma, Musa'nın iki denizin birleştiği yere kendi izinin üzerinden geri dönmesi, suyun kaynağına dek götürmeye yükümlüdür sanki onu. Geldiği yere.

Evet, Musa'nın (as) ilk meskeni su idi. Tabuta konularak suya bırakılmıştı. Firavun tüm erkek çocuklarının öldürülmesini isterken, aslında her birini Musa'dır diye katletmekteydi. İbn Arabi, Musa yüzünden ölen her çocuğun hayatının Musa'ya ait olmasının kaçınılmazlığından bahseder. Bu çocuklar için hazırlanmış her türlü hal ve vasıfların Musa'da mevcut olduğunu anlatır.

Adını da 'içinde bulunduğu şey' üzerinden verirler zaten ona. (Su ve ağaç kelimelerinin birleşmesidir Musa.) Demek ki, onun suda kalarak ölümden kurtulması ve köklerini besleyerek meyve vermesi Hızır'a yoldaş olma talebiyle de bağlantılıdır. Ölü balığın canlanması, ab-ı hayatla yeşerecek hakikati -aşkı- temsil edecektir belki artık.

Firavun'un suda boğulması, Hızır'ın (as) gemiyi delmesi ve benzeri tüm hadiselerde hep su akmaktadır Musa'nın yoluna. İlimle dirilebilmek için suyla örtünmek gerekli değil midir biraz da! Hayatta da, sanatta da.

Sanatta güzel'in ölçülerini düşünmeye çalıştığım bu otuzuncu yazımda, su simgesinin Musa'nın (as) kendi ruhuna yolculuğunda olduğu gibi 'güzel'deki tecellilerine değinme niyetindeyim. Nasıl bir iz bırakırsınız ki, bir gün geri dönmeniz gerektiğinde üzerinden gidebilesiniz diye sormuştum önceki yazımda. Başka bir deyişle,

bıraktığınız nasıl bir izdir ki, geri dönerek Hızır'la buluşabilirsiniz? Meğer ki bıraktığımız izler hep suya yazılıyor olsun!

Suya eğildiğinde gördüğün sadece kendin değilsindir. Bir benliğin vardır ama kendin salt nefsten ibaret değilsindir. Ötesi vardır. Su, yansıtır. 'Kendini bilen Rabbini bilmesi' en uzun yolculuktur ve Musa (as) gibi senelerce yürümeyi göze almışsak, suyun aksinde bu tecelliler görünmeye başlayacaktır bir bir. Tevhid sanatında suyun her an şırıldayışı biraz da bundan değil midir...

Kadim kültürlerde su arınmayı, saflığı, bilgeliği simgeler. İslam hayatındaki çeşmeler, sebiller, selsebiller, fiskiyeli havuzlar, suluklar, şadırvanlar, sarnıçlar, kuyular, su kemerleri, hamamlar... Suyun hayat hakkının en estetik ifade biçimlerini oluşturur.

Su, Allah'ın Hayy isminin mazharıdır. Cennet tasvirlerinde su mevcuttur, ezelden ebede akar gider su, hep vardır Hızır gibi. Hayat hiç bitmez. Rahmettir su, berekettir. Nuh tufanı veya Kızıldeniz'in yarılışı da olsa.

"Canlı olan her şeyi sudan yarattık" (21: 30) ayetinin kalpteki yansımalarına baktıkça, su damlasıyla ummana aynı hürmeti göstermek bir zevk, bir estetik uğraşı olur tevhid sanatçısı için. Çünkü aşk, kâinatın ab-ı hayatıdır. Âşıklar ölmez. Ancak aşksız insandır ölü olan.

Abdest adabında suyun maddi manevi arındırıp temizlemesinin yanında, hak olması, şahitlik etmesi, örtmesi, koruması da söz konusudur. Ellerim var ama ben ellerim değilim, yüzüm var ama ben yüzüm değilim. Vücudum var ama ben vücudum değilim. Bunu çok güçlü hissedersiniz abdest alırken. Bunu sezdirenen en 'güzel' sanattır su. Kavuşturur. Adalet içindir. Her şeyin yerli yerine konması bir kavuşma değil midir?

Tevhid sanatında suyun akışı cezbedir. Hep verir su. Tevazuyla akar aşağılara. İnsan bedeni toprak ve suyla oluşur. Hazreti Muhammed (sas) bir ab-ı hayat çeşmesidir tevhid sanatçısı için. Fuzuli'nin Su Kasidesi'nin muhatabı 'âlemlere rahmet olarak gelen' Efendimiz'dir (sas):

"Suya virsün bağ-ban gül-zarı zahmet çekmesün / Bir gül açılmaz yüzün tek virse min gül-zara su." (Bahçevan boşuna yorulmasın, gül bahçesini sele versin, mahvetsin / Bin gül bahçesini sulasa, senin yüzün gibi bir gül yetiştiremez.)

Suyun aşk ile Sevgili'ye doğru akışı onun zikridir. Rahmeti, tabiri caizse içitmeye çalışırız Musa (as) gibi. Dalga olur, damla olur, tuzlu tatlı olur, yağmur olur, ırmak olur, akar akar. Birleşir, ya da iki deniz gibi aralarında bir engel vardır, birleşmez gözükür. Ve taşsa da, kurusa da, can taşır. Kökü ezelde ve ebeddedir. Dört ana elemandan biri olarak su, tevhid sanatının en 'canlı' temsillerine doğru akar.

Toparlayayım. Hz. Musa ve Yuşa'nın (as) 'balığı' unutmaları, hayatın kaynağının unutulmasına da bir göndermedir. Suyun neyi temsil ettiğini göz ardı eden insan, suyu kendi imalatı sanır. Ancak ab-ı hayatla dirilip debisini bulacak, yatağına kavuşacaktır yeniden.

'Asli bilgi' ve ebedi hayatın sembolü olan balığın unutulması bu anlamda belki 'hayırlı' bir başlangıçtır tevhid sanatında. İnsana bir ölü iken (gaflette ve unutmuş iken) hayat verilmesine gönderme yapan tevhid eserleri, 'Su Kasidesi' de olsa tüm 'güzel sanatlar'ın aslında suya yazılmasındaki hikmetleri de usul usul sezdirecektir bize.

Şiddet içermeyen öfke

Leyla İpekçi 2012.08.18

Sevginin, ilk zikir olduğuna ve Rabbinden insana geldiğine iman eden tevhid sanatçısı için nefret arızidir. Gelir, geçer. Çünkü nefret, diğer her şey gibi, sevgiden sonra gelir. İnsan nefret ile yaratılmamıştır. İnsan, hınç ve şehvet ile yaratılmamıştır. İncil'de İsa'ya (as) atfedilen şöyle bir söz vardır. (Yuhanna: 14: "Biz kardeşleri sevdiğimiz için ölümden yaşama geçtiğimizi biliyoruz. Sevmeyen ölümden kalır." 15: "Kardeşinden nefret eden katildir. Hiçbir katilin sonsuz yaşama sahip olmadığını bilirsiniz.") Evet, kardeşinden nefret eden herkes, Kabil'in Habil'i gömdüğü toprağa atıyor maktullerini. Kalbiyle katilleşiyor.

Nefret, hınç, haset, şehvet, kibir, güvensizlik, kuşku, vesvese... Tüm bunlar insandaki intikam duygusunu bir anda harekete geçirebiliyor. Eğer evrensel ahlakı kuşatan bir tartınız ve onu ölçecek 'sahih' bir biriminiz yoksa, saldırganlığa, tahakküme, kıyım, sömürüye, imhaya yol açabilirsiniz.

Zulme davetiye çıkaran tüm bu nefsanî eylemlerin meşruiyet kazanması ise öfke ve hiddeti işin içine katmakla mümkün olabiliyor. Şöyle ki, işlediğiniz böylesine ağır bir suça katlanabilmek için ona bir kulp, bir gerekçe, bir ideolojik altyapı bulmak zorunda kalırsanız, ilk başvuracağınız öfke oluyor. Öfkelenmenizi meşru bir kanıt olarak gösterebilirsiniz kolayca. Çünkü her öfkenin haklı bir nedene dayanması, öznel bir çabayla kolayca mümkündür.

Aynı zamanda öfke'nin adaletle organik bir ilişkisi vardır. Haksızlık ve zulüm karşısında hakkıyla direnebilmek için öfkelenmek önemli bir motivasyondur. Dilsiz şeytan olmaktan, korkaklıktan, direnişten kaçmaktan sizi alıkoyan gerekli bir öfke ile adalet duygunuzu canlandırabilir, toplumsal katmanlara yayabilirsiniz.

Gelgelelim adalet temelli, hakkıyla taşınan bir öfke ile nefsten kaynaklanan ve kibirle doruğuna çıkan öfke arasında epey fark vardır. Hz. Ali'nin (ra) bu anlamda nefse karşı cihadını hatırlayalım: Kendisine tükürmesi üzerine nefsinde öfke uyandığını fark ederek, kısıkrak yakaladığı düşmanını savaş meydanında bırakıp Allah'ın razı olmayacağı bir saldırganlığı reddeden Hazreti Ali, bize sadece nefsin rızasına uymanın tuzaklarını göstermiyor. Aynı zamanda, 'büyük savaşta' evrensel kardeşliğin tohumlarının kin, öfke ve intikam duygusundan nasıl korunabileceğini işaret ediyor.

Şiddet ve tahakküm içermeyen bir öfke adalet ve kardeşlik için gerekli olduğu kadar, unutmamak için de son derece net bir ölçüdür: Neyi mi unutmamak için? Rabb'imizi elbette. Hepimiz biliriz ki, nefsten kaynaklanan her öfke hakikati örter. Gözümüz hiçbir şey görmez olur. Akıl, zihin, kalp, vicdan... Kalın örtüler altına gizlenir. Böylesi bir öfke, insana kendini unutturur kolayca, kendi nefsinin unuttuğu gibi, Rabb'ini de unutursun. Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünmeye devam ettiğim bu otuz ikinci yazımda, anlaşıldığı üzere, unutma biçimlerimizden birine daha değinmeye çalışıyorum. Öfkeden kaynaklanan unutmaya...

Romanların, öykü, senaryo, filmlerin pek çoğunda öfkeyi ana eksen olarak buluyoruz bugün. Ana motivasyon kaynağı. Öfke ve intikam hissinin iç yüzüne bakmayı deneyen Dostoyevski gibi sanatçılar bugünün kuru gürültüsünde pek sessiz kalmışlardır doğal olarak. Çünkü zamanın ruhu, öfkeden kaynaklanan her türlü suçu meşrulaştırmış, süslemiş, çekici hale getirmiştir.

Gümbürdeyen öfke, çağıldayan nefret ve kin, aşağılayan düşmanlık, hedef gösteren sözcükler... Tüm bunlarla görünür ve görünmez şiddetin dallarını çatırdatıp durmaktayız sanat eserlerimizde. Nefsi emmareyi besleyen

hınç, haset, kıskançlık gibi sapmalarımızı insanın kaçamayacağı bir kader olarak belirlemişiz. Ve bunların panzehrini oluşturan kadim formülleri çoktan unutulmuş terk etmişiz.

Artık kin ve intikam için kan dökmenin erdemleri çok yazılıyor, çok satıyor, çok pazarlanıyor. Nefsi emmarenin (kötülüğü emreden nefsin) kapanlarını kurma usulleri ise doğal olarak pek cezbetmiyor 'tüketen' sanatseveri: Şiddet içermeyen öfke'nin ne anlama gelebileceğini, insanın iç dünyasında Rabb'ile ilişkisini nasıl düzenleyeceği, saldırganlığa yol açmayan bir celallenmenin kalbin dikenlerini nasıl budayacağı üzerine bir 'kurgu' estetiği geliştirme derdimiz pek kalmamış gibi.

Size öfkesini koruyan ama 'güzel'in evrensel boyutlarına açılmış bir sanatçıdan örnek verebilirim yine de. Avusturyalı şair-yazar Ingeborg Bachmann, Malina adlı romanında anlatıcı kadının farklı benliklerini kişileştirmiş, her birinin kendini inşa serüveninde unutulmaya direnen acılarına bizi şahit tutmuştur. Kendindeki çoğul karakterlerden birini, en elemisini ve bence az unutanını bir duvar çatlağından içeriye, ötelere yollamıştır. İmhaya. Kıyıma. Unutulmuş.

İnsanlığımızın savaşı, sömürüyü, zulmü, kıyımları en unutmayan yönünü, belki karakterinin en direnişçi yüzünü okurlara rehin bırakmıştır o çatlakta. Bachmann'ın şiddet, intikam ve tahakküm içermeyen bu öfkeli tavrını (sanatını) unutmaya karşı ince bir üslup olarak görürüm hep. Onun bu çabasını 'unutan insanlık' için bir tür bağışlanma talebi olarak görürüm.

Toparlayayım. Tevhid sanatında güzel'in ölçülerini yeniden hatırlamaya çalışırken: Kısası inkâr etmeyen ama nefsten kaynaklanan öfkeyi reddeden bir öfke dilini oluşturmanın güzel ile olan ilişkisini kurmamız gerekiyor. Hayatta da sanatta da böylesi bir ilişkide derinleşebilmek, İsa (as)'nın tokat atana diğer yanağını çevirmeyi önermesindeki bağışla(n)mayı da bize yeniden hatırlatacaktır. (İnşallah devam edeceğim.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kısas, hayat ve cevher

Leyla İpekçi 2012.08.21

Kabil ile Habil sahip olduklarından birer adak sundular Tanrı'ya. Habil, bütün kalbiyle sunmuştu adağını. Kabil ise içinden gelerek ve inanarak değil, en vasat ürününü sundu. Rabb'i için feda etmeye değer bulduğu varlık pek sıradan ve kıymetsizdi onun için. Onun adağı kabul olmadı. Vermeyi becerememişti Kabil. Ne kendini, ne kalbini, ne de kıymetli varlığını. Belki ameli salih değildi kardeşi kadar. Allah'a (cc) yaklaşma anlamına gelen kurban, onu uzaklaştırmıştı Rabb'inden.

Habil'in adağı ise kabul edildi. Bu durum, Kabil'in onu kıskanmasına yol açtı ve ona haset etti, kin duydu. Habil'in niyetinin 'sahih' olması ve tertemiz bir yürekle, safça inanması Kabil'in vicdanını rahatsız etmiş olmalıydı. Kardeşinin Rabb'ile olan ilişkisinde kendisinin özensizliğini ve O'nun sözüne verdiği kıymetin yetersizliğini açık görmüştü belki. Suçunu telafi etmenin yolu, kardeşinin şahitliğini yok etmektir. Artık kardeşinden nefret etmek için bütün gerekçeleri hazır. Ve tabii onu yok etmek için!

Önceki yazımda, kardeşinden nefret eden herkes, Habil'in gömüldüğü toprağa atıyor maktullerini demiştim. Kalbiyle katilleşiyor. Şiddet içermeyen öfke'nin sanattaki karşılıkları üzerine bir bahis açmışım. Hz. Ali'nin (ra) ve Hz. İsa'nın (as) nefse karşı cihad üsluplarından örnek vermişim. Bunu biraz daha açma niyetindeyim. Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünürken kaçınılmaz olarak bu mevzunun içinde buluyoruz kendimizi. Ölçümüze 'evrensel birimler' arama ihtiyacındayız çünkü.

Güzel'in tartısını hangi birimlerle ölçeceğimiz insana, kainata nasıl bir değer kattığımızla da bağlantılı sanırım: Bugünün kötülüğü emreden sanat dünyasında her şey mubah olmuşken, kriterler hızla terk edilmekteyken, İsa'nın (as) tevazuu, iyiliği, bağışlayıcılığı öneren ve şiddet içermeyen tavrını yeniden hatırlamanın zamanıdır. Tokat atana diğer yanağını çevirmeyi öneren ve bu şekilde bizi bağışlamanın derinliklerinde gezdiren İsa (as)'nın 'nefse karşı cihad'ını sanatta anlamlandırmanın yolu, bana göre "kısasta hayat vardır" ayetinden geçiyor öncelikle.

"Ey, sır hazinelerinin sahipleri; kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki böylece siz, sakınırsınız, takva sahibi olursunuz." (Bakara, 179) Nefslerini terbiye edemeyenlere intikam dürtüsünün ulaşacağı en tehlikeli boyutları hatırlatan bu ayette derinleşebilirsek belki öfke ve intikamın caydırıcı etkisinin bizde bir yankısı oluşmaya başlar. Kendindeki öfke ve nefretin ulaşabileceği yıkıcılığı fark etmek, aynı şeyin mevcudiyetini başkalarında da (düşman gördüklerinde de) görebilmeyi gerektiriyor çünkü.

Bu sebeple kendimizle birlikte çocuklarımızı, komşularımızı veya düşmanın masum yakınlarını korumak, kötülüğün sirayet etmesini durdurmak, nefreti çoğaltmamak, yaymamak, özendirmemek adına bir önlem almak isteriz. Durdurmak isteriz nesilden nesle aktarılabilen bu öfke ve intikam zincirini. İşte o vakit, bağışlayıcılığı öneren vahye dönebiliriz tekrar. Sanatta da, hayatta da.

'Daimi zikir'e ulaşamayanlara affediciliğin önerilmesi takvaya bakar bir yanıyla. Kâmil insan ise İsa (as) gibi kötülüğe karşı iyilikle karşılık vermekle emrolunur. Ayetin ışığında da değerlendirilebilir: "Onlar, bollukta ve darlıkta infak eder, öfkelerini yener, insanları affederler. Ve Allah muhsinleri affeder." (3, 134) İsa'nın (as) tokat karşısında diğer yanağını çevirmeyi önermesi, kısasın caydırıcılığıyla gelen 'hayat'ı onurlandırmanın çok incelikli bir üslubudur bence. Onun diğer yanağını çevirmesiyle anlaşılabilir kısasta nasıl bir hayat olduğu.

Geçen yazımda, kısası inkâr etmeyen ama nefsten kaynaklanan öfkeyi reddeden bir öfke dilini oluşturmakla güzel'in ölçüsüne katkıda bulunabileceğimizi belirtmişim. Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünmeye çalıştığım bu otuz üçüncü yazımda şiddet içermeyen öfke'nin yansımalarıyla bir 'kurgu' estetiği geliştirmemizin altını çizme derindeyim. "Muhsinleri seven"ın yolumuza dizdiği ipuçlarını izleyerek, sanatta evrensel bir edep ve adap yakalayabileceğimizi düşünüyorum.

Zira 'yaratılmış' ve yeryüzünün halifesi olarak değeri belirlenmiş insan'ın insanlığını alabilmesi ve kâmil insan olması için kâinata nasıl bir değer kattığını idrak etmesi gerekir. Tevhid sanatı bu anlamda da eşsiz bir idrak yoludur bence.

Evet, güzel'in tartısını hangi birimlerle ölçeceğimiz kâinata nasıl bir değer kattığımızın idrakiyle bağlantılı. Yoksa kendimizi ve Rabb'imizi unutmaya başlıyoruz. En çok unuttuğumuz da insan varoluşunun hikmetleri oluyor. Tevhid sanatı işte bize bunu hatırlattığı oranda, insanlığımızı ve dünyayı güzelleştirmeye katkı sunabilir.

Toparlayayım: Nefsi emmare sanatında nefsi kamçılayan, yani insanı Kabil'leştiren üslupların başında gelen intikam, haset, nefret, kin hikâyeleri, kısas hakikatindeki sırları hatırlatmak yerine örtmeye devam ediyorsa... Kısası bir intikam yemini olarak sunuyorsa... İnsanın varoluş hikmetinde gizlenmiş olan ve kâinata katmakla yükümlü bırakıldığı değeri o ölçüde unutturuyor.

Halbuki insana nakşolunmuş bir cevherdir, onun kâinata kattığı değer. Tevhid sanatı, bu cevheri (nur-u Muhammedi'yi) yansıttığı ölçüde, ele aldığı öfke güzel'e hizmet edecektir ve tabii merhamete, bağışla(n)maya...

Evladı öldüren bir babanın duyduğu intikam hissiyle özdeşleşmemizle yetinebilirsiniz yazdığınız romanda. Ama onun öfkesinin ardında, psikiyatrist Hayrettin Kara'nın (Bergman'ın Bakire Bahar adlı filmine dair) şu önemli sorusuna yaklaşmayı da başarabilirsiniz: "Baba en derininde neden öfkeleniyor? Kızının ölümüyle değersizleştiğini hissetmesinden değil mi?"

Güzelliğin cevheri, evet, hepimize nakşolunmuş evrensel bir değerdir. Onun peşinde olabilmek için bunu hatırlatan eserlere ihtiyacımız var. Sanatta da, hayatta da. (İyi bayramlar.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toprağın şahitliği

Leyla İpekçi 2012.08.25

Geçen gün, bahçede bir kadavra kokusu duydum. Baktım, bir kedi ölüsü. Boğazı parçalanmış. Onu zar zor bulunduğu tepelikten aşağı ittim. Komşum o anda toprağı kazmaya başlamıştı.

Üzerindeki sineklerden ve kötü kokusundan dolayı yanında durmakta zorlandığımız kediciğı mümkün olan en çabuk şekilde toprağı gömmeye çalıştık. Şunu çok net hissettim: Son çare toprak. Bitki, maden, hayvan, insan... Hepimiz için. Ve toprak bizim hammaddemiz.

'Gelecek' algısı ölümle sınırlı olan sanatçıların 'sonra'yla ilgili kurdukları hayallerde hep bir unutuş vardır. Toprak unutkanlığı. Her şey toprağı girene kadardır onlar için. Toprağı girdiğimizde yolculuğun bittiğine inanırlar. Canın cesetle olan ilişkisinin 'sonra'sı yoksa ruhun ölümsüzlüğü de yoktur. Dolayısıyla ölüm, hayatın sonu demektir.

Hayatın önce kabirde (berzah aleminde) sonra da ahirette devam eden niteliğine dair bir tasavvurları yoktur. Bu yüzden toprağı hiç girmeyecekmiş gibi dünya hayatını kutsarlar durmadan. Bu algı 'dünya yaltakçısı' yapıyor bazılarımızı. Toprak, bizi bu dünyayla öte dünya arasına bağlayan en 'somut' unsurdur oysa. Unutuyoruz.

Aşağıdaki anekdotu Akif Emre'nin çarpıcı bir yazısından alıntılardım, o da Ayşe Şasa'dan aktarıyor: Kemal Tahir hapiste iken; cezaevi yönetimi ondan, bir idam mahkumunun yanına varıp, ölmeden önce onunla hoşça sohbet etmesini ister. Yanına vardığı idam mahkumunun iki rekat namaz kılmasını izler. Sonra birkaç cümleden ileriye götüremez sohbeti. Adeta tutulur, sessizliğe mahkum olur ve şöyle der:

"Bu dünyada söylenecek her söz geleceğı ilişkindir. Yarını olmayan, birkaç saat sonra ölecek olan bir idam mahkumuna söyleyecek hiçbir sözümün olmadığını anladım ve hücreyi terk ettim."

Beğenin, beğenmeyin; romanlarındaki alternatif tarih arayışıyla bu ülkenin geleceğıne dair söz üretmeyi göze almış, hayal kurmuş bir sanatçıdır Kemal Tahir. Fakat bir idam mahkumunun iki saat sonrasına dair bir gelecek tasavvuru kuramamıştır. Oysa toprağı girip bir tohum gibi açmak mümkün!

Yediğimiz her şey dolaylı veya dolaysız olarak topraktan gelir. Adem'in (as) bir babadan doğmak yerine topraktan yapılması (ve Allah'ın ona ruhundan üflenilmesiyle) insan olmanın ilk aşamaları başlamıştır. Hayy olanın bizdeki hayat tecellisi de katmanlı. Can dediğimiz hem nefstir hem ruh. Nefsin katmanlarından geçebildiğimiz ölçüde ruhun ebediyetini idrak edebiliyoruz. Ademoğlu'nun insan olması ve 'diri' kalması ve ebediyete devam etmesi uzun ve meşakkatli bir yolculuğun aşamaları.

Cesedinin kurda kuşa yem olmasını tahayyül etmenin ötesinde 'somut' bir delil bulamadığını söyleyenler ise kainattaki sözün sonsuz olduğunu ve bu sonsuz değişimin O'nun (cc) ilmini kuşattığını görmedikleri için, eşyada perdelenen hakikate uzak kalıyorlar. Her şey, O'ndan bir niteliği yansıtıyor. O'nun isimleri olmasa, bizim hiçbir niteliğimiz oluşmazdı ki.

Toprağa dönelim. Toprağa bir ana tanrıça muamelesi yapmak, onun ilk neden olduğunu iddia etmek demektir ki, Allah'ın (cc) esmasını idrak imkansızlaşır. Çünkü toprağın hayatı ve ölümü kucaklayıp bağrına alan 'canlı' bir unsur olduğunu unutmak, neye şahit olduğumuzu da unutturuyor. Toprak verir, alır. Ama rızkı veren ve alan toprak değildir. Toprak da, her şey de O'ndan (cc) ve sonra da her şey O. Bunu diyebilmemizin katmanlı yolculuğunda ölüyle diriye içinde barındıran toprak bize hep eşlik etti, ediyor. Sanatta da, hayatta da.

Aşıkların, bir başka tabirle nefsiyle cihat edenlerin (aşk yolunda açlıkla, susuzlukla, sabırla, direnişle vs.) toprağa girseler de 'diri' olmaları, tevhid sanatçısının 'hayat'la olan geniş zamanlı ilişkisine de ışık tutar. "Allah yolunda öldürülmüş olanları ölüler sanma sakın. Hayır! Onlar diridirler. Rablerinin katında rızıklandırılıyorlar." (3:169) Kemal Tahir'in veya diğer birçok sanatçının ise 'ahir'e uzanmayan tasavvuru, evvel'den de beslenmiyor.

Başlangıç olarak dünyaya doğmayı alırsak, dünyaya düşmenin gerçeklerine kör kalırız. İnsanı bu dünyayla hemcins bir niteliğe indirgediğimizde ten ile can ilişkisini hakkıyla kuramıyoruz çünkü. 'Tensel' serüvenlerle yetiniyor eserlerimiz. Siyasi, toplumsal veya benliğe dair ne ifade edersek edelim. Bu durumda sözcüğü: "Onun o, benim de ben olduğumu sanma. İki ten bir can ile yaşamakta" diyen Fuzuli'nin Leyla ve Mecnun'unu okurken, bir yandan somut delil aramaya devam da edebiliriz!

Yolculuğumuzdaki her durağa bir put dikme ihtiyacının altında yatanı ise örtmeye devam edebiliriz bu şekilde. Ama ömrünün sonuna iki saat kalmış mahkumun karşısında putlar kendini imha ediveriyor işte. "Kıyamet günü insanlar bir araya toplandığı zaman taptıkları şeyler kendilerine düşman kesilirler. Ve onların kendilerine tapmalarını inkar ederler." (46:6)

Toparlayayım: Toprağın neye şahit olduğunu unutmak, toprağın asli niteliklerini de unutturur. Toprak ve tabiata 'ilk neden' muamelesi yapmak, insanı nefsi emmaresine (nefsin en sığ mertebesine) mahkum ederek, nefsinden ruha olan yolculuğunu kısıtlar. Toprağı unutmak insanı hayvanlaştırır, maymunlaştırır. Hayatın niteliklerinin belirleyen kaynakla arasındaki ilahi bağı koparır. Canı cesede eşitler. Sanatı kadavralaştırır.

Şimdi artık sanatın sonunu konuşuyor ideologlar. Ve delil arıyorlar. Hakka (hakikate) şahit olanların 'hayy'lığı, O'nun esmaından bir tecelli... Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünmeye çalıştığım bu otuz dördüncü yazımı, bunu hatırla(t)mak tevhid sanatçısına düşüyor diyerek bitireyim.

Var ile yok arasında

Leyla İpekçi 2012.08.28

Giacometti'nin bronzdan insan figürlerini bilir misiniz? Yok gibidirler. Ne ihtiyar, ne genç. Ne özne, ne nesne. Ne hafif, ne ağır. Ne uzak, ne yakın. Soyut sayılırlar adeta.

Toz rengi bu heykelticiklerin insana benzemek gibi bir dertleri de yoktur bence. Taklit değildirler. Tedirgin, ürkek ama dingindirler. Genet'nin 'Giacometti'nin atölyesi' adlı eserindeki (Metis Yayınları) tabiriyle "örselenmeleri mümkün değildir" ama. Bizim iç dünyamızı temsil etmektedirler belki. Derin bir yalnızlığı hatırlatmaktadırlar kendimize dair.

Varoluşları öylesine azdır, eksiktir ve muğlaktır ki, varla yok arasında, kendi uzaylarında, bilmediğimiz bir boyutta başıboş gezinmekte gibidirler. Ve bence illa ki bir şeyi ima etmektedirler bize: Tamamlanmışlığa dair. Mükemmel olana dair. Yani bize unutmuş olduğumuz, kendimizde kusurlu ve eksik bıraktığımız, bizde kendini perdeleyen asli güzelliği işaret etmektedirler. Bana böyle gelir.

Dokunsanız toz toz dökülecek gibi olanları vardır bu figürler içinde. Duyarlılığı, eksikliği, cılızlığı, kırılganlığı, zayıflığı, acziyeti, velhasıl 'bağlam'ı öyle bir görünür kılarlar ki, hayranlık duyarım. Dumansı ve neredeyse uçucu nitelikleri onlara daimi bir hareket kazandırır. Tabirimi mazur görün, 'ruh heykelleri' diyelim gelir onlara. Çünkü yokluğa gider gibidir varoluş biçimleri. Ama asla yok olmazlar.

Tabii bir yanıyla da bu halleri onların varlığını çok kudretli kılar. Güzelliğin cevherine yaklaştırmış gibi olursunuz bakarken. Çünkü sadece göze hitap etmez, görünmeyi gösterirler bize. Orantılarını, gerçek ölçülerini ve mesafe ayarlarını yıkıp yeniden inşa ederek kendi sonsuz mekanlarını açmışlardır bize.

Nesnelerin ta içinden duyulan o cılız sesi yansıtan bir eser, eşyanın esrarına yaklaştırabilir bizi. Yeniden işittirebilir kaynak suyunun şırıltılarını. Seküler sanatın evrensel olma derdi döner dolaşır insana bağlı bir Yaratıcı algısına saplanır. Çok klişe bir açıklama işitiriz genellikle: "İnsan, inanma ihtiyacını gidermek için kendi imgeleminde bir Tanrı yaratmıştır." derler. İnsanın kendi imgelemini ilk örneğiyle nasıl imal ettiği bir sanatçı dehasıyla açıklanabilir belki onlar için, bilmiyorum.

Yaratıcı'nın başlangıçta insanı yaratıp onu başıboş bıraktığını düşünenler de doğal olarak buna tam olarak inanamazlar. (O'nun baki oluşunu, yaratılış ve oluşumun her an devam edişini vs. dışladıklarından.) Tabii O'nu kendi dışında, çok uzaklarda sanıp salt mesela göklerde olduğunu tasavvur eden sanatçılar da vardır. Ki bu da sahil olmadığı için O'na dosdoğru inanmakta zorlanırlar.

Yaratıcı'ya bağlı, O'ndan (cc) varolan bir insan algısı ise tevhid sanatına mahsustur. Giacometti'nin figürleri bu anlamda tevhid sanatına yaklaşıyor beni. Ve bana aynı anda birçok çağırışıyla yaklaşıyor bu figürler. Sözelimi İhlas Suresi'ne döndürüyorlar beni. Biraz açayım.

Allah'ın isimleri sonsuz. En azından esma'sından doksan dokuzunun bizdeki, eşyadaki, kainattaki tecellilerini tevhid sanatında gösterebilmek bir seyr-ü süluk gerektirir. O'nun her kalpteki tecellisi başka olduğu gibi, kalpte iki farklı şekilde tecelli etmesi de mümkün değil. İşte her birimizdeki bu biricik olma niteliği, O'nun 'eşsiz' ve 'bir' oluşunun ipuçlarından. Delillerinden...

İhlas Suresi'nin (tevhid suresi olarak da adlandırılır) yüzlerce sayfa sürecektir katmanlı açılımlarında gezinebilmek de 'canlı' bir delil. O'nun (cc) daim ve baki olduğu, her şeyden müstağni ve her dileğin mercii olduğu, doğmamış, doğurmamış oluşu, eşi ve benzeri bulunmaması...) İşte çok kabaca bazı kelimelere indirgediğim bu

tevhid şuuru bazen sadece Giacometti gibi bir sanatçının soyut figürlerinin ruhta bıraktığı estetik ve güzellik hissiyle duyumsanabiliyor.

Ruha hitap etmenin ne olduğu tam olarak anlatılamaz elbette. Fakat bunun aşkla, sevgiyle olan ilişkisini kendiliğinden kurarız, öyle değil mi... Bir şeyi severek yaptığımızda ne kadar daha güzel yaptığımızı biliriz çünkü.

Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünmeyi denediğim bu otuz beşinci yazımı: Varla yok arasında salınan figürlerden Varlık'a ve dolayısıyla yokluğa (yokluğun edebine) varmayı vaat ederek sonlandırmam gerekiyor. Toparlayayım.

Giacometti'nin muğlak figürlerinden toz dökülürken... Böylesine sert bir maddenin büyük bir uğraşla yontulması ve seyreltilmesiyle neredeyse yokoluşa doğru giden bronz insanları bizi İlâhi Varlık'a yaklaştırıyor. Yokluğun insanda kemalini bulan en güzel varoluş biçimi olduğunu hatırlatıyor.

Tozdan zerreyi, zerreden küreyi sarmalayan sarmaşığın 'en güzel sanatı' aşktır belki. Aşk'ın sarmaşık anlamına gelmesinden yola çıkarak tevhid sanatçısı, kainatta iki parmak dahi boşluk bırakılmadığını bize hatırlatandır. O halde kainat tek bir gönülden ibarettir tevhid sanatçısı için. Tek hakikat. Bölünmemiş, boşluğa düşmemiş, ayrışmamış... Ve ama bütünleyen, sonsuz farklılığı ve değişimi içeren...

Şimdilik Sami Baydar'ın 'Varla yok arasında' adlı eserinden şu dizeyle bitireyim: "İhtiyar bir güneş var/ yüzleri gibi/ yıldızların./ Melek/ ve rüyalarındaki insan."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ben'lik ahlakı ve 'güzel' yokluk

Leyla İpekçi 2012.09.04

Beşeri benliğin İlâhi benlikteki 'yokluğu'nun edebinden bahsetmeye başlamıştım bir önceki yazımda.

Sanatta 'güzel'in ölçülerini tartacak birim ararken, yokluğun edebinin aşktan kaynaklandığına varmıştık. Yokluğun şuurlu olabilmesi için, kibre ve nihilizme giden nefis kabartıcı bir yokluk değil, Yaratıcı'yla aşk üzere 'bir'lenen bir tür yokluk olabilmesinin katmanlı yolculuğundan bahsetmiştim. Aradaki farkın tam da 'Aşk' kadar olduğunu söylemiştim.

Mustafa Tatçı Hoca, (Aşk bir güneşe benzer / Yunus Emre yorumları; H yayınları) bu iki 'ben'in farkını ifade ederken Firavun ile Hallac-ı Mansur'un "Ene'l Hakk" ifadelerinden yararlanıyor: "Her ikisi de aynı ifadeleri kullandıkları halde bu kişilerin meramı farklı idi. Hallaç bu ifadeyi söylediğinde cem'de idi. Sekr halinde ağzından çıkan bu söz, bensiz bir 'ben' idi ve Hakk'a aitti. Firavun ise bu sözü nefsinden söylemişti."

Tatçı'nın hatırlattığı gibi; esas olan bunu -insanın kendine has müstakil bir benliği olmadığını- bilmektir. "Bu sırra vakıf olanlara arif, vakıf olmayanlara cahil denir." Sanatta güzel'in ölçülerini düşünmeye çalıştığım bu otuz yedinci yazımda da devam edebilmek için beşeri ve İlâhi hallerden, çok ama çok kabaca cem ve fark

makamlarından bahsetmek gerekiyor. En doğrusu, bunu işin ehlinin anlattıklarından toparlayarak belirteyim. Yunus'un dizeleriyle: "Yüzünü görelî hayran olmuşam / Bilmezem ben ben mi ya sen olmuşam."

Öyle sanıyorum ki, insanın 'ben'îyle 'sen' olabilmesi için kendinde olan ne varsa 'sen'e verebilmesi gerekiyor. Her şeyi sevgilisi için yapan âşık gibi. Böylelikle kendisinde -kendine ait sandığı- hiçbir şey kalmamış olmalı. 'Vehmi ben'liğinden eser kalmamalı yani kişide.

Daha sonra ise her şeyin ardındaki, kaynağındaki Gerçek Varlık'ı, yani Mutlak Ben'i çoğul görünen tüm mevcudatla birlikte algılamaya başlayacaktır. Tatçı'nın sözleriyle: "Fark'tan cem'e ve cem'ül-cem'e ulaşan kişinin bundan sonra söyleyeceği 'ben' artık Gerçek Varlık için söylenmektedir. Tıpkı Hallac örneğinde olduğu gibi.

Ben'in biz'de... Ferdin cemaatte... Halkın Hakk'ta... Yok olmasıyla gerçekleşebilen bu yolculuğa çıkanların şahitliği her devirde kayda geçmiştir, evet: İnsanın kendine has müstakil bir benliği yoktur. Bu şuura ermek için çeşitli mertebelerden, makamlardan geçilir. Marifet, güzelleşebilmektir. "Allah güzeldir, güzelliği sever" çünkü. Güzeli olan Aşk'tır.

Gerçek benliğin Hakk'a ait olduğunu bilmemek ise varlığın özü olan 'O' ve varlığın eşyayla birlikte toplam ifadesi olan 'Biz' kavramı içinde kendini görememek anlamına geliyor. Bu bilgiyi içselleştirmedığımız sürece "Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir." ayetinin sırrına vâkıf olmamız zordur. Hayatta da, sanatta da.

Yaratan'ın bizi görmek istediği gibi oldukça, 'kendimiz' olmaya başladığımızı hissederiz. Yukarıda ele aldığım varlık-yokluk çerçevesinde tevhid sanatçısına da şu Kudsi Hadis'in anlam katmanlarının bu idrakle açılacağını sezerim: "Bir kulumu sevdiğimde onun adeta gören gözü, işiten kulağı, tutan eli, yürüyen ayağı olurum..."

Seven ile sevilen'in 'bir' olması. Aşk ile kavuş-ma'nın 'somut' delili: Sevilen kul. Yüzüne baktığında O'nu (cc) hatırlatan kul. Sevgili! Evet işte böyle. Kulun sevebilmesi, Yaratan'ın onu sevmesidir.

Böylelikle geriye yalnız O kaldığında tüm sıfatların Zat'ta birleştiğini idrak ettiğimiz hal gerçekleşiyor. Çoklukların ve farklılıkların 'bir'i inşa ettiği izlenmeye başlanıyor. Cem ve fark makamlarını tecrübe etmiş sayısız derviş (insanlığın başından beri 'hakikat şahitliği' yapan her mümin) aynı manevi silsilenin genişleyen halkasına kendi gerçeğini eklemleyerek tüm isimleri Hakikat'te cem ediyorlar. Allah'ın (güzel) ahlakıyla ahlaklanıyorlar.

Tevhid mertebeleri olan fenafillah (tevhid-i ef'al, tevhid-i sıfat, tevhid-i zat) ve bekabillah (cem, hazretü'l- cem, cemül'l cem ve sadece Efendimiz'e -sas- has ahadiyyet'ül-cem) mertebeleri yaşandıkça... Kesret, vahdet aynasında görülür. Ve artık her şey yerli yerine oturur, çünkü her şeyin yerli yerine oturması asıl kavuşma demek. Yine her şeyin yerli yerine oturması zulmün kalkması, adaletin hakim olması demek. İşte ancak o vakit Hakk ismi tecelli ediyor.

Geriye yalnız O kaldığında... 'Ben'de konuşan O oluyor, 'ben'de işiten, 'ben'de söz söyleyen... O oluyor. Zaten Konuşan, Gören, İşiten, Seven O değil mi? Her şeyin; dünyanın, vücudun, aklın, vaktin, mülkün, isimlerin, aşkın vs... bize emanet olması da bu gerçeğin en somut delillerinden değil mi? Emanetin sırrını nasıl taşıdığımız bizi beşeri hayatta birbirimizden ayırıyor, elbette sanatta da.

Belli bir manevi silsileye eklenilerek ve belli bir edep zincirinden geçerek tevhid mertebelerini gerçekleştirmeyi 'gelenek' diyerek salt tarihi bir izleğe hapseden pek çok sanatçı var. Bunun hakikati birlemeyi engellediği gibi sanatın evrensel niteliğini de 'tevhidi bakış'tan cimbızladığını düşünüyorum.

Kamil insan olmaya giden bu manevi eğitimin evrensel bir tınısı olmasaydı, yani tevhid mertebelerinden geçmeye niyet etmiş bir talibin (veya sanatçının) kalbindeki hakikat şevki sadece tarihi bir hevesle

açıklanabilseydi... O zaman insanlığın güzelleşme (ve sanat icra etme) serüveninde merhamet, iyilik, vericilik gibi erdemlerin de bir gün modası geçerdi kuşkusuz.

Yüzyılları aşarak tarihi zevklerin içinden geçip vaktin ruhunu kuşatan Firdevsi'nin Şahnamesi'nden (Kabalıcı yay.) bir sözle bitirelim şimdilik: "Ölümün insanın elinden alamadığı tek bir erdem vardır; iyilik. Onun için insan ancak iyilik yapmakla kendisini süsleyebilir."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Ruh kuşu' uçarken...

Leyla İpekçi 2012.09.08

Nasıl da acıtır teni yakan ateş. Peki ya ateş ruhu yakıyorsa? Ayrılık günü gelip çatmıştı. Efendimiz'in (sas) huzuruna çıkacağı ve hatmimi ona takdim edeceğim son gündü.

Çocukluğumdan beri ilk kez bu kadar şiddetle vücudumu kuşatan bir ateşle kavruluyordum. Medine'de... En Sevgili'ye (sas) bir karış mesafede! En değerli hediyemle birlikte... Kıpırdayamadan duruyordum öylece. O vakit bu ateşin vücudumu değil, ruhumu yaktığını fark ettim. Müthiş bir özlem içindeydim. Hasretim dağlardaydı. Sanki ömür boyu süren bir kederdi bu. Yeryüzündeki tüm gurbet ve sıla özlemi bana yüklenmişti. İstirap veriyordu kavuşamamak. Vedanın hüznüyle ve yeniden kavuşma arzusuyla kıvranıyordum. O an bir teselli esintisi oldu. Mescid-i Nebevi'de, Ravza-i Mutahhara'nın hemen karşısındaki Cennet-ül Baki'nin kuşlarını düşündüm. Orada 'kayıtlı' isimlerin nasıl da 'canlı' olduklarını bu kuşların sabah zikrinde hissetmiştim. Gerçi şehidler ziyaret edenlerden bazıları güvercinlere yem atıyorlardı ama yine de 'diri' ruhların kuş biçimine bürünüp yolculuklarına devam ettiğini söylemişti bir yakınım. Ne zaman Cennet-ül Baki'nin yakınından geçsem, buna şahitlik ediyordum.

Kadim kültürlerde ruh, kuş imgesiyle sembolize edilir. Kuşlar, fiziksel ve ruhani dünyalar arasında aracılık yaparlar. Denildiğine göre, ruhun gelişimi boyunca karşılaştığı bazı 'arketipsel deneyim'leri de yansıtır. Tevhid sanatçısının nazarında ruh, bedendeki haliyle, kafesteki kuşa benzer. "Ölmeden önce ölme" mertebesine ulaşanların da, doğal yolla ölenlerin de ruhu vücudun dehlizlerinden kurtulur, bağlarını koparır ve kuş misali yukarı âlemlere doğru kanat açar, uçar. Yukarı doğru yükselen ruh, evet kuşa benzetilir. Fakat yukarı doğru yükselen başka bir şey daha vardır: Güzel söz. "Güzel söz O'na yükselir, salih amel de onu yükseltir." (35, 10) Yükselen güzel söz, canlıdır. Ameldir çünkü. Canlı söz; bu anlamda Ruh'tur aynı zamanda. Şair Pessoa 'Huzursuzluğun Kitabı'nda sorar: "Peki ruh bizim midir?" Ayetin sır perdelerini bir anda kaldırmak olanaksız elbet ama bir adım atalım: "Sana ruhtan soruyorlar. De ki: Ruh; Rabb'immin emrindedir ve size ilimden ancak az bir şey verilmiştir." (1, 85)

Bilmiyoruz. Pek az biliyoruz. Ve bu muğlâklık bize ruhun yansımalarıyla kendini hissettiriyor. Bir kokuyla, bir tınıyla bazen; biliveriyoruz şeydeki ruhu. Her şeydeki ruhu... Daha doğrusu hissediyoruz o ruhu değil mi! Sanırım tevhid sanatı tam da bunun için var. O'nun (cc) ruhundan insana (Âdem'e) üflenenin sırrını hatırlatmak için. Tabii aynı zamanda Allah'ın sanatını gösterebilmek için var tevhid sanatı: Güzelliğin cevherine, her şeydeki hakikat ruhunun bölünemezliğine, parçalanamazlığına, öngörülemezliğine bize şahit tutmak için. Öyle ya; ruh,

Pessoa'nın da sezdiği gibi, insanın emrinde değil! Canlı Söz. Kelime. Ruh... Bizi usul usul vahiy meleği Cebrail'in (as) özelliklerine ve oradan da Hz. Meryem'in hamileliğine ve İsa'nın (as) doğuşuna, ölüleri ve kuşu diriltmesine yaklaştıracak. Ama şimdilik kuşların, daha doğrusu Cennet-ül Baki'deki güvercinlerin uçtuğu seviyede kalalım: Hicret esnasında Efendimiz'i (sas) Sevr mağarasında yaptığı yuvayla koruyan güvercinin bazı yorumlara göre insanın evcilleştirdiği ilk hayvan olduğu söylenir. Nuh'un (as), tufandan sonra yeryüzünün kuruyup kurumadığını öğrenmek için gemiden gönderdiği yine güvercindir zira. Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünmeyi denediğim bu otuz sekizinci yazımda, kalbe hitap edebilen bir eserin taşıdığı ruhun bizi -kuş gibi kanatlandıran- niteliğinden bahsetmeye başladım. En Sevgili'nin huzuruna yaklaşamamanın mahcubiyetiyle yükselen ateşimde kavruluşumu da bu vesileyle ifade edebileceğimi umarak.

Âdem'in yaratılışından bahseden ayetlerden birini; "Ben, onun yaratılışını tamamladığım ve ona ruhumdan üflediğim zaman..." (15, 29) ayetini de anmalıyım bu başlangıçla birlikte. Sanırım Sühreverdi'de okumuştum. Her nefes alıp verdiğimizde Rabb'imizi bize hatırlatan bir ses çıkarıyoruz belki de. Soluğumuzun sesi vardır sahiden. Boğuk bir 'H' harfi gibi. Ya da 'Hû' tınısı gibi. Doğumdan ölüme dek sonsuz nefes alıyor, veriyoruz. İnsanın ruhuna üflenene ve içinde canı bir nefes gibi barındıran sır, işte o haberci güvercin misali, O'ndan (cc) bize kesintisiz haber getiriyor diye düşünüyorum. O'nu (cc) nefsimizde bilmemiz için... O'nu bu bilişin hayret ve hayranlığıyla aşk ile anmamız için... Ve belki de nefsimiz 'ruh' olduğunda, o bize üflenene ruha; o ilk nefesin sırrına kavuşacağız. Yani baştan aşağı insan olabildiğimizde... Tanpınar, dilin içinde insanı bütünüyle aramaktan bahseder. İşte belki böylesi bir baştan aşağı arayışta 'insan-ı kamil'i öyle bir yerde bulacağız ki, zat sırrına vâkıf Süleyman'a (as) öğretilen kuş dilinin hakikatine de bir nebze olsun yaklaşacağız. Çünkü "kuşdili ruhun dilidir." Mustafa Tatcı'nın 'Dervişler ve Hüma Kuşu' (H Yayınları) adlı çalışmasından aktararak söylersek yine... Hayatta da, sanatta da, evet, ruhun dili gerek bize. Birlikte güzelleşebilme serüvenimize katkıda bulunabilmek için.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Canlı' eser

Leyla İpekçi 2012.09.11

Her şeyin kendisiyle hayat bulduğu ve hayatını devam ettirdiği 'şey'e ruh diyoruz çok kabaca. Ruhu olan her şey 'canlı'dır o halde. Kim bilir, güzel bir sanat eseri bile!

Sanat eserindeki ruhtan bahsetmeye başlamıştım bir önceki yazımda. Aslında bu ister istemez son derece öznel bir bahis oluyor, olacak. Ruhu yakan, ruhu besleyen, ruhu uçuran bir eserin niteliklerin ölçüsünü hangi birimle tartabiliriz sorusunun yanıtı, her 'sanatsever'in sevebilme maharetinde gizli biraz da.

Bir eseri sevebiliyorsak, o eserde bir ruh bulmuşuzdur. Bir yakınlık doğmuştur aramızda. Kendiliğinden tutuşmuşsa kalbimiz o eser karşısında, belki ruhlar âleminde beridir yakınlığımız! Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünmeye çalıştığım bu otuz dokuzuncu yazımda ayette geçen "Ruh Rabb'immin emrindedir" ifadesine yaklaşıma devam edelim o halde.

"Sana ruhtan soruyorlar. De ki: Ruh; Rabb'immin emrindedir ve size ilimden ancak az bir şey verilmiştir." (17, 85) Tevhid sanatçısının bir eser vücuda getirmesi: O'nun (cc) ruhundan insana (Âdem'e) üflenene sırrına biraz

olsun ortak olma arzusu taşımasıyla ilgilidir diye düşünüyorum. Sanatçı, o üflenen ruhtan çektiği nefeslerle kendi eserini vücuda getirebiliyorsa, o eserin ruhu Gerçek Varlık'la ilişkide olduğunu bize hissettirebiliyor çünkü. Ve eserinde ilahi isimlerin tecellisi 'görünür'leşebiliyor.

Beden ruhu gösteren bir pencere olabildiğinde, eser de sanatçının ruhunu ve onun ardındaki Ruh'u gösteren bir pencere olabiliyor sanırım. Buna itiraz edilebilir, ama âcizane, ruhumu kanatlandıran sanat eserlerine dair, böyle söyleyebilirim ancak.

Cin taifesinden olan İblis, ateşten yaratıldığı için topraktan yapılan Âdem'e secde etmeyi kendine yediremez, reddeder. Çünkü Fatih Çıtlak'tan dinlediğime göre, Âdem'e (as) üflenen ruhu göremez. Allah (cc) bunu ona perdelemiştir. Âdem'in Hazreti İnsan olan niteliğini fark edememiştir. Bizler de işte, insan-ı kâmil karşısında, yani büyük veliler, arifler karşısında olduğumuzu ancak kendi kalbimizin mahareti derecesinde görebiliyoruz. Tıpkı çok 'yüksek' bir sanat eserini de ancak kalbinde o zevki barındıran 'sanatsever'in beğenebilmesi gibi.

Hâlbuki o karşımızdaki veliye teslim olmak, onun sohbetinden, mürşitliğinden faydalanmak kalpten kalpe geçmek anlamına geliyor. Aşka -Ruh'a- yaklaşmak anlamına geliyor biraz da. Bir veliye itaat etmek, edebilmek... Hazreti Muhammed'in (sas) tebliğine de uymak da demek. 'Aşk' silsilesine tabi olmak... Aşk zincirinin halkalarına eklemelenmek demek. ("De ki ey Peygamber: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın..." (3, 31)

İşte sanatın en sahici niteliklerinden biri burada bence. Hepimize eşit derecede hitap etmemesinde. (Hazreti Muhammed'e (sas) gelen vahyin 'alınabilme' mahareti de böyleydi. Efendimiz'in şuurlu biçimde vahyi işitmesi ve içine alması Allah'ın emriyle sadece onun yapabildiği bir şeydi. Ondan başkaları bir şey işitiyor değillerdi.)

Sözgelimi Yunus Emre'nin, Niyazi Mısri'nin şiirlerinin hangi ruhlara ne kadar hitap ettiği de bir muammadır bizler için. Feyiz almak, onların şiirlerinden esinlenmek, onların sesiyle, harfleriyle beslenmek: Bir manevi silsileye dâhil olmaktan ibaret değil ki sadece. İnsan ruhuna gelen esin ve feyiz Külli Ruh'tan geliyor çünkü. Tevhid sanatçısına nefes belki böyle üfleniyordur bir başka deyişle!

Sanatında derinleşmiş kimse, imama itaat etmenin anlamını da buralarda bulabilir. İmam, ilahi sırrı emanet almıştır. Tevhid sanatçısı bir bakıma böyle bir imamet sorumluluğu içindedir. O halde yazımın başında belirttiğim Ruh'un Rabb'in emrinde olmasına bir daha dönelim. Bir sanat eseri -ya da bir insan- ruhumuzu uçurduğu zaman bunun gerekçelerini içimizden belki az çok hissederiz ama tam olarak netleştiremeyiz, sabitleyemeyiz. Bir muammadır sevgimizin ölçüsü. Her an değişebilir, dönüşebilir. Bunun işte tam da ruhun bize ait olmamasından, bizim emrimize bağlı olmamasından kaynaklandığını düşünüyorum. Elimizde bunu doğrulayacak somut bir de kanıt var: Sevilen sanat eseri. Ruh, güzele gider. Güzel'le uçar. Öyle değil mi?..

Elest bezmini düşünelim bir de. "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" sorusuna (7, 172) "Evet şahidiz" (kalû belâ) cevabını veren ruhlara, fitrat olarak Rabb'ini bilme mahareti verilmişse, bu aslında bilerek ve isteyerek itaat etme anlamına geliyor. "Rabb'iniz değil miyim?" içinde cevabı barındıran, yönlendirilmiş bir soru ve bunu doğrulayarak O'nun emrine (cc) itaat ediyor ruhlar. Bize eğer çok az şey bildirilmişse Ruh'tan... Muamma perdesini kaldırmak yerine, Tanpınar gibi sırlı derinliklerimizde aramalıyız güzelliğin cevherini. Onun deyişiyle "aşkın yıldızlı uykusuna dalmalıyız" biraz da.

Toparlayayım şimdilik: Ruhların itaati, yani 'evet Rabb'imizsin' şahitliğiyle ve ancak aşk ile gerçekleşiyor. Gönülsüz itaat, sevgisiz vücuda getirilen bir eser gibidir, muhatabına ulaşmaz. Güzelleştiremez. Aşk'a düşmeden icra edilen eser, 'sanatsever'in ruhunu uçurmaz. Ruhları 'bir'lemez.

Ruh, aynı zamanda melekler cinsinden ve 'Ruh-ul-Emin' ve 'Ruh-ul-Kuddüs' gibi adlarla anılan Cebrail (a.s)'ı işaret ediyor: "Ve biz (resul melekler), Rabb'inin emri olmaksızın inmeyiz. Bizim önümüzde, arkamızda ve

bunların arasında olanlar, O'nundur. Ve Rabb'in, unutkan değildir." (19.; 64) denildiğine göre Ruh burada; ilham, vahiy ve ilimler mahallidir. Allah'ın (cc) emrinden başka hiçbir biçimde ne vahiy, ne ilham, ne ilim olabiliyor kısaca. Sanatta da, hayatta da.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bize bakan yüz

Leyla İpekçi 2012.09.15

Mekke'nin fethi sırasında Hz. Muhammed (sas) Kabe'nin içindeki putları yıktırır. Kabe duvarındaki fresklerin de silinmesini ister.

Ancak sağ eliyle bir freskin üzerini kapatıp şöyle buyurur: "Bu müstesna, ona dokunmayın." Hz. Meryem ile oğlu İsa (as) birlikte resmedilmiştir o freskte. Emeviler döneminde çıkan arbedelerden birinde tamamen silinip gidene dek orada kalacaktır.

Sevdiklerin pek çoğunun; annesinin, sütannesinin, amcalarının, çocuklarının, karısının ölümüne tanık olan Hz. Peygamber'in (sas) o freski yıktırmadan bırakmasıyla Anadolu'daki harap olmuş binbir çeşit kilisenin duvarlarından bize halen bakmakta olan Hz. Meryem ikonları arasında bir bağ kurarım. Onun yüzünün hep 'canlı' kalmasıyla, Hz. Muhammed'in yüzünün 'saklı' kalması arasında kendiliğinden mevcut bulunan bir bağdır bu bana göre.

'Ateş ve Bahçe' adlı romanımı içte ve dışta bu canlı yüzden saklı yüze yapılan katmanlı yolculuğu anlatabilme şevkiyle yazdım. İkisi de yalın, arınmış, kalbi tertemiz, saf kişilerdir. Biri bundan hareketle 'ümme' peygamber lakaplıdır, diğeri ise 'bakire' ana. Vahiy alabilmek için saf kalmışlardır.

Ruh'ül Emin veya Ruh'ül Kuddüs olarak adlandırılan vahiy meleği Cebrail (as), Hz. Muhammed'e (sas) 23 yıl boyunca vahiy getirir. Hz. Meryem'in rahmine ise oğlu İsa'nın (as) tohumunu yerleştirir. 'Allah'ın kelimesi' olarak!

'Ateş ve Bahçe'den bir alıntı yapmanın tam sırası galiba: "Ayasofya'yı gezerken Meryem Ana'nın resminin bulunduğu duvarın önünde dakikalar boyu dikiliyorum. Baktığı yerde bizim bilmediğimiz bir şey görüyor. Yüzünde artık bize ait olmayan bir şeyler; mahcubiyet, ıstırap, şefkat, hüzn... Tüm zamanlara bakan yüz! Giderek plastikleşen, duygularını dışavurmak yerine tenine teğelleyen, çizgileri çoktan felç olmuş yüzlerimiz karşısında evrensel bir yalınlık. Hepimizi güzelleştiren. Ancak böylesine saf bir 'bekaret' onu tüm evlatların anası kılabilir..."

Sanatta güzelliği ararken, Anadolu'nun farklı yerlerinde her an karşıma çıkan Meryem Ana'nın yüzüne bakabilirim. Sözelimi Kürtün'ün bir köyünde bir Meryem Ana kilisesiyle karşılaşabilirsiniz. Çit deresinin yanındaki yamaçta yine bir Meryem Ana manastırına varabilirsiniz. Diyarbakır'da, Mersin'de, Elazığ'da, Kars'ta, Nevşehir'de, Niğde'de Meryem Ana adına yapılmış kiliselerde onun çağları aşarak size bakan yüzüyle karşılaşabilirsiniz.

Boşluğa, öteye, önceye veya sonraya bakan bu yüze odaklanabilirsek eğer, evet, Efendimiz'in (sas) Kabe'deki o freske bakarken taşıdığı hüznü belki yakalayabiliriz. 'Canlı' bir sanat eserinin ruha değişidir bu...

Buna bir de çağlar içerisinde dünyanın farklı coğrafyalarında Hazreti Meryem'i gördüğünü iddia eden kişilerin tahayyül gücünü ekleyelim. Portekiz'deki Fatima köyünde veya İrlanda'da, Belçika, Meksika, Fransa'da... Sayısız yaşanmış hikâye mevcuttur. Benim Ateş ve Bahçe'yi yazarken Meryem Ana'yı görmem ise 'herkese açık' yüzüne bakmamla gerçekleşmişti. Kendine değil, Rabb'ine bakan bir yüz. Böyle görmüştüm ben Meryem Ana'yı. Benim de annemdi o. Hangi inançta, hangi kimlikte olurlarsa olsunlar; bütün kayıp çocuklarımızın anası.

Bir nefes alalım, koordinat belirlemek amacıyla: Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünmeye çalıştığım kırkını yazıma varmış bulunuyorum. Birkaç yazıdır 'ruh' ve sanat ilişkisini kuran çeşitli -görünür ve görünmez- bağları birleştirmeyi deniyorum. Hz. Meryem'in yüzünden hamileliğine doğru uzanacak bu 'ruh' yolculuğuna devam edelim o halde.

Ruh'ül Emin veya Ruh'ül Kuddüs olarak da adlandırılan Cebrail (as), ilahi buyrukları en emin şekliyle ve tahrif etmeksizin adresine ulaştırması hasebiyle Allah ve kulları arasında elçilik görevinde bulunduğundan Rasul olarak da nitelendirilmiştir. Hz. Meryem'in hamileliğinden, İsa'nın Hristiyan sanatında hep farklı boyutlarıyla söz konusu edilen doğum ve ölümünden, ölümleri diriltmesinden, kuşu canlandırmasından bahsedebilmek için Cebrail'in elçiliğinden biraz daha bahsetmek gerekir sanırım:

"Biz ona Ruh'umuzu (Cebrail'i) gönderdik de ona tam bir insan şeklinde göründü." (19, 17) "Ruh dedi: Ben, sadece Rabb'inin elçisiyim. Sana tertemiz bir oğlan bağışlamak için buradayım." (19, 19) "Meryem'in oğlu İsa'ya da gayet açık nüshalar ve mucizeler verdik ve onu Ruh'ülkudüs (Cebrail) ile destekledik" (2,87)... Denilir ki, Cebrail (as) Allah'ın kelimesini Meryem'e nakletmiştir. Tıpkı Hz. Peygamber'in (sas) de Allah kelamını ümmetine nakledişi gibi.

Hristiyan sanatı sadece etkileyici kilise resimleri ve ikonlarla değil, İsa ve Meryem'in yaşantıları, ölümleri gibi meseleler üzerine birbirinden çok farklı yaklaşımlar barındırdığından, bu mevzulara dair eserlerdeki ifade biçimleri çağlar içerisinde giderek çeşitlenmiştir. Umberto Eco ya da Dan Brown'un 'çoksatın' kitapları bu çeşitliliğe bir örnek teşkil eder şüphesiz.

Kabe'de Hz. Muhammed'i (sas) etkilediği gibi, ruha dokunan sanat eserlerine geri dönelim. Böyle amel niyetiyle vücuda getirilen eserler, sözgelimi ressam Balthus'un bazı tabloları, bende daima Meryem ve İsa fresklerinde olduğu gibi Allah'ın 'ol' emrinin içinde olduğumuzu hissettirir.

O (cc) dilerse Cebrail vasıtasıyla Hz. Meryem'e 'ruh' yollar ve onun vücuduna üflediği bu 'ruh'la Hz. İsa (as) doğar. O'nun kelimesi!.. O halde, Cemalnur Sargut'un hazırladığı 'Yaratılış sırrı' adlı son çalışmasından (Meryem suresi ilk on beş ayet üzerine) yaptığı bir alıntıyla devam edelim inşallah: "Kim bütünüyle bir lisan haline gelirse, işte bu Hakk'ın kelimidir."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sükût ile dile gelen...

Hız. Meryem, hamileliği sırasında uğradığı iftiralar karşısında, Meryem Sûresi'ndeki ayetlerde bahsi geçtiği şekliyle, sükût orucuna çağırılmıştır.

"Artık ye iç, gözün aydın olsun. Eğer beşerden birini görürsen, ben Rahman için oruç adadım, artık bugün kimseyle konuşmayacağım de!" "Böylece onu taşıyarak kavmine geldi. Dediler ki, ey Meryem, sen sahiden şaşırtıcı bir şey yaptın..."

İftiralar karşısında susmak. En çok konuşması gerektiği, haksızlığa ve zulme karşı sesini yükseltmesi gerektiği anda... Sessizliğe gömülmek. Sabretmek. Sanatta da hayatta da bunun karşılığını aramadan önce, annesinin duası ve adağı olarak dünyaya gelmiş bir kadın olan Hız. Meryem'le devam edelim. Kavmine oğlunu işaret eder. "Dediler ki, henüz beşikte olan bir çocukla biz nasıl konuşabiliriz?" İsa (as), yeni doğmuş olmasına rağmen onu savunmak üzere dile gelir:

"Dedi ki ben şüphesiz Allah'ın kuluyum. Bana kitabı verdi ve beni peygamber kıldı..." "Selam üzerimedir, doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak yeniden kaldırılacağım gün de. İşte Meryem oğlu İsa hakkında kuşkuya düştükleri Hak Söz."

Birkaç yazıdır bahsettiğim buydu işte. Canlı Söz. (Ruh.) Annesinin sükûtunda, kendisi canlı söz olmuştur Hız. İsa'nın. O sustuğunda, Allah'ın kelimesi ifadesini bulmuştur. Hız. Meryem'in kelimesi, onun iftiralar karşısındaki sükûtuyla dile gelmiştir ilk önce. "Bir de melekler şöyle demişti: Ey Meryem! Allah seni, kendisinden bir kelimeyle muştuluyor. Adı, Meryem oğlu İsa Mesih'tir. Dünya ve ahirette yüz akıdır. Allah'a yaklaştıranlardır." (3, 45)

Sükût ile söz arasında ne zaman bir şeyler düşünmeye kalksam... Bir bakıma insanlığın yüreğiyle karşılaşırım. Konuşan O'dur (cc) bizlerin ağızından. Ama bunun ne kadar şuurundayız 'her kafada yüz bin ağız' ile? Ve 'her ağızda yüz bin lisan' ile? Peki ya hayatta ve sanatta?

Sükûta en çok yaklaşan şiir olsa gerek. O halde Sezai Karakoç'un dizeleriyle anlamlandırılın hayatın sessizliğe adanmış o anını: "Uzun bir sessizlikten sonra gelen o ilk kelimeyi / Bir insan gibi bir er gibi gören / Karşılayıp konuklayan kadın muştı sana / Ateş almış günü geçik resmi yapraklar gibi / Bir dağ ucuna yığılmış o kent ki / Seni en çarpık bir düşmanlıkla / Karşılamaya hazırlanmakta / Öyleyse ey bir kelime doğuran kadın / Muştı sana..."

Meryem Sûresi'ni her okuduğumda, "selam üzerimedir" diyen İsa (as) ve diğer peygamberlerle Hız. Muhammed'in (sas) miraç esnasında karşılaşmasına götürür beni muhayyilem. Hepsinin selamını almış, kendinde cem etmiştir sanki. Biz de Efendimiz'e salat ü selam yolladıkça, onda mühürlenen hakikati tüm peygamberleri hak kabul ederek tasdik ediyoruz. Ve Hız. Muhammed'in (sas) makamını yüceltmeye, O'nu Mahmud makamına yükseltmeye söz ile katkıda bulunuyoruz.

Hiçbir sözü taşırmayacak, dışarıda bırakmayacak, hakkaniyet ölçüsünü hakikat üzre belirleyecek bir birim sunabiliyoruz böylelikle kâinata: Selam diyoruz. Ve Allah'ın isimlerinden olan 'selam'ı telaffuz ederken, teslim olmayı, esenliği, emniyeti, farklılıklarımızla bir olmayı kast ediyoruz. İsa'nın (as) da "selam benim üzerimedir" derken bize verdiği o evrensel müjdeyi de anlayabiliriz artık.

Bize bildirilen tüm peygamberlerin 'hak' olduğunu kabul etmek, böyle bir manevî silsilenin nurunda kendi sınırlarını keşfetme arzusu duymak. 'İlk akıl'ın varlığın özü, güzelliğın cevheri olan 'nur-u Muhammedi' olmasının katmanlı anlamlarına doğru kanat açmak. Hakikatiyle var olanın vücuda gelmesiyle; Efendimiz'in (sas) kendi

hakikatiyle tanışmasının yolculuğunda, ayak izlerini takip etmek. Hz. Ali'nin (ra) velayetinde bu takibi belli bir edep ve 'güzel ahlak' ile taçlandırmak...

Bu uğurda sözgelimi ilahiler bestelemek, ney üflemek, kasideler, naatlar yazmak, sema etmek, ellerini semaya kaldırıp dua etmek, az yemek, az uyumak. Ve az konuşmak... Zaman zaman da sükûta ermek Hz. Meryem gibi. Bu merhalelerden geçerek nefsin yedi mertebesini aşmak. Ve kendi varlığının kemaline bu dünyada ulaşmak... Bana hep sanat ile hayatın iç içe geçtiği muhteşem bir eser gibi gelir.

Bunların kalpten kalbe bağlanan kesintisiz bir 'aşk eğitimi'yle olması. Ve böylelikle toplumu güzelleştiren, estetize eden, kemale erdiren bir üsluba hep birlikte kavuşmak... Evet, bunlar, İslam'ın iç yüzüne dair en kaba ifadelerden. Ama, O'nu (cc) 'güzel sanatı'nın yansımalarını anlatıyor kuşkusuz.

Belki sokaklarda ölçüsüzce nara atmaktan, adalet talebi için sağa sola saldırmaktan, açık oturumlarda fitne artıran sözcükleri tekrarlayarak kışkırtıcılık yapmaktan ve hep 'ölgün söz'lerle tartışmaktan daha 'sahici' bir yolculuktur bu. Tam da Hz. Muhammed'e (sas) yine sanat eseri denilen bir 'hakaretler bütünü' üzerinden iftiralar atıldığı, 'küresel' dünyanın kan emici baronlarının saldırganlık ve tahakküm gerekçelerini bir kez daha 'güncellemeye' karar verdiği bu dönemde!

Sanatta güzel'in ölçüleri üzerine düşünme çabalarımın devam ettiğim bu kırk birinci yazımı sanat eserinin ruhu bahsiyle vardığım Hz. Meryem'in sükûtunda incelen sözlerle bitirirken... 'Tanrı'yı arayan' şair Rilke'den de bir muştı gelsin bize: "Oğullar kalır ve çiçek açarlar."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)